

23–25 januari

Debatter m. m.

Tisdagen den 24 januari		Sid.
Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m.		5
Interpellation av herr Nilsson, Ferdinand, ang. åtgärder för att främja avdikning och dränering, m. m.		76

Onsdagen den 25 januari		
Remissdebatt ang. statsverkspropositionen m. m. (Forts.)		116

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 25 januari		
Bankoutskottets memorial nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken berättelse		138
— nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret berättelse		138

Måndagen den 23 januari

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 7, med förslag till förordning om bensinskatt, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 22, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 23, angående ytterligare medelsanvisning till ombyggnad och reparation av operahuset i Stockholm;

nr 24, angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter inom kommunikationsdepartementets ämbetsområde; och

nr 25, angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Föredrogs och hänvisades

motionerna nr 67—69 till statsutskottet,

motionerna nr 70—78 till bevillningsutskottet,

motionerna nr 79—83 till behandling av lagutskott,

motionerna nr 84—88 till jordbruksutskottet samt

motionerna nr 89 och 90 till allmänna beredningsutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo bankoutsrottets memorial nr 1 och 2.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 91, av herr *Andersson, Torsten*, angående rikshemvärnschefens lönegradsplacering;

nr 92, av herr *Gustavsson, Bengt, m. fl.*, angående statens övertagande av Charlottendals skolhem;

nr 93, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m.;

nr 94, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till kostnader för granskning av utförda gesällprov;

nr 95, av herr *Sundin*, angående överförande till staten av kommunernas utgifter för det obligatoriska skolväsendet;

nr 96, av herr *Lundström m. fl.*, angående den statliga bostadspolitiken;

nr 97, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Andersson, Torsten*, angående eftersläpningen av statsbidragen till vatten- och avloppsanläggningar;

nr 98, av herr *Bengtson m. fl.*, om viss skattefrihet för nystartade och utvidgade företag i områden med sysselsättnings-svårigheter;

nr 99, av herrar *Ringaby* och *Sveningsson*, angående beskattningen av jordbrukarnas naturaförmåner;

nr 100, av herr *Hanson, Per-Olof*, och fröken *Nordström*, angående åtgärder till främjande av bostadssparandet;

nr 101, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Andersson, Torsten*, om viss prioritering av lån för byggande av vatten- och avloppsanläggningar;

nr 102, av herr *Stefanson*, om viss ökad utlåning från Aktiebolaget Industri kredit;

nr 103, av herr *Bengtson m. fl.*, om föreskrift för villkorligt dömd att gottgöra skada;

nr 104, av herr *Geijer* och herr *Johansson, Knut*, angående omreglering av vissa livräntor;

nr 105, av herr *Lundström m. fl.*, angående likalönsprincipen;

nr 106, av herr *Lundström m. fl.*, angående likalönsprincipens genomförande inom statsförvaltningen;

nr 107, av herrar *Ringaby* och *Sveningsson*, om ökning av högsta tillåtna bredd å motorfordon;

nr 108, av herr *Sveningsson m. fl.*, angående värdebeständig placering av kyrkliga fonder; samt

nr 109, av herr *Nilsson, Ferdinand*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, angående skördeskadeförsäkring.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.09.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 24 januari förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 18 innevarande månad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få fästa ledamöternas uppmärksamhet på att motioner — såsom framgår av tidigare utdelad stencilerad plan för januari månads arbete — vid detta plenum kan mottagas endast under förmiddagen och således icke under kvällsplenum, detta för att färdigställandet av föredragningslistan till morgondagens plenum skall medhinnas.

Statsverkspropositionen m. m.

Föredrogos i ett sammanhang Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1961/62, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Ehuru det väl senare under denna riksdag kommer att ges tillfälle till en ren utrikesdebatt, kan jag inte underlåta att nu på årets första allmänna debattdag i den nya riksdagen några ögonblick stanna inför den allvarliga internationella spänning, som framgått ur Kongokrisen. Sedan denna stat alltmer blivit en spelbricka i maktkampen mellan öst och väst, har den internationella samlevnadens förnämsta organ, Förenta Nationerna — som under sin tillvaro har uträttat så mycket gott — på ett mycket olyckligt sätt försvagats. Att Kongokrisen har utvecklats till Förenta Nationernas kris är enligt mitt sätt att se det kanske största och väsentligaste problem som möter oss som världsmedborgare på det nya året. Sedan avstånden mellan jordens folk nu-

mera i realiteten har försvunnit och alla är intimt sammanhörande, är det av utomordentlig vikt för den fredliga samlevnaden mellan folken att Förenta Nationerna kan bestå, inte som en mer eller mindre betydelselös diskussionsklubb utan som ett levande, aktivt, verkningfullt och auktoritativt organ. Det är naturligtvis möjligt, att presidentskiftet i Förenta staterna kan komma att innebära en avspänning mellan maktblocken, men Sovjetunionens hittills visade ovillighet till reella eftergifter gör att man har anledning att hålla förhoppningarna inom ganska snäva gränser.

Även om jag inte hyser överdriven tro på vårt lands möjligheter att effektivt påverka den internationella utvecklingen i en sådan riktning som jag nyss nämnt, vill jag dock uppmana regeringen att begagna varje möjlighet och varje lämpligt medel för att stimulera en sådan utveckling. Erfarenheten har dock visat, att en liten, neutral och fristående stat i vissa lägen kan göra betydelsefulla insatser, där de intressebelastade stormakterna är sterilt oförmögna att övervinna komplex och prestige.

Jag har velat beröra detta problem för att försäkra, att från den meningsgrupp jag företräder allt tänkbart stöd skall ges regeringen för en på gott omdöme grundad medverkan i strävandena att stärka Förenta Nationernas auktoritet.

Vad Kongo beträffar vill jag tillägga att om de strider, som tid efter annan förekommer mellan infödda kongolesiska trupper under olika herrar och FN-trupperna, skulle utvecklas i någon avsevärd grad, förändras också FN-styrkans uppgift från ordningsmakt till krigsmakt. Så länge någon utsikt finnes att genom en intervention från FN:s sida återställa ordningen och hjälpa denna djupt olyckliga del av världen till jämvikt, bör våra resurser alltjämt och helhjärtat stå till förfogande. Men skulle fullt inbördeskrig bryta ut, där olika sidor stöds av

Statsverkspropositionen m. m.

olika stormaktsintressen, kan enligt min mening svensk militär icke medverka. Det får förutsättas att regeringen i ett sådant fall vidtar erforderliga åtgärder för att avveckla den militära hjälpaktionen.

Mer än något annat har händelserna i främmande världsdelar fäst uppmärksamheten vid vad det betyder att de s. k. u-länderna kan beredas en stabil ekonomisk grund att stå på. Det är därför med tillfredsställelse vi i folkpartiet nu finner att regeringen i sin nya budget har tagit fasta på de förslag till ökad hjälp åt utvecklingsländerna, som folkpartiet motionsvis framförde vid fjolårets riksdag. Vad regeringen och riksdagens majoritet då ansåg som omöjligt — fastän budgeten beräknas ge ett överskott på en halv miljard kronor — det är regeringen nu villig att gå med på praktiskt taget punkt för punkt. Anslaget till bilateral verksamhet för tekniskt bistånd, som folkpartiet i fjol ville höja med 6,2 miljoner, höjer nu regeringen med 6,35 miljoner. Bidragen till stipendieverksamhet ville folkpartiet höja med 400 000 kronor. Regeringen höjer nu med exakt samma belopp. Som stimulans åt insamlingen »Sverige hjälper» — som startade i går — föreslog folkpartiet att staten skulle utfästa sig att satsa lika mycket som kunde insamlas på frivillig väg. Regeringen accepterar nu denna tanke.

Det må tillåtas mig att konstatera att folkpartiets motion från i fjol har bifallits i efterhand.

Regeringen har också i övrigt föreslagit ökade anslag på utrikesdepartementets huvudtitel till internationell hjälpverksamhet. Vad som tillhoppa föreslås är dock med hänsyn till behoven en blygsam summa. I förhållande till den enorma nöd, som råder ute i världen, behövs ju belopp av helt annan storleksordning. Det är fruktansvärt vad som nu med täta mellanrum visas i televisionen från olika länder, där nöd, svält, sjukdom och allsköns elände dagligen kräver tusentals och åter tusentals liv. Brödet för dagen är här väsentligt, medicinsk hjälp likaså. Men på längre sikt är det naturligtvis viktigast, att en

rejal grund kan läggas för dessa länders utveckling, så att de så småningom helt kan stå på egna ben.

I sistnämnda hänseende behövs inte bara direkta penningbidrag — viktiga åtgärder av utbildnings- och organisatorisk art är även erforderliga. Läget i vissa av de berörda länderna är dock sådant, att omedelbar ekonomisk hjälp kan ge stor verkan. I Kongo har t. ex. svensk missionsverksamhet — som svarat för väsentliga delar av undervisning och sjukvård — hittills åtnjutit ett anslag på ett par, tre miljoner kronor från belgiska staten. Detta stöd har nu emellertid upphört, och verksamheten hotas av nedläggelse.

Spetålskans ohyggliga härjningar i Etiopien, som efter televisionsprogrammen på det djupaste upprört svenska folket, skulle utan alltför långa förberedelser med ökade resurser kunna bekämpas långt effektivare än hittills.

Det finns fler exempel — jag skall inte gå in på dem, men nog måste det väl i vårt välfärdssamhälle kunna beskäras något litet av vår egen välfärd för att därmed ytterligare stärka vår samhörighet med de sämre lottade u-länderna.

Jag såg häromdagen en socialdemokratisk tidning, som ansåg att regeringen borde kunna lämna en förklaring till att den inte ansett sig böra gå längre i sina förslag om hjälp till utvecklingsländerna än som skett. Det är sannolikt flera än herr Erlanders trogna partitidning, som skulle vara intresserad av ett svar.

Vad den nu föreliggande budgeten beträffar kan man kortfattat konstatera, att den är välbalanserad, men kanske tämligen tam. I tidningarna har den omskrivits som oförarglig, ja, rent av vänlig, generös och närmast representativ för regeringens önskan om en lugn riksdag. Det måste ha varit en verklig njutning att få vara socialdemokratisk finansminister detta år! Statsinkomsterna flödar till den grad, att alla tidigare beräkningar kommit på skam. Vissa utgiftsposter försvinner, och finansministern kan som en snäll jultomte dela

ut gåvor till olika ändamål åt höger och vänster utan att behöva hysa någon allvarligare oro för statskassans aktuella tillstånd. Jag har rent av det intrycket, att han i några fall gjort upp budgeten på så sätt, att det verkliga överskottet inte skulle framstå i hela sin omfattning. Ändå får han några hundra miljoner över på driftbudgeten.

En överraskning — jag hoppas att det även för finansministern har varit en angenäm sådan, fastän den alldeles stjälpit hans tidigare kalkyler — har varit de nyaste beräkningarna av budgetutfallet för innevarande budgetår. När omsättningsskattens nödvändighet skulle klargöras för en misstrogen opposition vid de beryktade s. k. förhandlingarna i september-oktober 1959, förklarade herr Sträng med stor skärpa, att budgetåret 1960/61 — det som vi är inne i just nu — skulle komma att sluta med ett totalt lånebehov av 4 200 miljoner, om man inte fick omsättningsskatt. Nu fick man omsättningsskatt, som netto ger omkring 1 000 miljoner kronor. Lånebehovet blir emellertid tydligen inte mer än knappt 1 200 miljoner kronor — en liten nätt felprognos från herr Strängs sida på inte mindre än 2 000 miljoner kronor. Det är kanske inte så underligt, om man med sådana siffror för ögonen — det är inte det enda exemplet som finns — blir allmänt reserverad mot finansministerns siffror och prognoser.

När man läser årets statsverksproposition, kan man inte undgå att än en gång konstatera den enorma dynamiken i vårt samhälle. Låt vara att vi nu haft ett konjunkturuppsving, så har dock uppgången i statsinkomsterna under budgetåren 1959/60 och 1960/61 sammanlagt utgjort cirka 3 400 miljoner kronor. Omsättningsskatten har, som jag nämnde, bidragit med cirka 1 000 miljoner kronor. Det innebär att under dessa två budgetår har i runt tal 2 500 miljoner kronor flutit in från andra källor. Totalt sett har statsinkomsterna i löpande penningvärde från budgetåret 1953/54 till budgetåret 1961/62 — således under de åtta budgetår som redovisas i finanspla-

Statsverkspropositionen m. m.

nen — fördubblats från 8 till 16 miljarder. Även om man tar hänsyn till s. k. transfereringskostnader, måste man nog betrakta det som ett säreget utslag av socialdemokratisk statskonst att ha lyckats förbruka dessa pengar utan att ge medborgarna någon *nämnvärd* lindring i skattebördan, en tanke som — såvitt jag kan utläsa ur statsverkspropositionen — alltså är regeringen helt fjärran. Användbara besparingsförslag har inte saknats, t. ex. från besparingsutredningen.

Under 50-talet har de offentliga utgifterna genomsnittligt ökat dubbelt så fort som nationalinkomsten i sin helhet. De offentliga utgifternas andel av nationalinkomsten har under denna tid drivits upp från 30 till över 40 procent. Även fastän jag är fullt medveten om att de offentliga insatserna på flera områden, t. ex. undervisning, utbildning, vetenskaplig forskning och vissa vårdområden, inte minst åldringsvården, måste komma att öka också framdeles, är jag bestämt övertygad om att detta kan ske utan att en stigande procentuell andel av medborgarnas inkomster behöver tas i anspråk. Vid skatteuttag efter nuvarande principer ökar ju den procentuella skatteandelen av inkomsten alltefter välbästandets utvecklingen, detta på grund av progressiviteten i beskattningen. Det bör man kunna undvika.

Från folkpartiets sida betraktar vi det alltså som möjligt att på sikt åstadkomma ett sänkt skattetryck. Det är beklagligt att den sittande utredningen om skattesystemet enligt sina direktiv måste arbeta med den förutsättningen, att skattetrycket skall vara oförändrat. Enligt vår mening borde utredningen inrikta sig på ett sänkt totalt skattetryck. Vi har emellertid också nödgats notera att finansministern i årets statsverksproposition — även om han säger sig för närvarande icke ha anledning aktualisera några skattehöjningar — i realiteten förbehåller sig fria händer att föra en politik som kan innebära att skattetrycket drivs ytterligare i höjden. Vi i folkpartiet är bestämda motståndare till en sådan utveckling.

Statsverkspropositionen m. m.

Vårt parti motsatte sig omsättningsskattens införande främst därför att den utgjorde ett led i en skattehöjning. I våra motioner om skattens slopande har vi tidigare anfört, att vi inte i princip motsatte oss en viss övergång från direkt till indirekt skatt. Därtill understöds i fjolårets motioner angelägenheten av en lättnad i marginalbeskattningen, varför fördelningen mellan direkt och indirekt skatt borde ytterligare beläggas i syfte att få en reform till stånd inom ramen för ett sänkt skattetryck, vilket är nödvändigt, anser vi, för att stimulera sparande och arbetsvilja.

Folkpartiet anser sig böra avvakta resultatet av en sådan utredning innan frågan om omsättningsskattens avskaffande på nytt aktualiseras. Därmed accepterar vi icke omsättningsskatten, utan anser blott att en utredning bör ske innan frågan på nytt tas upp. Tyvärr utgår den av finansministern tillsatta skatteutredningen enligt sina direktiv från förutsättningen, att den allmänna omsättningsskatten skall bibehållas som ett bestående element i skattesystemet. Vi finner denna bindning omotiverad och anser att en rationell och fördomsfri utredning bör ha fria händer att föreslå olika slag av indirekt beskattning.

På några ställen i finansplanen understrikes att den svenska prisnivån nu i tre år varit i stort sett konstant — om man bortser från omsättningsskattens effekt. Men varför skall man bortse från den? Den har dock i och för sig höjt index med tre enheter. Under tiden november 1959 till november 1960 steg konsumentindex i vårt land med 3,8 procent. Jämför man den svenska prisutvecklingen under motsvarande tid med utlandets, finner man inga speciella skäl att upprepa förtjusta uttryck över vår förträfflighet. Flera andra länder uppvisar nämligen en förmånligare utveckling: Västtyskland knappt 2 procent, England cirka 0,8 procent, Förenta staterna närmare 1,5 procent. Och för den sista treårsperioden, som man talar om i finansplanen, är sanningen den, att Sverige ligger bland de högsta i skalan. Flertalet väststater ligger avsevärt lägre

än vad vårt land gör, och att vi inte har hamnat ännu högre beror enligt min mening mindre på regeringens politik än på råvaruprisernas nedgång under berörda tidsperiod.

Nu räknas i nationalbudgeten med en ytterligare prisstegring på 2,5 procent, en siffra som godtages av finansministern. Men därtill kommer de allvarliga farhågor som man måste hysa för en betydande kostnadsprisstegring nästa år, en sak som finansministern såvitt jag kunnat se inte ens har berört i sin finansplan. Dylika risker i utlandet omnämner han däremot.

Varför en sådan skillnad? Även här hemma måste man konstatera att marginalerna inom stora delar av industrien har avtagit, på sina håll starkt, och även om företagens marginaler i stort sett tillåtit prisstabilitet, så tar den möjligheten så småningom slut. Prishöjningar på grund av kostnadsstegringar har redan signalerats från vissa företag. Att här föreligger ett läge, som på någon sikt utgör ett verkligt hot mot vår ekonomi, är uppenbart. Bakom den soliga ytan på årets budget ligger därför ett ganska mörkt allvar, som kan komma att ställa de största krav på den ekonomiska politiken under de närmaste åren. Här om någonsin har man rätt att efterlysa ett besked om vilka linjer regeringen kommer att bedriva sin politik efter.

Det deklareras i finansplanen att näringslivet måste anpassas till den nya situationen, och helt viss är det en riktig reflexion just nu, inte minst mot bakgrunden av den vidgade europeiska marknaden. Tyvärr har jag förgäves i statsverkspropositionen sökt efter några påtagliga bevis för att regeringen verkligen är beredd att vidtaga aktiva insatser för den saken. På grund av inflationsrisken, som jag nämnt, tycks det snarare vara tvärtom.

Jag skulle vilja fråga: Vad är egentligen regeringens konkreta — eller jag kanske skall nöja mig med att säga principiella — program för att stärka vårt näringslivs framgångsrika anpassning till de nya situationer inåt och utåt, som har uppstått genom den vidgade mark-

Statsverkspropositionen m. m.

naden, genom den s. k. u-landspolitiken, genom den tekniska utvecklingen o. s. v.? Många skulle säkert vara intresserade av att lyssna på en sådan programförklaring från regeringens sida.

En liten bagatell i sammanhanget kan jag inte gå förbi eftersom jag ser att handelsministern är närvarande här. I en motion vid fjolårets riksdag påyrkade folkpartiet vissa åtgärder beträffande livsmedelsindustrin och dess råvarukostnader. Motionen avböjdes av riksdagsmajoriteten under motivering att förhandlingar skulle tagas upp rörande de ifrågavarande näringsgrenarnas behandling. Vid höstens remissdebatt sporde jag handelsministern om några sådana förhandlingar kommit i gång och om de i så fall kunde förväntas medföra de nödvändiga lättnaderna för bagerinäringen och malt- och läskedrycksindustrierna. Något svar på frågan gavs icke. Därför passar jag på att upprepa den nu: Hur är det egentligen med dessa förhandlingar? Här är nämligen just ett sådant område där regeringen kan göra en positiv insats för näringslivets inpassning till de nya förhållandena.

När man talar om utvecklingen framöver utgör givetvis arbetskraftstillgången och arbetskraften över huvud taget ett väsentligt problem. Jag skulle därför ha önskat att ta upp några frågor rörande den kvinnliga arbetskraften, men tyvärr räcker tiden inte till för detta. Jag vill endast säga, att det enligt min uppfattning hade varit lämpligt om regeringen nu hade framlagt förslag om ratificering av den internationella arbetsorganisationens konvention om lika lön för lika arbete, sedan Arbetsgivareföreningen och LO träffat sitt principavtal om en likartad löneplan för kvinnor och män.

En annan fråga, som enligt vår mening är av utomordentlig vikt och som rör kvinnorna, gäller behovet av en ekonomisk värdering av husmoderns arbete i hemmet. Att komma fram till enhetliga och allmängiltiga resultat vid en sådan utredning tror jag inte är möjligt, men det behövs inte heller. Huvudsaken är att få fram vissa normer, som i olika sam-

manhang kan användas då man skall göra individuella avvägningar. Det behövs för beräkning av olika slag av ersättningar till hemarbetande kvinnor — icke blott, som en del tycks tro, inom sjukförsäkringen. Normberäkningen är också av värde för förvärvsavdrag vid beskattning, beräkningsgrunderna för underhållsbidrag och bidragsförskott samt ersättning för familjevård av fosterbarn och andra grupper, för vilka denna vårdform är den mest adekvata. Inte minst skulle sådana normer ha betydelse vid den ekonomiska värdering av husmoderns arbete, som ofta utgör grunden för civilrättsliga avtal, exempelvis skadestandsregleringar som gäller husmödrar o. d.

En sådan utredning betraktar vi i folkpartiet som ofrånkomlig i 1960-talets utveckling till ett bättre samhälle. Det görs så mycket för att denna utveckling skall gå i rätta spår på olika områden, låt det då även gälla arbetet i hemmet, såväl i städer och samhällen som på landsbygden.

På tal om arbetskraften och välståndsutvecklingen måste man beklaga att den äldre arbetskraften ännu icke på ett tillfredsställande sätt har kunnat tillvaratas. Alla partier i riksdagen är ju eniga om att ge äldre människor den trygghet som folkpensionen utgör i enlighet med riksdagens enhälliga löfte. När det däremot gäller deras möjligheter att mot skälig behållning utnyttja sin arbetskapacitet har man tyvärr ännu icke kunnat nå fram till ett resultat som är tillfredsställande. Gällande skatteregler dämpar i många fall deras intresse för förvärvsarbete, och där kommunala ortstillägg utgår kan förvärvsarbete medföra bortfall av dessa. Det är ett samhälleligt intresse även från ren arbetsmarknadssynpunkt att komma till rätta med dessa problem.

Det har i den löpande dagsdebatten observerats att statsministern hälsade sin riksdagsgrupp välkommen i ordalag, som närmast kunde tolkas som en samarbetsinvi till oppositionen. Låt mig då säga, att om tidningspressens tolkning av statsministerns ord var rik-

Statsverkspropositionen m. m.

tig skulle de hälsas med tillfredsställelse. Redan i höstens remissdebatt ställdes frågan om regeringen nu i kraft av valutgången skulle i högre grad bli sig själv nog eller om den med hänsyn till den likartade fördelningen av röstetalet mellan regeringen och oppositionen kunde tänkas inleda ett mera förtroendefullt samarbete med oppositionen.

De befarade rubbningar i den samhällsekonomiska balansen, som jag nyss talade om, kan komma att kräva åtgärder som i och för sig motiverar samförståndslösningar. Dessutom finns emellertid ett stort antal andra viktiga områden, där samma önskemål kan uttalas. Jag hinner inte närmare gå in på dem här, men jag vill nämna några få exempel: de allttjämt mycket allvarliga ungdomsproblemen, trafikproblemen, författningsfrågorna, ATP-reformen, undervisningen o. s. v. Jag har en känsla av att inte minst ATP och utvecklingen på arbetsmarknaden kan komma att för samhället aktualisera komplicerade löne- och personalproblem. Ingenting skulle därför enligt min mening vara naturligare än om tidningarnas nyssnämnda uttolkning av herr Erlander var riktig.

I så fall får det emellertid lov att gälla en verklig strävan till *ömsesidigt* samförstånd i de sakfrågor som kan komma upp. Tyvärr måste det konstateras, att regeringens inbjudan till flerpartioverläggningar inte sällan har resulterat i dekretliknande krav från regeringsidan, och den sortens samarbete är dömt i förväg. Jag är medveten om att vi kanske ser frågorna litet olika från ömse sidor av regeringsbänken, men så som jag här har sagt har vi i varje fall från vårt håll ofta uppfattat vad som förekommit.

Låt mig emellertid försäkra, att vi i folkpartiet är beredda till samarbete för att uppnå goda demokratiska lösningar i viktiga frågor och därvid ingalunda gör något undantag för praktiskt samarbete med socialdemokratiens företrädare i utskott och kamrar. För lösningar som vi tror är till landets och medborgarens bästa är folkpartiet berett till

samarbete över partigränserna åt alla håll.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka, att statsverkspropositionen remitteras till vederbörliga utskott.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Även jag har stått inför frestelsen att i detta sammanhang uppehålla mig vid händelserna där ute i den stora världen, men inför utsikten att inom ganska snar framtid få en utrikesdebatt har jag stannat för att efter vanan hålla mig till statsverkspropositionen, väl medveten om att jag därmed tar på mig en belastning från TV-synpunkt.

Den budget som finansministern nu presenterar skulle jag vilja beteckna som strömlinjeformad både till innehåll och till form. Seglatsen går till synes för förliga vindar på toppen av en högkonjunktur i en rikligt flödande ström av statsinkomster. Bara under nu löpande budgetår beräknas inkomsterna stiga med cirka 2 400 miljoner i förhållande till det närmast föregående budgetåret, och för nästa budgetår beräknas ytterligare 500 miljoner tillkomma, en siffra som förefaller mig vara snarast hållen i underkant.

Det bör under sådana omständigheter inte ha erbjudit finansministern några större svårigheter att få räknestycket att gå i hop denna gång. Jag unnar honom gärna det andrum som han fått — enligt vad han själv antyder lär det inte bli långvarigt.

I finansplan och nationalbudget lämnas välskrivna och intressanta redogörelser för läget under 1960 och antaganden om vad som är att vänta under 1961. Vad i dessa stycken sägs inbjuder mig inte till någon egentlig polemik, men till vissa punkter skulle jag vilja knyta några kommentarer.

Jag förtänker inte finansministern när han i sin tillbakablick ånyo harangerar den allmänna varuskatten som räddningen i nöden. Från hans egna utgångspunkter, med den utgiftspolitik för vilken han tagit ansvaret, var det —

Statsverkspropositionen m. m.

alldeles oberoende av konjunkturläget — nödvändigt att tillföra staten nya inkomster. Jag vill erinra om att meningsskiljaktigheten mellan finansministern och det parti jag tillhör inte stod mellan alternativen omsättningsskatt eller inte omsättningsskatt, utan mellan alternativen höjd skatt eller motsvarande begränsning av statsutgifterna, därvid det senare alternativet alltså framstår för mig som det avgjort bästa.

Av vad som hänt under 1960 vill jag alldeles särskilt ge mitt erkännande åt den omläggning av statsupplåningen, som ägt rum från upplåning i banksystemet till upplåning på marknaden. Härigenom liksom genom de speciella investeringsfonder som beslutades i maj 1960 har en väsentlig dränering kunnat åstadkommas av den inflationsfarliga överlikviditet som tillskapats under tidigare år. Likaså hälsar jag med tillfredsställelse de på regeringsinitiativ under sommarhalvåret vidtagna åtgärderna till begränsning av statens efterfrågan på arbetskraft.

Dessa för regeringen nya metoder på de penning- och finanspolitiska områdena utgör väsentliga förutsättningar för en effektiv konjunkturpolitik och överensstämmer helt med önskemål, som sedan länge framförts från vår sida. Jag hoppas att båda metoderna har kommit för att stanna.

I fråga om rörlighet i de statliga investeringarna har finansministern givit klart besked — jag citerar och gör det med nöje: »Oaktat samtliga de i rikstatsförslaget upptagna statliga investeringarna är angelägna bör det inte vara givet att samtliga investeringsarbeten igångsättes under nästkommande budgetår. Myndigheterna bör tvärtom vara inställda på att en begränsning av den nu förordade investeringsvolymen skall kunna genomföras vid en skärpning av konjunkturläget.»

Vi har tidigare givit uttryck åt samma tanke. Finanspolitiken har tidigare varit alldeles för lungfotad. Åtgärder som planerats i ett visst konjunkturläge har ofta inte kommit till stånd eller värkt ut förrän läget hunnit ändra sig.

Som ett litet exempel kan jag anföra, att underskottet i totalbudgeten för tillbakagångsåret 1958/59 uppgick till cirka 1 400 miljoner, dittills rekord för hela 1950-talet, men rekordet slogs under högkonjunkturåret 1959/60 med en siffra av omkring 1 600 miljoner.

Ett annat exempel är att antalet i beredskapsarbeten sysselsatta var som högst mitt i högkonjunkturen i början av 1960. Att underskottet i totalbudgeten nu kunnat bringas ned till för 1960/61 beräknade 1 087 miljoner och för 1961/62 beräknade 1 050 miljoner är naturligtvis en förbättring, särskilt i förhållande till de hotfulla siffror vi haft att räkna med, om inte statsinkomsterna nu runnit till vida utöver vad som förutsetts.

Det är bara ett år sedan finansministern för nu löpande budgetår räknade med ett totalbudgetunderskott på omkring 2 000 miljoner och nödgades förklara sig finna ett sådant underskott »tolerabelt»; finansministern och jag hade då haft en ingående debatt om huruvida ett underskott på 2 000 miljoner kronor för budgetåret 1960/61 var en tolerabel siffra. I år har finansministern tack vare dessa gynnsamma omständigheter kommit ned till ett underskott av 1 050 miljoner. Om det underskottet säger finansministern nu ganska anspråkslöst, att han finner det »relativt tillfredsställande». Man ser här vilka kastningar det blir, och också vilka kastningar det blir i motiveringarna, för att det varje gång skall förefalla, som om just den siffra som blir det verkliga utfallet hade varit den avsedda och medvetet eftersträfvade.

Men även de nu angivna beloppen är efter våra förhållanden höga i en uppdriven konjunktur. De motsvarar vad vi högst varit uppe i under markerade högkonjunkturår under 1950-talet. Siffrorna visar hur hårt bågen är spänd och hur motiverade strävandena från vårt håll att begränsa statsutgifterna alltså är. Vi vet att finansministern inte vill lyssna på det örat, och budgetförslaget bär inte heller spår av några verkliga ansträngningar att hålla de löpande utgifterna

Statsverkspropositionen m. m.

tillbaka, utom — jag skulle vilja säga olyckligtvis — när det gäller försvaret.

Försvaret har sin egen konjunktur, och den pekar sannerligen inte på det tillräddliga i att göra reduktioner. I enighetens intresse medverkade emellertid även vi till vissa sådana vid den i höstas träffade försvarsuppgörelsen. Men därutöver föreslås nu utanför denna uppgörelse en besparing på 5 miljoner genom nedsättning av tiden för repetitionsövningarna från 30 till 25 dagar.

Jag utgår från att det skall ges säkrare grund för ett ställningstagande i denna fråga än den som presteras i statsverkspropositionen. Då jag var med om att lägga fram förslaget till nuvarande ordning vet jag att övningstidens längd är en nyckelfråga i försvarsorganisationen. En besparing på 5 miljoner där kan lätt bli en förlust i effekt av mångdubbel storlek.

Kan vi med det nu framlagda budgetförslaget och däri aviserade åtgärder räkna med sannolikheten av bevarad samhällsekonomisk balans?

Finansministern tycks vara optimistisk, även om han är medveten om att starka inflationistiska tendenser föreligger. Den största faran hotar uppenbarligen från kostnadssidan i form av en fortgående lönestegring, som vida överstiger den till 3 procent beräknade produktivitetshöjningen. Enligt nationalbudgeten beräknas löneökningen från 1959 till 1960 uppgå till 10 procent. 1 1/2 procent därav motsvarar den pensionsavlösning som i släptåg på ATP förvandlat långfristiga kapitalmedel till konstantlöner. Vilka konsekvenser denna faktor kommer att dra med sig på andra löneområden återstår att se.

Vi står i dessa dagar inför en allvarlig situation på lönemarknaden som, föreställer jag mig, inte kunnat undgå att väcka regeringens uppmärksamhet. Under 1960 steg konsumentprisindex med 3,8 procent, varav 2,9 procent orsakats av varuskatten. För år 1961 räknar nationalbudgeten med en fortsatt löneökning om 9 procent och en uppgång i konsumentprisnivån med närmare 2 1/2 procent över 1960 års medelnivå.

Vad är detta annat än en fortgående penningvärdeförsämring, helt föranledd av inhemska orsaker? Låt oss inte glömma erfarenheterna från inflationstiderna på 50-talet, som började med kraftigt stegrade statsinkomster och slutade med att efterföljande kostnadsstegringar tog överhanden.

Ett annat allvarligt tecken på bristande balans är den pågående avtappning av vår valutareserv. En nedgång i denna på hundratal miljoner har skett under 1960. Även under innevarande år kan importen väntas stiga snabbare än exporten till följd av en motsedd konsumtionsökning av den exceptionella storleksordningen 5 procent. Underskottet i bytesbalansen ökar i samma takt.

Finansministern är medveten om att han denna gång kunnat gå till verket under sällsynt gynnsamma budgetmässiga betingelser, vilket enligt hans mening gjort det möjligt att vara samtidigt rundhänt och tillräckligt restriktiv för bevarande av samhällsekonomisk balans utan några ytterligare skattehöjningar. Rundhäntheten tar sig det uttrycket, att driftutgifterna i budgetförslaget i verkligheten stiger med bortåt 6 procent, medan inkomststegringen stannar vid omkring 3 procent. Utgifterna ökar således väsentligt mer än inkomsterna; ett förhållande som vi har varit vana vid år efter år.

Först när det gäller budgetåret 1962/63 blir finansministern betänksam inför de betydande utgiftsstegringar som då förutses på grund av redan i princip beslutade eller planerade reformer inom ålders- och invalidpensioneringen. Det heter härom följande: »Om jag bortser från de speciella statsfinansiella påfrestringar, som reformerna inom ålders- och invalidpensioneringen kommer att medföra, ger budgetperspektivet för de närmaste åren ej anledning att aktualisera några skattehöjningar.»

Skall detta läsas så, att de sedan år tillbaka förutsedda pensionsökningarna kommer att kräva skattehöjning? När principbeslutet på sin tid fattades utgick man väl allmänt ifrån att vi på ett naturligt sätt skulle växa i dessa utgif-

Statsverkspropositionen m. m.

ter i takt med stigande produktion, varvid en höjning med en eller annan procent av folkpensionsavgiften kunde komma i fråga för att bevara proportionen mellan skatte- och avgiftsfinansiering. Det ankommer på regeringen att göra en sådan budgetplanering, att utrymme i första hand bereds för sådana nytillkommande utgifter, om vilka principbeslut föreligger, utan att ta dem till intäkt för höjda skatter.

Över huvud taget är vår budgetorganisation svagt utrustad när det gäller långtidsplaneringar. I stort sett låter man varje år ha nog av sin egen plåga. Många uppslag har väckts om bättre statistiskt underlag för framtidsbedömning, om rullande flerårsplaner m. m. Det är högst angeläget, att någonting blir gjort som ger större fasthet åt själva stommen i budgeten och därmed också åt skatteutvecklingen.

Såsom jag haft anledning att ofta framhålla, fäster vi på vårt håll avgörande vikt vid hur förhållandet mellan den offentliga och den privata sektorn utvecklar sig. Om den offentliga sektorn tillåts att undan för undan tränga tillbaka den privata, kommer förr eller senare de omistliga demokratiska frihetsvärden, som är förbundna med fri marknadshushållning och enskilt ansvar, att äventyras. Även om den nu rådande regimen icke delar dessa farhågor, bör den dock kunna erkänna att problemet finns där. De problem, som föranleds av den fortgående snabba tillväxten av statens och kommunernas utgifter och dessas relativa betydelse i samhällsekonomin, borde förtjäna att beaktas av varje finansminister. Det vore inte mer än rimligt om för varje budget redovisades hur den kommer att återverka på förhållandet mellan de båda sektorerna.

Vid slutet av 1930-talet utgjorde den offentliga konsumtionens och de offentliga investeringarnas andel av bruttonationalprodukten 14,5 procent. Fram till slutet av 1959 har denna siffra ökat till 25 procent. Samma snabba takt i tillväxten har även kännetecknat de offentliga inkomstöverföringarna — folkpensioner, barnbidrag, subventioner o. dyl. — vil-

ka år 1959 omfattade cirka 8 procent av samhällets totala inkomster mot blott 3 à 4 procent år 1938. Medan sålunda år 1938 sammanlagt cirka 18 procent av medborgarnas inkomster dirigerades över offentlig budget, gällde detta år 1959 för inte mindre än 34 procent. Utvecklingen av de offentliga utgifterna under innevarande budgetår och nästa innebär ingen förändring i tillväxttendensen. Vid utgången av år 1961 kan sistnämnda procentsiffra beräknas ha stigit till 35 procent. I denna siffra ingår ändå inte de betalningar som hänförs sig till ATP och viss del av de belopp som kanaliseras genom sjukförsäkringen. Medräknas även dessa faktorer närmar vi oss 40 procent.

Den punkt vi sålunda nått i beskärning av den del av medborgarnas inkomster, som de själva får disponera över utan de offentliga myndigheternas ingripande, är ägnad att inge allvarliga farhågor både ur demokratisk och samhällsekonomisk synpunkt. Jag är väl medveten om att den offentliga sektorns expansion har sina ivriga förespråkare med den amerikanske ekonomen Galbraith som någon sorts profet. Man hänvisar ofta till de s. k. köproblemet, som föreligger inom flera grenar av det offentliga verksamhetsområdet. Emellertid har vårt konjunkturinstitut i sitt remissvar till den förra långtidsutredningen på ett klart och övertygande sätt visat det oegentliga i att räkna upp behov, köer och brister utan samtidigt beaktande av priser och kostnader. Man borde åtminstone kunna begära, att större uppmärksamhet ägnas åt frågan, på vad sätt vi skall kunna avgöra och kontrollera att våra resurser får den bästa och mest räntabla fördelningen. Detta gäller såväl fördelningen mellan privata och offentliga ändamål som den inbördes fördelningen mellan olika statliga och kommunala verksamheter. Såvitt jag kan se är de grunder efter vilka en angelägenhetsgradering av behoven kan göras och görs för närvarande mycket bristfälliga.

Vikten av att söka komma fram till metoder och regler för en bättre bedöm-

Statsverkspropositionen m. m.

ning av nyttan och räntabiliteten av de offentliga utgifterna kan därför inte nog betonas. Vissa ansatser i den här riktningen har gjorts på några områden. Inom vattenfallsstyrelsen gjordes t. ex. i fjol den s. k. optimalutredningen, som just innebar en diskussion av de grunder efter vilka verksamhetens räntabilitet skulle bedömas. En större kostnadsmedvetenhet har ju även kännetecknat SJ:s företagsekonomiska politik under senare år, vilket bl. a. möjliggjorts genom att riksdagen särskilt får ta ställning till anslag för mindre lönande bandelar som av försvarspolitiska eller sociala skäl kan anses böra trafikeras.

Dessa exempel från de affärsdrivande verken är i hög grad värda att följas i annan statlig verksamhet, och mycket större uppmärksamhet bör ägnas åt frågan att komma fram till normer och metoder, varigenom räntabiliteten i statens utgifter kan bestämmas och kontrolleras.

Även om vi nästan helt saknar objektivet material för att mot varandra väga räntabiliteten i offentliga och enskilda investeringar, vet vi tillräckligt för att våga säga, att de enskilda investeringarna inte kan i längden få behandlas som en restpost i den ekonomiska politiken. Näringslivet måste — för att i en hårdnande konkurrens kunna sköta sina samhällsnödvändiga uppgifter — få utrymme för ökande investeringar och möjlighet att planera dessa på längre sikt. Vi måste lindra de direkta bördorna på produktionen, återställa kapitalmarknadens funktionsduglighet och hålla tanken på successiva lättnader i det totala skattetrycket levande. Vi måste gå från ord till handling när det gäller att bygga under sparbenägenheten i företagen och bland medborgarna. Inom högerpartiet kommer vår strävan även i fortsättningen att vara att genom återhållsamhet med statsutgifterna skapa förutsättningar för fortskridande begränsningar i skattetrycket.

Det är mycket som tyder på att regeringen efter den förmenta stora valsegern i höstas anser sig ha fått fullmakt att styra och ställa på egen hand under

den nya fyraårsperioden. Låt mig blott som slaven på triumfatorns vagn viska i örat, att underlaget för denna maktutövning är 47,8 procent av väljarunderlaget mot 47,7 procent för den borgerliga oppositionen samt 4,5 procent för kommunisterna, som därigenom i sista hand blir tungan på vågen.

Den borgerliga oppositionen tror man sig kunna komma till rätta med efter maximen »söndra och härska». Jag medger, att förra årets valrörelse gav god näring åt sådana förhoppningar. Själv vågar jag inte ställa något horoskop för framtiden i vidare mån än att om de borgerliga partierna inte förmår ta sig samman i väsentligheter, så kommer de att ligga där som plockade kronärtskocksblad.

I detta labila läge här hemma, och i betraktande jämväl av den allt allvarligare situationen ute i stora världen, tillät vi oss i höstas aktualisera tanken på en samlingsregering. Propån har knappast ansetts värd ett svar, ännu mindre ett gensvar. Det var därför med stort intresse jag tog del av en tidningsnotis, som förmålde om det nyligen i Salzburg avhållna mötet mellan socialistiska förgrundsgestalter från europeiska länder, däribland — naturligtvis — vår statsminister. Det hette däri — låt vara inofficiellt — att mötet skulle gälla ett förslag av den österrikiske vicekanslern Pitterman om en demokratisk aktion för Europa. Om innebörden härav hänvisades till en tidningsartikel av Pitterman, vari denne påtalat att i många europeiska länder de existerande konservativa regeringarna uteslutit de arbetande klasserna från samarbete vid styrelsen. Pitterman hade hänvisat till Österrikes exempel — de konservativa och socialistiska partierna har där samarbetat sedan andra världskrigets slut i en koalitionsregering för att ge alla klasser i folket fördelen av politisk och ekonomisk stabilitet. Österrikes exempel borde enligt Pitterman tjäna som den bärande idén i den nya demokratiska aktionen för Europa.

Mycket litet har sluppit ut om vad som förehades i Salzburg, men kanske stats-

ministern kan stilla min nyfikenhet, huruvida han vid detta möte fick några lärdomar som kan komma situationen här hemma till godo. En demokratisk aktion för Europa från socialistpartiernas sida skulle vara så mycket mera välkommen som det, som nu sker i Belgien under socialistiskt stöd utifrån, tycks strida mot elementära demokratiska begrepp.

Herr talman! Efter denna lilla utveckling yrkar jag remiss av Kungl. Maj:ts propositioner nr 1 och 2 till vederbörliga utskott.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det är säkerligen med mycket blandade känslor och knappast med ljusa förhoppningar som svenska folket numera emotser den 11 januari varje år, då statsverkspropositionen framlägges, den proposition som utgör huvudtemat för dagens debatt. Under det nuvarande majoritetspartiets regim har man nämligen fått uppleva åtskilliga besvikelser och också många bittra överraskningar. Besvikelserna har kommit dels av uteblivna skattesänkningar, som man hoppats på, dels av svikna förväntningar om att eftersatta vårdområden skulle tillgodoses och undervisningsproblem o. dyl. skulle komma att lösas. Men man vänjer sig vid allt, och det svenska folket har fått vänja sig vid att av den nuvarande regeringen skall man inte vänta sig några skattesänkingsförslag. Tvärtom får man vara glad, om den 11 januari inte medför några nya pålagor.

Regeringen har nu presenterat årets statsverksproposition, och svenska folkets valda ombud har att taga ställning till vad som föreslagits. Det skall erkännas att det inte är någon lätt uppgift att vara finansminister och få miljarderna — det är knappast längre någon idé att tala om miljoner — att någorlunda balansera på inkomst- och utgiftssidorna. I sitt arbete har finansministern dock haft en mycket god medhjälpare, nämligen vårt utomordentliga svenska näringsliv. Ingalunda kan detta tolkas så, att de svenska näringsutövarna skulle

Statsverkspropositionen m. m.

vara särskilt vänligt stämnda mot den nuvarande finansministern och gärna vilja hjälpa honom då nya skatter skall påläggas. Nej, i det stycket går nog ofta finansministerns och de svenska näringsutövarnas intressen isär. Men det är ju på det sättet att det svenska näringslivet har visat sig vara utomordentligt livskraftigt och framåtsträvande. Trots olika åtgärder, som man inom näringslivet inte har älskat över hövan, har man ständigt arbetat framåt och genom rationell drift och klok planläggning lyckats öka produktionen och därmed skapa en bättre ställning för hela svenska folket.

Utan att alltför mycket tynga kammarens ledamöter med många siffror kan beträffande produktivitetsstegringen inom näringslivet sägas, att den under 30-talet, räknat per arbetstimme, ökade med mellan 2,5 och 3 procent, under 30- och 40-talen med mellan 3 och 3,5 procent samt under 50-talet med mellan 4 och 5 procent. Medan produktivitetsstegringen inom jordbruket under 20-, 30- och 40-talen gick något långsammare än inom industrien, har den under 50-talet gått snabbare inom jordbruket än inom industrien. De senaste siffrorna synes visa en nära 5-procentig produktivitetsstegring inom jordbruket, medan stegringen för industrien ligger någonstans mellan 4 och 4,5 procent. Det är siffror som i den aktuella debatten om näringslivets strukturrationalisering mycket väl förtjänar att framhållas.

Speciellt med tanke på finansministerns redogörelse i radio och TV för den ekonomiska politiken och budgeten har jag velat göra denna erinran. Det kunde ju till äventyrs hända att någon av finansministerns anförande fick den uppfattningen, att det väsentliga för det svenska folkets välbefinnande och välfärd är att vi har herr Sträng som finansminister och har en socialdemokratisk regering. Denna erinran kan också vara nyttig, om någon alltför fanatisk regeringsanhängare skulle vilja placera finansministern på en piedestal, som ju är ett alltför bräckligt underlag för honom. Det är vetenskap, teknik, forskning, det

Statsverkspropositionen m. m.

svenska näringslivets framåtanda och utrikeshandeln som är de avgörande faktorerna för hur det svenska folkets välbefinnande skall utvecklas.

Med framhållandet av principen om näringslivets betydelse har jag inte velat utesluta, att politiska åtgärder kan både främja och hindra den ekonomiska utvecklingen och att åtgärder är nödvändiga för att åstadkomma en rimlig fördelning mellan olika befolkningsgrupper.

De begränsade möjligheterna att påverka utvecklingen framhålles också av finansministern, då han i statsverkspropositionen anför följande: »I sina huvuddrag följer den svenska utvecklingen samma mönster som den i övriga industriländer i Västeuropa. Till följd av vårt omfattande handelsutbyte med utlandet, våra låga tullar, den så gott som fullständiga liberaliseringen av importen och de valutapolitiska bindningar som det internationella samarbetet ålägger oss, är utrymmet för en av den internationella utvecklingen oberoende politik självfallet begränsat.»

Med detta uttalande som bakgrund blir det givetvis mera en fråga om valet av medel som skall användas i konjunkturpolitiska syften. Regeringen har därvid valt en hög skattenivå, en hög räntenivå och en hög grad av restriktivitet i kreditgivningen. Detta är särskilt anmärkningsvärt, eftersom finansministern framhåller att nedgången år 1958 möttes med olika åtgärder, men — observera det — *inte* med en verkningsfull räntesänkning. Om man nu tror på räntan såsom ett konjunkturpolitiskt medel så borde man väl ha mött nedgången år 1959 med en kraftigare räntesänkning. Det var vad som skedde i åtskilliga andra länder, men det skedde inte i Sverige. Genom detta regeringens misstag — jag vill kalla det så — har vi nu en osedvanligt hög räntenivå. Detta framhölls också av Landsorganisationens ordförande i förra årets remissdebatt.

Den största skattehöjning som mig veterligen någonsin företagits skedde i och med införandet av omsättningsskat-

ten förra året. Denna har haft två motiveringar, av vilka regeringen använt den som passerat bäst vid olika tillfällen. Dels skulle den vara en konjunkturpolitisk åtgärd för att suga upp ett köpkraftöverskott, dels var den nödvändig för att få pengar till de statliga utgifterna.

Det är självfallet att vi alla strävar efter att förhindra en inflation. Men det är lika nödvändigt att vi inte för en sådan politik att vi själva skapar en inflation som vi sedan måste bekämpa. Det är därvidlag som den nuvarande regeringens politik brustit betänkligt. Vi har t. ex. haft en starkare prisstegring under de senaste tre åren än vi hade under åren 1952—1955. Det bör kanske också vara något att tänka på för herrar Lundström och Ewerlöf, som talade om prisstegringar, att det var under den av dem så förkättrade koalitionsregeringens tid som vi hade ett så stabilt prisläge.

Utöver frågan om räntepolitiken är det ett par områden, där den nuvarande regeringen tydligen inte vågar göra några uttalanden. Det ena är lönepolitiken. I de finansplaner, som framlades av herr Strängs företrädare, fanns det alltid ett bestämt uttalande om att så och så stort är utrymmet för löneökningar, och om de blir större kommer de att förorsaka inflation. Några sådana uttalanden vågar inte den nuvarande finansministern göra trots att detta med hänsyn till arbetskraftssituationen skulle ha sin betydelse.

Jag säger inte detta som någon protest mot löneförbättringar, men det är väl bekant att den allmänna meningen bland de anställda är att det inte tjänar mycket till att få löneförbättringar som sedan ätes upp av prishöjningar.

Det andra område, på vilket regeringen tydligen inte vågar ingripa något nämnvärt, är bostadsbyggandet. Oavsett konjunkturläget har vi haft en ständig stegring av bostadsbyggandet, alltid prioritet på kreditmarknaden för bostadsbyggandet och massor av miljoner i subventioner. Det bör säkerligen byggas många nya bostäder i vårt land, men också denna stora

Statsverkspropositionen m. m.

sektor måste inordnas i vår allmänna ekonomiska politik. På detta område är vi inte på samma sätt beroende av vad som sker i andra länder, men den nuvarande bostadspolitiken kan inverka ogynnsamt, om t. ex. bostadssubventionerna ger anledning till ökad bilimport och även annan importökning. Det är säkerligen i många fall oklart, huruvida vi subventionerar bostaden eller vi subventionerar bilen. Prioriteringen av bostadskrediterna kan också förhindra andra högeligen önskvärda investeringar, som kanske skulle kunna åstadkomma rationaliseringar och ökad produktion och därför så småningom ge oss ännu större resurser både för att bygga bostäder och för andra ändamål.

Regeringens ekonomiska politik inrymmer åtskilliga misstag som, om de undvikits, hade kunnat ställa vårt land i en bättre situation än den vi nu har.

Herr talman! Jag skall gå över till att tala något om den nu framlagda budgeten.

Vid diskussionen om budgeten har alltid regeringen, d. v. s. den som framlagt budgeten, en favörställning. Regeringen har all den expertis och alla de beräkningar som kan erfordras för att utföra ett så omfattande arbete som framläggande av ett förslag till budget. Det är också svårare på så sätt för oppositionen, att om den framlägger förslag till ökade utgifter, får den alltid den repliken från regeringen: Var skall ni ta pengar till den saken? Om däremot regeringen framlägger förslag till ökade utgifter, presenteras de med ett väldigt patos, och det talas om hur bra detta är för många olika grupper. Då är det inte lätt för oppositionen att säga, att regeringen har hastat för kvickt och i stället borde ha väntat med utgiften.

Tidigare hade vi åtskilliga år överbalanserade budgetar, som ju kunde ge lite större svängrum åt oppositionens förslag, men det är något som man numera har gått ifrån, vilket är ytterligare en egendomlighet i regeringens politik. För ett antal år sedan var ju en överbalanserad budget ett mycket gott medel för att förhindra en inflation, men

om det är av oförmåga eller av andra orsaker, så tillgriper man inte det medlet nu längre. Centerpartiet gjorde under förra året upp ett alternativt budgetförslag, som vid det tillfället inte kunde vederläggas. I dag, då vi ytterligare kan överblicka situationen, kan vi konstatera att centerpartiets budgetförslag står ännu starkare. Finansministern har, som vi förmodade, räknat fel — om vi skall säga så; det är inte så lätt att räkna rätt — på åtskilliga hundra miljoner, och statsinkomsterna blir 510 miljoner högre än vad som beräknats i innevarande års budget. Detta ger anledning till att regeringens företrädare bör vara försiktigare i sin kritik av de förslag som framlagts från centern.

Det är vissa poster i budgeten som jag redan nu vill ta upp till debatt. Hur vi nu diskuterar våra utgifter och inkomster, och vilken kritik vi än riktar mot varandra i den svenska partipolitiken, så är vi säkerligen alla eniga om att vårt lands befolkning har en mycket hög levnadsstandard. Detta är glädjande, men det bör också ge oss ännu större möjligheter än tidigare att tänka på våra nödlidande medmänniskor i andra, mindre lyckligt lottade delar av världen.

Jag skall enligt praxis inte gå in på att tala om utrikespolitik i dag, och jag skall därför inte heller ta upp den brännande aktuella frågan om Kongo, som jag varit med och behandlat i Förenta Nationerna, eftersom jag förmodar att vi senare kommer att få en speciell utrikesdebatt. Jag vill dock säga, att det finns sådana förutsättningar att vi bör avstå inte bara av vårt överflöd, utan också av vårt välstånd, till de utvecklingsbara länderna. När svenska folket t. ex. har råd till att betala närmare 9 miljoner kronor om dagen till tobak och alkoholhaltiga drycker, så bör det också kunna offras mera till medmänniskor, som sannerligen inte får tänka på sådana onyttighetsvaror utan vilkas hela strävan är att få så mycket att äta att de kan uppehålla livet.

Landsorganisationens reprimand till den socialdemokratiska regeringen på den punkten var synnerligen befogad,

Statsverkspropositionen m. m.

och vi får hoppas att alla partier kan enas om ett större bidrag. Vi har i centerpartiet föreslagit att en plan upprättas, så att Sveriges bidrag blir 1 procent av den samlade nationalinkomsten. Detta har föreslagits i en av Förenta Nationerna antagen resolution. Att vi inte har föreslagit en så stor höjning direkt beror på att en planläggning erfordras för att få medlen så effektivt utnyttjade som möjligt. Därvid har framför allt anvisats en väg, och det är att den svenska missionen, som på det mest utomordentliga sätt skött hjälpverksamheten, bör få mycket större resurser för denna sin verksamhet. Ingen torde med så ringa omkostnader kunna överbringa hjälp som den svenska missionen gjort.

När jag så tänker på svenska förhållanden, är det speciellt låginkomstgrupperna som borde få en förbättrad ställning. Det finns många människor i vårt land som tvingas att leva under mycket små omständigheter. Dessa borde i första hand beaktas i de politiska åtgärder vi företar.

I våra strävanden att sänka skatterna bör vi beakta att det för alla skattebetalare under ca 20 000 kronors årsinkomst är kommunalskatten som är den tyngsta bördan. Det är svårt att avgöra vad som bör betalas av kommunen och vad som bör betalas av staten, men det torde finnas möjligheter att på olika sätt lätta det kommunala skattetrycket. I detta sammanhang vill jag påpeka en sak som kanske borde rättas till. Bilismens många olycksfall belastar landstingens sjukvårdskostnader hårt. Det vore på sin plats att viss del av bilskattepengarna kom landstingen till godo för de landstingsutgifter som orsakas av bilismen. Det finns i varje fall i år utrymme för denna kostnad eftersom bilskattepengarna inte i sin helhet använts till vägarna.

På den punkten — beträffande bilskattemedlens användning — kan man för övrigt sätta ett frågetecken. Är det klokt att minska på det anslag som egentligen finns tillgängligt av bilskattepengarna till vägarna? Därmed gör vi ytterligare ett avsteg från den vägplan

som finns uppgjord. Jag ser detta framför allt ur transportekonomiska synpunkter. Som exempel kan nämnas att för ett tvåaxligt fordon med släpvagn kostnaden i öre och tonkilometer vid sex tons axeltryck blir cirka 17 öre men vid åtta tons axeltryck endast cirka 11 öre. Vi skulle alltså göra stora vinster om man kunde konstruera våra vägar så att vi kan ha ett högre axeltryck. Man kan inte gärna påstå, att det är så riktigt att bilskattepengar används till att bygga bostäder med. Båda områdena fordrar ju arbetskraft, och därför blir det inte lätt att ur sådana synpunkter hellre investera i bostäder än i vägar.

I fråga om arbetskraftens utnyttjande vill jag i vissa avseenden ge ett erkännande åt regeringens politik, då den minskat statens och det allmännas verksamhet på vissa områden för att få bättre balans på arbetsmarknaden. En sådan arbetsmarknadspolitik bör säkerligen fortsättas. På vissa andra områden ställer man sig tveksam till åtgärder som företagits på arbetsmarknadsområdet. Finansministern föreslår en uppräkningsanslag till omskolning med 30 miljoner. Är verkligen omskolningsverksamheten ordnad på ett riktigt sätt? Omskolar man personer mer än gång? Omskolar man t. ex. oavsett åldern? Kan det vara klokt att omskola den som närmar sig pensionsåldern eller den som är så ung att han borde gå på vanlig utbildning i stället? Hur många av dem som omskolats använder sig verkligen av de kunskaper de fått under omskolningen och fortsätter i detta yrke? Det är många frågor som uppställer sig i fråga om omskolningen och som bör bli besvarade innan man driver denna verksamhet alltför långt.

Herr talman! Det finns för tillfället inte så bestämda tendenser i den ekonomiska politiken i världen, att vi för vårt lands vidkommande kan besluta om några fasta riktlinjer. Den amerikanska och även den engelska utvecklingen inger en viss oro för en nedgångsperiod, men i åtskilliga andra delar av världen finns inga sådana orosmoln. Inom vårt land måste vi nogsam

Statsverkspropositionen m. m.

följa utvecklingen i övriga delar av världen, som vi är så beroende av, och vidtaga de åtgärder som erfordras. Därvid är det av allra största betydelse att man använder medlen i den ekonomiska politiken på ett sådant sätt, att åtgärderna i möjligaste mån får en positiv inriktning och att de syftar framåt. Vi har redan inträtt i en tid av friare handel, och allt eftersom EFTA-avtalet fullföljes kommer denna frihandel att ytterligare utsträckas. Det gäller därför att våra investeringar planeras på ett sådant sätt att vi kan möta den skärpta konkurrensen och ta till vara de nya möjligheter som de friare marknaderna kommer att ge. Det är möjligt och i vissa fall säkerligen lämpligt att vi prutar av något på våra konsumtionskrav för att därmed få resurser att investera så att vårt näringsliv ytterligare stärkes. Sparandet är nu som alltid en av grundförutsättningarna för en god utveckling av vårt lands ekonomi. Det är svårt att finna rättvisa och verkningsfulla former för att uppmuntra sparandet, men vi bör alltid ha i sikte att alla former av sparande bör uppmuntras. Det kan gälla banksparande, försäkringssparande, amorteringssparande eller målsparende av något slag, huvudsaken är att det ger verkligt resultat och kan komma alla till del.

Fördelningen av vårt svenska välstånd bör ske så rättvist som möjligt. Låginkomstgrupperna bör inte glömmas bort. Vi i centerpartiet anser att en av de betydelsefullaste åtgärderna är att skapa grundtrygghet för alla. Detta bör ske inom alla områden, och därutöver bör man ge människorna största möjliga frihet. Lyckligtvis har dogmatiska föreställningar fått allt mindre betydelse inom vårt moderna politiska liv, och flertalet politiker har insett, att de politiska åtgärderna dock främst syftar till att skapa bästa möjliga förhållanden för människan.

Herr talman! Jag vill sluta med en sak, varom vi är fullständigt ense alla här, inte bara fyra utan även fem partier, och det är att instämma i yrkandet om remittering av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Det skulle vara frestande att här säga ett par ord om den historieskrivning om Kongo som presterats av folkpartiets talesman. Då jag emellertid hoppas få tillfälle att senare under debatten återkomma till den saken, skall jag inte i detta sammanhang ta upp den frågan utan hålla mig till det budgetförslag som här har framlagts.

Man har här i debatten från alla de tre borgerliga talarna sagt att vi lever i ett välfärdssamhälle. Herr Ewerlöf såg den största faran i lönehöjningar, och herr Bengtson hävdade, att vi har en mycket hög levnadsstandard.

Ja, visst finns det en miljon TV-apparater i landet. Det finns ungefär lika många bilar för privat bruk, det finns flera kylskåp och frysexboxar i hushållen än tidigare, fast det mesta förstås är köpt på avbetalning. Men är nu allt detta bevis för att vi uppnått välfärdssamhället? Det är en av de frågor som jag vill beröra i den här diskussionen.

Naturligtvis skall debatten gälla statsfinanserna, och de ser onekligen stabila ut. Det är ett överskott på flera hundra miljoner kronor. Men låt oss därför inte glömma de enskilda människorna som står bakom dessa kalla siffror, de människor som genom sina insatser på olika områden av samhällslivet skall skrapa ihop de nära 17 miljarder som man beräknar få in. Hur står det egentligen till med den enskildes budget? Hur klarar vanliga familjer sin ekonomi? Kan de klara den på samma galanta sätt som herr Sträng klarar statsfinanserna? Jag vill medge, att det är alldeles riktigt, att många löntagare här i landet genom enighet och sammanhållning på arbetsplatserna och framför alla genom en ökad arbetsinsats, genom övertidsarbete och dylikt, har i någon mån lyckats förbättra sin standard. Men är den verkliga så hög som man gärna vill påstå?

Jag vill erinra om att av det material som ligger till grund för denna debatt framgår att tre fjärdedelar av inkomsttagarna i vårt land förtjänar mindre än 15 000 kronor om året, även om man då sammanräknar mannens och hustruns inkomst, i den mån de båda har för-

Statsverkspropositionen m. m.

värvsarbete. Endast omkring 12 procent av alla landets inkomsttagare har mellan 15 000 och 20 000 kronor i årsinkomst. Dessa uppgifter, som är hämtade ur nådiga luntan, ger väl ändå inte anledning till någon lovsång över välfärds-samhället och den mycket höga levnadsstandard som man säger att vi har här i landet.

Ser vi på de många särskilt eftersatta grupperna — jag tänker på de ensamstående mödrarna, på de handikappade, på de kroniskt sjuka, på de stora barnfamiljerna och inte minst på folkpensionärerna — tror jag vi måste hitta andra uttryck än välfärdssamhället, om vi skall måla en riktig och sanningsenlig bild av läget i vårt land.

Jag skall be att få ta ett exempel från en av de över 2,5 miljoner familjer som förtjänar mindre än 15 000 kronor om året. Det är en man som är anställd i statens tjänst. Han är gift och har två barn och bor i Stockholm. Han har en månadslön på 1 212 kronor. Varje månad, när han hämtar sin lön, är den tuldad på 305 kronor i skatt och 66 kronor till livförsäkringar och fackföreningsavgifter. Han har lyckats få en liten lägenhet på 60 kvadratmeter, och för den betalar han 230 kronor i månaden. Av lönen försvinner således alldeles omedelbart nästan hälften eller 601 kronor enbart för hyra, skatt och nödvändiga försäkringar.

Då skall vi ändå komma ihåg, att i källskatten ingår inte hela det skattebelopp som vederbörande måste betala. Redan innan omsättningsskatten infördes, fick familjen betala skatt på varje kopp kaffe, på varje sockerbit, på varje läskedryck och på en lång rad andra varor som är nödvändiga för det dagliga uppehållet. Lågt räknat tar dessa skatter 100 kronor i månaden för en tvåbarnsfamilj. Ovanpå allt detta kommer omsättnings-skatten, som lågt räknat kan uppskattas till omkring 30 kronor i månaden. Den 1 juli får min sagesman en hyreshöjning på ungefär 10 kronor i månaden, och på detta signaleras nya prishöjningar på, efter vad man säger, 3 procent — de kanske blir högre.

Sedan stat och kommun, hyresvärd och försäkringsbolag tagit sitt, återstår egentligen 481 kronor av månadslönen. Därtill kommer ju två barnbidrag, som ger tillsammans 75 kronor i månaden. Men dessa summor, som ingalunda kan sägas vara stora, skall räcka till mat, kläder, möbler, linne, elektricitet, telefon, tidningar, semesterkostnader och eventuell förströelse, kanske en bok då eller då.

Två barnbidrag innebär som jag sade 75 kronor i månaden, men kostnaden för barn i de åldrar det här gäller uppgår enligt beräkningar i socialstyrelsen till sammanlagt 550 kronor i månaden vid normal standard. Nuvarande barnbidrag täcker således inte ens en sjundedel av de faktiska barnkostnaderna. Man beräknar enligt samma källa, att enbart kosten för en matfrisk femtonårig pojke kostar 7 kronor om dagen. Kan man verkligen säga, att denna familj — en bland 2,5 miljoner — lever i något slags välfärdssamhälle? Naturligtvis inte. Det faktiska läget är, att mannen inte kan klara familjens försörjning på sitt ordinarie arbete. Han måste arbeta på fridagar, han måste skaffa sig extrajobb på sin övriga fritid, annars får han sannernligen inte budgeten att gå ihop. Det var inte underligt att denne man, som jag talade med, för några dagar sedan sade till mig: »När du kommer till riksdagen och det talas om välfärden i vårt samhälle, så visa gärna upp med mitt exempel hur vilseledande detta tal i verkligheten är.»

Samtidigt sade han att han mycket väl förstod att stat och kommun måste ha inkomster för viktiga sociala och kulturella uppgifter, för skolväsendet och vägarna och annat som är nödvändigt för alla medborgare i samhället, men han ställde frågan: »Tycker du att det skattesystem vi har här i Sverige är riktigt rättvist avvägt?» Han frågade vidare: »Är statens utgiftspolitik över huvud taget riktig? Tycker du att den hyresnivå som vi har nu kan betraktas som rimlig?»

På detta måste jag verkligen svara, att jag inte anser att skatterna är avvägda

Statsverkspropositionen m. m.

efter bärkraft. Bolag och stora förmögenheter, tomtspekulanter, börshajar och verkligt stora inkomsttagare kommer enligt min mening alldeles för lindrigt undan beskattningen, för att nu inte tala om skattesmitarna, som stjäla omkring två miljarder kronor varje år från stat och kommun enligt vad som officiellt konstaterats i en utredning.

Nu beräknar man att de samlade inkomsterna av direkt skatt för kommande budgetår skall uppgå till 7 400 miljoner kronor. Till denna summa bidrar förmögenhetsskatten med bara 215 miljoner kronor. I summan 7 400 miljoner ingår också folkpensionsavgifter och sjukförsäkringsavgifter på sammanlagt 1 600 miljoner kronor, men dessa avgifter kan ju inte räknas såsom skatt i vanlig mening — de är ju försäkringsavgifter som inte skall användas för statens vanliga utgifter annat än i den mån det gäller folkpensioner eller sjukförsäkring. Om man alltså drar ifrån dessa 1 600 miljoner kronor från den samlade klumpsumman på 7 400 miljoner kronor, får vi kvar 5 800 miljoner kronor av den direkta statsskatten. Ställ denna summa i relation till vad vi nu betalar för försvarskostnaderna! Krigsmakten tar nästa budgetår ungefär 3,5 miljarder kronor, d. v. s. lejonparten av den direkta skatt som flyter in. Det verkar inte vara några småsmulor som går till militära ändamål, och det som går till militära ändamål inkluderar till betydande del de jättevinsten, som företagen inom rustningsindustrin tillskansar sig, så länge de som nu är fallet ligger under privat monopolistisk domvärjo.

Vi kommer alltså fram till den slutsatsen, att skattebetalarna tvingas att också skattevägen ge sin tribut till rustningskapitalisterna. Det är kanske därför som högern och folkpartiet alltid ömmar mycket starkt för så höga militära anslag som möjligt. Högre militära anslag betyder inte alltid större säkerhet, men de betyder under alla förhållanden större vinster för rustningskapitalet, och för löntagarna betyder de motsatsen. Högre anslag för militära ändamål betyder ökade skatter, mindre peng-

ar i avlöningskuvertet, sämre social och kulturell omvårdnad och ökad militarisering i hela samhället.

Den andra stora utgiftsposten som jag visade på i denna familjs budget var hyran. Den uppgick i mitt exempel till 230 kronor i månaden — jag vill inskjuta att det är en jämförelsevis låg hyra med hänsyn till den allmänna hyresnivån i storstäderna. Vad ingår då i detta belopp, 230 kronor, som man får betala varje månad? Är det för underhåll och reparationer av fastigheten som det mesta användes? Ingalunda. Enligt hyresgäströrelsen går två tredjedelar av detta hyresbelopp åt till ränteutgifter. Av en månadshyra på 230 kronor tar alltså kapitalägarna, d. v. s. banker och andra kreditinstitutioner inte mindre än 154 kronor. Betänk bara, att på denna lilla lägenhet på 60 kvm får rentiererna en arbetsfri inkomst varje år på 1 748 kronor! Jag måste säga att det verkligen lönar sig att vara kapitalstark i detta land.

Vad kan då göras för att få en ändring till stånd på dessa områden? Det parti jag företräder — kommunisterna — har ett verkligt alternativ. Vi anser att skattepolitiken måste demokratiseras. Vi anser att en långt större del av skatteinkomsterna bör tas direkt från produktionen och att den statliga verksamheten på produktionslivets område måste utbyggas så att betydande belopp den vägen kan tillföras staten och kommunerna. Vi tycker att det är på tiden att omlägga bolagsbeskattningen, så att inte bolagens styrelser, som nu är fallet, under en följd av år godtyckligt kan redovisa vilken vinst de vill lägga fram och genom bokföringsmässiga och juridiska manipulationer är i stånd att bedriva legal skattesvindel. Finansministern medger i sina direktiv till de nyligen tillsatta skatteutredningarna, att just sådana åtgärder — som jag kallar skattefusk — har fått stora proportioner. Vi kommunister vill göra allt vi kan för att täppa till alla kryphål på detta område och för att dra fram till beskattning alla de miljarder, som nu smusslas undan och som i stället får betalas in

Statsverkspropositionen m. m.

av vanliga, ofta dåligt ställda skattebetalare.

Vi tycker också, att det inte är orimligt att begära en mindre skattehöjning beträffande de stora förmögenheterna. Den nuvarande förmögenhetsbeskattningen innebär, att man i förmögenhets-skatt uttar i genomsnitt 0,6 procent. I vårt alternativ har vi förordat ett uttag på i genomsnitt 2 procent. Därigenom skulle staten tillföras omkring en halv miljard kronor i nya pengar utan att någon fattig skulle drabbas härav.

Vi anvisar också en rad andra och delvis nya inkomstkällor för staten. Varför skall man inte exempelvis beskatta kursstegringsvinster? Varför skall man inte beskatta bolagsförmögenheterna, en beskattningsform som existerar i en rad andra med oss jämförbara länder? Här undgår dessa förmögenheter helt beskattning. Varför skall man inte dra in till stat och kommun vinsterna av oförtjänt markvärdestegring? Det finns flera utredningar färdiga på den punkten, men regeringen har hittills inte gjort någonting. Vi anser att tiden nu är mogen att ta itu med åtminstone den saken.

Dessutom vill vi genomföra — utan att därmed landets försvarskraft skulle försvagas — en rejäl besparing på de militära utgifterna. Vi vill göra slut på det väldiga slöseri med skattebetalarnas pengar, som förekommer inom det militära och som var och en, som varit i rekryttjänst eller på repetitionsövning, har en mycket klar erfarenhet av.

Vårt skattealternativ innebär dessutom hel skattebefrielse från statsskatt för alla, som inte har mer än 9 000 kronor i familjeinkomst per år. Det skulle betyda att över en och en halv miljon människor här i landet skulle få hel skattebefrielse från statsskatten. Dessutom skall enligt vårt alternativ alla gifta inkomsttagare med upp till 25 000 kronors inkomst få väsentliga skattesänkningar. Ensamstående får skattesänkningar i inkomstlagen upp till 20 000 kronor.

På hösten 1959 genomdrevs omsättningsskatten här i riksdagen. Det upprepades under 1960 års riksdag. Vi från

vårt parti var båda gångerna motståndare till denna form av beskattning, motståndare därför att det är en högst orättvis skatteform under nuvarande förhållanden. Den drabbar de minsta inkomsttagarna ojämförligt tyngst.

I dag har de borgerliga partierna ändrat ståndpunkt. Man accepterar omsättningsskatten. Det bekräftar vad vi tidigare gjort gällande, nämligen att det endast var av valtaktiska skäl, som man uppträdde emot omsättningsskatten. Vi kommunister har inte ändrat uppfattning, men med hänsyn till de styrkeförhållanden, som nu råder i riksdagen, skall vi denna gång nöja oss med ett förslag om att livsmedel skall undantas från omsättningsskatt. Vi förutsätter då att livsmedelspriserna skall sänkas med motsvarande belopp, som nu går till skatt. Vi anser det helt orättfärdigt att beskatta barnens mjölk och folkpensionärernas knappa livsmedelsranson.

Herr talman! Sådana är våra alternativ beträffande skattepolitiken.

I bostadsfrågan anser vi — som jag nämnde tidigare — nödvändigt med en annan politik, om vi skall kunna råda bot på bostadsbristen och de höga hyrorna. Vi anser att varje svensk medborgare bör ha en elementär rättighet till en hygglig bostad för sig själv och sin familj. Men denna självklara rätt är nu framtagna hundratusentals i vårt land — de som står i bostadskön och de som över huvud taget inte har någon bostad.

Den första förutsättningen enligt vår mening för att man skall kunna garantera hygglig bostad för alla, som behöver en sådan, är att det byggs mera. Regeringens plan på 70 000 lägenheter får inte, anser vi, betraktas som ett maximum utan som ett minimum för vad som bör åstadkommas under de närmaste åren. Men det är klart att för att åstadkomma det, måste man vidta vissa åtgärder. Man måste enligt vår mening ge bostadsbyggandet en större andel av kapitalmarknadens resurser. Man måste ge det en större andel av de samlade investeringarna här i landet. Dessutom tror vi också, att det är nödvändigt att det fastställs en långsiktig och låg ränta på

Statsverkspropositionen m. m.

krediter, som gäller bostadsproduktionen.

Räntan har en utslagsgivande betydelse för hyresnivån. Finansministern har själv medgivit att en procents räntehöjning, om den får slå igenom, innebär 12—14 procents höjning av hyran. En procents räntehöjning innebär med andra ord att en tvårumslägenhet blir lika dyr som tidigare en trea. En procents räntehöjning kan sålunda innebära att hyresgästen förlorar ett rum.

Här kommer räntan in i bilden som en mycket väsentlig faktor i bostadsproduktionen. Den kommunistiska riksdagsgruppen gjorde vid slutet av förra året en hänvändelse till riksbanksfullmäktige om en räntesänkning. Vi påpekade att det var nödvändigt att fatta beslut före årsskiftet, om räntesänkningen skulle få genomslagskraft beträffande 1961 års hyresnivå. Jag måste bekänna att vi nog hade en svag förhoppning, när vi gjorde denna hänvändelse, att vi skulle få åtminstone något stöd från centerpartiet. Herr Bengtson sade här i debatten nyss att vi har en hög räntnivå, och han frågade varför vi inte redan 1959 sänkte räntan, som man gjorde i en rad jämförbara länder. Men när ett förslag om räntesänkning ligger hos riksbanksfullmäktige, är herr Bengtsons partivänner tysta som möss; de säger ingenting och går med på att vårt förslag utan någon som helst motivering blir avslaget. Jag vill passa på att slå fast detta, att en centerpartist, som här i riksdagen utan förpliktelse kan tala om att man bör sänka räntan och t. o. m. använder uttrycket ockerränta, i praktiken när det gäller att ta ståndpunkt till räntenivån icke säger någonting. Vid förra årets räntehöjning i januari urskuldade sig en centerpartirepresentant från bankofullmäktige med att han var opasslig, varigenom räntehöjningen gick igenom utan protester från centerpartiet. Jag skulle vilja säga till de småbrukare, bönder och småföretagare, som till äventyrs hör på, att ni bör syna centerpartiet i sömmarna i räntefrågan och dra lämpliga konsekvenser, om det inte kommer någon

ändring till stånd. Vi kommunister kommer att fortsätta vår strävan att få ned räntan, och vi är övertygade om att vi därvidlag har stöd av en växande opinion ute bland folket och inte minst bland landets hyresgäster och egnahemsägare.

Herr talman! Till sist skulle jag vilja understryka att man inte kan komma till rätta med avgörande samhällsproblem utan ingripanden från regering och riksdag mot det envælde över det ekonomiska livet, som monopol och bankledningar utövar. Det är en historisk och samhällelig nödvändighet att vidga demokratien även till produktionslivets område. Samhällets alla medborgare — inte bara de kapitalstarka — måste få sitt ord med i laget när det gäller utnyttjande av vårt lands produktiva resurser, annars är vår demokrati långt ifrån fullgån. Den frihet som vi alla så varmt omhuldar blir en chimär för de många, om något hundratal av våra 7,5 miljoner invånare ensamma skall ha bestämmanderätten över produktionen och fatta avgöranden som berör tusentals och åter tusentals människors utkomstmöjligheter och samhälleliga tillvaro. Alltför länge har demokratien hållits utestängd från fabriker, verkstäder och kontor. En växande opinion kräver att det nu äntligen skall ske en förändring på detta område. I de program som nyligen antagits av det socialdemokratiska partiet liksom av det kommunistiska partiet understrykes klart nödvändigheten av att åstadkomma ett nytt demokratiskt genombrott, denna gång på det ekonomiska livets område. I det socialdemokratiska parti-programmet heter det: »För det socialdemokratiska partiet är kravet på ekonomisk demokrati lika självklart som kravet på politisk.» I det kommunistiska partiets programförklaring säger vi: »I kraft av sin ekonomiska makt kan monopolkapitalisterna ställa sig över demokratin. De är inte ansvariga inför riksdagen och regeringen.»

Vi menar som konklusion av detta att krafterna nu från arbetarrörelsens och tjänstemännens sida måste sättas in för

Statsverkspropositionen m. m.

att tillförsäkra de arbetare och tjänstemän som sköter företagen inte bara trygghet i anställningen utan också medbestämmanderätt på arbetsplatsen.

De två partier som har majoritet i riksdagen — det socialdemokratiska, som är det största, och kommunisterna — är alltså eniga i sina program på denna punkt, när det gäller att vidga demokratin också till det ekonomiska livet. Det gäller nu enligt min mening att göra allvar av de programmatiska utfästelserna om ekonomisk demokrati som en social och ekonomisk nödvändighet. Därigenom skulle vi mest gagna vårt land och vårt folk både i nuet och i framtiden.

Låt mig allra sist, herr talman, säga några ord om en sak som samtliga hitillsvarande talare tagit upp, nämligen frågan om den svenska hjälpen till de s. k. utvecklingsländerna. Personligen tycker jag inte om termen utvecklingsländer, det vore mycket mera adekvat att tala om utsugna länder, de länder som har förtryckts under århundraden av kolonialmakter och som nu undan för undan slår sig fria, länder som har bidragit också till att vi har den standard som vi för närvarande har.

Vi kommunister vill stödja alla initiativ, alla åtgärder som tas för att öka denna hjälp, och vi har heller ingenting emot, som skett i går, att kungen själv appellerar till folket om att ge bidrag. Men om hjälpen skall bli verkligt effektiv, är det ändå inte där som huvudstöten måste sättas in. Vad dessa länder behöver är kapitalvaror, resurser för att bygga upp sin egen industri och sitt eget lantbruk för att trygga sin försörjning och för att ge invånarna en hygglig bärning. Därför har vi kommunister väckt en motion, som vi hemställer skall bli föremål för grundlig prövning, en motion om att ställa en långfristig, räntefri statskredit utan politiska bivillkor till dessa länders förfogande. I vårt förslag har vi nämnt siffran en miljard. Siffran kan naturligtvis diskuteras, men vi hemställer att frågan verkligen kommer under allvarlig prövning, då vi menar att därigenom kan vårt land bättre

än på något annat sätt bidra till stabilitet och utvecklingsmöjligheter för de länder som behöver ett handtag i dessa svåra tider.

Herr talman, jag har heller ingen invändning mot att propositionen remitteras till vederbörande utskott.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Herr Bengtson började sitt anförande med att tala om att han hade upplevt många besvikelser under den socialdemokratiska regeringens tid. Han nämnde några av dem; jag förmodar att det var bara för att exemplifiera och att följaktligen uppräknningen inte kan uppfattas såsom fullständig. Han glömde nämligen bort den allra största besvikelsen han måste ha varit med om, det misslyckade försöket att åstadkomma ett regimskifte.

Den besvikelsen har väl också i viss utsträckning präglat anförandena, inte bara från herr Bengtsons sida utan också från övriga talare ur den borgerliga oppositionen. Man spårade det hos herr Ewerlöf när han talade om hur liten marginalen var mellan den socialdemokratiska regeringen och den borgerliga oppositionen om man räknar i procent, och han konstaterade att kommunisterna med sina drygt 4 procent hade ett visst avgörande inflytande. Han slutade den meningen med att säga, att regeringen räknar med att kunna komma till rätta med den borgerliga oppositionen genom att söndra och härska. Det sista var väl ändå en felsägning. Det skall väl vara på det sättet, att regeringen kan komma till rätta med den borgerliga oppositionen genom den söndring som härskar!

När jag säger att besvikelsen i viss utsträckning har präglat anförandena, tar jag som uttryck för detta den ensidighet som kommer till uttryck när det blir fråga om både att beskriva vad som har inträffat och att yttra sig om den framtid som väntar oss.

Herr Ewerlöf talar om den ekonomiska situationen och jag förmodar att utgångsläget är diskussionerna kring om-

Statsverkspropositionen m. m.

sättningsskatten. Där har man kunnat konstatera att tendensen är sådan, att vi kan vänta det största upplåningsbehovet, eller underskottet i balansen om man så vill, under en högkonjunktur. Detta var just ett av de väsentliga motiven för finansministern, när han säger att utvecklingen mycket väl kan gå i riktning mot en ökad högkonjunktur, och då är det farligt för penningvärdet och stabiliteten i ekonomin, om man låter det gå dithän att upplåningsbehovet blir för högt.

Nu konstaterar herr Ewerlöf själv att utvecklingen har gått i den riktningen, att vi har kunnat konstatera relativt tillfredsställande upplåningsbehov såväl under åren 1959/60 som också under det nu löpande budgetåret, då upplåningsbehovet väntas uppgå till något över en miljard. Men den införda varus-katten har ju en mycket stor betydelse i det sammanhanget, ty det är inkomsterna från den som har medverkat till att bringa ned upplåningsbehovet.

Sedan konstaterade herr Ewerlöf — med fasa, enligt vad jag kunde fatta av tonfallet — att inte mindre än nära 40 procent av budgetens totala belopp hade karaktären av inkomstomfördelning. Det är väl riktigt att den delen av budgeten har ungefär sådan storlek, men jag för min del fattar det såsom en lättnad, att en så stor del av de totala utgifterna innebär en inkomstomfördelning. Pengarna tas visserligen in till statsverket men betalas ut igen till människorna för fri disposition — det är barnbidrag, folkpensioner, viss del av sjukförsäkringen och andra sociala förmåner, som ryms inom dessa nära 40 procent.

Visst kan man och måhända bör man ha olika uppfattningar både om vad som har skett och vad man kan vänta sig. Det finns alltid delade meningar, och det finns också alltid många som vill ha det annorlunda. Förhållandena sådana de nu är eller förväntas bli enligt planeringen för det kommande budgetåret kan inte gärna tillfredsställa alla. Vi har emellertid som vägledning för bedömningen av såväl den hittillsvarande

som den närmast i framtiden liggande ekonomiska utvecklingen den preliminära nationalbudgeten för 1961 och den av finansministern presenterade finansplanen, som i väsentliga ting innehåller motiveringen för de i statsverkspropositionen framlagda förslagen.

Beräkningar och antaganden i den preliminära nationalbudgeten och uttalanden i finansplanen präglas av en viss försiktighet, som väl kan betraktas såsom förklarlig med hänsyn till oviss-heten i den internationella utvecklingen och till det förhållandet, att vi här hemma har tagit tillgängliga produktionsresurser i anspråk i en omfattning som i det närmaste begränsar marginalerna för ytterligare produktionsökning till vad som kan vinnas genom en höjning av produktiviteten.

Utvecklingen under det gångna året betecknas som tillfredsställande, med hög sysselsättning och god konjunktur på utlandsmarknaden. Exportvolymen har stigit med 12 procent och importvolymen med 14 procent. Bytesbalansen visar visserligen ett underskott på cirka 350 miljoner kronor, vilket är 300 miljoner mer än under 1959, men då tendensen i lagerutvecklingen svängt från minskning år 1959 till en sannolik ökning under 1960, sägs det att en del av denna ökning troligen har belastat importen. Investeringarna har legat på en hög nivå med en viss återhållsamhet inom den offentliga sektorn och någon ökning inom den privata. Produktionsökningen har beräknats uppgå till knappt 4 procent. Konsumentprisindex, som steg med drygt 3 procent vid införandet av varuskatten, har därefter varit praktiskt taget oförändrad under året, vilket innebär att prisnivån, bortsett från effekten av varuskatten, varit stabil under närmare tre år. Detta innebär alltså en märkbar omsvängning i den tidigare tendensen till inflationstryck i samband med stark efterfrågan och full sysselsättning. Den finanspolitiska åtstramningen, som verkat med full kraft under året, har sannolikt haft sin andel i denna tendens i ökad stabilitet i prisutvecklingen.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr Ewerlöf berörde i sitt anförande också de åtgärder som har vidtagits under den närmast föregående tiden i syfte att stabilisera utvecklingen, och han uttalade en förhoppning, att dessa åtgärder hade kommit för att stanna. I samband med det gjorde han vissa uttalanden angående den framtida utvecklingen och snuddade vid nödvändigheten av att åtgärder vidtas som underlättar näringslivets anpassning till den hårdnande konkurrensen ute i världen. Jag fattade det så, att han hade en viss förståelse för nödvändigheten av att det allmänna i en situation då högkonjunktur råder begränsar sina anspråk på investeringsmarknaden och därigenom skapar större utrymme för näringslivet i övrigt. Jag tycker att en sådan utveckling faller sig ganska naturlig, eftersom alla väl redan tidigare har konstaterat en viss följsamhet i sådan riktning, genom att, då tendensen går mot en avmattning i sysselsättningen och en åtstramning i fråga om näringslivets möjligheter att sälja sina produkter, behovet av investeringar minskar. Det är naturligt att samhället då självt ökar sina investeringar för att hålla sysselsättningen uppe. Är det däremot högkonjunktur, stimuleras det fria näringslivet till ökade ansträngningar för att få så stor del av marknaden som möjligt, och alla krafter inriktas helt naturligt på att underlätta en sådan anpassning till högkonjunkturen, som jag förmodar att herr Ewerlöf åsyftade.

Nu har inga särskilt oroande faktorer nämnts i det material som vi har fått till grund för bedömningen av läget såväl under det år som nu löper som under det kommande budgetåret. Visserligen sägs det i den preliminära nationalbudgeten, att man kan frukta ett efterfrågeöverskott i försörjningsbalansen för 1961 motsvarande en procent av nationalprodukten, men man låter frågan, huruvida ett sådant framräknat efterfrågeöverskott är ett resultat av bristerna i vår förmåga att räkna eller ett realistiskt uttryck för en tendens till överansträngning av resurserna, stå öppen till diskussion på basis av ett studium

av de konkreta förhållandena på viktigare delområden. Konjunkturinstitutet uttalar alltså inte någon bestämd mening, som kan tolkas så att riskerna skulle vara särskilt stora för ett efterfrågeöverskott. Självklart är emellertid att ovissheten i fråga om den internationella utvecklingen, främst då utvecklingen i USA, inom sexstatsmarknaden, i EFTA-länderna och kanske framför allt mellan dessa sista marknadsområden, skapar en osäkerhet i bedömningen, som man inte kan bortse ifrån. Finansministern utesluter heller inte möjligheten av att sådana förändringar kan inträffa i konjunkturläget under budgetåret, att den i finansplanen redovisade bedömningen senare får revideras.

Vi har haft full sysselsättning under de senaste tjugo åren. Även om kortare avmattningsperioder förekommit kan sysselsättningen genomgående betecknas som god, i synnerhet vid jämförelse med vad vi varit med om under tiden före andra världskriget. En allmän välbefinningsökning har ägt rum, vilken kan spåras i en höjd social, ekonomisk och kulturell standard. De båda senaste årtiondena markerar en ökad stabilitet inom näringslivet men också en fortgående dragning av folk från jordbruket och landsbygden över huvud taget, en tendens som hör samman med jordbrukets mekanisering och industriens, hantverkets och handelns koncentrerings till tätorterna.

En fråga som alltid har sin aktualitet för såväl äldre som yngre i en sådan utveckling är huruvida tendensen kommer att bestå, innebärande en fortsatt krympning av arbetskraftsbehovet för jordbruket och jämsides därmed en pågående expansion inom näringslivet i övrigt. Frågan är inte lätt att besvara, ty förmågan att blicka in i framtiden har sin begränsning. Vi måste hålla oss till antaganden och prognoser, och dessa bygger i stor utsträckning på förutsättningarna att ställa resurser till förfogande för den tekniska utbyggnaden och för den forskning som måste föregå och komplettera denna utbyggnad. Nu som tidigare är det fråga om investeringar i undervisnings-

Statsverkspropositionen m. m.

anstalter och forskningsinstitut, i maskinell utrustning och kraftverk, men först och sist är det fråga om investering i människorna själva. Den nya tiden kräver nämligen fler och bättre utbildade arbetare, en avsevärd förstärkning av den tekniskt utbildade personalen, och ett väsentligt större antal högt kvalificerade vetenskapsmän och forskare.

Det är omfattande och kostsamma åtgärder, som erfordras under 60-talet för att vi skall kunna följa med i den takt utvecklingen nu har. Det är inte stort andrum för tveksamhet och tidsödande funderingar. Den som inte kan följa med riskerar att komma bland de i industriellt avseende underutvecklade. Ingen tänker sig detta såsom ett alternativ för vår del. I statsverkspropositionen föreslås ökade anslag för undervisningsväsendet och för forskning. Det har höjts röster för längre gående åtgärder i detta syfte, ty det är vetenskapsmännens och teknikernas framtidsprognoser som skall ange tonen i den framtida melodien. Det är också de som skall in i bilden vid bedömningen av framtidsutsikterna.

Under tredje huvudtiteln redovisas anslagshöjningar med 23,1 miljoner, huvudsakligen avseende internationell hjälpverksamhet samt höjda avlönings- och omkostnadsanslag till FN och utrikesförvaltningen. Hjälp till utvecklingsländerna har aktualiserats i olika sammanhang, och yrkanden har framförts att omfattningen av bidragen till sådan verksamhet borde ställas i relation till nationalinkomsten, exempelvis utgöra en procent av denna. Diskussionerna i frågan har väl oftast varit baserade på rapporter om de svåra förhållanden som råder i stora och befolkningsrika delar av världen beträffande folkförsörjning, hälsotillstånd och sjukvård, och i övrigt om brister i allt som enligt vår mening hör samman med ordnade levnadsbetingelser.

Det är både naturligt och mänskligt att reagera inför allt det elände som återspeglas i dylika rapporter, och det är också naturligt att de utlöser viljan att lämna bidrag till en omedelbar hjälp. Det är också självklart att vid akuta

brister eller förhållanden, som uppkommit i samband med inträffade opåräknade händelser, verksamt bistånd kan lämnas genom en organiserad hjälpaktion. Ju större bidrag, desto mer omfattande kan hjälpverksamheten bli. När hjälpen till utvecklingsländerna kommer på tal, är det också det omedelbara behovet som kommer i förgrunden, att lindra nöden, att bistå de sjuka och att ta hand om barn och andra som är hjälplösa.

Trots den omätbara omfattningen av detta behov är det dock den mindre och temporära delen i det stora program och de många problem som rymmes under vad vi kallar »hjälp till utvecklingsländerna». Självklart kan FN:s hjälpverksamhet omfatta jämväl bistånd av det slag jag här nämnt, men den syftar vida längre. Så långt jag kan förstå, måste avsikten vara att medverka till att för folken i respektive länder skapa förutsättningar för en självständig tillvaro, fri från nöd och bekymmer men uppbyggd på egna resurser och under eget ansvar. Härför erfordras emellertid i många avseenden och på många håll en start från det rent elementära. Folkbildningen är ju inte så värst långt kommen i dessa länder — flertalet av befolkningen tillhör dem som inte fått lära vare sig läsa eller skriva. Det blir därför fråga om en tidskrävande och tålmodsprövande uppgift, och resultatet kommer väl inte alltid att motsvara de skiftande förväntningar, som kan knytas till verksamheten.

Dock vore det missvisande att i en debatt om den internationella hjälpverksamheten nedvärdera tillgängliga resurser till de synliga, nämligen anslag, bidrag eller gåvor av något slag. Troligen förhåller det sig så att positiva insatser av annan art, men med i stort sett samma inriktning och verkan, har betydligt större omfattning. Jag tänker därvid närmast på produktiva investeringar i utvecklingsländerna, krediter för inköp av kapitalvaror, tekniskt bistånd för att främja redan i gång varande produktion eller för att starta ny där förutsättningar härför finns.

Statsverkspropositionen m. m.

Den svenska industriens insatser i dylika sammanhang har sannolikt betydande omfattning. Staten har med hänsyn till utvecklingsländernas behov av krediter företagit en höjning av totalbeloppet för statliga kreditgarantier till en miljard kronor för att underlätta möjligheterna till sådan kreditgivning.

Spänningen i världen återspeglas emellertid också i olika uppfattning om hjälpen till utvecklingsländerna och dess inriktning. Jag spårade inte i och för sig någon särskild annan mening i herr Ohmans uttalande beträffande hjälpen, men otvivelaktigt är det ganska svårt att nå positiva resultat med hänsyn till den splittring som ändå förekommer mellan öst och väst i fråga om hjälpverksamhetens inriktning, framför allt när det gäller den inriktning som skulle ge de mindre utvecklade folken möjligheter till en självständig ekonomi, möjligheter att bygga upp en folkförsörjning grundad på de egna resurserna. Den humanitära hjälpen kan möjligen i viss utsträckning hållas utanför de politiskt färgade meningsmotsättningarna, men då FN:s hjälpprogram innefattar vida mer än enbart humanitär hjälp, är hela frågan till sin effekt i oroande grad påverkad av de rådande förhållandena i världen, och de är som sagt långt ifrån inriktade på enhetlighet.

Kring årsskiftet intervjuades några kända personer i TV angående utsikterna för 1961. Bland frågor som ställdes eller möjligen formades under intervjun hade en ungefär följande innebörd: »Hur påverkas utsikterna för året av den rådande spänningen inom FN?» Den besvarades ungefär så, att under år då det råder lugn i världen fungerar FN bra, men så snart det uppstår oro av politisk betydelse, förlorar FN i stor utsträckning sin auktoritet. Man kan därför inte tro på FN.

Frågan avsåg som nämnts utsikterna för 1961 och hur dessa kan påverkas av spänningen inom FN. Tiden var knapp, och de intervjuade fick inte tillfälle att närmare utveckla sin mening. Jag fick emellertid det intrycket av svaret, att man inte borde vänta sig alltför myc-

ket av FN:s insatser under nuvarande svåra förhållanden. Det skulle väl närmast leda till att man inte bör ha någon övertro i fråga om FN:s möjligheter i en situation, där det råder delade meningar mellan de tongivande makterna. Kanske vi allesammans i allmänhet har en benägenhet att överskatta möjligheterna hos de internationella organen att ställa allt till rätta så snabbt, effektivt och invändningsfritt som önskvärt vore men också en benägenhet att underskatta svårigheterna därför att vår kännedom om karaktären och omfattningen av dem är ringa, eller som beträffande vilervallan i Kongo, har svårt att fatta, att det egentligen inte finns så värst mycket av det gamla som kan användas till grundläggning för det nya, som alla önskar skall växa fram och helst växa fram så snabbt som möjligt.

Det sista, herr talman, påverkar inte min inställning till frågan om remiss av statsverkspropositionen. Jag har ingen anledning att anmäla avvikelser i det avseendet utan ansluter mig till yrkandet om remiss till vederbörliga utskott.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Den förste talaren i denna debatt var något inne på Kongo-krisen, och jag vill gärna säga några ord om denna mycket aktuella fråga.

Jag förstår mer än väl den oro som många hyser på grund av händelsernas utveckling i Kongo och är medveten om det ansvar som är förenat med fortsatt svensk medverkan genom en militärkontingent där nere. Emellertid är jag alltså jämt lika övertygad som jag var vid utskändandet av bataljonen om riktigheten i denna aktion. FN:s ingripande på det sätt som skedde blev med rätta lovordat och uppskattat i praktiskt taget hela världen. Vare sig operationen Kongo kan föras till ett lyckligt slut eller inte, var försöket i högsta grad värt att göra.

Jag erinrar om att en begäran om FN:s ingripande med militärtrupp kom från den kongolesiska regeringen. Telegrammet var undertecknat av president

Statsverkspropositionen m. m.

Kasavubu och premiärminister Lumumba. Hjälpen begärdes med hänvisning till att belgiska trupper sänts till Kongo utan att Kongoregeringen samtyckt därtill. Det förklarades vidare i ett nytt telegram, att om hjälp ej erhöles från FN Kongoregeringen ämnade vända sig till Bandungmakterna med en liknande anhållan.

Belgiska soldaters nedsärande till Kongo var föranlett av myterier som ägde rum i den inhemska Kongoarmén och de oroligheter som i samband därmed hade utbrutit på flera håll i landet. Den politiska ledningen i Kongo uppfattade tydligen de belgiska soldaternas ankomst såsom ett försök att återinföra belgisk kolonialregim i Kongo. Det talades i telegrammen om den belgiska »aggressionen».

När säkerhetsrådet tillmötesgick Kongoregeringens anhållan — utan att någon medlem röstade emot — var det naturligtvis inte för att FN-trupperna skulle börja krig mot de belgiska trupperna och söka med våld driva ut dem ur landet. Syftet var att truppernas närvaro skulle undanröja de belgiska farhågorna för övergrepp och våld mot den belgiska civilbefolkningen och göra det lättare för den belgiska regeringen att återkalla trupperna. Samma tankegång hade legat bakom FN:s ingripande år 1956 i konflikten om Suez.

Säkerhetsrådet har redan från början hävdat den meningen, att den belgiska militären borde dras bort från Kongo snarast möjligt. Generalsekreteraren hade också under den första tiden betydande framgångar i sina ansträngningar att pacificera landet bl. a. just genom att de belgiska soldaterna successivt ersattes med FN-trupper. I provinsen Katanga mötte det dock stora svårigheter att få bort den belgiska militären. Detta sammanhänge som bekant med att provinsregeringen eftersträfvade provinsens skiljande från det övriga Kongo, en politik som framkallade häftiga motsättningar inom landet.

Generalsekreteraren har hela tiden fasthållit vid de principer för FN-truppernas verksamhet som från början ut-

vecklats inför säkerhetsrådet, utan gensaga från rådsmedlemmarnas sida. FN-trupperna har till uppgift att söka upprätthålla lag och ordning. De skall inte blanda sig i Kongos inre förhållanden, inte ta parti för den ena eller den andra politiska riktningen, än mindre låta sig brukas som maktinstrument för någon viss politisk ledare. I anslutning till dessa regler gäller ytterst restriktiva bestämmelser om bruk av vapen. Dock har dessa senare föreskrifter något uppmjukats på grund av vunna erfarenheter.

Förutsättningarna för FN-truppernas användande har alltså varit klara, så klara som det kunnat begäras under de rådande förhållandena. När det vid olika tillfällen förekommit att medlemmar av säkerhetsrådet yrkat på att trupperna skulle få instruktion att bruka våld för att driva ut belgierna ur landet eller för att slå ner motståndare till regeringen eller tvärtom för att tvinga regeringen att vika för oppositionen, så är sådana yrkanden oförenliga med de från början godtagna riktlinjerna för truppernas uppgifter. Sverige inte minst har anledning att insistera på att de godtagna riktlinjerna vidhållles.

I dessa dagar har enligt pressen en afro-asiatisk kommitté — som visserligen inte har officiell karaktär — förordat att de FN-kontingenter i Kongo, som utsänts av de i kommittén företrädde länderna, skall ställas till förfogande för ena sidan i det pågående inbördeskriget, uppenbarligen för att trygga dess dominans i landet. Man får livligt hoppas att detta visar sig vara en förflugen tanke. Om den förverkligas, skulle dessa trupper förlora sin karaktär av FN-trupper och framstå såsom nationella militära enheter, med alla därav följande konsekvenser.

Den Kongopolitik som generalsekreteraren fört, på grundvalen av instruktioner givna av säkerhetsrådet och församlingen, förtjänar allt stöd från medlemsstaternas sida. Såvitt jag förstår har herr Hammarskjöld haft full tackning för sina åtgärder i de givna direktiven. Han har fullföljt detta oerhört svåra företag med opartiskhet, målmedvetenhet

Statsverkspropositionen m. m.

och konsekvens. De angrepp som riktats mot honom har varit upprörande orättvisa. Det är självklart att ett eller annat misstag kan ha begåtts från FN-ledningens sida — ingen är fullkomlig — men i de stora dragen och i fråga om inställningen till de principiella frågorna har herr Hammarskjöld enligt min uppfattning handlat riktigt och i FN:s intresse.

Under debatterna om Kongokrisen har en av de stora tvistefrågorna varit, vilken eller vilka av de politiska ledarna som kan göra anspråk på att vara statens legitime företrädare. Sedan den 5 september, då president Kasavubu avskedade premiärminister Lumumba och denne i sin tur avskedade presidenten, har häftiga dispyter och strider förts om frågan vem som står på legalitetens plattform. Jag skall inte ge mig in på en kommentar till den grundlag som gäller i Kongo, för övrigt ett intressant aktstycke, rätt nära kopierat efter den belgiska författningen, såvitt jag förstår. Men jag skall citera några uttalanden av president Bourguiba, Tuniens statschef, som i Kongofrågan intagit en opartisk och moderat hållning. Han yttrar: »Vi gav vårt stöd åt Lumumba när han stod i spetsen för en effektiv regering. Men vi tror inte på idoler. Vi hör inte till dem som stöder en man när han är desavouerad av en stor del av sitt folk, som vägrar honom lydnad, och när hans kvarblivande vid makten riskerar att framkalla anarki, ja inbördeskrig. — — — Endast det kongolesiska folket är enligt vår mening behörigt att välja mellan herrar Lumumba, Kasavubu, Elio, Gisanka eller Mobutu. En förlikningskommitté bör försöka finna grundvalen för en ordning, förutsatt att dess medlemmar inte råkar i strid med varandra. — — — Det är onyttigt att undersöka vilken som är legal regering. I internationella förbindelser anses den regering legitim som upprätthåller ordning och korrekt sköter statens angelägenheter. Vilken ställning skulle en legal regering ha, som hämtar sin makt från en konstitutionell text, om den inte förmår hindra att landet går under i anarki och inbördeskrig?»

Somliga frågar sig om närvaron av en svensk trupp där nere alltså har tillräcklig motivering. Kanske råder på sina håll den meningen att i nuvarande läge det bästa vore att Kongo lämnades åt sig självt, även om följden bleve häftiga inbördesfejder. Men det är också en annan allvarlig fara som hela tiden stått på lur i Kongo. Redan när företaget startade var vi ju medvetna om att risken fanns för intervention från stormakter som ville förebygga att Kongo bleve dominerat av motsidan. Skulle sådana interventioner äga rum finge vi, såsom herr Hammarskjöld flera gånger framhållit, ett nytt spanskt inbördeskrig eller ett nytt Korea. FN-truppernas närvaro har hittills hindrat interventioner från andra maktens sida. Men utvecklingen *kan* tänkas gå därhän att vi snart nog nödgas avveckla engagemanget i Kongo. Det kan t. ex. bli komplikationer på grund av att andra stater drar tillbaka sina styrkor eller ger dem nya uppgifter. Generalsekreteraren är självfallet medveten härom. Han uttalade sig i saken den 13 december.

Det syntes herr Hammarskjöld uppenbart att FN:s aktion *måste* fortsätta. Men det är nödvändigt att överväga under vilka omständigheter den *kan* fortsätta tillade han. Den kan inte fortsätta om olika ledare och partier i Kongo och andra medlemsstater håller FN under ständig beskjutning och ständigt misstänkliggörande. Den kan *inte* fortsätta om FN försvagas inifrån genom meningsskiljaktigheter och återkallande av trupper eller genom brist på finansiellt eller materiellt stöd. FN kan då komma i ett ohållbart läge. Å ena sidan att förbli i Kongo och fortsätta verksamheten under den känsla av ansvar som bör leda FN, å andra sidan att tyngas av ett stort ansvar men vara ur stånd att handla på grund av egna medlemmars hållning.

Låt mig ytterligare citera en ansvarsmedveten statsman. Premiärminister Nehru yttrade inför det indiska parlamentet den 12 december att det enligt hans åsikt vore farligt för FN att återkalla trupperna, eftersom ett tillbaka-

Statsverkspropositionen m. m.

dragande kunde betyda inbördeskrig och intervention från stormakterna. En sådan åtgärd skulle också vara en beaktelse om nederlag och en akt av misströstan. Samtidigt underströk han att om FN inte kunde fungera effektivt i Kongo, skulle dess verksamhet mer skada än gagna.

Svenska regeringen kommer att under den närmaste tiden samråda med utrikesnämnden om eventuellt uppsättande av en ny bataljon, avsedd att vid mitten av året avlösa den nuvarande Kongobataljonen. Utan att vilja föregripa ett avgörande tror jag för min del att vi tills vidare bör inrätta oss som om en svensk medverkan alltså är behövlig och önskvärd.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har inte tänkt uppehålla mig vid remissdebattens centrala stridsäpple, statsverkspropositionen, vars principer ju redan vid det här laget stötts och blötts en hel del. Låt mig i stället med utnyttjande av de generösa regler som gäller för en debatt som denna ta upp ett par problemställningar som redan i dag i hög grad sysselsätter oss och som kanske mer än något annat kommer att ta vår uppmärksamhet i anspråk under de närmaste åren. Jag tänker på befolkningsfördelningen, bebyggelsen och sysselsättningen. En och annan tycker kanske att pratet kring dessa problem ibland ter sig en smula tjatigt, men det är min bestämda övertygelse att vi inte kan tala för mycket om dessa problem, av vilkas lösning vår framtid som medborgare i detta land kommer att vara beroende. Det påståendet gäller inte endast de människor som i dag lever och verkar ute i bygderna, utan i lika hög grad dem som fylkas i våra tätorter av större och mindre dignitet.

Det finns knappast någon anledning att offra någon längre tid åt förspelet till den situation som i dag råder. Det är allom bekant hurusom från bygderna runt om i vårt land under gångna årtionden alltifrån sekelskiftet ett allt större antal människor sökt sig till tätorter-

na. Drivkraften har i första hand varit bristen på utkomstmöjligheter. Människor har drivits att söka upp arbetet, där arbetet fanns. Att trivselproblemen spelat en roll kan också sägas, men det torde i de allra flesta fall vara mycket svårt att renodla trivselfrågorna från arbetet och inkomstmöjligheterna. Man trivs sällan där man inte kan finna arbete. Varje år får vi i befolkningsuppgifterna hårdhänta påminnelser om vad som sker. När bygder förlorar uppemot 10 procent av sin befolkning per år har man all anledning att stanna till ett tag och fundera.

Det råder ingen tvekan om att åtskilliga åtgärder från statsmakternas sida under gångna år varit ägnade att påskynda befolkningsomflyttningen. Genom dyrortsgrupperingen har man gjort de stora tätorterna mera lockande, genom försvårade möjligheter att med statens hjälp få bygga i glesbygder har många tvingats flytta bort. Genom att staten ofta inte hållit givna löften i fråga om bidrag av olika slag har ytterligare svårigheter skapats för dem som haft att administrera glesbygden. En under hand alltmera markerad övervältring av skilda kostnader på kommunerna har kommit kommunalskatterna att springa i höjden med påföljd att glesbygderna blivit mindre lockande som lokaliseringsplatser för ny sysselsättning. Till detta kanske kan läggas att en övertro på att företagen endast kan leva i de stora bebyggelsecentra kommit näringslivet att koncentreras på ett alldeles särskilt sätt. Resultatet har blivit att fler människor i dag bor inom städernas hank och stör än på landsbygden med alla dess icke administrativa tätorter.

I detta sammanhang kanske man särskilt bör nämna den politik statsmakterna fört exempelvis i fråga om småbruket. Det är väl ingen som ett ögonblick funderar på att vi till varje pris måste behålla vårt småbruk i oförändrad form — och det bör konstateras att småbrukarna själva beredvilligt gått statsmakterna till mötes då det gällt såväl inre som yttre rationalisering — men kan det vara nödvändigt att genom

Statsverkspropositionen m. m.

att tvinga småbrukarna att leva under knapphetens kalla stjärna, så som i dag sker, köra dem från gård och grund? I många bygder bildar de i dag alltjämt den första delen av befolkningsunderlaget, men inför teoretikernas påståenden är man från statsmakternas sida beredd att utan vidare offra dem och därmed möjligheterna för bygden att i fortsättningen existera. Det finns över huvud taget i dagens samhälle ingen grupp som lever under så otrygga förhållanden som just småbrukarna och vissa andra småföretagargrupper. Ändå är tryggheten det mål vi alla strävar emot, och för riksdagen är det huvudsyftet med arbetet. Det kan väl aldrig vara riktigt att på detta sätt förvägra en grupp människor den trygghetskänsla som man har rätt till i vårt samhälle. Jag anser att det är en fläck på vårt politiska arbete att vi inte kommit längre på den här vägen. Än så länge måste i ett upprustningsprogram för landsbygden en aktiv småbrukspolitik ha sin givna plats.

Om befolkningsrörelserna har skapat problem ute i bygderna, har de också i vissa fall orsakat mycket stora svårigheter i de stora tätorterna. Stockholms stad exempelvis kan ju i dag knappast sägas vara funktionsduglig på ett sådant sätt som borde vara eftersträfvansvärt med hänsyn till de människor som bygger och bor där. Bilen kommer så småningom att skapa problem av den art att man har anledning att fråga sig om de över huvud taget är möjliga att lösa. Vad tjänar det till att förkorta arbetstiden och öka fritiden, om människorna behöver använda en à två timmar varje dag för att komma till sitt arbete och lika lång tid för att komma från arbetsplatsen och hem? De behöver kanske använda halva sin fridag för att komma ut till friluftservaratet där de skall hämta nya krafter. Det kan heller inte vara riktigt att fortsätta att bygga bostadshusen allt högre och göra avståndet mellan modern inom hemmets fyra väggar och barnen på lekplatsen allt längre och besvärligare. Det har sagts att våra dagars höghus är barn- och familjefientliga, och det förtjänar säkerligen att

upprepas både en och flera gånger. Man kan med skäl fråga sig om inte en snar framtid kommer att hårdhänt korrigera de samhällsbyggare som i dag med krav på att bli trodda hävdar att trottoaren blir billigare kring höghuset än den blir kring villaområdet. Resultatet har blivit att varje liten tätort med självvakning — och vem har inte det — skall ha sitt större eller mindre höghus. Att bygga på höjden är fint, att tänka på människorna är mindre angeläget.

Ibland får i debatten dagens ungdom en släng för att den inte är salongsfärdig. Jag tror att det vore mera på sin plats att diskutera var roten till det onda finns. Mycket av ansvaret för vad som sker kan man säkerligen lägga på dagens samhällsbyggare, som i sin planering glömt bort ungdomen. Den liksom bilen har inte fått någon plats i härbärg, och resultatet ser vi i gängen, där det råder endast en men en stark hederskodex, att aldrig svika gänget och kamraterna. Kritiken mot ungdomens nedbusning blir på så sätt i hög grad en bumerang.

De som i olika sammanhang tagit som sin uppgift att fästa uppmärksamheten på de vådor den allt starkare befolkningsomflyttningen medför har haft och har alltjämt en allt annat än lätt uppgift. Kompakt oförstånd är mycket vanligt, men fastän det har varit ytterligt trögt på detta område under de gångna åren har ändå så måningom förståelsen för problemet kommit, även om man alltjämt i vida kretsar älskar att slå dövörat till. Man diskuterar nu äntligen på allvar möjligheterna att komma till rätta med den överstorlek som kännetecknar Storstockholm genom att därifrån flytta ut statliga verk och verksamheter för att därmed börja avlastningen och eventuellt ge näringslivet ett exempel.

Men ingen uppgift i vårt samhälle av i dag torde bjuda på flera så rikt fasetterade argument för att förhindra att något sker som frågan om denna utflyttning. Det har blivit allt tydligare att massor av gott folk här i huvudstaden lever i den uppfattningen att varje flyttning till annan ort innebär en förvisning

ut i en vildmark om vilken man har de mest fruktansvärda föreställningar. Och ändå är det ju så att där ute i den s. k. landsorten bor människor som arbetar, lever och trivs. Vi har ju nästan allt där ute i större eller mindre grad. Det enda vi saknar är Kungl. operan, men ingen hänger läpp just nu för det!

Herr talman! Det låter som ett skämt, men det är allt annat än ett skämt. Jag glömmer inte den hedervärde äldre verkschef, som inför »hotet» att få flytta till en av våra större och vackrare städer med sitt verk med grumlig röst undrade: »Vad har vi egentligen gjort för ont för att vi skall behöva underkasta oss en sådan förvisning?» Och ändå är möjligheterna till en god undervisning åt barnen och ungdomen, en fullgod bostadsstandard, högvärdig service på olika områden, goda kommunikationer och allt annat, som tillsammans skapar trivsel och trevnad i samhället, alltid det som står i centrum vid varje bedömning av en utlokalisering av ett statligt verk. Det finns ingenting av fientlighet mot storstaden och dess människor i denna vår strävan. Avsikten är tvärtom att skapa förutsättningar för ett rikare liv och en friare livsföring, där både bilen och ungdomen kan få sin givna plats.

Något av denna ödesbestämda tro att ett företag endast kan drivas i en storstad finns också inom näringslivet. När man tar upp industrilokaliseringen till debatt, möter man alltid de företagsekonomiska synpunkterna. Och vem skulle ett enda ögonblick ifrågasätta att inte dessa avgörande synpunkter skulle få bestämma företags plats? Men när man som sker i många fall inte ägnar ett ögonblicks tanke åt någon annan lokalisering än just till storstaden och a priori förmenar att just där skall företaget ligga, då har vi ju all anledning fråga oss, om underlaget för påståendet är tillräckligt.

Kan det vara företagsekonomiskt riktigt att de anställda såsom jag tidigare framhållit måste använda ett par timmar i varje ända av arbetsdagen för att kom- till och från arbetsplatsen i stället för

Statsverkspropositionen m. m.

att använda dem till återhämtning och rekreation? Kan det vara företagsekonomiskt riktigt att ha sitt företag i en storstad, där trafiken flyter som deg?

Ja, detta är endast ett par frågor bland alla andra, som det finns all anledning att ställa i sammanhanget. När centerpartiet arbetar för att företagsamheten skall lokaliseras ut i bygderna för att där ge arbete och inkomster, så att människorna inte skall behöva flytta från sin hembygd och ytterligare komplicera förhållandena i de stora tätorterna, sker det inte endast för att skapa en levande bygd utan också för att söka komma till rätta med överbefolkningen i storstäderna.

Det råder ingen tvekan om att vi måste intensifiera vårt arbete för att få en bättre balans i befolkning, bebyggelse och sysselsättning mellan landsbygd och stad. Vi önskar inga tvångsåtgärder, men vi vill göra landsbygden och dess tätorter lockande som lokaliseringsplatser. Vägen dit går naturligtvis över lösningen av en massa problem. Låt mig bara nämna några stycken.

Vägen dit går över en kommunal skatteutjämning som blir alltmera aktuell allteftersom tiden går. Den kommun som i dag dras med en sammanlagd utdebitering om 20 kronor och däröver, den dras med ett nära nog oöverstigligt handikapp. Upprustningen av kommunikationerna får inte i huvudsak ägnas de stora riksvägarna, ty för bygderna i gemen är det mindre vägnätet avgörande. Ingen järnväg får försvinna utan att den berörda bygdens vägnät rustas upp i motsvarande grad. Elförsörjningen måste förbättras, såsom det har skett under senare år, ty den är ofta det avgörande momentet i en industrilokalisering. En generösare lånepolitik gentemot de små företagen är ofrånkomlig, och räntepolitiken gentemot dessa måste prövas om. Beskattningsfrågorna måste lösas, så att företagen kan konsolidera sina ställningar. Skolundervisningen får inte eftersättas ute i bygderna.

För att åstadkomma nyetableringar och nylokaliseringar av större format som stöd åt de olika regionerna ute i

Statsverkspropositionen m. m.

landet måste andra åtgärder säkerligen också till. Det finns exempel på detta område, inte minst från våra grannländer, där man kommit en lång bit på väg i denna fråga. Genom räntefria lån, skattelättnader vid starten, skattefria avsättningar till nylokaliseringsfonder o. s. v. har man åstadkommit mycket betydande nyetableringar av industri till tidigare undersysselsatta områden. Detta är uppgifter som den sittande utredningen angående näringslivets lokalisering får ta upp till övervägande.

Då och då signaleras även här hos oss små förbättringar. Årets riksdag kommer om Kungl. Maj:ts förslag bifalles att ta ännu ett steg för avskaffande av dyrortsgrupperingen, såsom centerpartiet i många år krävt. Högre belopp äskas för lån åt småföretagare och garantilån, men de är ändå otillräckliga. I detta sammanhang bör med glädje nämnas statsrevisorernas propå, att man nu äntligen borde försöka få till stånd någon form av samordning av bebyggelse och samhällsplanering. Också det är ett gammalt krav som centerpartiet framfört i riksdagen men som tyvärr förklingat ohört. Vi har säkerligen i längden inte råd att låta nära tiotalet ämbetsverk syssla med sina planeringar var för sig med alltmer dubbelarbete och med de ökade kostnader det medför.

Skall vi få till stånd en rättvisare avvägning av befolkning och sysselsättning mellan stad och land krävs åtskilliga krafttag. Är vi inte beredda att ta dem i dag, så kommer kanske morgondagen att tvinga oss till det.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter redan kunnat konstatera har det varit en mycket hovsam och stillsam, för att inte rent av säga snäll kritik som oppositionen i varje fall hittills har fört fram. Vi gläder oss givetvis åt det, vi gläder oss åt att de frågor varom striden stod så hård i fjolårets remissdebatt — omsättningsskatten, efterdyningarna av tjänstepensioneringen och

allt detta — väl nu tillhör de mera museala föremålen som stridsfrågor. Vi gläder oss åt det, liksom vi gläder oss åt varje framsteg för viljan till en saklig prövning av de förslag som regeringen lägger fram och till en ökad samverkan.

Debatterna lider emellertid av denna vänlighet. Det är inte mycket som regeringens talesman har att gå till anfall emot, när han själv inte blivit anfallen på praktiskt taget någon punkt. Jag skall emellertid inte vara så oartig att jag inte besvarar oppositionsledarnas tal trots den vänlighet som har präglat dem, och jag hoppas att jag också skall kunna bibehålla deras ton.

Om jag får säga ett ord om kommunisterna, vill jag framhålla att gruppledarens anförande här präglades av samma inställning som vi mötte under valrörelsen. Det fanns såvitt jag förstår inte en enda ny synpunkt. Svenska folket har haft anledning och möjlighet att hilda sig en uppfattning om värdet av de synpunkter som herr Öhman har fört fram här. Det blev verkligen ingen succé. Svenska folket vet mer än väl att det inte är någon vettig rekommendation att säga, att man genom en kraftig skärpning av företagsbeskattningen skall bana väg för en betydande skattesänkning för att möjliggöra en ökad konsumtion. Det kan inte vara klokt att använda den möjlighet som statsmakterna naturligtvis har att försvåra för näringslivet att investera i fabriker och maskiner, om detta indragande inte har någon annan avsikt än den som kommunisterna här förordar, nämligen en skattesänkning för att få en stegring av den omedelbara konsumtionen. Det var ju innebörden — sedan man rensat bort alla de många fraserna — i den kommunistiska ekonomiska politiken under valrörelsen, och denna presenteras nu igen. Jag tror inte man behöver spilla flera ord på detta.

Herr Ewerlöf inviterade mig till en diskussion, som alltid intressant när det gäller invitationer från det hållet. Han ville att vi skulle ta upp ett resonemang kring den offentliga sektorns roll, och han kom med vissa siffersammanställ-

Statsverkspropositionen m. m.

ningar, med vilka han sökte visa hur den offentliga sektorn sväller och sväller. Så frågade han: Kan vi ändå inte från regeringsbänken få ett erkännande av att denna ständiga ansvällning av den offentliga sektorn kan innebära ett problem för den enskildes frihet, att det är ett problem om skatterna ideligen tvingas att stiga på grund av denna offentliga sektors ansvällning? Herr Ewerlöf, det är ju precis det som vi i remissdebatt efter remissdebatt, i valrörelse efter valrörelse har försökt att klarlägga för den borgerliga oppositionen, nämligen att här ligger onekligen framför oss ett avvägningsproblem mindre än ett problem av ideologisk natur. Vad vi har vänt oss emot har varit att man har sagt att ansvällningen av den offentliga sektorn kommer att föra med sig ett förkvävande av den enskilda individens frihet.

Vi har sagt, att det beror på vari ansvällningen av den offentliga sektorn består. Den siste ärade talaren, representant för centerpartiet, krävde en rad åtgärder som alla innebar förstärkningar av den offentliga sektorn. Varför gjorde han det? Varför krävde han mer skolor och vägar och sådana ting för landsbygden? Det är klart att det skulle innebära en förstärkning av den offentliga sektorn, och då skulle alltså herr Ewerlöf säga att vi inte för ett ögonblick kan gå med på det, därför att det innebär ett förkvävande av den enskilda individens frihet. Det är just det som vi vill resonera med de borgerliga om. Så enkelt är inte problemet. Det beror på vad den offentliga sektorn användes till. Användes den på ett förståndigt sätt — vilket jag hoppas Sveriges riksdag kommer att besluta — kan det, precis som den siste ärade talaren från centerpartiet sade, bli en förstärkning av den enskilda människans rörelsefrihet. Vi skulle hälsa med den största tillfredsställelse, om man från den borgerliga sidan ville ta upp ett förutsättningslöst resonemang om den problematiken. Då kanske det kunde bli en mening med diskussionerna kring den offentliga sektorn.

Herr Ewerlöf ville också att jag skulle

berätta vad jag haft för mig i Salzburg på den partiledaröverläggning med de andra 18 ledarna inom de demokratiska socialistiska partierna som hölls där. Ja, herr Ewerlöf, det var inte några stora hemligheter vi resonerade om; det gällde betydelsefulla och viktiga frågor om bl. a. samordning av den ekonomiska politiken i sexstats- och sjustatsgrupperna. Men det är riktigt att vi också var inne på frågan om regeringsmakten och regeringsmaktens innehav. Det är också riktigt att den österrikiske partiledaren rekommenderade koalitionsregeringar av den typ som präglat Österrike under en stor del av efterkrigstiden och som också fanns här, herr Ewerlöf, under en icke obetydlig del av efterkrigstiden när bondeförbundet och socialdemokraterna samarbetade. Det är klart att han inte blev oemotsagd. Han blev inte oemotsagd av den svenske partiledaren men däremot av den representant för det engelska arbetarpartiet som var närvarande och som påpekade att det ändå vore en fördel om man hade en fri och öppen debatt mellan opposition och regeringsparti under normala tider, och så förklarade den engelske partiledaren att han icke ett ögonblick drömt om att säga att det är hopplöst att någonsin kunna erövra regeringsmakten — herr Ewerlöf tycks vara mera tveksam för sin räkning på den punkten.

Men det allvarliga ligger i Gaitskells påpekande att om man har ett parlamentariskt system är det otvivelaktigt av värde att diskussionen blir fri och öppen och att kritiken kan komma med sina synpunkter på det sätt som sker i den svenska riksdagen och det engelska parlamentet och att detta otvivelaktigt försvåras om man följer samlingsregeringslinjen. För övrigt är det väl otvivelaktigt så att man på den borgerliga sidan har så svårt att samsas inbördes att man nu längtar efter att socialdemokraterna skall komma till och återställa ordningen i leden. Man tror med andra ord att det skulle vara lättare att komma överens när det gäller alla oss fyra än när det gäller de tre borgerliga ensamma. Detta har jag ingen möjlighet

Statsverkspropositionen m. m.

att bedöma, men det är en intressant upplysning om läget på den borgerliga fronten som herr Ewerlöf lämnat.

Folkpartiets gruppledare sade att det vore mycket roligt om socialdemokraterna menade allvar med sin deklaration om vilja till samverkan och samarbete. Men han säger att folkpartiet alltid haft en känsla av att socialdemokraterna går till dessa överläggningar utan att vilja lossa på sina förutfattade positioner. Det är precis den känsla vi haft varje gång vi mött exempelvis representanter för folkpartiet till överläggningar. Det råder väl ingen tvekan om att det hade varit en lätt sak att få en gemensam överenskommelse exempelvis i tjänstepensionsfrågan, om det hade funnits en vilja att utan doktriner och utan förutfattade meningar resonera igenom hela den sakliga problematik, som man nu tycks ha lättare att förstå sedan detta förslag börjat träda i kraft i det praktiska livet. Men om de deklarationer, som här har kommit från folkpartiets sida och som herr Ohlin avlämnat i andra kammaren, betyder en sakligare inställning i fortsättningen, så att man verkligen är beredd till att — som jag sade i höstens remissdebatt — gå in på en saklig prövning från fall till fall av de förslag som framlägges av regeringen, är det självklart att vi från socialdemokratiens sida betraktar det som betydande framsteg inom den svenska politiken.

Det är väl ändå så att man i alla de anföranden som hållits från den borgerliga oppositionens sida varit liksom glad över att regeringen har en så stark statsfinansiell position att framstegen har kunnat fortsätta. Jag har ändå haft liksom på känn att man litet var har tyckt att det är väl att vi har omsättningskatten, ty, ärade kammarledamöter, om vi inte hade haft omsättningsskatten hade inte de möjligheter funnits som nu alla hälsar med tillfredsställelse. Det hade inte funnits någon möjlighet att öka ecklesiastikdepartementets anslag för skolor, teknisk forskning och annan forskning med 300 miljoner kronor. Varifrån skulle vi ha tagit de pengarna? Det

hade inte funnits någon möjlighet att öka anslagen till vård på olika fronter. Det hade inte funnits någon möjlighet att tillmötesgå det mycket berättigade kravet från städerna att få ökade bidrag till sina gatukostnader. Det hade över huvud taget inte funnits någon möjlighet att tillgodose någonting av det som exempelvis centerpartiet här för fram såsom aktuella reformkrav.

Jag tror att det i denna tillfredsställelse som här visats också ligger en medveten eller omedveten tillfredsställelse över att det lyckades socialdemokratien att driva igenom den inkomstförstärkning som är grunden för den progressiva politik vi nu tycks vara tämligen överens om att vi bör driva. Men så framföres kritik från annat håll över att vi inte gör nog, och det säges att vi borde ha gått ännu längre. Det ligger mycket i det, men vi kommer alltid och även denna kammare kommer att ställas inför problemet att en inkomstökning kommer att krävas om man går med på utgiftsökningar av större betydelse. En inkomstförstärkning kommer att krävas, ty det finns väl ingen i denna kammare som skulle komma på idén att säga att det nuvarande konjunkturläget är så bra att vi kan ta utgiftsökningar utan inkomstförstärkning och på det sättet försämra budgeten och skapa alla de inflationsrisker som då följer. Det är detta avvägningsproblem som vi ställs inför. Vi har först och främst sagt oss, att vi inte kan lägga fram en sämre budget än som nu föreligger. Vi kan inte göra den lättare, ty det betyder inflationsrisker, och vi kan inte komma med krav på en skattehöjning, och då blir resultatet ungefärligen det som har presterats här.

Annars är det klart att det finns mångahanda ting som regeringen gärna skulle velat ha ökade möjligheter att göra någonting för. Här har särskilt nämnts hjälpen till de underutvecklade länderna. Vi har i vårt förslag i huvudsak följt centralkommitténs förslag. Det innebär en uppräkningslista som vi anser oss ha haft råd att göra. Den ligger inom de principer jag nyss nämnde, men jag vill gärna göra den deklarationen att vi väl alla

med den största tillfredsställelse hälsar den opinionsvåg som för närvarande går över vårt land.

Det talas ju så många gånger om att demokratin fostrar människorna bara till att begära och kräva för egen räkning. Här har man verkligen ett exempel där detta inte är fallet. Det är inga enskilda eller gruppegoistiska intressen som har legat bakom detta krav på ökade insatser, utan det är alldeles tvärtom. Talesmännen förklarar ju ganska tydligt att de är beredda att bland sina uppdragsgivare verka för skattehöjningar, i den mån det visar sig nödvändigt för att klara ökade utgifter för detta ändamål.

Det är många skäl som har föranlett den våg som uppstått. Det viktigaste är kanske att världen ryckt oss så nära. När nu televisionen, radion och pressen tränger in i vartenda hem, går det inte längre att isolera sig, utan man vet att huvudparten av världens befolkning lever under förhållanden, om vilka vi — låt oss säga ännu för ett år sedan — kanske inte riktigt hade klart för oss att de existerade.

Vad vi alltså har att göra är att med tillfredsställelse hälsa denna våg av idell entusiasm för en sak som icke drives fram av egoistiska gruppmotiv.

Det finns ju många vägar man kan gå. Jag får väl tillfälle att närmare utveckla detta åtskilliga gånger under denna riksdag. Här skall jag inte ta upp tiden med annat än en ren katalogisering.

Vi har för det första att driva en handelspolitik som möjliggör för dessa länder att sälja sina varor till något så när stabila priser. Vad det betyder för dem har mer och mer börjat gå upp för människorna.

Vi bör försöka underlätta kapitalrörelserna. Vi gläder oss åt att en betydande del av den svenska industrien är intresserad av detta. En ledamot av denna kammare sitter som vice ordförande i ett stort svenskt företag som har varit det första stora internationella företag, som har beslutat sig för att bygga en stor fabrik i Tunisien. Även om de 45 miljoner kronor som investeringen rör sig om

i och för sig inte är ett så stort belopp, kan jag efter mina samtal med regeringsledamöter i Tunisien försäkra att det stödet kanske innebar mer uppmuntran än praktiskt taget allt annat som gjordes för detta land.

Vi skall naturligtvis också i Förenta Nationerna söka arbeta för vidgade engagemang. Det finns många investeringsprojekt som inte kan tillgodoses på enskild väg. De är kanske för stora, de kanske inte lämnar några vinster. Det är klart att i sådana fall har de internationella organisationerna en stor och betydelsefull uppgift. Sverige är berett att pressa fram de ökade medel som krävs för att vi skall fylla de anspråk som ställs på oss på denna punkt. Beloppen är nog större än allmänheten i regel föreställer sig. Jag skulle tro att de räntelösa kapitalinsatser som Sverige bidragit med till stora projekt ligger mellan 300 och 320 miljoner kronor. Dessa belopp får vi kanske tillbaka, men medlen är räntelösa, och ränteförlusten skall man i alla fall räkna som en direkt utgift.

Men det finns dessutom — vilket vi brukar beröra när vi talar om hjälpprogrammen — mångahanda ting av betydande intresse. Jag skall bara ta upp två av aspekterna.

När det gäller det begränsade hjälpprogram, som jag nyss nämnde, har vi följt förslag från den stora centralkommitté i vilken praktiskt taget alla folk-rörelser är med. Det är kommitténs förslag som ligger till grund för regeringens anslagsframställning, inte folkpartiets motion från i fjol. Det är emellertid, som sagt, två ting som jag gärna vill fästa uppmärksamheten på. Det är först strävandena att skapa bättre utbildningsförhållanden. Jämte behovet av kapitalförsörjning finns ingenting som är så betydelsefullt. Det är en verksamhet som bedrives av de stora organisationerna — LO, TCO, Kooperativa förbundet samt missionen, som också lagt ned stora ansträngningar på denna front. Vad som där sätter en gräns för våra ansträngningar är inte pengarna, ty jag tror att vi nog är beredda att satsa de medel som

Statsverkspropositionen m. m.

erfordras för denna verksamhet, utan det är helt enkelt de personella resurserna som är begränsade. Vi har ont om tekniker, och det medför att det kan vara besvärligt att få till stånd en snabb eller explosionsartad ökning. Vi föreslår nu en ökning, och vi är naturligtvis beredda att i den mån de personella resurserna räcker till gå vidare på denna väg. Pengarna tror jag faktiskt inte — i varje fall inte i den mån det ankommer på regeringspartiet — kommer att vara den besvärligaste flaskhalsen.

Det andra jag vill peka på i hjälpprogrammet gäller befolkningsfrågan, där Sverige, Norge och Danmark har en speciell uppgift. Hittills har det inte lyckats för oss att få de internationella organen att agera på ett kraftfullt sätt. De har varit bundna av religiösa och andra fördomar. Vi vet att vad som kan göras från svensk, norsk och dansk sida spelar en alldeles speciell roll. Men också där är det klart att de personella resurserna måste finnas, om vi skall kunna göra en verkligt betydelsefull insats.

Med dessa ord, herr talman, har jag bara velat erinra om att det förefaller som om oppositionen vore tämligen belåten med den nuvarande statsfinansiella situationen. Det finns vissa punkter där den vill gå längre i fråga om utgifterna än vad vi gjort. Vi hälsar också det med tillfredsställelse, men det gäller att planera de ökade utgifterna på ett sådant sätt att de blir till verklig nytta för de ändamål som de är avsedda att hjälpa.

Herr EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Det tycks vara svårt för statsministern och mig att få i gång någon egentlig träta i dag, men det får väl inregistreras på ömse håll såsom någon-ting i och för sig tillfredsställande.

Jag har efter statsministerns anförande att inkassera vad jag betraktar såsom ett värdefullt erkännande av att vi verkligen står inför ett allvarligt problem när det gäller utvecklingen emellan å ena sidan den offentliga och å andra sidan den privata sektorn. Redan därmed tycker jag mycket är vunnet, ty då kommer

man väl i fortsättningen inte att utan vidare utgå ifrån att man vartenda år skall skära ytterligare en bit ur kakan på den privata sektorns bekostnad, i tro att man därmed tjänar framåtskridandet. Det är ett allvarligt problem, ett problem som inte bara gäller ideologiska synpunkter utan även rent ekonomiska. Det finns en rad nationalekonomer som anser sig kunna konstatera att det finns en gräns i den offentliga sektorns utveckling som icke kan överskridas utan att skapa en mer eller mindre ständig inflationsfara, för att inte säga inflationsutveckling. Den gränsen torde för vår del vara minst sagt nådd.

Jag har varit återhållsam och försiktig i mina uttalanden med tanke på att jag inte vill medverka till att få upp en stämning som redan den kan vara inflationsdrivande. Men jag anser nog att den inflationsfara som vi står inför under det kommande året är mycket uttalad, kanske mera uttalad än vad jag velat ge uttryck åt.

Låt oss alltså gemensamt undersöka detta problem i fortsättningen. Jag har anvisat en väg som jag tror skulle vara mycket lämplig att börja med. Det var att få fram kriterier på räntabilitet hos dessa olika sektorer och deras verksamhet. Jag tror att man därmed skulle i hög grad bidra till klarhet om vad som lämpar sig och inte lämpar sig för offentlig respektive privat sektor.

Statsministern har sin kolartro att man alltid vid varje utvidgning av den offentliga sektorn handlat på ett förnuftigt sätt. Det kan jag för min del naturligtvis inte skriva under.

Så var det fråga om omsättningsskatten igen. Varje gång någon försöker göra för stort nummer av den känner jag mig uppkallad att hålla vederbörande på marken. Nu säger statsministern: Var hade vi varit i dag med alla dessa ändamål som blivit tillgodosedda i budgeten och alla de ytterligare ändamål som riksdagen vill tillgodose motionsvägen, om vi inte hade haft omsättningsskatten? Jag ber att ännu en gång få erinra om att när omsättningsskatten infördes från och med den 1 januari 1960 utgick fi-

nansministern med sina budgetsiffror ifrån att trots omsättningsskatten skulle upplåningen för det kommande året bli 2 000 miljoner. Man räknade alltså med ett i högsta grad ansträngt ekonomiskt läge trots omsättningsskatten. Kritiken i det sammanhanget gick också ut på att man inte räddade situationen med omsättningsskatten utan stod i ett utomordentligt prekärt läge ändå. Att läget är så mycket bättre nu beror inte på omsättningsskatten utan på en oväntat gynnsam ekonomisk utveckling som är avhängig av internationella förhållanden och inte beroende på några snillrika konster från vår egen sida.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag måste börja med en liten anmärkning i anslutning till herr Strands anförande nyss. Herr Strand hade en välfunnen ordlek om den söndrade oppositionen. Det är ytterligt intressant att höra detta resonemang föras nu. Under valrörelsen fördes det precis motsatta resonemanget från socialdemokratisk sida. Då var de borgerliga grupperna ett, och vad det ena partiet förordade, det — sade man — »vill de borgerliga». Det vore ju bra om man kunde finna något slags linje i det socialdemokratiska resonemanget om oppositionen.

Statsministerns anförande ger mig ingen särskild anledning till många reflexioner. Det är klart att vi, liksom regeringen, är mycket glada och belåtna över att inkomstutvecklingen varit så god. Det vore väl onaturligt annars. Men jag har svårt att förstå att inte statsministern också är villig att medge att just därligger åtskilligt av möjligheterna till ökade anslag, som nu ges åt olika håll. Den ordinära inkomstökningen har, som herr Ewerlöf nyss påpekade, varit så betydande att den i väsentlig grad är anledningen till det goda finansiella läget för ögonblicket, den och inte omsättningsskatten. Det är klart att hade vi inte haft de tusen miljoner som omsättningsskatten ger, hade vi antingen fått skaffa

Statsverkspropositionen m. m.

pengar på annat sätt eller försöka med besparingar. Resultatet hade naturligtvis inte blivit helt detsamma.

Beträffande utlandshjälpen skulle jag vilja säga att det från vår sida inte är fråga om att öka utgifterna utan att också samtidigt på något sätt finna täckning för dem. Vi anser nämligen, som jag nämnde i mitt första anförande, att det borde finnas möjlighet att i vårt eget välfärdssamhälle kapa av någonting för att kunna öka möjligheterna till stöd åt de underutvecklade länderna.

Statsministern säger att man inte följt folkpartiets motion, utan fastmer centralkommitténs beräkningar. Ja, folkpartiets motion avgavs ju i fjol, för ett år sedan, och jag har visat att i väsentliga avseenden är de siffror och de uppslag som där gavs följda. Men jag tror att regeringen, om den velat, hade haft möjligheter att utanför de strikta äskandena göra åtskilligt mer än som har skett. Därför har också regeringen fått en del kritik även från sina egna vänner. Till Sverige hjälper-insamlingen har man maximerat bidraget till 3 miljoner. Det kan tänkas att insamlingen ger 6 miljoner, och jag föreställer mig därför att det är onödigt att maximera beloppet till 3 miljoner. Missionen och spetälskehjälpen har jag förut berört, och även där hade funnits möjligheter till väsentligt större bidrag om man så hade önskat.

Vad jag emellertid särskilt lade märke till i statsministerns anförande var oviljan att gå in på det resonemang om kostnadsprisstegringen som jag berörde. Jag tror nämligen att här är en verklig fara som man inte bör se bort ifrån, och jag frågade vad skälet var till att man så lätt vidrörde den frågan i finansplanen.

Enligt Förenta Nationernas statistiska månadsbulletin är Sverige när det gäller konsumentpriserna praktiskt taget på toppen bland västorienterade länder. Kommer nu därtill 2,5 procents prisstegring innevarande år och tilläggs riskerna för kostnadsstegringar för näringslivet, vilka slår igenom i ökade priser nästa år, så är jag orolig för att vi kommer att få en prisnivå i vårt land som är alltför hög och som kan bli till stor skada för

Statsverkspropositionen m. m.

vårt näringsliv och därmed också för sysselsättningen i landet.

Herr **BENGTSON** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det finns en viss divergens emellan herr Strands anförande och hans excellens herr statsministerns anförande. Herr Strand talade om det jag yttrat om vissa besvikelser som svenska folket hade haft, och han sade att listan inte var fullständig. Det kan jag erkänna, det hade blivit alltför långt om jag fullständigt den listan. Men hans excellens herr statsministerns betecknade ändå debatten som hovsam och snäll, och då är det väl så att en del av de misslag jag påvisade verkligen existerar.

Både herr Strand och herr Erlander talade om regeringsfrågorna och sådana saker, och herr Strand trodde att den största besvikelsen gällde att det inte blev regeringsskifte. Ja, men jag sade inte att centerpartiet utan att svenska folket var besviket, och jag skulle tro att en mycket stor del av svenska folket är besviket för att det inte blev något regeringsskifte.

Vi i centerpartiet gjorde i varje fall vår del, eftersom vi hade mycket stark framgång i valet, och jag kan lova hans excellens herr statsministern att vi i fortsättningen skall försöka att i vår mån vara ett vakande samvete och kritisera regeringen för de saker där den inte gör vad vi anser att den bör göra.

Beträffande regeringsfrågan i övrigt vill jag gärna instämma i att en samlingsregering inte alltid är lämplig. Men det finns situationer då den kan vara lämplig, t. ex. under krigstid, men också när skillnaden är liten mellan partiernas styrka. Om vi bortser från kommunisterna, som jag gärna vill göra, då jag tycker att de inte skall ha något inflytande i svensk politik, blir skillnaden så obetydlig mellan socialdemokraterna och de tre icke socialistiska partiernas styrkeförhållanden, att man verkligen skulle kunna tänka sig att det inte vore ur vägen med en samlingsregering.

Socialdemokraterna tycks vara mycket bekymrade för att de borgerliga partierna skulle enas. Under valrörelsen var

man till och med så förskräckt över att det kunde bli en annan regering, att det inte räckte med argumentet att den nuvarande socialdemokratiska regeringen hade skött sig utomordentligt bra. Det argumentet räckte som sagt inte, utan man måste gå den negativa vägen och måla upp för väljarna att en annan regering skulle sköta sig så dåligt, att ett regeringsskifte skulle bli en olycka för hela svenska folket.

Den finansiella ställningen är stark för regeringen, sade hans excellens statsministern vidare. Ja, det är som jag påpekade redan i mitt förra anförande tack vare vårt utomordentligt förnämliga svenska näringsliv, vilket hela tiden arbetar och strävar framåt, som regeringen i dag har glädjen att kunna presteras denna starka budget.

Om omsättningsskatten inte hade funnits skulle vi, sade statsministern, inte ha kunnat vidta en hel del av de åtgärder som regeringen nu kunnat föreslå. Skall man resonera på det sättet, kan man ju lika gärna säga att det finns sådana massor av önskemål att man egentligen borde företa mycket kraftigare höjningar av skatterna.

Då det gäller omdömessaker kan vi ibland inte ansluta oss till regeringens bedömningar. I detta sammanhang kanske vi har anledning att tänka på ett yttrande som en gång fölls av en f. d. finansminister, vilken i dag firar sin 80-årsdag och som blir föremål för allas vår hyllning. Han talade en gång om hur man bör fördela olika saker och ting. Som exempel tog han en egna-hemsbyggare som inte har resurser att göra allting färdigt på en gång utan låter inredandet av övre våningen anstå så länge. Det är en dylik bedömning som vi anser att regeringen bör göra. När det kommit så långt som till en proposition är det, som jag nämnde i mitt första anförande, inte så enkelt för oppositionen att säga att vi inte kan vara med om vad som föreslås. Det är därför främst en uppgift för regeringen att bedöma de olika faktorerna och tillse att vi får en balanserad ekonomi i vårt land.

Statsverkspropositionen m. m.

Beträffande utlandshjälpen är jag fullt på det klara med att bristen på tillräckliga personella resurser kan vålla vissa svårigheter. Men då bör vi väl också kunna vara eniga om centerpartiets förslag att upprätta en plan på längre sikt och så småningom söka komma fram till ett bidrag från Sveriges sida med en procent av nationalinkomsten. Vi har föreslagit en förhållandevis blygsam höjning av de äskade bidragen, vilket jag tycker bör kunna accepteras som ett första steg mot en ytterligare förbättring av vår utlandshjälp. När stämningen i vårt land faktiskt är den att alla vill hjälpa borde vi väl kunna enas om att i vår hjälpansträngningar gå ytterligare ett litet steg utöver vad regeringen föreslagit.

Vad sedan beträffar herr Strands anförande vill jag bara erinra om att det ju från den stora TV-debatten är känt att flera av deltagarna där hade en mycket negativ inställning till Förenta Nationerna. Vi som har deltagit i arbetet i Förenta Nationerna har en känsla av att hur det än är i världen så måste man helt enkelt ha någon form av internationell samhörighet att lita till. Vi måste för denna samhörighet ha ett organ av något slag, kalla det Förenta Nationerna eller vad som helst. I vår moderna tid är det helt enkelt nödvändigt att ha ett sådant organ. Därför måste vi, oavsett de oerhörda svårigheterna, förlita oss på Förenta Nationerna.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Det är tydligt att statsministern har sin vänliga dag. Han var till och med så vänlig att han om mig och mitt parti fällde ett mycket hedrande omdöme. Jag betraktade det som en komplimang när han sade att vi inte sedan valrörelsen har framfört några nya synpunkter. Det är så, herr statsminister, att vi icke driver två slags politik, en på valmöten och en annan i riksdagen, utan vi driver samma politik när vi är ute på valmöten som här i riksdagen. Tänk om man kunde säga detsamma om regeringspartiet och om de borgerliga par-

tierna! Jag kan tyvärr inte återgälda komplimangen till statsministern.

Ur mitt anförande tog statsministern egentligen bara upp en sak, nämligen vårt krav om skärpning av företagsbeskattningen. Statsministern fann en sådan skärpning helt meningslös. Jag vet inte riktigt hur kommunikationerna är mellan finansministern och statsministern. I herr Strängs direktiv till den sittande utredningen om företagsbeskattningen påyrkas dock en omläggning av beskattningen framför allt för att komma åt skattesmitarna. Kommer man, herr statsminister, åt skattesmitarna så lär det väl bli en skärpning av företagsbeskattningen.

Statsministern hävdade vidare att det är meningslöst att öka konsumtionen vilket, som han sade, skulle bli resultatet om man skärpte företagsbeskattningen och lättade på skattetrycket för vanliga inkomsttagare. Jag kan omöjligt se den fara som skulle ligga däri. Såsom jag påvisade i mitt anförande finns det ju åtskilliga människor här i landet som för närvarande lever på en så låg standard att deras konsumtionsförmåga absolut bör höjas. Det kan dessutom vara nyttigt att öka konsumtionen inom landet för den händelse vi skulle råka in i en ny krissituation, och allt tyder väl på att vi förr eller senare kommer dit.

Naturligtvis gled statsministern förbi en del andra saker i mitt anförande, men jag vill nu bara ta upp en fråga: Tycker verkligen regeringen att vår nuvarande förmögenhetsbeskattning, som genomsnittligt uppgår till sex tiondels procent, är tillfredsställande? Kan man inte företa en blygsam höjning av den och därmed tillförsäkra statskassan bättre inkomster för kulturella och sociala ändamål och förmå de stora kapitalägarna att bidra mer till skattepåsen än de nu gör? Tycker regeringen verkligen att det är försvarbart att driva en räntepolitik som innebär — såsom jag visade med mitt exempel — att två tredjedelar av hyran går till rentiererna? Vi menar att en sådan politik icke står i överensstämmelse med vad landets hyresgäster har rätt att fordra.

Statsverkspropositionen m. m.

Tycker statsministern att det är berättigat att beskatta livsmedel för vanliga människor? Kan man inte nu, när statskassan verkligen visar överskott, åtminstone ta bort omsen på livsmedel? Det är ett mycket billigt krav som vi har ställt och också kommer att framlägga motionsvägen här i riksdagen.

Herr Bengtson får ha sitt önskemål, att man skall bortse från kommunisterna, för sig själv, men det verkar önsketänkande och är litet kråkvinkelmässigt. Man kan inte bortse från den största rörelse som finns i hela världen i dag, men man kan möjligen bortse från den rörelse som herr Bengtson tillhör, eftersom den är så försvinnande liten. Alldeles oavsett vad herr Bengtson önskar kommer kommunisterna här i landet att fortsätta sin verksamhet, och vi är övertygade om att det skall innebära stora resultat för hela den svenska arbetarklassen och kanske för en stor del av de nuvarande väljarna i herr Bengtsons parti.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER:**

Herr talman! Kommunisternas talesman här begärde att jag skulle ge honom en eloge för att han i motsats till framför allt de borgerliga partiernas företrädare hade kvar samma uppfattning som han förde till togs under valrörelsen. Det är klart man kan tycka det är bra att någon håller fast vid sin uppfattning, men det förhåller sig så att denna uppfattning ideligen har blivit vederlagd. Det är obestridligt att en skärpning av beskattningen på vad han kallade rentiererna och företagen — inte i syfte att föra över företagen till det allmänna, inte i syfte att socialisera, utan för att möjliggöra en ökning av konsumtionen — skulle undergräva utsikterna till fortsatt välståndsutveckling och till en fortsatt produktiv investeringsverksamhet i vårt land. Det är det vi har vänt oss emot, och svenska folket har också insett att de ekonomiska sammanhangen inte är så enkla. När nu denna besynnerliga upp-

fattning är vederlagd så många gånger, herr Öhman, vet jag inte om detta är särskilt meriterande att vidhålla sin uppfattning och fordra beröm för att man står för den. Jag tycker faktiskt det ligger någonting i vad de borgerliga gör — de lämnar hela sitt valprogram när det visar sig vara omöjligt. Jag tror detta är någonting att fundera på också för herr Öhman.

Herr Ewerlöf föreslog att vi i lugn och ro skulle diskutera den allmänna sektorns räntabilitet. Ja, det är mycket intressant, men det är inte lätt att mäta räntabiliteten. Det går att mäta den när det gäller rent affärsmässiga investeringar, och jag tror att statsutskottets ledamöter har sig väl bekant att det har gjorts räntabilitetskalkyler exempelvis för järnvägarna — där har man taxor på vilka en sådan här kalkyl kan bygga — men hur skall man mäta räntabiliteten hos skolor, sjukhus, landsvägar eller teknisk forskning? Man har gjort ett försök i vårt grannland Norge, men jag tror inte att siffrorna kan vara riktiga. Undersökningen visar emellertid att det inte finns någon investering som i räntabilitet kan tillnärmelsevis mäta sig med vad skattebetalarna investerar i undervisningsväsendet.

Det skulle vara mycket intressant att få fullfölja det här resonemanget. Vad är det som är räntabelt? Svårigheten ligger i att större delen av den allmänna sektorn levererar sådana värden till medborgarna som i varje fall icke omedelbart kan betalas med pengar. Därför innebär den här diskussionen mellan herr Ewerlöf och mig i all sin korthet ingenting annat än att vi ställer problemen, och det är ju vackert så.

Herr Lundström medgav att oberoende av om det har kommit till andra inkomster så måste det bli en miljard mindre i statskassan om omsättningskatten tas bort — den ger 1 400 miljoner brutto och 1 000 miljoner netto. Jag vidhåller vad jag sade nyss: utan omsättningsskatten skulle vi icke ha kunnat vara så överens som vi är i dag om att framstegstakten inom svenskt samhällsliv kan fortsätta.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Framförandet av budgeten i radio och TV härförleden var, det vill jag uppriktigt erkänna, förträffligt regisserat — det är inte tu tal om den saken. Där fanns pedagogiskt uppställda tabeller och attraktiva bilder, som gav svenska folket en uppfattning om många ting, av vilka man är intresserad. — »Inga nya skatter!» ropade medborgarna och gnuggade sig i ögonen. Det var en budget, som de inte hade sett maken till på många år. »Högkonjunktur och glada dagar präglar den nådiga luntan», förkunnade en högt aktad tidning.

Men, herr talman, nu har ett par vecor gått sedan dess, och det har gått som det brukar gå i sådana sammanhang. »Det første mødes sødme» har i någon mån svunnit hän. Man har litet till mans både här i huset och utanför detta hus börjat fundera över ett och annat, som man kanske inte kom att tänka på vid den där första effektfulla konfrontationen med budgeten. En avskuggning av denna vaknande reaktion har man kunnat förmärka i den debatt, som hittills har ägt rum här i kammaren, även om tonen — det vill jag gärna medge — har varit stillsam och konciliant såsom den tilltalande traditionen bjuder här i första kammaren.

Men nog finns det, ärade kammarledamöter, anledning att ställa vissa frågor och göra vissa påpekanden.

Finansministern räknar visserligen med inkomster — det har påpekats flera gånger här — som är en miljard större än inkomstsumman för det löpande budgetåret enligt prognosen från i våras och en halv miljard mera än dagens prognos för samma år. »Ack, var stode vi, om ej omsen varit till?» Så ungefär utlät sig hans excellens herr statsministern för en stund sedan. Men trots detta inkomstflöde, trots dessa miljarder, blir — och det har väl alla kammarens ledamöter observerat — överskottet på driftbudgeten endast 242 miljoner kronor. Är det ogrannliga att antyda, att ett belopp av denna storlek måste anses ligga inom felräkningsmarginalen beträffande en budget på 16 500 miljoner kronor?

Statsverkspropositionen m. m.

En annan fråga, som åtskilliga medborgare nog gör sig, är denna: Var finns besparingarna? Naturligtvis har finansministern som den resolute man han är gnuggat petita och åskanden från myndigheter och institutioner på vanligt sätt. Det vet vi, och det är vi självfallet honom tacksam för. Men icke desto mindre undrar man vart vissa ting har tagit vägen. Inte ens på ett sådant fält som de generella bostadssubventionerna har något väsentligt åtgjorts. En snabbare avveckling av dessa än vad regeringen föreslår synes särdeles väl motiverad, men det är väl så, att frågan tillhör dem, som »bränns» på ett alldeles särskilt sätt i kanslihuset.

Jag skulle också mera inom parentes vilja göra ett annat påpekande, som jag kom att tänka på, när jag hörde herr Ewerlöfs diskussion med statsministern för en stund sedan. För några år sedan var det modernt att från regeringsbänken tala om nyttan och välsignelsen av vad man kallade en *totalbalanserad* budget i en högkonjunktur. Jag minns så väl hur detta begrepp haussades upp i den socialdemokratiska pressen, vilka blommor som ströddes för finansministerns fötter och vilka välgångsönsknningar som följde honom, att han snarast möjligt skulle söka realisera detta mål: en totalbalanserad budget i en högkonjunktur. Jag har tittat i de gamla handlingarna i biblioteket, och jag får säga att det är ganska kuriöst att nu läsa de verkligt välformulerade uttalanden i ämnet som då gjordes — ett verkligt finnickeri skulle jag nästan kunna säga.

Men, ärade kammarledamöter, vad har det blivit av talet om totalbalansering? Det har fullständigt tystnat, mitt i en högkonjunktur, då vi har ett inkomstflöde större än någonsin. Det finns inte ett ord om allt detta i statsverkspropositionen. Det har inte sagts ett ord om detta i den socialdemokratiska pressen, och hittills har vi inte heller hört ett ord om detta från regeringens sida. Tystnadens slöja har dragits över de stolta planerna, och det är kanske lika så gott.

Men åter till driftbudgeten! Om marginalen är så smal som den är till och med under detta det bästa av inkomst-

Statsverkspropositionen m. m.

år och med ett ytterligare säsonguppsving att vänta — hur kommer då situationen att te sig, därest vi i en icke alltför avlägsen framtid skulle bli utsatta för en mera varaktig konjunkturavmattning?

Nu vet jag naturligtvis, att mången även här i kammaren anser en sådan frågeställning fullständigt orealistisk, inte minst en dag som denna när solen skiner både över statens och över de enskildas inkomster. Man menar, att vad jag här säger är orealistiskt. Sådant händer inte här! Fortsatt, oavbruten ökning av nationalprodukten, fortsatt oavbruten stegring av realinkomsterna o. s. v. är ting som besynnerligt nog för många människor blivit självklara begrepp — axiom, vilkas värdebeständighet icke behöver ifrågasättas.

»Gör goda tider bättre», förkunnades ju med förträfflig valpsykologisk effekt för ett par månader sedan. Den effekten skvallrar ju om mentaliteten numera inom vida kretsar av vårt folk. Sådana företeelser som ständig inkomstlyftning, ständig produktionsutveckling, bättre och bättre tider är ting som man inte vill diskutera. Men, herr talman, är dessa företeelser verkligen någonting självklart? Kan aldrig en ändring inträffa? Var står det skrivet, att utvecklingen oavbrutet kommer att följa dessa banor? Är det alldeles olämpligt att diskutera det motsatta alternativet, även om det sker en dag som denna?

Jag har med avsikt — och jag hoppas att någon har observerat det — valt formuleringen en *varaktig konjunkturavmattning*, eller rakt på sak: *dåliga tider!* Begränsade konjunkturdämpningar av den typ, vi känner från efterkrigstiden, kan nog klaras. Finansministern hänvisar ju bl. a. till den riksdagsfullmakt på 300 miljoner, som ställts till förfogande. Men en recession av den beskaffenhet, som i varje fall en del av kammarledamöterna torde erinra sig, en *allmän* ekonomisk kris i hela världen på det sätt vi hade för ett par decennier sedan — hur klarar vi den? Eller med andra ord: *Var finns reserverna?* Jag ställer denna fråga även mot bakgrunden av den bud-

get som i dag ligger på kammarens bord.

Vi lever i en värld — som finansministern alldeles riktigt framhöll i sitt radioanförande om budgeten — där handeln och ekonomin mer och mer är en gemensam angelägenhet. Det är som sagt ett värdefullt och riktigt påpekande, som jag vill understryka. Och jag dristar mig att framhålla, att tankegången bakom detta finansministerns uttalande är helt kongruent med tankegången bakom det av Jarl Hjalmarson för ett par månader sedan präglade uttrycket: »Sverige är ett landskap i Europa.» Att de båda herrarna sedan kanske inte i allo drar samma slutsatser av det sålunda gemensamt gjorda konstaterandet är en sak, som jag inte här skall gå närmare in på.

Alltnog! Vi har väl numera inga större möjligheter att isolera oss, även om vi så skulle vilja. Statsministern sade för övrigt precis detsamma i sina värdefulla inlägg för en stund sedan — han använde ju nästan exakt samma ordalag, då han framhöll att vi inte vidare kan isolera oss. Detta är ett faktum som vi alltid måste hålla i minnet, när vi diskuterar sådana här ting. Vi kan inte, bildligt talat, rulla ned gardinerna och tända ljuset i vårt ombonade folkhem, om den ekonomiska himlen där ute skulle mörkna. Vi klarar oss inte längre på det sättet. *Världens ekonomiska fröjder och sorger blir alltmer också våra ekonomiska fröjder och sorger.* Vi måste tänka om från grunden på detta fält. En liten påminnelse alldeles i förbifarten, bland många andra som man skulle kunna göra, om hur beroende vi numera blivit av förhållandena i omvärlden utgör det faktum — som kanske inte alla känner till — att var femte anställd i vårt land numera är helt sysselsatt med att producera för export. Ett sådant påpekande borde, tycker jag, ge anledning till åtskillig eftertanke beträffande vår känslighet för impulser utifrån.

I trontalet underströks den splittring och osäkerhet, som för närvarande kännetecknar den internationella konjunkturen. Finansministern har kastat ett forskande öga mot USA och inte därifrån erhållit enbart uppmuntrande in-

tryck. Den internationella högkonjunkturen har under senare delen av 1960 uppvisat vissa svaghetspunkter, säger han. Förutom försämringen i råvaruländernas läge gäller detta framför allt Föränta staterna och i någon mån även Storbritannien, fortsätter han. Också i andra länder tenderar den tidigare snabba efterfrågestegringen att bromsas upp på vissa områden, såsom bostadsbyggnad och de offentliga utgifterna, heter det vidare. Jag skall inte trötta med ytterligare citat utan ber att få hänvisa till de intressanta resonemang som i finansplanen föres under rubriken »Det internationella perspektivet», med början på sid. 9. Det är verkligen en läsning som föranleder åtskilliga funderingar. Jag skulle blott vilja — mera i marginalen — komplettera uppgifterna där med en liten erinran — för det fall att damerna och herrarna inte känner till detta — att den recession, som under sensommaren inleddes i Föränta staterna, dock är den fjärde avmattningsperioden under efterkrigstiden. Det är ju inte utan vidare givet, att dylika avmattningsperioder i fortsättningen blir lika relativt »godartade» — jag sätter självfallet citationstecken kring ordet — som de som hittills passerat och den som för närvarande är på gång.

Naturligtvis hoppas vi alla, att vad som i finansplanen i dessa stycken relateras och diskuteras inte skall behöva tolkas som förebud till en annalkande storm. Men om en sådan verkligen skulle dra sig samman, om de sköna dagarna verkligen vore förbi, var har vi reserverna att möta den onda tiden med? Jag tycker, som jag redan har sagt, att det inte kan vara ur vägen att vid ett tillfälle som detta åtminstone något peka på den frågan.

»Staten är skyldig att trygga arbete och sysselsättning», sade finansministern i radio, och han tillade: »När konjunkturen sviktar, skall staten vara aktiv och bereda arbetstillfällen.»

Javisst! Vi skall ha en aktiv och rörlig arbetsmarknadspolitik. Om den saken behöver vi inte tvista. Men, herr talman, för allt detta behövs pengar. Var skall

Statsverkspropositionen m. m.

de anskaffas, när vi inte mera kan räkna med s. k. mellanår, för att nu använda en aktuell term, och när trycket på utgiftssidan återigen ökar på allvar?

Att höja den direkta beskattningen går inte. Den saken tycks vi alla här i riksdagen numera vara ganska ense om. Den direkta beskattningen har nått det optimum, som existerar för varje form av beskattning. Att i det sammanhanget myten om den hårda skatteprogressionens betydelse för inkomstutjämningen i landet på det hela taget har avlivats är, tycker jag nog, ett framsteg i debatten. Det är inte den s. k. topphuggningen av de större inkomsterna, som här spelat någon roll, utan den allmänna produktionsstegringens frukter som kommit alla till del.

Personligen hyser jag den uppfattningen, att den direkta beskattningen inte bara nått det optimum, om vilket jag talade, utan överskridit detsamma. Med andra ord: En sänkning av den direkta beskattningen skulle enligt min och förmodligen åtskilliga andras mening sannolikt — även på kort sikt — ge statsverket större inkomster än vad som står till buds vid nuvarande nivå.

Den direkta beskattningen går alltså inte att driva i höjden ytterligare. Men, säger någon naturligtvis, den indirekta beskattningen då? Kan vi ytterligare bygga ut den utan risk för bakslag? Och omsen? Tål den skruven ytterligare ett par tag?

Ja, det är kanske inte omöjligt att man kan göra så, men även för den indirekta beskattningen, för konsumtionsbeskattningen, finns ett optimum. Det finns en nivå, till vilken man kommer och då bakslaget inträffar. På vilken nivå detta händer vet på förhand ingen. Vi visste det inte i fråga om den direkta beskattningen, men nu vet vi det. Vi vet inte var denna nivå ligger, då det gäller den indirekta beskattningen, men förr eller senare har vi nått den och erfarenheten har givit oss besked. Vem vill påstå att i ett mera varaktigt krisläge den indirekta beskattningen, som man ju i viss utsträckning i varje fall kan undgå genom minskad konsumtion, skulle vara

Statsverkspropositionen m. m.

mera motståndskraftig än den direkta?

Ett bland de spörsmål, som vid sidan av vår skattenivå kommer in i bilden, när vi talar om våra reserver i ett eventuellt, mera varaktigt krisläge, är helt naturligt vår alltjämt tyvärr svaga valuta-reserv. Jag tycker nog det skulle vara skäl i att litet mer uppehålla sig vid den saken än vad man hittills har gjort, men ämnet kommer kanske att dryftas utförligare längre fram i debatten. Den totala valutareserven minskade ju under 1960 med 159 miljoner kronor till 2 888 miljoner. Någon förbättring härvidlag är uppenbarligen tills vidare icke att räkna med. Tvärtom! Sålunda framhåller finansministern själv i finansplanen att valutareserven synes fortsätta att sjunka, och på Nationalekonomiska föreningen härondagen meddelade han, att vi måste räkna med ett negativt saldo i bytesbalansen och valutareserven för 1961. Han finner dessa omständigheter innebära, som han säger, en »varningssignal».

Givetvis! Jag vill gärna understryka detta finansministerns uttalande, som enligt min mening är i hög grad berättigat. Vår svaga valuta-reserv och bytesbalansens utveckling innebär en varningssignal. Men en dylik varning har, såvitt jag förstår, sin bäring inte bara på ett konjunkturläge med fara för »inflationistiska överslag», som det brukar heta. Den gäller väl också alternativet med en mera varaktig konjunkturavmattning? Bekymmer för valuta-reserven talar för övrigt också ur formuleringarna i nationalbudgeten.

Och ännu ett påpekande! Är det inte så att det allmännas budgetpolitik i ej ringa mån under en följd av år fått sin prägel av in-teckningar i framtiden, in-teckningar i väntade produktionsökningar, i väntade realinkomsthöjningar? Men om produktionsökningen och inkomsthöjningen i ett visst läge, sådant som det jag här har försökt teckna, uteblir eller blir mindre än vad man räknat med, hur går det då?

Hur som helst! Frågan »Var finnes reserverna?» utgör nog, när allt kommer omkring, en inte helt oberättigad

efterlysning i en remissdebatt, även om denna debatt äger rum i anslutning till en budget som sväller av inkomstmiljardernas mångfald.

Till slut, herr talman, ber jag att utan betänkande få sälla mig till den tätande skara av kammarledamöter, vilka bestämt förordar remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 till vederbörande utskott.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! För den som har deltagit i den avslutade delen av den session av Förenta Nationernas församling, som verkade från mitten av september till mitten av december 1960, kommer nog dessa internationella förhandlingar städse att framstå som ett ganska bittert minne. Besvikelser bereddes den som till äventyrs hyste den förhoppningen att det kalla kriget åtminstone skulle ha kommit in i ett lugnare skede eller att världsorganisationen skulle kunna göra en insats för att utjämna motsättningarna, förmedla en lugn övergång för nya stater från beroende till oberoende eller förhindra uppkomsten av till sina konsekvenser oöverskådliga lokala konflikter, där vapnen redan i vissa fall spelar sin roll.

Dramat i New York eller, kanske rättare sagt, mellanakten i dramat utspelades mot bakgrunden av en fortgående och i många avseenden intensifierad kapprustning mellan stormakterna, en kapprustning som ständigt blir närd av nya tekniska landvinningar. Med televisionskameror försedda satelliter kretsar redan runt jorden och gör snart högtflygande spaningsplan av U2-typ omoderna. Robotar på rörliga järnvägsbaser, försedda med vätebombsladdningar, kan när som helst avfyras, och under vattnet rör sig atomdrivna Polaris-ubåtar, var och en försedd med lika mycket robotdriven sprängkraft som all den, som spreds över de krigförande under hela andra världskriget, inklusive Hiroshima- och Nagasakibomberna. Krig mellan stormakterna blir ur varje tänkbar synvinkel alltmer omöjligt som politiskt

Statsverkspropositionen m. m.

maktmedel, samtidigt som dess utlösning kan vara beroende av en felbedömning eller plötslig hysteri hos någon eller några ganska underordnade mänskliga länkar i ett alltmer fulländat krigsmaskineri. Maktbalansen mellan de storas krigspotential och förstörelseförmåga förefaller tämligen oförändrad, och ingen-ting tyder på att den under överskådlig tid väsentligen kommer att förändras; därtill är vaksamheten å ömse sidor alltför spänd och de reella resurserna alltför likvärdiga.

Inom den ram som skapas av denna militära maktbalans fortgår maktkampen med oförminskad styrka och med anlitande av alla medel. Jag förmodar att det är ganska få av denna kammares ledamöter som givit sig tid att genomläsa det 20 000 ord långa manifest som utfärdades av den kommunistiska toppkonferensen i Moskva i början av december 1960. Det är annars en både nyttig och instruktiv, ehuru ganska tungläst lektyr för den som vill tränga in i maktkampens natur och yttringar. Manifestet präglas av yverborenhet och hatkänslor. Det har på vissa håll betecknats såsom en seger för den s. k. ryska tesen om möjligheten av samexistens över den kinesiska om krigets oundviklighet. Det förefaller mig vara en kompromiss efter ungefärligen följande linjer.

Ett krig mellan de kommunistiska och kapitalistiska staterna är inte oundvikligt, men samtidigt antyds det att om det bröte ut måste det leda till kommunismens slutliga seger och kapitalismens slutliga förintelse. I avvaktan på att tvisten om krigets oundviklighet eller inte kommer att slitas av händelsernas gång, skall världskommunismens ansträngningar koncentreras på att genom ett intensivt arbete på alla fronter och med alla medel bringa de kapitalistiska staterna och främst Förenta staterna på fall. Oro och konflikter skall skapas och underhållas varhelst tillfälle därtill yppar sig — och tillfällena är många. De våldsamma skakningar som kolonialismens likvidering har medfört, de problem som skapats och skapas av den

våldsamma befolkningsökningen i utvecklingsländerna, den låga och i vissa delar stagnerande eller rent av sjunkande levnadsstandarden i många, kanske de flesta, av dessa länder skapar en jordmån som är fruktbar. Den uppflyammande nationalismen inom många områden, de artificiella gränser som i åtskilliga fall skapats vid nyvordna staters tillkomst, allt detta medför mycket brännbart stoff som kan utnyttjas. Låt oss då utnyttja alla dessa utomordentliga chanser och steg för steg pressa de kapitalistiska staterna från deras positioner, vinna utvecklingsländerna på vår sida, splittra motståndarna — och kanske kan vi på den vägen nå målet.

Så låter manifestets maning. Det hela är sedan insvept i ett oändligt ordsvall om fredskärlek och fredssträvanden, om fullständig avrustning och frid och försoning mellan folken, sedan krigshetsarna gått sin undergång till mötes. Det synes mig svårt att på annat sätt tolka de många ordens grundmening.

Härmed har jag ingalunda velat säga, att ledningen i Moskva inte vill fred. Den är för det första säkerligen uppriktigt övertygad om att Sovjetunionen som maktfaktor har mer att vinna på fred än krig. Den har vidare utan tvivel att räkna med en utbredd rädsla och avsky för krig hos det ryska folket, och folkmeningen är säkerligen en betydelsefull faktor även i en totalitär stat, när denna nått den utvecklingsgrad som numera kännetecknar Sovjet. Ledningen måste vidare ta i betraktande den förborgerligade ryska elitens intresse av att även i fortsättningen få ägna all sin nu utlösta energi åt en fortsatt materiell utveckling. Sedan må kineserna och vissa andra kommunistiska riktningar hysa en avvikande mening — beroendet av den sovjetryska maktklumpen är alltför stort för att dylika meningsbrytningar i dagens läge skulle få en avgörande betydelse. Slutligen är det väl ganska uppenbart att i Sovjetunionen existerar många problem, av vilka jordbruksfrågan, där Chrusjtjov själv bär huvudansvaret, för närvarande aktualiserats.

Den ryska eller kommunistiska politi-

Statsverkspropositionen m. m.

ken, sådan den utformades i det nämnda manifestet, satte i hög grad sin prägel på Förenta Nationernas förhandlingar. Den kunde inregistrera högst avsevärda framgångar. Det är icke minst därför jag ansett det kunna vara av en viss betydelse att för riksdagen redogöra för några intryck av dessa debatter. Riksdagen kommer ju under vårsessionen att få fatta ståndpunkt till åtskilliga frågor rörande Förenta Nationerna, och hela vår utrikespolitik är dessutom nära förbunden med världsorganisationen och dess utveckling.

Nu var det ju ingalunda så, att det vid FN-sessionen fattades några beslut av något som helst värde. Det märkliga med den var, att det över huvud taget inte fattades några beslut annat än i rena rutinfrågor eller när det gällde att i allmänna ordalag framföra några fromma önskningar med till intet förbindande verkan.

Det yttre förloppet av församlingen är alltför välkänt för att här skulle behöva ägnas någon tid åt det skådespel som den ryske regeringschefen och hans drabbanter ställde till med. Syftet med hans intervention, som för övrigt fullföljdes på ett hänsynslöst och i många avseenden effektivt sätt, var väl trefaldigt.

För det första: att skaka organisationen i dess grundvalar, så att den för framtiden icke vore i stånd att uppträda effektivt i någon fråga, där ryska eller världskommunismens intressen vore engagerade.

För det andra: att försvåra eller helst ointetgöra Förenta Nationernas vidare aktion i Kongo.

För det tredje: att i möjligaste mån vinna de nyss frigjorda staterna på sin sida, eller åtminstone förmå dem att inta en strängt neutralistisk hållning.

I alla dessa tre avseenden kunde den ryska politiken som sagt anteckna avsevärda framgångar.

Sedan åtskillig tid tillbaka har man från rysk sida strävat efter att åstadkomma en tripartit representation i sådana internationella organisationer, organ och konferenser, som inte omfattar samtliga stater. En tredjedel av represen-

tationen skulle tillfalla de kommunistiska staterna, en tredjedel västmakterna och en tredjedel de s. k. neutralistiska länderna. De två första grupperna är ju givna, ehuru det kanske bör anmärkas, att till västmakterna ur rysk synpunkt räknas alla länder, som har något slags militärravtal med Förenta staterna, således även sådana länder som Filippinerna, Thailand, Pakistan och de flesta latinamerikanska stater. Vilka som skall räknas till de neutralistiska länderna är väl mera osäkert, men det förefaller som om man särskilt favoriserade Indien, Indonesien, Marocko, Förenade Arabrepubliken, Ghana och några andra.

Nu framfördes detta krav om tredelning att gälla såväl generalsekretariatets högsta ledning som i viss mån också hela generalsekretariatets personal. Generalsekreterarens funktioner skulle övertas av tre personer, en som representerade vardera gruppen, och det förutsattes att de tre måste uppnå enighet, d. v. s. vetaätten skulle införas även på detta plan. Följden skulle givetvis bli ett lamsläende av generalsekretariatets högsta lednings funktioner. Förslaget avisades nu, men redan finns det ivriga kompromissarier i kulisserna. Sekretariatets personal skulle strängt fördelas efter geografiska principer, och avsikten var uppenbarligen att denna personal skulle så att säga avinternationaliseras och dess lojalitet mot respektive länders politik väga över lojaliteten mot den internationella institutionen. Nyligen har man från rysk sida gjort en direkt framställning till generalsekreteraren om en mycket stark utökning av den ryska representationen bland personalen.

Dessa krav kombinerades med de mest häftiga, grova och förolämpande attacker mot generalsekreterare Hammar-skjöld. Alla den kommunistiska dialektikens mest hänsynslösa ordval användes mot honom vid möte efter möte, i säkerhetsråd, i församling, i utskott. Han blev visserligen inte svaret skyldig, men det måste ha varit en vidrig skärskeld att gå igenom, och ingen kan undgå att under en dylik trumeld bli skadskjuten.

Statsverkspropositionen m. m.

Men attacken inskränktes ingalunda till detta. Den koncentrerades också till hela den i och för sig osäkra bas, på vilken Förenta Nationernas ekonomi vilar. En noggrant utarbetad skala anger i huru stor proportion varje land skall bidra till förbundets utgifter. De stater som mest skriker efter nya och större utgifter är ofta de sämsta betalarna av klubbavgiften. Bidrag till de utgifter som blivit en följd av Suezkrisen betalas över huvud taget icke av Sovjetunionen och östblocket i övrigt. Detta block och en rad övriga stater vägrar bidra till aktionen i Kongo. FN hankar sig fram, nu hotad av konkurs. Förenta staterna förskotterar en del medel, och följaktligen anklagas Hammarskjöld för att ta mutor. Den propaganda som föregår att han och Förenta Nationerna är en sköld för Förenta staternas imperialism hämtar ur detta förhållande även sin näring.

Herr talman! När jag nu skall säga några ord om Kongokrisen, vill jag framhålla att det uttalande som utrikesministern nyss gjort vinner helhjärtad och fullständig anslutning från min sida. De små kommentarer som jag har att tillägga är kanske präglade av det förhållandet, att jag som en mera oansvarig person i vissa avseenden kan vara mera oförblommerad.

När regeringen Kasavubu-Lumumba i Kongo inför de kongolesiska truppernas upplösning och härjningar begärde hjälp från Förenta Nationernas sida, väckte det som utrikesministern redan framhållit allmän beundran att Hammarskjöld så snabbt och effektivt kunde organisera avsändandet till Kongo av en högst avsevärd militär styrka, sammansatt av kontingenter från en rad afrikanska och asiatiska stater och från ett par neutrala europeiska länder — Sverige och Irland. Hammarskjöld kunde härvid stödja sig på av honom framkallade och i själva verket till stor del av honom dikterade inte alltför klara resolutioner i säkerhetsrådet. Han kunde i sin aktion också stödja sig på den lyckade precedens, som interventionen i Suezkrisen innebar.

Uppgiften för de utsända militärstyrkorna var att upprätthålla ordningen utan att intervensera i den nyblivna statens inre angelägenheter och politiska stridigheter. Utrikesministern och generalsekreteraren har båda understrukt, att exempelvis den svenska bataljonen endast fick använda sina vapen till självförsvar. Själva närvaron av FN-trupper skulle medföra att ordningen skulle kunna upprätthållas och stabiliteten återställas. Samtidigt åtog sig Förenta Nationerna den i och för sig gigantiska uppgiften att komma den nya jättestaten till materiell hjälp och med internationella krafter ersätta hela den tekniska och administrativa apparat som förut ställts till förfogande av den forna kolonialmakten Belgien.

Huvudsyftet med aktionen var väl framför allt, som i dag också framhållits, att förhindra att Kongo blev en tummelplats för de motsatta krafterna i det kalla kriget med allt vad det kunde innebära av en allmän krigsfara. Framgång för denna aktion berodde sålunda dels på att ingen intervention utifrån komme till stånd, dels också på att de inre motsättningarna i Kongo inte skärptes, att till den internationella organisationens förfogande ställdes tillfyllestgörande personella och materiella resurser för att ersätta vad som förut levererats av belgarna. I intet av dessa avseenden har förutsättningarna uppfyllts, och följaktligen hotas FN i Kongo av ett fullständigt eller åtminstone partiellt misslyckande.

Det låg givetvis också en inre motsägelse i uppgiften att upprätthålla ordningen utan att blanda sig i inre angelägenheter. Passivitet mot den ena eller andra orosstiftaren kan innebära och har inneburit både inblandning och partitagande.

Motsättningarna mellan olika riktningar i Kongo skärptes. Lumumba visade sig vara en oberäknelig, ibland mycket överspänd maktsträvar. Den kongolesiska krigsmaktens chef fick av presidenten order att häkta premiärministern och av premiärministern att häkta presidenten. Lumumba tilltvingade sig förtro-

Statsverkspropositionen m. m.

endevotum av ett rumpparlament, dels genom sina anhängares bajonetter och dels genom att lova var och en av de 60 närvarande parlamentsledamöterna en ambassadörspost. Han anbefalldes massaker på alla sina motståndare. Mobutu, chefen för de väpnade styrkorna, lydde varken presidenten eller premiärministern utan neutraliserade dem båda och tillsatte en sorts provisorisk regering, bestående av en rad högskolestudenter, de enda i Kongo som fått någon högre utbildning. Det var naturligtvis en militärkupp, men vad skulle exempelvis general Swedlund ha gjort, om han fått order av konungen att arrestera Erlander och av Erlander att arrestera konungen?

Under tiden ökade separatismen. Tshombe behärskade med hjälp av kvarvarande belgiska rådgivare större delen av Katanga, andra provinser förklarade sig också oberoende. Stamkrig började utbryta. Lumumba, som flytt från sin neutralisering, arresterades av Mobutus styrkor. Han har sedermera överförs till Katanga. Hans kommunistutbildade vice premiärminister Gisenga flyttade huvudstaden till Stanleyville och förklarade sig representera landets lagliga regering. Kasavubu och Mobutu förenade sina krafter och FN:s församling erkände genom majoritetsbeslut Kasavubus delegation som Kongos rätta företrädare.

FN-trupperna förhöll sig i stort sett passiva men förhindrade väl genom sin närvaro tills vidare ett klart inbördeskrig, liksom de väl också förhindrade att de politiska striderna kunde leda till något avgörande.

Den internationella hjälpaktionen led stark brist på personal och pengar. En rudimentär administration kunde väl delvis upprätthållas, men hungersnöd råder i vissa delar, och stora områden är i själva verket isolerade. Belgarna började i viss utsträckning strömma tillbaka. De har i själva verket delvis varit oersättliga.

I Förenta Nationerna tog västmakterna i brist på bättre parti för Kasavubu och kommunistblocket för Lumumba.

Härvid stöddes Moskva av sådana länder som Jugoslavien, Guinea, Ghana, Förenade Arabrepubliken, Marocko, Indien, Indonesien och Ceylon, medan de före detta franska kolonierna i Afrika i allmänhet favoriserade Kasavubu-Mobutu. En rad länder, såsom Guinea, Ghana, Marocko och Förenade Arabrepubliken med en sammanlagd truppstyrka om nära 7 000 man i Kongo har hotat dra tillbaka sina trupper eller — vad värre är — att använda dem för att delta i de inre striderna till förmån för Lumumba. Den afro-asiatiska samarbetskommittén, som nyligen uttalat sig för att trupperna skulle användas till parti-tagande i inbördeskriget har, det kanske kan tilläggas, också Sovjetunionen som medlem. Sovjetunionen utlovar sitt stöd till den s. k. regeringen i Stanleyville. Att denna redan understödes utifrån med såväl pengar som vapen, som kanaliserats över Förenade Arabrepubliken, torde vara otvivelaktigt.

På senaste tiden har Lumumbas anhängare skaffat sig herravälde över ytterligare områden. Även från belgisk sida har väl en viss indirekt intervention ägt rum, även om det förefaller mig personligen som om kritiken mot Belgien i vissa avseenden varit överdriven. Med de mycket stora investeringar, som har ägt rum från belgisk sida och som säkerligen inte utan belgisk medverkan skulle kunna utnyttjas och ävenledes skänka den nya staten nödiga inkomster, är det väl inte så onaturligt, att belgiska tekniker och experter önskar kvarstanna eller återvända, där så är möjligt.

Hamarskjöld och några afroasiatiska medlare söker försona de stridande. Hittills synes icke något resultat ha nåtts men försöken fortsätter. Förenta Nationernas råd och församling är icke i stånd att vinna enighet om några som helst nya direktiv.

Hur det hela skall sluta är väl ännu ovisst. I värsta fall blir det kaos, och ytterligare inbördeskrig med stöd för olika stridande grupper utifrån. Även i bästa fall synes aktionen komma att hanka sig fram utan verklig ledning och förlamas av brist på understöd och med myc-

ket ovissa utsikter för den nya staten i hjärtat av Afrika.

Det är väl numera klart, att ett splitt-rat FN inte kan företa en aktion av denna art och att Hammarskjölds initiativ kanske var »over evne». Det förefaller som om den överstege institutionens krafter och förmåga. Hammarskjöld har i alla händelser inte fått erforderligt stöd. Kritiken mot honom har på sista tiden spritt sig till stater, som förut stött honom. Det hela framstår för mig ibland som något av en grekisk tragedi, där hjältenns ädelhet, goda vilja och initiativkraft knäcks av övermäktiga onda krafter.

Från svensk sida har vi väl gjort allt som står i vår makt för att stödja FN och generalsekreteraren. Vad vårt handlande kommer att bli i fortsättningen, står väl — som utrikesministern också framhållit — i vida fältet. Vårt stöd kommer väl att fortsätta, så länge det finns hopp om att något kan räddas och så länge vårt deltagande i aktionen uppenbarligen icke drar oss in i det kalla kriget samt våra soldater icke erhåller uppgifter, för vilka de icke varit avsedda och för vilka de icke är utrustade. Att de utsättes för stora påfrestningar bär väl den senaste tidens händelser vittne om.

Så mycket förefaller så gott som säkert, att det kommer att dröja länge innan FN vuxit sig så starkt, att en liknande aktion kan komma att återupprepas, hur trängande behovet av en intervention än kan förefalla.

Det var 16 nya stater, som i fjol vann sitt inträde i Förenta Nationerna, som därmed kunde upp i ett medlemsantal av 99. Det skulle egentligen ha blivit 100, om inte Sovjetunionen inlagt sitt veto mot upptagandet av Mauretanien. Det skedde väl för att ge eftertryck åt det nyvordna vänskapsförhållandet till Marocko, som eftersträvar att införliva Mauretanien med sitt välde.

De flesta av dessa länder är forna franska kolonier. Det mest betydande är Nigeria, en förutvarande engelsk koloni. Deras inträde i förbundet hälsades med varma välkomsttal från alla håll, och i och för sig var det väl ägnat att väcka

Statsverkspropositionen m. m.

tillfredsställelse att så många områden vunnit frihet och självständighet under relativt ordnade förhållanden.

De nyvordna representanterna för dessa nya oberoende länder kom väl i de flesta fall till FN fyllda av förväntningar och med en viss vördnad för den höga institutionen. I så måtto blev väl förväntningarna svikna, som intet uträttades, och vördnaden försvann väl ganska snart inför det obehärskade språk som fördes i debatterna. På den egna talar-konsten var det inget fel. Det var i Sorbonne och Oxford tränade vältalare, som ägde stor formuleringsförmåga. Man frågade sig bara, hur länge denna lilla, åtminstone i vissa fall i främmande huvudstäder tränade elit skulle kunna hålla sig kvar vid makten och hur mycket de representerade sina ännu så länge ytterst primitiva folk. På den goda viljan och ambitionen kunde man dock i de flesta fall knappast tvivla.

Sovjetunionen tog initiativet genom att föranstalta en stor debatt, varunder krävdes alla koloniers omedelbara avskaffande. Det kravet blev visserligen avisat, men i stället antogs en resolution, föreslagen av ett 40-tal afroasiatiska stater, som var mer moderat men likväl i många avseenden både motsägelsefull och långtgående. Den blev emellertid antagen utan någon nejöst.

Under mer än tre veckors debatt fördömdes kolonialismen i alla tänkbara tongångar, och de forna kolonialmakterna och Förenta staterna anklagades för alla tänkbara missgärningar. Visserligen fanns det också moderata röster även bland de forna koloniernas representanter, men huvudintrycket blev i alla fall ytterst onyanserat. Vad hjälpte det t. ex. att Australiens representant underströk, att på den av Australien ännu administrerade delen av Nya Guinea finns ungefär 500 språk med de flesta språkgrupper ännu isolerade från varandra samt att de flesta människor i den ogeträngliga djungeln där ännu lever på ett stenåldersstadium. Självstyrelse skall det i alla vara så gott som omedelbart.

Få föreföll tänka på att utan kolonialismen, vilka orättvisor som än begåtts

Statsverkspropositionen m. m.

i dess namn, och utan de vitas inflytande skulle åtminstone största delen av Afrika icke haft några som helst möjligheter att bilda egna stater utan kvarlevt på stamkrigens nivå. Det är också tragiskt att tänka på att vad den vite mannen skänkt de infödda i lindring av nöd och lidanden tack vare bättre hygien och läkarvård inom vidsträckta områden har skapat nya lidanden, som kanske blir lika stora, i form av en befolkning som växer fortare än de materiella resurser som skapas.

Hur som helst är den vite mannens roll i det svarta Afrika mer eller mindre avskriven, även om det i många fall betyder materiell tillbakagång. Många och svåra konvulsioner kommer antagligen att bli följden, innan det svarta Afrika slutligen finner sin livsform, och Kongo-krisen kan komma att upprepas.

Genom att Förenta Nationernas medlemsantal utökats på detta sätt och genom att ett tjugotal stater till inom de närmaste åren kan beräknas bli oberoende och vinna inträde i Förenta Nationerna, förskjutes hela majoriteten. Det är de hjälpbehövande nationerna som får majoritet, en majoritet som blir större med åren. De stabila, ekonomiskt starka länderna kommer i minoritet. Beslut av församlingen kan förhindras så snart en tredjedel av rösterna kan mobiliseras, och detta kan väl i de flesta fall ske från det ena eller andra blockets sida. Det är en öppen fråga vad detta kommer att leda till. Genom televisionen har exempelvis Förenta staternas befolkning tillfälle att dagligen följa debatterna. De stundliga obehärska utfallen mot den amerikanska politiken har otvivelaktigt sin verkan. Det kan tänkas att tålmodet kan komma att pressas för hårt.

I nedrustningsfrågan gjordes inga framsteg och allt vad man åstadkom var några ganska intetsägande uppmaningar till de tre främsta atommakterna att söka uppnå överenskommelse om inställande av kärnvapenproven. Här hänger allt fortfarande på frågan om kontrollen, där meningarna alltfjämt går isär. Den nya

amerikanska administrationen har tydligen för avsikt att göra ett helhjärtat och energiskt försök att komma till en överenskommelse i denna fråga såsom det första nödvändiga steget i riktning mot vidare framsteg. Misslyckas detta, kan inte någon betryggande kontroll åstadkommas inom rimlig tid och jag tror för min del att Förenta staterna kommer att återuppta proven, dock endast under jorden och ovan atmosfären utan större fara för radioaktivt utfall. De ryska förslagen om total avrustning tror väl inte förslagsställarna själva på, men de är ett utmärkt propagandanummer, och man hoppas väl på att motparten i trötthetens tecken och under påtryckning av en fredsälskande opinion skall drivas till sådana eftergifter som åtminstone i någon mån förändrar maktbalansen.

Herr talman! Världen väntar nu med spänning på vad den nya amerikanska administrationen skall kunna åstadkomma. Att den kommer att söka handla med kraft och målmedvetenhet, förefaller uppenbart. Den har knutit till sig en sällsynt duglig personal med både erfarenhet och initiativkraft på det utrikespolitiska området. Att det inte kommer att bli det vacuum i fråga om ledarskap som utmärkt de senaste åren av Eisenhowers administration synes säkert. Hur den nya administrationen kommer att lyckas kan väl ingen förut säga. Svårigheterna är mycket stora.

En av Amerikas främste skribenter, James Reston, chef för New York Times Washingtonbyrå, har i ett satiriskt nyårsbrev till Kennedy karakteriserat detta läge. Jag vill inte undanhålla kammarens ledamöter vissa delar av detta aktstycke, som trots sin lätta form förtjänar att återges i några väsentliga delar. Han skriver:

»Bäste Senator Kennedy!

När Ni gör upp Edra planer för det nya året, hoppas jag, att Ni ville ta hänsyn till följande önskningar hos det amerikanska folket.

Vi vill inte slåss med ryssarna, men vi vill heller inte förhandla med dem. Star-

kare försvarskrafter och nedrustning vill vi ha, så att vi kan leva i säkerhet utan oskäliga kostnader och ångslan.

Situationen på Kuba plågar oss mycket som Ni väl vet. Vi måste göra oss av med Castro utan att intervensera i Kubas inre förhållanden och skada det kubanska folket. Vi kan inte tolerera en sovjetisk militärbas på denna ö mer än vi kan tillåta Chrusjtjov att ifrågasätta vår rätt att ha militära baser i Turkiet, Pakistan, Spanien, Marocko, England, Tyskland, Frankrike, Formosa, Japan och Kina.

Vad Kina beträffar så är det verkligen en besvärlig affär. Kan Ni inte göra något åt de där sexhundra miljonerna människor utan att vara stygg mot Chiang Kai-shek eller överge Quemoy och Matsu eller erkänna den kommunistiska regimen?

Vad nu angår våra allierade så förefaller det oss som om vårt mål är mycket enkelt. Vi måste vara trogna mot våra allierade — Frankrike i Algeriet, Holland på Nya Guinea, Belgien i Kongo, Portugal i Angola — och på samma gång hårt hålla på vår antikoloniala tradition och förtjäna förtroende och vänskap från de nya staternas i Afrikas och Asiens sida. Allt vad vi väntar av Eder är att Ni finner utvägar att nå följande mål: understöd våra allierade, utrota kolonialismen!

Det är ofrånkomligen nödvändigt att den gemensamma marknadens sex länder går tillsammans med Storbritannien och de andra staterna som tillhör de yttre sju. Vi måste förmå dessa stater att förstå, att säkerhet och stabilitet förutsätter enighet, men vi vill inte höra något nonsens om att Förenta staterna och Kanada skulle ge sig in på dessa fantasifulla internationella experiment.

Vad angår Förenta Nationerna, var god se till att det lever upp till sina ideal! Det är verkligen för tjugigt som de grälar. Här är målet helt enkelt att försona Hammarskjöld och Chrusjtjov, Lumumba och Mobuto, Castro och Batista, holländare och indonesier, judar och araber, fransmän och algerier och öst och väst.»

Statsverkspropositionen m. m.

Denna framställning är ju som sagt gjord i en något lättfärdig ton, men den äger i själva verket en ganska djup mening. Man finner väl ungefärligen liknande oförenliga motsättningar i opinionen även i andra länder, och nödvändigheten av ledarskap och friska tag synes uppenbar.

Efter den kraftiga offensiven under FN-sessionen har den ryske regeringschefen åter anslagit försonligare tonarter. Han har åtminstone hittills icke skärpt Berlinkrisen, även om han förklarat att en lösning under 1961 är nödvändig. Han har på många sätt manifesterat en önskan om kontakt med Kennedyregimen och säger sig tro på möjligheten av förhandlingar med denna. Han har på sätt och vis avskrivit U2-incidenten. Han har icke hittills öppet intervenserat i Kongo, han synes i någon mån ha sökt lugna Castro mot alltför överilade steg, han synes lämna vägen öppen för ett modus vivendi i Laos. Understödet till rebellerna i Algeriet, där för övrigt vissa utsikter till fred synes föreligga, tycks hittills mest inskränka sig till ord. Huruvida allt detta innebär en insikt om att en förhandling dock måste innebära eftergifter på båda håll, eller om det endast är en fortsättning på det taktiska spelet med omväxlande varma och kalla omslag, kan ännu inte bedömas.

Säkert är att den period vi står inför i utrikespolitiskt hänseende är oroande men på intet sätt hopplös. Sextiotalet kommer väl att bli fullt av kriser, som säkerligen kommer att få sina återverkningar på vårt land. Att vårt land bör dra sitt strå till stacken med ökade insatser till utvecklingsländernas fromma synes uppenbart. Ett samspel mellan näringslivet, vars investeringar i dessa länder bör understödjas, och väl avvägda statliga insatser synes vara vägen.

Må jag till sist i detta sammanhang tillägga, att den gångna FN-sessionen inte föranledde några som helst meningskiljaktigheter utom i ett par frågor av underordnad taktisk betydelse inom den svenska delegationen. Jag är övertygad om att närvaron i den svenska delegatio-

Statsverkspropositionen m. m.

nen av en representant för högern — herr Hjalmarson eller någon annan — på intet sätt skulle förändrat bilden.

Jag har redan så länge tröttnat kammaren med mina utläggningar, att jag inte nu skall gå in på de ekonomiska problemen av internationell karaktär och förhållandet mellan de sex och de sju och vår roll därvidlag. Tillfälle att återkomma till dessa frågor kommer nog att yppa sig.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet för genmäle i början av herr Bohemans anförande, då han var vänlig nog att försöka värdera den konferens som hölls i november med 81 kommunistiska partier. Om herr Boheman också hade värderat konferensen korrekt, hade jag icke behövt ta ordet för genmäle, men nu skulle jag vilja ställa en fråga. Herr Boheman säger, att i konferensens uttalande står, att oro och konflikter skall skapas och underhållas varhelst de uppkommer, att man skall pressa de kapitalistiska staterna steg för steg tillbaka o. s. v. Jag tror att herr Bohemans amerikanska översättning av texten inte är korrekt, och jag ber därför att till herr Boheman få överlämna en korrekt svensk översättning. Jag ber därtill, att han, om möjligt i afton, skall kunna visa upp var någonstans de uttryck, vilkas innebörd han återgav, återfinnes i denna resolution.

Detta om den saken. Låt mig också, medan jag har ordet och tiden medger det, få göra ett par reflexioner i Kongo-frågan. Det faktum att kongolesiska parlamentet hindrats att verka strök herr Boheman över med talet om att det var ett »rumpparlament». Men det är så, herr Boheman, att det är detta parlament som det kongolesiska folket har valt och vars stora majoritet stött och stöder — i den mån man nu kan komma tillsammans — premiärminister Lumumba.

Man har sagt att FN-styrkorna inte skall ta parti. Jag håller med om detta; de skall enbart utföra en polisiär upp-

gift. Men kan man säga att de fullgör enbart en polisiär uppgift, när de står med armarna i kors och ser hur landets premiärminister brutalt misshandlas? Vad är det för slags polis? Är det icke att ta parti?

Nu har vi nyligen haft tre sårade svenskar. Var sårades de någonstans? Jo under en tågtransport i Katanga! Katanga har, som vi vet, officiellt förklarat sig ha utträtt ur republiken Kongo, men FN-styrkan kommanderas att i Katanga skydda transporter för den belgiske quislingen. Är icke detta att ta parti?

Jag tror att utrikesministern nog får rätt när han säger, att vi kanske tvingas att ompröva vår ställning till FN-styrkan i Kongo.

Herr BOHEMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Öhman för vänligheten att överlämna den svenska översättningen. Hans uttalande beträffande denna tycks mig ge vid handen, att han inte haft nog intellektuell kraft att själv genomläsa aktstycket.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN:

Herr talman! I anledning av herr Öhmans yttrande nyss vill jag framhålla, att Katangas provinsregering visserligen förklarat sig självständig och fri från det övriga Kongo, men detta har aldrig För-enta Nationerna godkänt, och Katangas förening med det övriga Kongo är fortfarande ett faktum. Det ingick i instruktionerna för FN-trupperna att de skulle stationeras på vissa platser för att ha möjlighet att övervaka ordningen inte bara i de andra provinserna, utan också i Katanga. Det har för övrigt träffats överenskommelser om pacificering av vissa områden i Katanga, överenskommelser mellan de faktiska makthavarna och FN:s representanter.

Det argument herr Öhman ville vinna med det han sade om att svenska soldater sårats i Katanga tycker jag därför inte har något värde.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr ANDERSSON, BIRGER. (s):

Herr talman! Efter denna utrikespolitiska utflykt skall jag återföra debatten till inrikespolitiska förhållanden.

Remissdebatten är ju knuten till statsverkspropositionen och avser att ge riksdagen tillfälle att avge sitt omdöme om denna innan den remitteras till utskottsbehandling. Främst är dock denna debatt ett givet tillfälle för oppositionen att kritisera eller betygsätta Kungl. Maj:t, dess åtgärder och förslag. Intet hindrar dock medlemmarna i regeringspartiet att vända på steken och recensera oppositionen. Att så göra är ofta frestande. Vår trekluvna borgerliga opposition — av herr Ewerlöf i dag karakteriserad som en kronärtskocka — är nämligen inte det under av politisk klokhet, framsynthet och mänskligt ädelmod som den i vissa stunder givit sig ut för.

En inträngande granskning av oppositionens uppträdande nu och tidigare skulle emellertid bli en rätt vidlyftig historia, varför det må räcka med några spridda reflexioner. Jag kan inte underlåta att än en gång erinra om de — må det tillåtas mig att använda ordet — lättsinnets år, då oppositionen med hoppfull håg och fantasi excellerade i en vild överbudspolitik. Denna överbudspolitik var en mycket trist historia, ty den ställde riksdagens utskott inför åtskilliga bekymmer. Det var inte bara det, att statsutskottet hade travar med borgerliga motionsyrkanden om höjda anslag, utan också det, att bevillningsutskottet hade packar med motionsyrkanden på skattesänkningar. I utskottslokalerna mot Riksgatan hade ledamöterna att ta ställning till krav på ökade utgifter, medan de som satt i lokalerna vettande mot Norrström ställdes inför önskemål om minskning av statens inkomster. Det var en parallell till det bekanta men omöjliga kommunistiska slagordet »lönerna upp och skatterna ned».

Överbudspolitikens år efterträdades av tider, då sparsamheten blev högsta mode. Som detta modes främste formgivare uppträdde högern med ett närapå ursinnigt nit. Socialbudgeten skulle krympas. Barnfamiljer och s. k. efter-

satta minoriteter utsågs av högern som lämpliga objekt att pröva verkningarna av de nya signalerna. Enigheten inom oppositionen kring sparsamhetsåtgärderna var dock inte störande stor. Det ena partiet ville spara si, det andra så. Om sparsamhet med statens medel var dock alla ense. I det avseendet har inga delade meningar rått inom riksdagen — jag menar alltså att försiktighet med statens pengar bör iakttagas. Men meningarna har gått isär och kommer att gå isär beträffande vad som är klok sparsamhet och klok hushållning. Att på högervis spara på de sociala utgifterna är sålunda otänkbart för socialdemokratien.

I fjolårets valrörelse fick socialpolitiken en framstående plats. De tre borgerliga partierna hade var sitt budgetförslag, som mer eller mindre siktade på omläggningar av de sociala utgifterna, vart och ett ingående i de aktuella sparsamhetsprogrammen. En ädel tävlan togs upp mellan de tre borgerliga oppositionspartierna, som drömde om att kunna rikta ett förintande slag mot socialdemokratien. Regeringen skulle störtas. En borgerlig ministär skulle komma fram ur valslagets rök och damm.

Men de tilltänkta bröderna i den avsedda borgerliga koalitionsregeringen kom — som så ofta sker mellan arvingar — i luven på varandra. Uppenbart för allt folket blev detta sedan högers Sam Nilsson gjort sin TV-debut och folkpartiets och centerns ledare presenterat sitt mittenalternativ. Efter valet lugnade oppositionen ned sig. Den politiska debatten nyktrade till. I denna mera sansade politiska atmosfär är det vi för denna remissdebatt.

Åtskilliga lärdomar har de gångna åren gett oss, både oss inom regeringspartiet och — hoppas jag — medlemmarna inom oppositionen. Den debatt som finansplanen och fackministrarnas budgetförslag utlöst har i år varit lugnare än tidigare år. Detta är säkerligen inte bara en följd av att 1961 är ett s. k. politiskt mellanår.

Låt mig så, herr talman, uttala min

Statsverkspropositionen m. m.

tillfredsställelse över de förbättringar för de »eftersatta minoriteterna», som kan utläsas i årets statsverksproposition. Handikappade medborgare skall få sina förhållanden förbättrade. Blinda, vanföra och hörselskadade avses få ökad hjälp. Det är i vissa fall betydande förbättringar som föreslås. Ökningen av anslagen till vad numera kallas eftersatta minoriteter belöper sig till 21 procent eller i absoluta tal till närmare 10 miljoner kronor. Inkluderar man nykterhetsvården och mentalsjukvården i anslagen till eftersatta grupper kommer ökningssumman upp till i runt tal 50 miljoner kronor. Dessutom föreslås stora uppskrivningar av beloppen till mentalsjukvården, omskolningskurser för bl. a. handikappade m. m. Dessa ökningsar är värda att noteras och tyder på att samhället efter måttet av sina resurser söker tillgodose även smärre och ofta bortglömda grupper.

Tillfredsställande är även att den sedan länge bebadade reformeringen av tjänsteläkarorganisationen nu tycks stå inför sin lösning. En utökning av provinsialläkarorganisationen och en anknytning av denna till länsorganen, d. v. s. till landstingen, är en mycket angelägen åtgärd. Den ofta olustiga tävlan kommunerna emellan då det gäller att skaffa läkare är en styggelse, som snarast bör förhindras. Sjuka människor skall inte behöva lida för att deras hemkommun inte kan eller inte vill delta i den tävlan som förekommer om läkarna med pampiga, kommunalt subventionerade läkarvillor som lockelsemedel.

Är jag sålunda, herr talman, tillfredsställd med åtskilligt som statsverkspropositionen innehåller, är jag däremot en smula betänksam över något som håller på att ske men som riksdagen tydligen inte skall ha något avgörande över. Det är den aktuella nya kommunreformen jag syftar på.

Att en ny kommunindelning kan behövas vill jag inte förneka, men dess karaktär av *frivillighet* bör starkt understrykas. En alltför extrem sammanläggning av städer och s. k. storkom-

muner kan få allvarliga konsekvenser. Där skol- och andra frågor på ett tillfredsställande sätt kan lösas genom civilrättsliga avtal och liknande, är detta enligt mitt sätt att se att föredra framför direkta kommunala sammanslagningar. Den förra kommunsammanslagningen var på många håll en smärtsam operation, vars irriterande efterverkningar ännu inte helt har övervunnits. Att den fortsatta flykten från landsbygden för många s. k. storkommuner skapat svårigheter är uppenbart och måste givetvis föranleda en viss revidering av kommungränserna, men det som skall ske bör ske med försiktighet och utan alltför kraftiga ingrepp i vad man brukar kalla kommunernas fria liv.

Herr talman! Med det sagda har jag i korthet givit min syn på vissa aktuella frågor. Jag vill sluta med den förhoppningen, att utskottet, som nu har att i lugn och ro ta itu med statsverkspropositionen och årets till synes inte alltför överväldigande motionsflora, skall göra det med sedvanlig grundlighet och omtänksamhet.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! När riksdagens högtidliga öppnande ägde rum på rikssalen för snart fjorton dagar sedan, lyssnade jag med särskild uppmärksamhet på ett avsnitt i herr talmannens anförande. Det var när Ni, herr talman, berörde det bebadade förslaget om ett permanent skördeskadeskydd för jordbruket och förmodade, att detta förslag skulle mottagas med mycket stort intresse. Jag är alldeles säker på att detta förmodande var riktigt.

Det är naturligt att intresset först och främst finns bland landets jordbrukare, hos våra producenter, men jag tror också att det finns inom andra folkgrupper. Det är nämligen ett allmänt intresse att vi kommer ifrån systemet med särskilda stödåtgärder varje gång som det inträffar en skördeskada och i stäl-

Statsverkspropositionen m. m.

let får mera permanenta anordningar. Alldeles särskilt känner vi detta behov i sådana trakter som ofta hemsöks av svåra skörde-skador, såsom fallet varit i herr talmannens hembygd och i mitt eget hemlän.

Vi väntar alltså med stort intresse på den bebådade propositionen om permanent skördeskadeskydd. Omdömet om förslaget måste givetvis anstå tills detsamma om några dagar överlämnas till riksdagen. Jag uttalar i dag bara den förhoppningen, att jordbruksministern när han skrivit sin proposition har tagit hänsyn till de synpunkter som framförts under ärendets remissbehandling bl. a. från olika jordbruksorganisationer. När man ser att statsrådet Netzen räknar med ett avsevärt högre belopp som statens bidrag till ersättningskostnader än det som nämnts tidigare, har man kanske rättighet att hysa dessa förhoppningar. Bidraget är nämligen enligt statsverkspropositionen höjt från tidigare beräknade 6 miljoner kronor till 10 miljoner.

Det är nödvändigt att frågan om ett skördeskadeskydd kan lösas under så stor enighet som möjligt. Bland jordbrukarna har man betraktat tidigare förslag till skördeskadeförsäkring med stor skepsis, och det är väl anledningen till att försäkringsformen måste överges. Så mycket mera angeläget är det då att vi nu får ett förslag som de närmast berörda parterna, nämligen jordbrukarna och deras organisationer, kan acceptera helhjärtat och hjälpa till att föra ut i verkligheten.

Men innan vi får ett permanent skördeskadeskydd måste frågan om stödåtgärder med anledning av 1960 års svåra skörde-skador lösas. Även där väntar vi nu på regeringens förslag efter överenskommelsen häromdagen mellan jordbruksnämnden och jordbrukets organisationer. Under det att 1960 blev ett gott skördeår i stora delar av landet, drabbades Mellansverige även detta år av svåra skörde-skador. På det viset upprepades de svåra påfrestningar som särskilt Mälarlänet och landskapen i östra Götaland varit utsatta för under

nästän hela 1950-talet. På många håll blev stora delar av grödan totalförstörd i föl, och överallt försvårades skördearbetet oerhört. Det var sannerligen inte lätt att vara jordbrukare i de hemsökta länen hösten 1960!

Fortfarande ser man ganska stora områden med obärgad säd ute på fälten, när man t. ex. åker genom Östergötland och Södermanland. Det är också dessa båda län som enligt den officiella statistiken fått de största skördeskadorna. Enligt jordbruksnämndens beräkningar för den 15 oktober 1960 understeg fjolårets skörd där normal-skörden med mer än 20 procent. I pengar räknat betyder det t. ex. för mitt hemlän minst 50 miljoner kronor i bortfallen skörd, och då har man bara tagit hänsyn till kvantiteten. Om man dessutom betänker, att kvaliteten på grund av det ihållande regnet blev mycket dålig, så att stora delar av brödsåden endast duger till foder, förstår man att den verkliga förlusten är betydligt större än 20 procent.

Det är givet att dessa förluster medfört stora påfrestningar på jordbrukets ekonomi. I många fall har den varit hårt ansträngd genom tidigare dåliga skördeår. Jordbrukets ekonomi är över huvud taget mera sårbar i våra dagar än den var förr. Kapitalbehovet är större och omkostnaderna likaså. När jordbrukarna på grund av svårigheten att skaffa arbetskraft och dålig lönsamhet övergått till kreaturslös drift, så blir det ännu svårare att bära påfrestningarna av en dålig skörd. Den försämrade likviditeten märks på olika sätt. Den har tagit sig uttryck i ökad låneefterfrågan både direkt i kreditinrättningarna och beträffande de av riksdagen beslutade stödlånen. Jordbrukarna har också haft stora svårigheter att klara sina gamla lån. Jag läste för några dagar sedan en rapport från en kreditinrättning på jordbrukets område i mitt eget län, att endast 40 procent av förfallna räntebelopp under december månad hade betalats inom föreskriven tid. Utestående restantier hade även fördubblats under en treårsperiod.

Statsverkspropositionen m. m.

Skördeskadorna uppkommer utan jordbrukarnas egen förskyllan. De vållas av krafter, över vilka ingen mänskliga rår och vilkas verkningar endast i ringa grad kan förebyggas av den enskilde. Lika väl som samhället i andra sammanhang, t. ex. vid arbetslöshet, träder till och hjälper den som drabbas oförskyllt, så måste samhället ge en skälig hjälp åt de jordbrukare som berövats lönen för sitt arbete genom vidriga väderleksförhållanden. I vårt land begär man inte som på många andra håll jordbruksministrarnas huvud på ett fat när skörden slår fel, men vi väntar att han skall föreslå stödåtgärder som verkligen hjälper de drabbade.

Så snart två eller tre kommunalmän varit församlade under de senaste månaderna har man diskuterat den fråga som herr Birger Andersson nyss berörde, nämligen frågan om en ny kommunindelning. Det är tydligen en angelägenhet som i mycket hög grad intresserar människorna runtom i landet. Vi hade en livlig debatt i denna fråga i höstas här i kammaren, och när den arbetande beredningen i inrikesdepartementet snart presenterar sitt förslag kommer givetvis diskussionen ånyo att blossa upp.

Vid sidan av den egentliga kommunindelningsfrågan har vi emellertid en annan indelningsfråga som skall få sin slutliga lösning under 1961, nämligen den nya pastoratsindelningen. I många socknar ute i landet väntar man med oro och dystra aningar på det avgörande beskedet från regeringens sida i denna fråga. När kammarkollegiets förslag till regeringen presenteras undan för undan märker man nämligen att indragningarna av prästtjänster ute i landsbygdsförsamlingarna kommer att gå vida längre än vad man räknade med under tidigare diskussioner. Flykten från landsbygden och enkannerligen från glesbygderna gör väl ibland förändringarna ofrånkomliga, men det känns ändå bittert när operationen måste ske. Även i småförsamlingarna har man varit beredd att ta på sig stora offer för att få behålla sin församlings-

präst. Därom vittnar många opinionsyttringar under de senaste åren, opinionsyttringar som skurit rakt igenom politiska skiljelinjer och omfattats av alla samhällsgrupper. Man må därför uttala förhoppningen, att regeringen i slutomgången skall ta all möjlig hänsyn till de önskemål att få ha kvar församlingsprästen som kommit fram från olika håll. Även om befolkningsunderlaget är svagt i en församling kan behovet av en egen prästtjänst vara väl motiverat. Vi får inte bara tänka rationellt och ekonomiskt i dessa frågor, utan även besinna angelägenheten av att gudstjänstliv och församlingsvård främjas på bästa sätt i de olika bygderna.

När det gäller nyindelningen av de borgerliga kommunerna har ryktena surrat som en bisvärm under de senaste månaderna. Tidningarna har flödat av artiklar om den väntade nyordningen. Ibland har man svårt att värja sig för den reflexionen att det blivit något av psykos över alla gissningar åt olika håll.

Trots att det bara har gått 10 år sedan vi genomförde den senaste reformen finns det på många håll redan nu behov av en ny kommunindelning. I mitt eget hemlän har vi aktuella exempel på detta. Vid senaste årsskiftet sammanslogs sålunda två rena landsbygdskommuner utanför Linköping med vardera 3 000 invånare till en kommun. I förra veckan föreslog en enhällig utredningskommitté i två andra kommuner, denna gång utanför Norrköping, en liknande sammanslagning från nästa nyår. När vi höll på med förhandlingar i föl om samverkan mellan kommunerna på skolans område, hade vi många gånger anledning att fundera över om kommunindelningen verkligen var rationellt ordnad. Om inte kommunerna var tillräckligt stora för att själva klara sitt skolväsen fick vi ta på oss stora kostnader för barnens skolgång i närliggande tätorter. Det var nya utgifter för de flesta kommuner, och det innebar en övervältring på kommunerna av utgifter som tidigare i stor utsträckning betalats av staten. Tyvärr innebar det också att landskommunerna får betala

Statsverkspropositionen m. m.

en utbildning som endast i ringa mån kan utnyttjas inom den egna kommunen. När flickorna och pojkarna är färdiga, stannar de i regel kvar i tätorterna, där de fått sin utbildning och där arbetstillfällen och inkomstmöjligheter är bättre. I sådana fall skulle en kommunsammanslagning bl. a. tjäna syftet att utjämna kostnaderna och skattetrycket mellan olika kommuner.

Men även om en ny kommunindelning kan vara aktuell på många håll, så är det inte en fråga som kan lösas efter en enhetlig schablon och inte heller en angelägenhet som skall genomföras brådstörtat och i en handvändning. Man måste ge sig god tid för att få fram bästa möjliga resultat. I många landskommuner har folkminskningen gått förödande fram under de gångna 10 åren, och utsikterna för framtiden är inte ljusa. I glesbygderna kommer troligtvis den fortgående förgubbningen att ytterligare påskynda avfolkningen. Kommunerna i sådana trakter blir för svaga både med hänsyn till befolkningstal och ekonomi. Dessa svårigheter undgår man emellertid inte genom att slå ihop ett par eller tre likartade kommuner, så som man många gånger gjorde vid förra kommunindelningen. Man måste i stället försöka få till stånd enheter, som inom sig rymmer åtminstone en utvecklingsbar tätort med arbetstillfällen för befolkningen och servicemöjligheter för allmänheten. På det sättet tror jag att man lägger grunden till en mera varaktig kommunindelning än det visade sig att 1951 års reform skulle bli.

Många av de planer som diskuterats i tidningarna förefaller emellertid att gå alldeles för långt. Det skulle innebära att det bara blev en handfull kommuner även i relativt stora län och att landsbygdsområden i stora räjonger skulle läggas tillsammans med någon stad. Jag tror att man även i det fallet måste gå fram med stor försiktighet. Vi får inte glömma bort de enskilda människorna ute i bygderna och deras behov i våra strävanden att få en perfekt yttre ram för den kommunala verksam-

heten. Annars kan man för att komma ifrån svårigheterna med den alltför lilla kommunen lätt råka ut för andra svårigheter med den alltför stora. Det kommer t. ex. att bli omöjligt för de kommunala förtroendemännen att följa med det som rör sig inom den större kommunala enheten. Man riskerar att få en tungrodd förvaltning, och förtroendemännens inflytande kommer att minska. Det blir också allt färre människor som får vara med i det kommunala livet, och detta är en försvagning av vårt folkstyre. Visserligen blir den kommunala självbestämmanderätten kringskuren för varje år genom de beslut som vi fattar här i riksdagen, men det har dock varit av oskattbart värde för vårt land, att människorna ute i bygderna varit engagerade i det kommunala arbetet, att de fått känna ansvaret för sin bygd och dess utveckling. Och det har varit värdefullt, att denna krets av verk samma kommunala förtroendemän inte har varit för liten. Det är därför angeläget att vi försöker rädda över så mycket som möjligt av dessa värden till en ny kommunal organisation.

Herr talman! Vad jag har sagt har väl haft föga samband med årets statsverksproposition. Men i en remissdebatt är ju ämnesvalet fritt, och jag är övertygad om att de ämnen som jag berört har aktualitet för stora delar av vårt folk.

Herr HANSSON, NILS. (fp):

Herr talman! Det har redan tidigare under debatten understrukits att 1960 har varit ett gott år för det svenska näringslivet, och detta kan sägas gälla även det svenska skogsbruket. Exporten av massa och papper har ökat väsentligt under år 1960 och liksom produktionen av trävaror i övrigt vunnit avsättning till fasta och tillfredsställande priser, vilket naturligtvis har varit till mycket stor fördel för vårt nationalhushåll.

Jag kan instämma i vad den föregående talaren sagt om skyddet för skördeskador i framtiden, men jag skulle också vilja spinna vidare på den tråd som han började med och något beröra skogen och jordbruket över huvud taget.

Statsverkspropositionen m. m.

När det svenska lantbrukets framtids-möjligheter bedömes, förefaller det mig som om man alltför ofta — även här i riksdagen — bortser från hur intimt skog och odlad jord i vårt land hör samman. Utesluter vi några begränsade slätt-bygdsområden i södra Sverige och de nordliga områdena ovan odlingsgränsen är — som nu det svenska landskapet en gång är funtat — en kombination av skogsbruk och jordbruk den enda och naturliga formen för ett lönande lantbruk. Allt efter landskapets struktur måste det svenska lantbruket drivas i former växlande mellan det rena eller nästan rena jordbruket och skogsbruk med enbart husbehovsjordbruk eller i undantagsfall rena skogsbruk.

Vår jordbrukspolitik kräver som bekant förutom inre rationalisering även en yttre rationalisering mot större företagenheter, som kan ge ägarna inkomstlikställighet med jämförbara inkomsttagare i andra näringsgrenar. Till vilka delar åker och skog skall ingå i dessa bärkraftiga enheter får som jag nämnde bli beroende av de lokala förhållandena, men för att den teoretiskt bärkraftiga fastigheten skall bli rätt brukad och även i praktiken bärkraftig fordras dessutom att ägaren besitter nöjaktig yrkesskicklighet såväl på jordbrukets som skogsbrukets område. Jag skulle, herr talman, utifrån årets statsverksproposition och i någon mån även utifrån den tidigare debatten vilja delge kammaren några synpunkter på medlen att skapa bärkraftiga lantbruk och kanske speciellt medlen för skogsbrukets förkovran.

Först skulle jag då — under erinran om vad jag redan framhållit om sambandet mellan jord- och skogsbruk — vilja efterlysa en mera målmedveten samverkan uppifrån och nedåt mellan jordbrukets och skogsbrukets målsmän. Mig förefaller det bl. a. märkligt att bland 21 utredningsmän och 23 experter i 1960 års jordbruksutredning inte återfinna en enda skogsman. Inte heller i 1960 års utredning rörande förvaltningen av ecklesiastika boställen, som bl. a. har att öppna vägen för ett bättre skogsbruk på boställena, finns någon

skogsman representerad, trots en direkt framställning härom. De ecklesiastika boställena omfattar dock i runt tal 300 000 hektar skogsmark med ett taxeringsvärde på nära 500 miljoner kronor. Rätt betecknande är för övrigt att Jordbrukets upplysningskommitté utan att ha sökt kontakt med skogens målsmän avger förslag rörande även skogsbrukets rådgivande verksamhet. Nog är det i fall som dessa högst befogat att understryka vikten av att även skogen får göra sin stämma hörd. På länsplanet — det vet jag av erfarenhet — är samarbetet mellan lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse värdefullt t. ex. vid en yttre rationalisering. Den förtroendefulla kontakten mellan skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän och praktiskt taget alla skogsägare gör att en sammanläggning av fastigheter ofta lätt och snabbt kan genomföras under medverkan av skogsvårdsstyrelserna. Skogen har ofta avgörande betydelse vid sammanläggningen, och skogsvårdsstyrelserna brukar härvidlag kunna anvisa en ekonomiskt vettig och praktiskt genomförbar lösning.

Vid sidan av lantbruksnämndernas rationaliseringsverksamhet bedrivs som bekant på enskilt initiativ en omfattande och kanske lika betydelsefull rationaliseringsverksamhet genom byten av mark mellan kronan, bolagen och enskilda skogsägare i Norrland och Dalarna, alltså de landskap där arronderingsförhållandena är mest otillfredsställande. Hittills har ungefär 250 000 hektar gått i byte på detta smidiga sätt, dels genom ägobyten enligt jorddelningslagen, dels genom s. k. avtalsbyten. Dessa byten har, som kammarens ledamöter torde erinra sig, underlätts genom riksdagsbeslut 1959 och 1960, innebärande att beskattningsreglerna i vissa avseenden ändrats och förändringar skett i bestämmelserna om förvärvsfrågornas handläggning. Men kvar står den olägenheten med avtalsbytena, att överlåtelseerna måste lagfaras, varvid stämpelavgift uttages — inte av kronan, som är befriad från sådan, men väl av bolagen, som har att betala 2 procent, och av enskilda, som skall betala 1 procent av den överlåtna egendomens

Statsverkspropositionen m. m.

värde. Detta medför att stämpelavgiften vid större byten blir avsevärd och ofta uppgår till ungefär samma belopp som kostnaden för skogsvärderingen.

Lagfartskostnaden har bevisligen haft en starkt hämmande inverkan på bytesverksamheten. På många håll har omfattande byten planerats och överenskomelse träffats mellan berörda markägare men genomförandet fått anstå på grund av den dryga extrakostnad, som stämpelavgiften utgör.

I mer än tio år har ett slopande av stämpelavgifterna föreslagits i olika sammanhang. Senast förra årets vårriksdag beslöt på förslag av ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om förslag till befrielse från stämpelavgiften vid byte i arronderingssyfte, »så snart möjligheter till avgivande av dylikt förslag föreligger».

Att en översyn för närvarande pågår av lösen- och stämpelförordningarna genom av Kungl. Maj:t tillkallad utredningsman torde inte behöva hindra en särbehandling av stämpelfrågan. Min ursäkt för att jag så här ingående tagit upp detta ärende i remissdebatten är dess utomordentliga vikt för skogsbrukets rationaliseringssträvanden. Hela det svenska skogsbruket står enigt bakom hemställan om ett beslut redan vid innevarande års riksdag att stämpelavgift icke skall utgå vid byte av fastighet i arronderingssyfte.

Rent allmänt, herr talman, kan man väl säga att vår nuvarande jordbrukspolitik — som den formats enligt det s. k. sexårsavtalet fram till 1965 och därtill pressad av frihandelssträvandena — ställer stora krav på takten i fråga om såväl inre som yttre rationalisering. Staten intar med hänsyn härtill knappast någon konsekvent hållning, när den å ena sidan kräver en omfattande och snabb rationalisering av lantbruksnäringen och å andra sidan genom sin kreditpolitik ransonerar och fördyrar den viktigaste rationaliseringsfaktorn, nämligen kapitalet. Jag antar att många även i denna kammare vet hur svårt det i dag är att få ens ett blygsamt hypo-

tekslån eller att låna annat långfristigt kapital, och räntan är ju hög.

Det är naturligtvis ingen nyhet jag för till torgs, när jag påpekar att det inte minst är statens och bostadsbyggandets kreditprioritering som ger upphov till näringslivets kapitalförsörjningsproblem. Men jag undrar om inte i detta fall lantbrukets dilemma är mest påtagligt genom den utformning vår jordbrukspolitik fått, de krav på rationalisering den ställer och de ständigt ökande kapitalinvesteringar den förutsätter även på kort sikt. Här måste, såvitt jag kan se, en annan avvägning ske, om jordbrukspolitikens mål skall kunna nås.

Också vår skattepolitik kommer in i bilden. Jag hade inte tänkt att beröra den, men herr Öhman nämnde förmögenhetsskatten, och statsministern talade om att vi bör gynna näringslivet, och det gör att jag kanske får tillåta mig att ta ett något djärvt exempel. Man räknar ju med att bärkraftiga normjordbruk, som vår jordbrukspolitik siktar mot för att skapa inkomstlikställighet med jämförbara inkomsttagare inom andra näringar, i dag kräver investeringar i jord, skog och maskiner på 300 000 à 400 000 kronor — framdeles troligen väsentligt mera. Vid mina — kanske rätt lekmanamässiga — funderingar har det då framstått som en inkonsekvens att belasta dessa normjordbruk med en extra skatt — i form av förmögenhetsskatt — redan vid en insats av eget kapital om 20 à 25 procent av dessa belopp. För övrigt är numera enbart det investerade kapitalet i djur och maskiner ofta av den storleksordningen att även arrendatorer drabbas av förmögenhetsskatt. Jag ber att få ställa den frågan till kammaren: Kan det vara rimligt att ägaren av ett normallantbruk om 400 000 kronors värde, redan när han kanske så att säga bara till hälften är ägare av sin gård, utöver ränta på lånat kapital belastas med 1 000 kronor i sådan extra skatt som förmögenhetsskatten utgör? Om ägaren i fråga med tiden genom sparsamhet nedbringat sina skulder, så att han till tre fjärdedelar blir ägare av gården, uppgår förmögenhetsskatten till 2 300 kronor om

Statsverkspropositionen m. m.

året, och skulle han till äventyrs på gamla dagar vara skuldfri, blir belastningen 3 600 kronor per år.

Mycket vore naturligtvis i detta sammanhang att säga om inflationens inverkan, den förbryllande värdesättningen av lantegendomar m. m. Jag skall emellertid inte fördjupa mig i dessa spörsmål, utan inskränker mig till att hävda den privata meningen, att en reduktion av förmögenhetsskatten upp till normallantbrukets övre kostnadsram bör övervägas. Reduceringen kan givetvis inte inskränkas till lantbruket, utan måste, om den genomföres, bli generell.

Nu har jag säkert chockerat många här i kammaren. Men tänk efter, särskilt alla ni som liksom jag är löntagare! Vi har ju numera genom ATP blivit så att säga kapitalister — ursäktat ordet! Det kapitaliserade värdet av våra och våra närmastes pensionsförmåner uppgår till betydande belopp. Såvitt jag förstår kan man därför se det spörsmål, som jag här talar om, även på det sättet att en reduktion av förmögenhetsskatten för lantbrukare och andra företagare blott skulle innebära en skälig kompensation åt den riskbärande företagsarsidan för den förmån och trygghet löntagarsidan numera äger genom pensionsförmånen. Jag anser att löntagarsidan har all anledning — även i eget intresse — att härvidlag visa generositet.

Detta var, herr talman, kanske en liten tankeutflykt. Jag skall återuppta tråden och ber då att få säga några ord om yrkesutbildningen.

För att göra vårt skogs- och jordbruk rationellt och bärkraftigt kräves, som jag redan har sagt, att dess utövare kan sitt yrke och följer med i utvecklingen. Få yrken kräver sådan mångsidighet som lantbrukarens. Behovet av yrkesutbildning och fortbildning inses också numera allmänt även i fråga om den länge eftersatta skogliga yrkesutbildningen. Härvidlag får man måhända vara tillfreds med det förhöjda anslag till skogsbrukskurser som i år föreslås under nionde huvudtiteln, även om höjningen endast utgör en dryg tredjedel av vad skogsstyrelsen hemställt om och följakt-

ligen måste anses utgöra ett absolut minimum.

Det finns en del saker som vi kan glädja oss åt i fråga om yrkesutbildningen under nionde huvudtiteln. Vi vet att det kommer ett förslag till omorganisation av lantbrukshögskolan, statens lantbruksförsök och även av skogshögskolan och statens skogsförsöksanstalt. Det sistnämnda förslaget emötses med allra största intresse och under livlig förhoppning om att remissledes och på annat sätt framförda synpunkter på utredningsförslagen måtte bli beaktade.

Det finns vidare en hel del att säga om utbildningen vid statens skogsskolor och skogsmästarskola, men jag inskränker mig därvidlag till att uttala en förhoppning att en gammal fråga äntligen får sin lösning, nämligen att de från skogsskolorna utexaminerade erhåller en examenstitel.

Vad som på utbildningsfronten kanske mest förvånat, för att inte säga oroat, skogens och jordbrukets företrädare är nog den kommuniké som 1957 års skolberedning utfärdade från Visby i somras och som bland annat innebar att grenar med lantbruksutbildning och skoglig utbildning skulle slopas i enhetsskolans 9 y. Av vad jag redan sagt torde ha framgått att en intensifierad mera allmän utbildning inom såväl jordbruket som skogsbruket är oundgängligen nödvändig. Utformningen av en skoglig gren i enhetsskolan har nu under väl tio år förberetts av de organ som arbetar med skoglig yrkesutbildning. Full enighet — den är för övrigt grundad på erfarenhet — har rått om lämpligheten av skogsundervisning i 9 y. Under de senaste åren har den skogliga enhetsskoleundervisningens uppläggning och inordnande i den totala skogsyrkesutbildningen varit föremål för en utredning, som lett till att skolöverstyrelsen och skogsstyrelsen träffat överenskommelse om dels att en skoglig gren av 9 y bör finnas, dels att denna utbildning i princip bör jämföras med första årskursen i den planerade tvååriga grundutbildningen. Själva grunden för detta långtgående samarbete mel-

Statsverkspropositionen m. m.

lan obligatorisk och frivillig utbildning synes bli allvarligt rubbad, om Visbybeslutet genomförs.

Måhända kan den mindre initierade tänka sig att skoglig yrkesutbildning helt kan ges inom den frivilliga utbildningens ram. Men från skogsbrukets sida måste med kraft hävdas, att med den ställning skogen har och kommer att bibehålla inom svenskt näringsliv är det ett oavvisligt krav att till skogsyrket rekryteras ett tillräckligt antal dugliga ungdomar. Gjorda undersökningar visar att det inte endast finns underlag för att anordna en skoglig gren av 9 y över snart sagt hela landet, utan även att intresset härför är stort och att det i många fall redan föreligger långt framskridna planer på hur en sådan undervisning skall utformas. Till underlaget hör då givetvis även alla de tusentals ungdomar, som är inriktade på att överta släktgårdar eller andra gårdar, och givetvis också sådana som från tätorternas otrivsel dras till skogsyrket. Skogens målsmän vill med andra ord ha sin rättmätiga chans att i konkurrens med mekanisk-teknisk och annan utbildning på samma utbildningsnivå få det urval av duktiga ungdomar som näringen behöver och inte tvingas att ställa sig i kö för att i nåder ta emot den rest som blir över sedan sällning skett för andra yrken. Läget är redan allvarligt nog, som vi vet. Bara för några dagar sedan talades det ju i radio om att det aktuella behovet av arbetskraft i skogen uppgick till omkring 20 000 man.

Jag antar att man på jordbrukshåll hyser ungefär samma uppfattning i den här frågan som jag deklarerat för skogsbrukets del.

Låt mig till sist, herr talman, om nu kammarens tålmod inte tryter, som en slutvinjett ta upp något som huvudsakligen är en norrlandsfråga och som belyser hur facetterad och därför utomordentligt betydelsefull en anslagsfråga kan vara. Jag avser skogsbygdernas vägfrågor.

1955 års skogsvårdsutredning rekommenderade på sin tid ett årligt anslag om 15 miljoner kronor till skogsvägs-

byggande på enskilda skogar. Under nionde huvudtiteln föreslår departementschefen ett sedan flera år oförändrat anslag på 7,7 miljoner kronor att avräknas mot automobilskattemedel. Skogsstyrelsen å sin sida vidhåller en hemställan om att anslaget skall höjas till 11,5 miljoner kronor, vilket motsvarar mindre än 1 procent av de beräknade inflytande automobilskattemedlen för budgetåret 1961/62. Förutom att det lätt torde kunna ledas i bevis att skogsbruket med all rätt kan göra anspråk på mer än en procents återbäring av dessa skattemedel, tyder denna njugghet på att man på regeringshåll ännu inte inser vikten av att bilvägnätet i skogarna särskilt i våra nordliga bygder byggs ut i snabb takt. Utvecklingen gör nämligen denna utbyggnad år från år allt mera angelägen.

De allmänt kända och lätt insedda skälen för skogsvägsvägnätets utbyggnad kan jag snabbt gå förbi — alltså de rent sociala skälen, att mekaniseringen via vägarna kan föras ut i skogen, att råvarubasen breddas, vägnas betydelse för skogsbrandförsvaret, turismen etc. Låt mig i stället stanna för den mer förbisedda betydelse skogsvägarna har ur arbetsmarknadssynpunkt och för skogsbrukets planering i stort.

Från Värmland och norrut är skogsbruket nästan helt bundet till flottningens årstidsrytm med en del av säsongen toppbelastad och en del under vilken det råder begränsade sysselsättningsmöjligheter. Den dyrbara flottningen i biflottederna är väl nu nästan helt nedlagd. Flottningen i huvudälvarna kommer säkerligen att fortgå länge än, men på lång sikt är även den dömd att försvinna. Varför? Jo, bland annat därför att löv- och klenvirket inte går att flotta, att inte heller de nya skogarnas mera frodvuxna virke lämpar sig väl för flottning, och vidare därför att skogsvägarna måste till för att vidga fångstområdena. Skogsbilvägarna bör därför lämpligen knytas till det allmänna vägsystemet och inte till flottederna. Genom biltransporterna kan vidare virkesvärden förbättras och virkets tillredning ratio-

Statsverkspropositionen m. m.

naliseras. Men det kanske allra viktigaste skälet är att virkestransporterna kan ske kontinuerligt och ge den jämna sysselsättning året runt som är ett villkor i den fulla sysselsättningens tid.

Det har, herr talman, ofta förvånat mig att norrlandsrepresentanterna inte med en större skärpa understrukt sina krav på ökat anslag till skogsvägsbyggandet, detta desto mer som de kan ställa kraven med fullt berättigande. Med den utbyggnad den norrländska skogsindustrin har i dag är inte nya fabriker i t. ex. Norrbotten det primära önskemålet. Det är i stället att skapa förutsättningar för ett föryngrat, rationellt skogsbruk, som ger ökad och jämn sysselsättning. Detta i motsats till södra Sverige, där vägsystemet är bättre utbyggt och planeringen därför kunnat genomföras bättre och där bristen på fabriker tidigare har varit ett krux men där denna brist nu håller på att avlägsnas.

Det är kanske så att under senare år onödigt mycket kapital har lagts ned på flottningsrännor, avlägg och annat i samband med regleringen av de norrländska älvarna, kapital som kunde fått bättre användning för vägbyggnader. Där om vågar jag inte döma, men att skogsbilvägarna som komplement till, respektive förutsättning för omarronderingen, yrkesutbildningen, mekaniseringen och den allmänna rationaliseringen inom skogsbruket är oundgängliga och därför av högsta angelägenhetsgrad är oomtvistligt. Jag vill, herr talman, försäkra mina kamrater från Värmland och längre norrifrån, att de krav som jag hoppas de ställer skall få ett starkt stöd från oss sörlänningar.

Med dessa ord, herr talman, yrkar även jag remiss av statsverkspropositionen till vederbörande utskott.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Av statsministerns införande framgick liksom av debatten i övrigt att vi i stort sett befinner oss i den vänliga veckan. Här har ju debatten plöjt över ganska vida fält, och det

skulle naturligtvis vara intressant att ta upp en och annan av de synpunkter som här kommit fram. Men som sagt, det är den vänliga veckan, och jag inskränker mig därför till att instämma i vad som sagts av herr Birger Andersson om kommunerna och om den hotande kommunreformen liksom med vad som i liknande avseende sagts av herr Eskilsson. Jag kommer därför i stället att uppehålla mig en smula vid de bekymmer som många människor ute i bygderna för närvarande känner när det gäller det utrikespolitiska läget. Inte så, att vi är experter på utrikespolitiska ting, utan så, att vi i alla fall förstår att det råder mycken oro i världen och att vi är rädda för de konsekvenser, som läget kan medföra för vårt land.

I årets trontal konstateras det glädjande förhållandet, att Sveriges relationer till främmande makter är goda. Det hade varit en ännu större källa till glädje, om det hade kunnat sägas att de främmande makternas — och särskilt de stora makternas — inbördes relationer vore lika goda. Så är tyvärr icke fallet, utan läget är, som vi vet, mycket bekymmersamt. Den spänning mellan öst och väst, som präglar situationen, har ingalunda avtagit. Snarare har läget försämrats. I trontalet säges ju också, att inga framsteg gjorts beträffande lösningen av de stora internationella frågorna. I själva verket har nya tvistefrågor tillkommit. Beträffande den så aktuella Kongofrågan omnämnes dels Sveriges militära engagemang, dels också att motsättningarna just i denna fråga fört till allt mera utpräglade meningsbrytningar mellan Förenta Nationernas medlemmar.

Långt innan någon internationell fredsorganisation fanns byggde svensk utrikespolitik på neutralitetslinjen. Den har alltså en fast förankring bland folket ute i bygderna. Det överstatliga samarbetet mellan folken är ännu beklagligt nog väsentligen förhoppning och program för ett framstegsarbete. Men neutralitetslinjen är en realitet, som prövats sedan långliga tider, och

Statsverkspropositionen m. m.

som bestått provet under tvenne världsomspännande krig. När den utrikespolitiska horisonten är mörk och orosmoln dominerar, då går många tankar de gamla vägarna: Måtte vi kunna bevara Sveriges neutralitet i tvister, och dess fred, om krigshotet kommer oss närmare.

I remissbedatten 1936 uttalade herr K. G. Westman, att den nödvändigheten kunde bli aktuell, att svensk politik, trots förbundsanslutningen i Nationernas förbund, skulle läggas nära den gamla neutralitetslinjen. Samma sommar kunde han som Sveriges utrikesminister med stöd av en enig svensk opinion meddela i Genève, att Sverige sade sig fritt från förbundspaktens sanktionsbestämmelser. Det var den gången realistisk politik.

Hösten 1959 blev det ett nödttvång att upptaga debatten om neutralitetspolitiken. Anledningarna ingår jag inte nu på. Jag endast fastslår att den debatten rensade luften och ställde problemet klarare. Statsminister Erlander yttrade i sammanhanget i andra kammaren — det var den 24 november 1959 — att neutralitetspolitikens förutsättning måste vara ett varaktigt program, inte ett tillfälligt, konjunkturbetonat ställningstagande, som kunde bytas till något annat så snart det passade. Omvärlden måste kunna hysa förtroende till vår vilja, att orubbligt hålla fast därvid, och vår politik måste formos med aktgivande därpå. Statsministern betraktade våra begränsade möjligheter att inom Förenta Nationerna verka utjämnande som en viss tillgång. Men han underströk att neutralitetssträvandena förutsätter att vi iakttar stor försiktighet.

Jag vill tillfoga att detta krav på försiktighet gäller nu, likaväl som då, och nu ingalunda i mindre grad.

Centerpartiets ordförande yttrade i samma debatt några ord som jag vill återge. Allt sedan partiet bildades har vi, sade herr Hedlund, hållit fast vid neutralitetslinjen. Det har skett under olika skiftningar i det världspolitiska läget, och även i skeden, när man på andra håll vacklat eller splittrats. Han

berörde betydelsen för neutralitetspolitiken av vårt lands läge rent geografiskt. Herr Hedlund sammanfattade: »Låt oss göra liksom Schweiz i det avseendet. Där för man såvitt jag sett en otvetydig neutralitetspolitik. — Under 150 år har vårt land varit skonat från krigets fasor. Utan överord kan nog sägas, att detta till väsentlig del berott just på vår klara och otvetydiga neutralitetspolitik. — Vi inom centerpartiet kan inte vara med om några snedsprång kring den neutralitetspolitiska linjen.»

Herr Hedlund berörde betydelsen av Sveriges geografiska läge, när det gällde utrikespolitiken. Och naturligtvis är vårt läge fjärran från länder, där kriser rasar, revolter och främmande militärinblandningar förekommer, en tillgång som vi måste värda, även om vi måste göra klart för oss, att avstånden minskas med de förbättrade kommunikationsförhållanden som vi nu har. Det är värdefullt, under förutsättning att vi i övrigt håller oss utanför de storas strider.

Det internationella fredsarbetet är någonting som mänskligheten, och särskilt de små folken, måste knyta sina förhoppningar till. Vi måste dock observera lägeförvandlingen inom Förenta Nationerna. Man frågar sig hur många av dess medlemsstater, som kan betecknas som demokratiska i västeuropeisk mening. Organisationen har sitt stora värde som kontaktorgan, för att utjämna och medla. Men bryter ett stort krig löst, måste vi vara beredda på, att då står också dess mäktiga medlemsstater på olika sidor. Förenta Nationerna blir som sådant i ett sådant läge knappast en hjälp i nöden. Så mycket värdefullare är det då, att kunna hålla vårt land utanför stridigheter som kan leda till krig.

Visst finns det fall, då även vårt land kan tänkas böra medverka — liksom de andra medlemsstaterna — också i militära företag. Men redan detta, att inte båda de stora lägren ansluter sig, innebär en risk för att det kan fattas som om vi toge parti mellan stormakterna.

Statsverkspropositionen m. m.

Vad hjälper det med ett relativt avskilt läge, om vi sedan skulle engagera oss överallt i världen, snart sagt, där det finns krigsrisker? Och vilka militära expeditioner har i grunden kunnat ena alla stormakter? Korea? Gaza? Kongo? Det är lätt att ställa frågor.

Men den stora frågan för oss måste vara, vilka risker, som för vårt land är förenade med sådana militära engagemang, både de faktiska riskerna att dras in i krigiska förvecklingar och — inte minst — i vad mån det kalla kriget, som tycks vara tidens storpolitiska melodi, kan medföra att även vårt land drabbas av propagandans giftgaser. Nu Kongo — nästa gång kanske något land i bortre Indien, just vid de politiska oroshärdar, varav i trontalet Kongo nämnes som en.

Olycksprofeterna kan få rätt i, att Förenta Nationernas Kongopolitik kan misslyckas borta i Afrika, och innebära ett fiasko för Förenta Nationerna. Vi är ense om hur olyckligt något sådant måste bli för världen. Riskerna för oss kan också bli stora nog, och stora risker vill vi inte taga för sådana företag. Med glädje och tacksamhet skulle vårt folk förvisso emotse den dag, då vår Kongobataljon kommer åter, efter att på ett hedersamt sätt ha löst sin del av uppgiften. Men om det skulle gå sämre, bör vi inte av missriktade prestigehänsyn hänga fast vid något åtagande. Vår omsorg måste i första hand vara att vårt land och Sveriges folk inte lider skada och drages i olycka av inblandning i storpolitiska förvecklingar.

Hjalmar Branting yttrade en gång i en debatt, som gällde den tidens tysk-aktivism: »Man börjar redan tala om Sveriges ära.» Vår utrikeslednings ära är att bevara freden åt Sveriges folk.

Till vad jag nu sagt vill jag foga min varma anslutning till förslagen, att öka svensk hjälpverksamhet — till det olyckliga Kongo och till flera andra länder. Jag tror att centerpartiets förslag om att knyta sådan hjälpverksamhet till den mission, som från olika håll i Sverige bedrives på andra sidan havet, är ideellt och praktiskt värdefullt. Även ut-

präglade s. k. kulturradikaler har erkänt värdet av det kristna arbetet där borta i människokärlekens och folkförsoningens tjänst. Missionsverksamheten har redan skapat vissa organisatoriska anknytningar, och dess arbetande krafter — kvinnor och män — har skaffat sig en lokal kännedom om folk och stammar, som inte är till finnandes på många andra håll. Missionärernas erfarenhet och hängivenhet är också en tillgång, som bör komma till ökat gagn, när hjälpverksamheten utbygges.

Herr HANSON, PER-OLOF, (fp):

Herr talman! Jag har på förmiddagen med mycket stort intresse lyssnat till meningsskiftet mellan statsministern och herr Ewerlöf, där man kom in på frågan om den offentliga sektorn kontra den enskilda. Statsministern gjorde där en deklaration, som jag tyckte var intressant ur många synpunkter. Han sade, att ansvällningen av den offentliga sektorn är en avvägningsfråga, som han gärna är beredd att diskutera. Ställer man problemet på det sättet — så föga doktrinärt — tror jag vi har mycket att tala med varandra om i det sammanhanget. Det är dock inte alltid man har ställt problemet på detta sätt från ledande socialdemokratiskt håll. Hur har man inte tidigare gett ett avgjort företräde åt den statliga sektorn, liksom utgått ifrån som en självklarhet att den var överlägsen den enskilda sektorn och att man bara hade att utan vidare öka den offentliga sektorn, så skulle allting bli så mycket bättre. Men nu lägger man märke till att meningarna är något delade inom socialdemokratien på denna punkt.

Jag skall bara illustrera detta med att citera en artikel i partitidskriften Tiden. Jag vill citera den trots att den närmast avsåg engelska förhållanden, ty den har såvitt jag förstår en generell anknytning också till läget här i Sverige. I artikeln heter det på tal om Gaitskell och England bl. a., att Gaitskell och hans män insett »att socialismen inte i vår tid är en tro som klart

Statsverkspropositionen m. m.

kan förstås och accepteras av en majoritet av väljarkåren. Den är en tro för en politisk elit och för den politiskt starkt medvetna delen av arbetarklassen och de intellektuella.» Så går man vidare och konstaterar på tal om den socialdemokratiska reformpolitiken här i Sverige: »Ingen skall inbilla sig att alla de väljare som är efter år håller regeringen Erlander vid makten är övertygade socialister.» Sedan konstaterar författaren, att väljarna har inbjudits att uttala sig för ett begränsat mål, för de närmaste fyra åren: »Det är vår förhoppning, att en lång rad fyraårsperioder, väl använda, skall föra Sverige längre in i det samhällssystem vi önskar.»

Ja, så kan man säga. Herr Erlander och socialdemokratien får förstå att vi på vårt håll följer denna debatt med ganska stort intresse, framför allt därför att vi hoppas kunna komma underfund med frågan, om den socialdemokratiska partichefens deklaration i dag är dikterad av taktiska skäl eller om den är ett uttryck för en förskjutning av socialdemokratiens hållning i dessa frågor. Det är ett spörsmål, som har intresse för den politiska strukturen och framtidsarbetet i vårt eget land.

Nu vet vi att det pågår en rask omvandling av de socialdemokratiska partierna i andra länder. I dagens tidningar finns ett uttalande av en framstående tysk socialdemokrat som skildrar det enskilda näringslivets prestationsförmåga i så varma färger, att en liberal knappast skulle kunna göra det varmare och bättre, och om detta blir framtidsmelodien också för svensk socialdemokrati, blir det intressant att följa den fortsatta utvecklingen.

Jag skall, herr talman, med utgångspunkt från en av de mera oroväckande tendenserna i den finansiella situationen be att få säga några ord om det ämne, som flera talare förut varit inne på, nämligen problematiken om stödet till utvecklingsländerna. Det konstateras att en av de svårigheter vi står inför är avtappningen i vår valutareseerv. Det är illa nog som det nu ser ut. Valutarese-

ven minskade förra året och ser ut att minska också i år. Men man bör erinra sig, att en av orsakerna till att denna avtappning inte är ännu värre är de förbättrade prisrelationerna mellan våra exportvaror och importråvarorna. Man behöver alltså inte göra våld på verkligheten om man gör gällande, att en av orsakerna till att det nuvarande läget i fråga om vår valuta-reserv inte är ännu värre är att utvecklingsländerna får betala en billig svensk import. Man kan kanske också göra gällande, att den prisstabilitet vi har till någon del beror på samma orsak.

I debatten kring dessa frågor tycker jag mig för övrigt ha sett åtskilligt av ganska orealistiskt projektmakeri. Jag vill gärna understryka uppfattningen, att det här inte handlar på något sätt om internationell välgörenhet, utan vad som nu skall till är en internationell utvecklingspolitik, väl planlagd och långsiktig men naturligtvis präglad av den kapplöpning med tiden, som motiveras av befolkningsexplosionen och de politiska utvecklingstendenserna över huvud taget.

Vi känner till hela bakgrunden. Kolonialismen har fallit, och folken strävar mot frihet. Vilken blir utvecklingen? Det vet vi inte, men låt mig dra en parallell.

Vi hade i det västerländska industrisamhället en gång i världen vad vi kallade den sociala frågan. Då hotade en klasskamp. I dag hotar en klasskamp mellan besuttna och egendomslösa på det internationella området. Det gäller att sköta denna sak så, att vi kan undgå en sådan klasskamp. Vi måste ge uttryck för så mycket av solidaritet i detta sammanhang, att framstegen — tekniska och andra — kan komma alla folk till del.

Vi hoppas naturligtvis på en utveckling i frihet och i demokrati för alla de folk, som nu gör sig fria. Låt oss göra vårt bästa för att främja en sådan utveckling. Men låt oss inte heller göra oss några illusioner i detta avseende. Vi skall inte tro att materiella framsteg

Statsverkspropositionen m. m.

automatiskt leder till en demokratisk utveckling. Jag tror att vi får uppleva många besvikelser därvidlag.

Många säger redan i dag: Låt oss hjälpa demokratierna, låt oss uttrycka vårt missnag med feodalherrar, självsvåldiga furstar och, för all del, kejsare, genom att lämna vårt bistånd åt annat håll! Mitt svar är här: Låt oss inte hjälpa regimer! Låt oss hjälpa folk! Vi bör inte dra oss tillbaka, även om vi inte kan förlika oss med de politiska regimer som härskar över dessa folk. Låt mig citera vad dåvarande senatoren, nuvarande presidenten Kennedy anförde för ett halvt år sedan i den amerikanska senaten: »Vi måste arbeta enligt program, som utgår från deras problem, inte från våra egna» («Work in terms of their problems, not ours»). Det tror jag är en realistisk utgångspunkt för denna verksamhet. Börjar man på en annan väg, kommer man nog fel.

Vi har en lång rad olika anpassningsåtgärder, som vi måste vidtaga inom svenskt näringsliv. Det gäller t. ex. vårt kreditgarantisystem, frågan om friare kapitalrörelser, skydd för utlandsinvesteringar, vår handelspolitik. Det gäller också internationell samverkan, t. ex. i fråga om att komma överens om vissa grunder för hur utländsk egendom skall behandlas inom olika länder. Man kan tänka sig olika vägar, internationell försäkring, internationella konventioner eller också rent nationella åtgärder för att försöka förhindra att de politiska riskerna medför förluster för enskilda företag. Jag tror emellertid, att det är problem, som inte är så svåra att man inte kan knäcka dem, och jag tror att man måste knäcka dem, om vi skall komma fram till en större samlad insats på detta område, varvid inte minst näringslivets insatser spelar en utomordentligt stor roll.

Så har vi den stora frågan om möjligheten att nå fram till en internationell stabilisering av råvarupriserna. Vi vet alla vad det betyder. En 5-procentig försämring av råvarupriserna innebär, att man åter upp hela det kapitaltillskott man f. n. skjuter till för utvecklingslän-

derna. Det är vad som inträffat under senare år och sker just nu. Råvarupriserna ligger obehagligt lågt ur producentländernas synpunkt.

Kan vi då få bukt med internationella konjunkturväxlingar? Nu har vi fått ett nytt internationellt samarbetsorgan, OECD, men vi vet inte vad det kan uträtta. Men vi vet vad det helst borde uträtta. Man måste för det första söka komma fram till en politik för internationell konjunkturstabilisering. För det andra bör man försöka förhindra prissvängningarna på råvaror, och för det tredje bör man försöka förbättra möjligheterna för de nu råvaruproducerande länderna att själva förädla en del av sina råvaror. De blir i så fall mindre sårbara.

Är vi då i verkligheten beredda att ta konsekvenserna av dessa förslag för vår egen interna ekonomi, för vår handelsbalans och över huvud taget vår handelspolitik? Jag vill ställa frågan och vill samtidigt framhålla, att problemet verkligen kommer att angå oss, angå det svenska näringslivet och de svenska lönekuverten i mycket hög grad i framtiden. Vi skall inte tro att vi kan komma undan med små insatser eller att omställningen i svenskt näringsliv inte kommer att kosta oss någonting.

Nu kan man ju ha sina tvivel på att det nya organet OECD, som skall ersätta OEEC, kommer att bli ett effektivt instrument i det handelspolitiska sammanhanget. Konventionstexten förefaller vag och risken är väl att åtskilligt av det som OEEC skött så bra när det gäller liberaliseringssträvanden och sådant kommer att glida över till den betydligt mer tungrodda GATT-apparaten.

Låt mig också säga ett ord om de allmänna kostnader för vår bistandsverksamhet, som det kan bli fråga om i statsbudgeten. Det har i debatten under de senaste dagarna framskyttat förslag till stora anslagsökningar. Vad kan då vara rimligt? Det är omöjligt att säga, men jag vill understryka en sak, nämligen att det inte bara handlar om vår vilja att göra insatser utan också om möjligheterna för dessa länder att

Statsverkspropositionen m. m.

absorbera och nyttiggöra de insatser som görs. Det går inte att bara ösa på pengar och tro att man genom en punkt-mässig investeringsökning kan nå bestående resultat — det måste vara en integrerande utveckling på alla områden, om det skall bli någon nytta med det hela. Jag tror att en oförståndig bistånds-verksamhet kan leda till mycket svåra konsekvenser, kanske stjälper mer än hjälper. Jag tror också att det finns obegränsade möjligheter att förstöra pengar och värden både av materiell och andlig art, om man sköter dessa saker illa.

Det har sagts att en procent av nationalinkomsten skulle vara någonting att sikta till. Det kan man kanske säga, och det är ett fantasieggande mål med utgångspunkt från de anslag vi nu har. Men det kanske inte är någon idé att fixera någon siffra. Jag skulle personligen kunna tro att vi efter hand kommer att tvingas till betydligt större insatser, vare sig vi vill eller inte. Men vad ställer det för krav på den ekonomiska politik vi för här i landet?

Jag har nämnt valutareseven. Vi befinner oss i ett knapphetsläge redan i dag när det gäller kapitalinsatser till utvecklingsländerna. Vi vet att t. ex. Västtyskland, Schweiz och Österrike kan ställa betydande kapitalbelopp till förfogande utan att det särskilt mycket drabbar deras ekonomi, beroende på att de fört en annan ekonomisk politik som gjort att de har en större valutareseerv till förfogande. Vad gör vi åt denna fråga, herr finansminister? Vilka konsekvenser drar finansministern av vårt knappa valutaläge och våra möjligheter att på längre sikt öka våra kapitalbidrag till de länder, som behöver tillskott? Kan vi leva på de knappa marginaler som vi har? Bör vi inte se till att vi får ett annat grepp på detta problem, om vi inte skall råka i en situation som innebär att vi låst oss själva och inte kan göra vad vi själva skulle vilja göra.

När det gäller stödet till utvecklingsländerna krävs det en långsiktig planering. Den är nödvändig om vi skall komma någonstans. Vi saknar för när-

varande, tycker jag, en organisatorisk apparat med kapacitet att långtidsplanera för ett vidgat svenskt biståndsarbete. Det har genom utrikesdepartementet tillsatts en utredning som skall ta sikte på en koordination av de olika organ, som sysslar med biståndsfrågor, och det är gott och väl. Men det räcker inte, och jag tror inte heller att det inom ramen för hittills givna direktiv är möjligt för utredningen att framlägga förslag av tillräcklig omfattning för att svara mot de krav som nu måste ställas. Jag antar att dessa direktiv måste ses över ur den synpunkten. Från vårt håll har vi tidigare framfört tanken att man borde tillskapa en parlamentariskt förankrad delegation med företrädare också från andra grupper, som kan ha ett speciellt intresse i dessa sammanhang, för att få en rullande planering.

Jag har velat framföra detta krav på ett bättre grepp på planeringsfrågan, herr talman. Jag har eljest inte något behov att blåsa några stridsfanfarer i detta sammanhang, utan jag hoppas på en bred enighet både i fråga om omfånget och metoderna för vårt bistånd till en aktiv och utvecklingsfrämjande politik.

Låt mig sluta med, herr talman, att säga att det är min fasta övertygelse, att vi inte för en billig penning kan köpa oss avlat i den stora mänskliga solidaritetsfråga det här gäller!

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp):

Herr talman! Det har från skilda håll i remissdebatten uttalats den största tillfredsställelse för att inte säga glädje över den hjälp till utvecklingsländerna som föreslagits i statsverkspropositionen. Anslagen för denna hjälp är ju uppförda under tredje huvudtiteln och går till teknisk och finansiell hjälp genom FN:s olika underorgan och till direkt hjälp från Sverige till några av utvecklingsländerna. Det finns ingen anledning att betvivla att pengarna administreras väl och direkt kommer de länder till godo som är i behov av dem. Någon kritik emot att vi på detta sätt ger åt län-

Statsverkspropositionen m. m.

der, där människorna svälter och behöver hjälp till självhjälp, ligger alltså inte i vad jag skulle vilja använda några minuter av remissdebatten till för att framhålla. Vi ger ju bara en liten bråkdel av vårt överflöd.

Detsamma kan sägas om de insamlingar på privat väg som satts i gång över hela landet och som inbringar stora summor. Att ge bot åt spetälska barn och mat åt utmärglade små krakar är något så påtagligt att det väcker våra samveten och öppnar våra plånböcker. Vi vill helst ha ett så konkret objekt som ett sjukt barn för vår givmildhet. Det dövar liksom bättre vårt samvete, ty även i dessa fall ger ju vi bara av vad vi anser oss kunna undvara, åtminstone de flesta av oss. Och gudske-
lov för att vi förmås att ge alls! Departementschefens uppfattning att hjälpen till sämre lottade länder inte bara bör vara en fråga över statsbudgeten utan en hela svenska folkets personliga angelägenhet kan man fullt ut dela.

Går man vidare i texten i statsverkspropositionen till åttonde huvudtiteln möter man också där krav på svensk insats för utvecklingsländerna. Men vid åsynen av dessa anslag blir man inte lika glad. En av FN:s underorganisationer lyder nämligen under ecklesiastikdepartementet — varför är ganska svårt att förstå eftersom en samordning under ett och samma departement borde vara naturlig. Man får hoppas att den utredning som har satts till för att samordna den internationella hjälpen skall komma till ett annat resultat. Jag syftar på Unesco, alltså FN:s organ för undervisning, vetenskap och kultur. Över denna organisation har knapphetens kalla stjärna så länge lyst att det inte borde vara ur vägen att fästa uppmärksamheten därpå här i riksdagen, när det i år går en våg av svensk hjälpsamhet ut över de olika utvecklingsländerna.

I år trodde de som arbetar direkt genom denna organisation, att klimatet skulle vara mildare och att de mest påträngande behoven skulle kunna tillgodoses. Tyvärr är det inte så. De i och för sig blygsamma anspråk som fram-

ställt har inte blivit uppfyllda. Här gäller det summor på något över en miljon kronor, varav 200 000 kronor skall gå till det s. k. Nubienprojektet, vilket som alla känner till är något alldeles för sig.

För Unescos ordinarie verksamhet har arbetsförhållandena blivit ytterst prekära, om inga nya anslag beviljas för det ständigt ökade arbetet. Att arbetet ökas år från år är självklart, då det varje år tillkommer nya stater med nya krav på organisationen. I fjol har antalet ökats med inte mindre än 17 stycken, och det måste ju märkas även ute i den periferi som Sverige befinner sig i. Personalen måste ökas inom denna organisation, liksom man har förutsatt att den ökade hjälpen i övrigt också kräver ökad personal här hemma i Sverige.

Vad Unesco uträttar och vilken betydelse det har i arbetet för utvecklingsländerna behöver jag inte ta upp tiden med att redogöra för. Sverige har nu så länge haft säte och stämma i den församlingen att det borde vara välkänt. Sammanfattningsvis skulle jag vilja säga att Unesco är den organisation som främst arbetar från grunden med att bygga upp ett undervisningsväsende i de länder som skall åtnjuta den tekniska och finansiella hjälp vi nu erbjuder.

Det är inte alls någon hjärteknipande uppgift, knappast en uppgift som talar direkt till människornas hjälpsamhet, i varje fall inte i samma grad som när det gäller att ge mat och läkarvård till människor som svälter och är sjuka. Uppgiften tar generationer att lösa och det måste arbetas på mycket lång sikt, men det är en absolut nödvändig uppgift, om människorna i utvecklingsländerna skall kunna tillgodogöra sig den övriga hjälpen, om de skall kunna bygga upp ett inhemskt näringsliv och klara sina egna angelägenheter. Människorna måste kunna läsa och skriva för att kunna klara sig hjälpligt, och detta kan inte 45 procent av jordens befolkning. I många av de länder till vilka vår tekniska och finansiella hjälp går är över 90 procent av invånarna analfabeter, och det behövs väl inte mycken fantasi för att föreställa sig hur svårt dessa har

Statsverkspropositionen m. m.

att utnyttja den hjälp som erbjuds dem.

Jag skall nämna några siffror som belägsning. I det tropiska Afrika, d. v. s. hela Afrika med undantag av den nordligaste och sydligaste delen, är andelen analfabeter bland befolkningen 80—85 procent, medan motsvarande siffra för den övriga världen är 43—45 procent. Antalet studenter vid universitet och högskolor inom detta oerhört stora område uppgår till 10 531. Motsvarande siffra för Sveriges befolkning på 7 miljoner är drygt 30 000. Av dessa studenter skall 1 130 bli lärare och ungefär lika många jurister och socialvetare. Vidare kan man nämna att antalet radiomottagare per tusen invånare i Afrika är 19 och för hela jordens befolkning 127. Medan Afrikas befolkning läser 0,6 kg nyhetstryck per invånare och år konsumerar vi 4,2 kg. Detta säger väl en del om tillståndet i denna världsdel.

Det är absolut nödvändigt att jämsides med annan hjälp arbeta hårt på undervisningen, såväl när det gäller den elementära skolundervisningen som vuxenundervisningen och den högre utbildningen vid universitet och högskolor. Vi bör därför kraftigt stödja den organisation som främst har detta arbete på sitt program.

Det kan naturligtvis ibland förefalla vara en hopplös uppgift. Jag tror det är Göran Schildt som har sagt att det är ett hopplöst företag att kasta två sockerbitar i Medelhavet och inbilla sig att det skall bli sött. Men det måste göras ett försök, och det måste arbetas på lång sikt.

Inte minst stormakterna har fullständigt klart för sig att undervisningen är det grundläggande och det primära i deras hjälpverksamhet. Vid Unescos generalkonferens i Paris i december förra året ägnades timmar, dagar, ja en hel månad åt att diskutera just frågan, hur man skulle kunna snabbt få resultat och hur man skulle kunna få pengar till detta arbete. Bland dem som kraftigast talade för undervisning och utbildning som det primära var Englands undervisningsminister sir David Eccles, och han framlade också en resolution som en-

hälligt antogs av de 99 stater som där var företrädare. Både han och andra framstående delegater från hela världen, inte minst delegaterna från utvecklingsländerna, förklarade rent ut att det är att sprida pengar för vinden i utvecklingsländerna — flera av dem använde just det uttrycket — om det inte samtidigt sätts in starka krafter på att ge folket undervisning och utbildning.

I den resolution jag nämnde sägs också direkt ifrån att Unescos begränsade resurser inte räcker till och att varje medlemsstats representanter måste försöka påverka respektive regeringar och parlament att satsa mer på undervisningen. Unesco skall svara för den undervisningen precis som världshälsoorganisationen skall svara för hälsan och hygien och FAO för jordbruk m. m. Vi måste få fram fler och bättre lärare och fler och bättre skolor, fler och bättre universitet och högskolor i utvecklingsländerna. Bristen på kompetent folk som skall omsätta den övriga hjälpen är överallt skriande. Detta är det centrala problemet enligt den resolution som jag nu nämnt.

Det är, som jag sade, en gigantisk uppgift, ty det ställs enorma krav på de lärare som skall meddela undervisningen. Den tror alldeles fel som inbillar sig att det bara är att gå ut i byarna, kalla till sig folk och föreslå dem att de skall börja gå i skola och lära sig läsa och skriva. Dessa lärare måste ha utbildning på alla möjliga områden för att kunna nå folket och fylla sin uppgift. De måste kunna jordbruk, sjukvård, hälsovård, barnavård, matlagning och allt möjligt sådant; det måste skapas stora seminarier med en mycket omfattande undervisning. Och framför allt: det tjänar ingenting till att propagera för ökad hygien och bättre barnavård och bostäder, om kvinnorna är ointresserade och inte förstår den uppgift de har att fylla. Man måste vinna deras förtroende och kanske börja med dem.

Med dessa ord, herr talman, har jag velat visa på disproportionen mellan de insatser som Sverige gör på undervisningens område genom Unesco och vad

Statsverkspropositionen m. m.

som nu föreslagits i fråga om övrig hjälp. Vi skall det ena göra men sannernligen det andra inte låta, därför att uppgiften är så mycket svårare och måste ske på så mycket längre sikt.

Jag vet att steget är långt ifrån de sociala problemkomplex som här berörts ute i världen och våra egna sociala problem, men för att spara kammarens tid tar jag dem utan övergång.

Vi har fortfarande i vårt välfärdssamhälle grupper av människor som vi vet har det ekonomiskt synnerligen bekymmersamt, och vi har fortfarande frågor på familjepolitikens område som måste lösas. Vi har de ensamstående mödrarna, en grupp som sliter hårt utan större möjligheter att komma över existensminimum, vi har likaså de frångådda kvinnorna med barn, som lever på ett knappt underhåll. Vi har olösta frågor för de dubbelarbetande kvinnorna, vi har en ungdomsbrottslighet som gör oss mer och mer skrämda o. s. v.

Det märkliga är att vi alla är så gott som överens om att vi vill skapa ett bättre tillstånd för de familjer det här gäller. Men vi tycks inte kunna komma överens om vilka vägar vi skall gå. Mycket blir tyvärr prestigefrågor för de olika partierna och förslagsställarna och hindrar en gemensam aktion för att få frågor som dessa lösta positivt. Det finns visst ingen anledning att slå sig för sitt bröst och svära sig fri, när det gäller den attityden.

När man följt vissa frågor på detta område under åtskilliga år och i sin lilla mån varit med om att lägga fram förslag till lösningar och ständigt fått dem avslagna eller skjutna på framtiden, blir man ganska vemodig över denna bristande samverkan i konkreta frågor.

När socialdemokratiska kvinnoförbundet hade sin senaste kongress, gavs det ut — jag tror det var tre — broschyrer eller böcker eller vad man nu vill kalla dem med en sammanfattande syn på familjepolitiken. I dessa uttalade man sin solidaritet med de vårdbehövande. Det är en ytterst intressant läsning, och man kan i dem utläsa precis samma uppfattning och ibland samma förslag som

dem som folkpartiet dessförinnan har lagt fram. Men varför säger man då nej, när förslagen kommer?

Socialdemokratiska kvinnoförbundets ordförande, borgarrådet Inga Thorsson, har också givit ut en bok med titeln »Ett mänskligare samhälle», där samma tankar går igen. Jag skall bara citera två meningar: »Vi vill vidare verka för ett tillgodoseende av de berättigade krav på samhället som kvinnorna har så goda skäl att ställa, eftersom de alltjämt i sin egenskap av kvinnor, i praktiken ställs inför särskilda svårigheter och hinder som medför bristande likställighet på arbetsmarknaden, liksom i politik och samhällsarbete.» Det kan vi allesamman skriva under, men när det ställs konkreta förslag, vill man inte vara med, och då finns det bara motstånd eller en axelryckning åt dessa. Detta är ganska svårt att förstå för de grupper av medborgare som det här gäller.

Det finns åtskilliga kontroversiella frågor, men ett framtida arbete borde gå ut på att få dem lösta i enighetens tecken. Vi har sambeskattningsfrågan, som fortfarande är olöst för en stor grupp av kvinnor, vi har likalönsfrågan, vilken såsom alla vet fortfarande är aktuell. Även skattelättnader isynnerhet för vissa grupper, t. ex. de ensamstående mödrarna, är en aktuell fråga. Jag är alldeles övertygad om att det för de enskilda människorna spelar mindre roll varifrån förslagen kommer, bara något blir gjort.

Herr talman! Radion brukar börja sina aktuella inlägg med efterlysningar. Jag skall tillåta mig att göra tvärtom och sluta med en efterlysning. Den gäller — och även denna tredje sak tar jag alltså upp utan några större preludier — den utredning om Eugeniahemmet som tillsattes för åtskillig tid sedan. Den har för många aktualiserats genom utredningen om barnbyn Skå-Edeby. Vi vet alla hur snabbt denna tillsattes och hur snabbt den gav ett resultat som kunde meddelas allmänheten, medan utredningen om Eugeniahemmet har dröjt påfallande länge. Det är klart att denna utredning inte i alla stycken är paral-

Statsverkspropositionen m. m.

lell med utredningen om barnbyn — den har säkerligen krävt längre tid, eftersom den tydligen är mycket mer omfattande. Vi som varit särskilt intresserade kan säkert lugna oss, men det finns en grupp som har en mycket påfrestande tid, nämligen personalen och föräldrarna till de barn som vårdas på hemmet. Inte minst personalen har länge liksom måst ligga på sträckbänken, och den skulle i likhet med barnbyns personal vara glad och tacksam, om saken bleve utredd och omständigheterna klarlagda för allmänheten. För deras skull hoppas man snart få en redogörelse för de resultat som den för Eugeniahemmet tillsatta utredningen har kommit till.

Herr PERSSON, FRITZ, (s):

Herr talman! Jag hade tänkt att jag skulle säga några ord om ett enligt min och jag tror enligt flertalets mening mycket viktigt avsnitt av femte huvudtiteln, nämligen bostadsfrågan. Nu har herr Bengtson varit inne på den en smula i sitt anförande, och jag skall återkomma till vad han sade om den, men jag vill först säga några ord i anledning av hans anförande i den del det inte berörde bostadsfrågan.

Herr Bengtson sökte tolka svenska folkets känslor och förväntningar inför statsverkspropositionens framläggande. Nu kan väl ingen förneka att herr Bengtson rent formellt kan ha bättre förutsättningar att göra det än någon annan i den här kammaren — såvitt jag vet finns det ingen som så nyligen har blivit folkvald som herr Bengtson har blivit — men han vistas ganska mycket utomlands, och han kan väl därför inte ha mera intima kontakter med svenska folket än vi andra riksdagsmän.

När herr Bengtson säger att svenska folket inte hyser något större hopp inför statsverkspropositionens framläggande menar han att man inte kan räkna med några skattesänkningar. Därmed gör han egentligen gällande att skattesänkning är den enda betydelsefulla eler i varje fall den mest betydelsefulla frågan för det svenska folket.

Är nu verkligen en skattesänkning den stora och mest betydelsefulla frågan för de många människorna? Jag vet inte vilken kontakt herr Bengtson har med det svenska folket, men när jag är ute och träffar mina uppdragsgivare är det många andra problem som skjuts i förgrunden. En viktig fråga är om man har arbete och inkomst, om det förs en sådan arbetsmarknadspolitik att folk har jämn och full sysselsättning — det är för många människor viktigare än att skatterna sänks. En annan viktig sak är att man har möjlighet att ge ungdomen utbildning. Den saken är viktig för ungdomarna själva, men också föräldrarna är i högsta grad angelägna om att det finns sådana resurser att ungdomarna kan få en god utbildning. Jag tror knappast det finns någonting som är mera angeläget för föräldrarna än att samhället har resurser att ge ungdomarna en sådan utbildning. För många människor är bostadsfrågan en viktig fråga, som överskuggar alla frågor om skattesänkning.

Det parti som hårdast gick in för en skattesänkning vid valet i höstas fick ingen framgång, och det var väl folkets vilja som gav det utslaget. Ett annat parti, som genomfört vad centerpartisterna i valrörelsen brukade kalla den största och mest orättvisa skattehöjningen i landets historia, hade däremot framgång. Det säger också något om vad folket trycker om den politik som förs.

Sedan skulle jag också vilja ta upp bostadsbyggandet i anslutning till vad herr Bengtson sade. Han påstod att bostadssubventionerna lika gärna kan gå till likvid för en bil eller en TV-apparat. Nu tycker jag att man kan överlåta den sortens propaganda till andra än dem som talar här i riksdagen. Det skulle inte falla mig in att säga, att skördeskadeersättningarna går till bilar och TV-apparater. Den sortens argumentering bör vi väl kunna lämna åt sidan.

I detta sammanhang nämnde herr Bengtson också att det kanske finns angelägnare ting som behöver investeringsutrymme. Vi hade en diskussion i andra kammaren vid avslutningen i fjol

Statsverkspropositionen m. m.

om detta. Från centerpartiets sida hävdades då att det för att tillgodose näringslivets behov av investeringsutrymme var nödvändigt att begränsa bostadsprogrammet. Jag har som jag framhöll den gången den meningen, att det inte finns någon motsättning mellan näringslivets krav på investeringsutrymme och bostadsbyggandets behov av sådant utrymme. Samma mening omfattas också av andra som kanske företräder näringslivet i högre grad än vad herr Bengtson och centerpartiet kan sägas göra. Industria skriver t. ex. i nr 6 i fjol under rubriken »Bostaden en produktionsfaktor» följande:

»Den alltjämt bestående och ömt konserverade bostadsbristen är ett bekymmer inte endast för den enskilde utan även och inte minst för företagen som alltför ofta hämmas i sin naturliga utveckling av en så i sak ovidkommande faktor som svårigheten att ge behövlig personal tak över huvudet. Strängt arbetande personalchefer och kamrerare får numera, enligt vittnesbörd från många håll, offra en alldeles orimlig del av sin tid på att jaga efter lägenheter åt nyanställd personal, medan tekniska driftsledare får sina väl genomarbetade planer på rationalisering korsade av att de behövliga specialisterna och experterna inte nöjer sig med att bo i baracker och hyresrum. Bostadsförsörjningen framstår alltså allt tydligare inte endast som en social angelägenhet, vilket den förvisso också är, utan också som en produktionsfaktor av första ordningen. — — — Det enda oförsvarliga är att konservera bostadsbristen och låta den bli en black om foten för oss och ett oöverstigligt hinder då det gäller att ta nya möjligheter till vara.»

Detta är, tycker jag, ett klart uttryck för att bostadsbyggandets och näringslivets behov av investeringsutrymme går hand i hand och att det här inte föreligger några motsättningar mellan dessa båda behov.

När herr Bengtson talar om subventioner vet herr Bengtson lika väl som jag att de enda generella subventioner som numera finns kvar är räntesubven-

tionerna. De är till för att ge skydd mot tillfälligt höga räntor och för att garantera en något så när hög och jämn bostadsproduktion. Man vill vidare genom dessa subventioner åstadkomma en viss stabilitet i fastighetsförvaltningen. Jag tror att det är nödvändigt att på något sätt söka åstadkomma detta, och då har man nu valt vägen med dessa räntesubventioner.

Departementschefen framhåller i statsverkspropositionen att han anser att bostadsproduktionen skall bibehållas vid hög nivå. Det är ett villkor för att den på många orter alltjämt stora bostadsbristen skall kunna elimineras. Därför bör även för nästa budgetår programmet för bostadsbyggandet omfatta 70 000 lägenheter.

Förslaget i statsverkspropositionen innebär också den ändringen att man inte skall fastställa ett minimiprogram som får en begränsad medelsram till förfo-gande, vilken man sedermera ökar, såsom man brukat göra, utan i stället skall man redan från början ge utrymme för hela programmet inom medelsramen. De argument som anförs för en sådan ordning är enligt min uppfattning bärande. Det måste vara en fördel att övergå till ett sådant system; det måste vara gynnsamt både för planeringen av bostadsbyggandet och för ett bättre utnyttjande av de ekonomiska resurserna. Om kommuner och byggnadsföretag redan från början har vetskap om den låne-medelstilldelning som står till förfo-gande, bör det vara lättare för dem att överblicka och planlägga sin bostadsproduktion. Det måste leda till ökad effektivitet och till ett ekonomiskt bättre resultat. Det leder till ökad sparsamhet på detta område, och sparsamhet är ju något som alla eftersträvar.

Det är också glädjande att de propåer som man kommer med i statsverkspropositionen innebär att det ges utrymme för ett ökat småhusbyggande. Ökningen är beräknad så att den skall kunna täcka behovet av sådana bostäder.

Departementschefen förordar vidare en höjning av familjebostadsbidragen till barnfamiljer. Enligt min mening är

Statsverkspropositionen m. m.

detta ett bevis för att man från regeringens sida fullföljer det från början skisserade programmet när det gäller stöd åt bostadsförsörjningen. Det programmet innebär principiellt helt enkelt, att det inte skall behöva förekomma några generella subventioner med undantag för sådana som utgör skydd mot tillfälligt höga räntor och sådant stöd av annat slag som kan bli nödvändigt för att motverka en tillfällig och kraftig stegring av byggnads- och därmed bostadskostnaderna. Man måste ibland tillse att vi inte råkar in i en bostadsbyggnadskris som kan medföra svåra skadeverkningar på olika sätt. Programmet innebär också att man skall ge ett sådant stöd att barnfamiljer med små inkomster, folkpensionärer och andra har möjlighet att få tillfredsställande bostäder. Såvitt jag förstår uttalade sig riksdagen senast år 1957 för det programmet, då vi diskuterade den saken mera utförligt.

Den föreslagna höjningen av familjebostadsbidraget kan anses vara tilltagen i underkant, i varje fall är den inte tilltagen i överkant. Det är exakt samma höjning som vid förra vårriksdagen förordades i en motion, som väcktes av mig i andra kammaren och av herr Ericsson i Kinna i första kammaren och som vid behandlingen i riksdagen fick stöd av många riksdagsledamöter. Den är också helt i överensstämmelse med vad bostadsstyrelsen föreslagit i sina petita för nästa budgetår. Man får emellertid räkna med att hyrorna i hus som kommer att färdigställas under nästa budgetår blir högre än hyrorna i de hus som färdigställs i år. En generell hyreshöjning har ju också nyligen av regeringen medgivits för äldre lägenheter. I samma riktning verkar förslaget om förräntning av vissa tillägglån för de lägenheter som berörs av detta. Nu förstår jag väl att departementschefen inte vill sträcka sig längre, och det får väl ses mot bakgrunden av det förhållandet att bostadsbyggnadsutredningen har till uppdrag att klarlägga frågan om barnfamiljernas bostadsbehov. Det är kanske rimligt att man då iakttar en viss försiktighet i sina

förslag till förbättringar. Jag anser att man måste vara tacksam för den förbättring som ändå nu kommer till stånd för dessa familjer med så låga inkomster att de ligger under det för bidrag fastställda inkomststrecket. Nödvändigheten av att i nuvarande läge iaktta en viss försiktighet inte bara på detta område utan även på många andra områden — som jag inte skall beröra i detta sammanhang då de väl kommer att avhandlas senare — motiverar enligt min mening att man uttalar en förhoppning om att den utredning som pågår skall bli framlagd så snart som möjligt, i varje fall att man i fråga om vissa angelägna avsnitt kommer med förslag i en nära framtid. Jag tror nämligen liksom Industria att bostadsbristen kan hindra oss att ta tillvara nya möjligheter, men jag tror också att det är angeläget att se till att vi så snabbt som möjligt kan ge alla, framför allt barnfamiljerna, godtagbara bostäder.

Herr BENGTSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Persson har ägnat mitt anförande avsevärd uppmärksamhet och gjort vissa fria tolkningar, som i en del fall verkade mycket egenartade, skall jag yttra några ord med anledning härav.

Jag gjorde mig inte till tolk för svenska folket på annat sätt än att jag sade att jag skulle förmoda att svenska folket i någon mån väntat på statsverkspropositionen och känner besvikelse över att inte några skattesänkningar föreslås. Man behöver bara studera den politik som förts under socialdemokratisk regim, så finner man ganska logiskt att det torde förhålla sig så; och då kan man göra den tolkning jag gjorde.

Herr Persson hade tolkat mitt anförande så att skattesänkningar skulle vara det enda betydelsefulla. Den tolkningen innebär ett rätt stort missförstånd. I en av de tidningar som representerar herr Perssons parti står det om mitt anförande i dag att jag har farit över ett ganska vitt fält, och då har jag väl inte bara talat om sänkning av statsskatten. Jag

Interpellation ang. åtgärder för att främja avdikning och dränering, m. m.

framhöll också kommunalskattesänkningar som någonting mycket viktigt. Men naturligtvis instämmer jag i att systerställning, utbildningsfrågor o. s. v. även är mycket betydelsefulla.

Sedan är det klart att olika omständigheter samverkar till en viss valutagång. Man kan inte göra den tolkningen att en valframgång för socialdemokraterna vid ett tillfälle skulle bero på en omständighet och vid ett annat tillfälle på en annan.

Inte heller är det logiskt att åberopa skördeskadesubventionerna i detta sammanhang. Ingen får något skördeskadebidrag om han inte haft skördeskador, men i ett hus med generella räntesubventioner kan ju en person med mycket hög inkomst flytta in och på så sätt få del av subventioneringen.

I fråga om bostadsbyggandets omfattning och hur mycket vi skall investera i bostäder är det en enkel uppgift för mig att bara hänvisa till den socialdemokratiska argumenteringen för att man inte bygger mera. Något år tidigare byggde vi omkring 63 000 lägenheter per år, och då sade man från socialdemokratiskt håll att vi måste ha pengar till andra investeringar, och i dag när t. ex. folkpartiet vill investera mer i bostadsbyggandet än socialdemokraterna, säger de: »Ja, visst vore det önskvärt, men vi har ju många andra angelägna investeringar att tänka på.» Det är inte så som herr Persson vill framställa det, att man har ett absolut givet tal för hur mycket bostäder som skall byggas, nämligen det socialdemokratiska talet, och att därutöver inte finns någonting annat som kan vara riktigt. Hur mycket vi skall bygga är en bedömningssak.

Vad slutligen gäller folkpensionärernas bostäder o. s. v. så vill jag säga att det kanske var den olämpligaste punkten att tala om för herr Perssons del, med tanke på den behandling folkpensionärerna fick av hans eget parti när vi förra året föreslog en höjning av folkpensionernas grundbelopp.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen

angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 31, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 25 mars 1960, nr 11, den 8 april 1960, nr 159, den 6 maj 1960, nr 209, den 24 maj 1960, nr 302, och den 30 november 1960, nr 368, i anledning av, såvitt nu är i fråga, riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse.

Interpellation ang. åtgärder för att främja avdikning och dränering, m. m.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Under det gångna året med dess ogynnsamma väderleksförhållanden drabbades jordbruket på flera håll mycket hårt. Det torde därvid icke råda tvekan om att skördeskadorna mångenstädes förvärrades av bristande dränering. Större avlopp var icke upptagna i erforderlig omfattning, vilket förorsakade eller förvärrade översvämningar. Svårigheter vållades även ofta av bristfällig täckdikning. Sådana förhållanden vållade i många fall, att det icke blev lätt, emellanåt helt omöjligt, att komma fram med maskiner på åkern.

Inom Uppsala län har de ansvariga myndigheterna särskilt uppmärksammat sådana förhållanden, och de har haft grundad anledning härtill. Länets slätthöjd företer en mycket plan yta, med osedvanligt små nivåskillnader. Härav följer att vattenavrinningen på sådana marker i regel sker långsamt, och att risken för översvämning och försumpning av betydande jordbruksområden är stor. Karakteristiskt är att källorna för de mot Bottenhavet rinnande åarna — Tämnrån, Strömarån och Olandsån med förgreningar — flerstädes befinner sig i omedelbar närhet av källorna till Fyrisåns och Funboåns olika förgreningar. På liknande sätt är

Interpellation ang. åtgärder för att främja avdikning och dränering, m. m.

nivån i Sävjaån, Örsundaån, Trögdbodike, Fiskviksbäcken, Vadsbrokanalen, Blackfjärdskanalen och Enköpingsån mycket beroende av vattenståndet i Mälaren.

Flertalet åar fick sina huvudströmfåror slutligt dimensionerade i samband med de sjösänkningar och större vattenavledningar, som företogs för mer än 50 år sedan. Efterhand har förnyade sjöregleringar skett, åkerjorden har täckdikats och skogsdikning har, särskilt under senaste decennier, skett i mycket stor omfattning. Därigenom har vattentillflödet ökat långt över vad som beräknades tidigare. Jordbrukare, som bor längre ned vid huvudfåran, ofta brukare av stenfri och lätt rationaliserbar mark, har som en följd härav i ett alltmer ökat tempo fått sina områden översvämmade. Vatten från avlägsna, kanske vid åarnas källor belägna marker, som tidigare fördröjdes flera veckor innan de nådde åmynningarna, kommer nu dit på några timmar och skapar översvämningar, som ofta dränker goda åkermarker vid åarnas nedre lopp.

Uppfattningen att försumpad mark rätteligen borde utnyttjas för skogsproduktion har sin uppenbara begränsning. Dels måste även skogsmark för att ge fullgod avkastning vara utdikad, dels gäller i här berörda fall, att det ofta är fråga om åkerjord av i övrigt god klass. De enskilda jordägarna skulle hårt känna av att dels mista åkern och dels lägga ner kostnad för skogsodling. För ett realistiskt bedömande framstår det som rimligt att söka andra utvägar att uppnå en förbättrad avvinning.

De förra året beslutade ändringarna i lantbruksorganisationen var av delvis ganska ingripande natur. På det område det här gäller har redan sommarens erfarenheter bidragit att skärpa därvid skapade problem. Så innebar de då beslutade ändringarna bl. a. att lantbruksingenjörerna, vilkas antal successivt avses skola nedbringas från 23 till 7, överförts från lantbruksnämnderna till lantbruksstyrelsen. Åt dem har uppdragits att handlägga de ur teknisk synpunkt

mera krävande företagen, dvs. främst vattenavlednings-, vattenreglerings- och invallningsföretag. Övrig avrinningsverksamhet, som på de flesta håll torde utgöra den övervägande delen, skall uteslutande handläggas av lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering.

Minskningen av antalet lantbruksingenjörer motiverades med att verksamheten för utvinnande av jordbruksjord genom större torrlägningsföretag för närvarande anses bära avsevärt begränsas. Den tidigare under lantbruksingenjörerna stående personalen skulle visserligen med viss reducering finnas kvar vid lantbruksnämnderna, men stå till lantbruksingenjörernas förfogande, då dessa odelat ägnade sig åt de berörda större uppgifterna.

Men omorganisationen innebar för lantbruksnämnderna att en betydande del av lantbruksingenjörernas tidigare arbetsuppgifter överförts till nämndernas avdelning för inre rationalisering. Detta innebär en ökad belastning, samtidigt med en väsentlig minskning av arbetsresurserna där, bl. a. genom överförande av tjänstemän därifrån till verksamheten för yttre rationalisering.

I ett mycket stort antal fall, då den yttre rationaliseringen är tillgodosedd, krävs åtgärder just för inre rationalisering som ett komplement. I sådant sammanhang är torrlägningsförhållandena ofta av stor betydelse. Det innebär för nämndernas verksamhet och dess effektiva fullföljande en betydande svårighet, om deras resurser för inre rationalisering eftersättes. En mycket betydande del av landets åkerareal — över 1,5 milj. hektar — är i behov av täckdikning. Den areal som årligen täckdikas — under senaste årtionde genomsnittligt 20 000 hektar — är ungefär motsvarande vad som erfordras för att vidmakthålla den nu täckdikade arealen — ca 1 milj. hektar — och innebär inte något framsteg på området. Statens direkt understödjande verksamhet genom bidrag är också betydligt restriktivare när det gäller dikning och dränering än i fråga om åtgärder för yttre rationali-

Interpellation ang. åtgärder för att främja avdikning och dränering, m. m.

sering. Dessa rent allmänna förhållanden återverkar på läget i de olika länen. Deras aktualitet på grund av de svårigheter som regniga somrar skapat lär knappast kunna bestridas. Positiva åtgärder på dessa områden måste, vid sidan av skördeskadeförsäkring och andra åtgärder, vara av stort värde, då de i sin mån verkar direkt förebyggande.

Jag utbeder mig kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

Är statsrådet villig att överväga åtgärder för att främja avdikning och dränering i syfte att i möjlig mån förebygga att nederbörd och översvämningar vållar skador på skörden som vid en bättre avdikning och dränering icke skulle ha fått så förödande räckvidd?

Är det att hoppas att detta kan komma att ske genom att lantbruksnämndernas avdelningar för inre rationalisering erhåller förstärkta personella resurser?

Vill statsrådet beträffande Uppsala län med dess särskilda förhållanden överväga åtgärder i angiven riktning, ävensom att under den övergångstid, som i fjolårets beslut förutsattes, bereda länet tillgång till en kvalificerad kraft, som kan mera helt ägna sig åt länets betydelsefulla vattenavlednings-, reglerings- och invallningsföretag?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 110, av herr *Eriksson, Einar*, angående rese- och traktamentsersättning till suppleant för ledamot av kommunallnämnd;

nr 111, av herr *Persson, Einar*, och herr *Andersson, Birger*, angående upplåtande av kyrka för annat ändamål än gudstjänst;

nr 112, av herr *Fagerström m. fl.*, om förbättrade villkor för biblioteksverksamheten inom försvaret;

nr 113, av fru *Hamrin-Thorell*, om användning av vapenfria värnpliktiga i tekniskt och humanitärt arbete utomlands;

nr 114, av herr *Sjönell*, angående utflyttningen av Stockholms örlogsvarv till Muskö;

nr 115, av herr *Boman m. fl.*, om inrättande av en professur i vägbyggnad vid Chalmers tekniska högskola;

nr 116, av herr *Edström m. fl.*, om inrättande av vissa befattningar vid de juridiska fakulteterna;

nr 117, av herr *Edström m. fl.*, om inrättande av en professur i rättsmedicin vid Lunds universitet;

nr 118, av herr *Elowsson, Nils, m. fl.*, om visst statsanslag till Malmö stadsbibliotek;

nr 119, av herr *Eskilsson m. fl.*, om statsbidrag till Mariannelundsskolan;

nr 120, av herrar *Fahlander* och *Oswald*, om statsanslag till korrespondensrealskolan i Björkvik;

nr 121, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, om inrättande av en professur i barnpsykiatri vid Uppsala universitet;

nr 122, av herr *Hedblom m. fl.*, om inrättande av en befattning som arkivarie vid vartdera av landsarkiven i Vadstena och Göteborg;

nr 123, av herrar *Hedblom* och *Edström*, angående fördelningen av statsanslagen till forskningsbiblioteken;

nr 124, av herr *Jacobsson, Per*, om avskaffande av statens läroboksnämnd;

nr 125, av herr *Johansson, Tage, m. fl.*, om viss ändring av bestämmelserna angående statsbidrag till driften av folkhögskolor;

nr 126, av herr *Johansson, Tage, m. fl.*, angående statsbidragen till studiecirkelbiblioteken;

nr 127, av herr *Oswald*, om fortsatt statsbidrag till Uppsala universitets astronomiska station på Mount Stromlo i Australien;

nr 128, av herr *Pettersson, Harald, m. fl.*, om en översyn av stödformerna inom det lägre undervisningsväsendet;

nr 129, av herrar *Ringaby* och *Eskilsson*, angående utformningen av morgonsamlingarna inom enhetsskolan;

nr 130, av fru *Segerstedt Wiberg*, om inrättande av en professur i sinologi;

nr 131, av fru *Svenson m. fl.*, om inrättande av ytterligare ett seminarium för huslig utbildning;

nr 132, av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och herr *Bengtson*, om statsbidrag till iordningställande av ungdomslokaler;

nr 133, av herr *Boheman*, angående regelbunden inspektion av mera avlägsna utlandsmyndigheter;

nr 134, av herr *Spetz*, om statlig långivning vid förvärv av äldre egna hem;

nr 135, av herr *Strand m. fl.*, angående den statliga långivningen till s. k. byggmästarbildade bostadsrättsföreningar;

nr 136, av herr *Alexanderson m. fl.*, om statsanslag till en ny bro mellan Stockholm och Lidingö;

nr 137, av herr *Boman* och herr *Johansson, Ivar*, angående den fortsatta utbyggnaden och upprustningen av vägnätet;

nr 138, av herr *Johansson, Anders*, angående statsbidrag till enskilda vägar;

nr 139, av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman*, om en mellanriksväg från Arjeplog till Norge;

nr 140, av herr *Wirmark m. fl.*, om tillgodoräknande såsom tjänsteår för uppflyttning i löneklass och för pension av viss tjänstgöring utomlands;

nr 141, av herr *Arvidson*, om viss indexreglering av ortsavdrag och skattekalkyler;

nr 142, av herr *Bergh, Ragnar*, om en utjämning av bensinpriset i olika delar av landet genom differentiering av bensinskatten;

nr 143, av herr *Carlsson, Oscar, m. fl.*, om undantagande i visst fall från den allmänna varubeskattningen;

nr 144, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för gåvor till humanitära m. fl. ändamål;

nr 145, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om undantagande från den allmänna varuskatten av vissa trycksaker;

nr 146, av herrar *Hedblom* och *Hilding*, om avdragsrätt vid beskattningen för periodiskt understöd till studerande;

nr 147, av herr *Larsson, Nils Theodor*, om vidgad avdragsrätt för vetenskaplig forskning vid beskattningen av rörelse;

nr 148, av herr *Mattsson* och herr *Andersson, Torsten*, om åtgärder på företagsbeskattningens område till underlätande av mindre företags konsolidering;

nr 149, av herr *Aspling*, om utredning rörande riksdagsledamöternas bostadsfråga i Stockholm;

nr 150, av herr *Gorthon* och herr *Jacobsson, Gösta*, angående lättnader i valutaregleringen, m. m.;

nr 151, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, om ökat samhällsinflytande över naturtillgångar och produktionsmedel, m. m.;

nr 152, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, om åtgärder för att skapa en statlig svensk petro-kemisk industri;

nr 153, av herr *Virgin*, angående riksbankens kreditpolitik såvitt berör detaljhandelns kapitalbehov;

nr 154, av herr *Augustsson m. fl.*, angående samordningen mellan yrkesskadeförsäkringen och den allmänna sjukförsäkringen;

nr 155, av herr *Bergman m. fl.*, om tillämpning jämväl å utländsk sjöman i svensk tjänst av bestämmelserna i sjömanslagen om svensk sjöman;

nr 156, av herr *Elowsson, Nils*, och herr *Kristiansson*, angående allmän hastighetsbegränsning för motorfordon;

nr 157, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Birke*, om inrättande av ungdomsdomstolar;

nr 158, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, angående sänkt pensionsålder i vissa fall, m. m.;

nr 159, av herr *Hedblom m. fl.*, angående tillhörigheten till de s. k. nationella församlingarna;

nr 160, av herr *Jacobsson, Gösta*, och herr *Gorthon*, angående en mera restriktiv tillståndsgivning för vissa lotterier;

nr 161, av herr *Mårtensson m. fl.*, angående nedskrotning av bilar;

nr 162, av herr *Mårtensson m. fl.*, om lagstiftning angående luftföreningar;

nr 163, av herr *Pettersson, Georg*, och herr *Fagerström*, angående bidrag från de allmänna sjukförsäkringarna till undersökningar för hälsokontroll;

nr 164, av herr *Aman*, om åtgärder för att säkerställa rätten till skadestånd;

nr 165, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående Fiskerilånefonden;

nr 166, av herr *Andersson, Torsten*, m. fl., om upprättande av viss statistik rörande producentpriser å jordbruksprodukter;

nr 167, av herr *Carlsson, Oscar*, m. fl., om statsanslag till driften av Värmlands och Örebro läns skogsskola i Gammelkroppa;

nr 168, av herr *Hansson, Nils*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo;

nr 169, av herr *Jonasson m. fl.*, angående de s. k. stödlånen till jordbrukare;

nr 170, av herr *Nilsson, Yngve*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till hushållnings-sällskapen: Omkostnader;

nr 171, av herr *Sjönell*, om åtgärder för främjande och effektivisering av bygdekvarnarna; samt

nr 172, av herr *Johansson, Anders*, m. fl., om åtgärder till förekommande av skadeverkningar genom Åtrans översvämningar.

Kammaren åtskildes kl. 16.59.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 24 januari eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1961/62, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! Den traditionella remissdebatten här i riksdagen brukar ju merendels röra sig om de ekonomiska och i övrigt materiella problem, som vi brottas med i vårt samhälle. Detta är för all del också begripligt med tanke på den dominans som dessa numera intar i den årliga riksbudgeten. Men denna omständighet har också fört med sig att vi riksdagsledamöter ibland får uppbära en viss kritik för vår förment jordbundna inställning.

»Varför skulle ni inte», säger man, »i era många och långa diskussioner ändå någon gång kunna lägga in någonting av ideologiskt och humanitärt innehåll? Varför skall den egoistiska synpunkten och inriktningen på en alltmer höjd levnadsstandard ständigt vara det över allt annat höjda målet för vårt folks strävan?»

Ja, nog har man enligt mitt förmenande anledning att något ögonblick stanna i begrundan inför dessa frågor. Man kan inte förneka att vårt folk i nämnda avseenden har hemfallit åt ett slags avgudadyrkan, där villan, bilen, flaskan och TV-apparaten ställer altruistiska och humanitära intressen och synpunkter alltför mycket åt sidan. Rättvisligen kan jag inte fälla ett sådant

omdöme generellt, men i mycket stor utsträckning är det tyvärr giltigt.

Visst kan vi vara glada över vår höga materiella levnadsstandard vilken medger att vi på omnämnt sätt kan berika vår personliga tillvaro. Men jag ställer ändå frågan: Har vi betänkt att härmed även följer ett visst ansvar, ja ansvar inför de miljoner och åter miljoner medvandrare i denna värld, som bor på livets skuggsida, som bl. a. saknar tak över huvudet och som i övrigt inte vet vad de för dagen skall äta, dricka eller kläda sig med? Nu har det här temat redan tidigare i dag behandlats så ingående av flera talare i debatten att jag väl näppeligen skulle behöva ytterligare orda om det, men jag finner denna fråga vara så pass betydelsefull att jag inte kan undgå att med några ord ytterligare understryka vad som har sagts.

Vi får onekligen ett i många avseenden vidgat perspektiv på detta världsframmanande problem, när vi erinras om att det finns folk om flera hundra miljoner människor, bland vilka medellivslängden inte är stort mer än en tredjedel av vad den är här hos oss. Bara detta påpekande säger oss egentligen allt vad som behöver sägas just om det ansvar och de plikter vi har mot dem som är så oerhört mycket sämre lottade än vi.

Låt oss för övrigt tänka på en annan kategori av våra olyckliga bröder där ute i världen, nämligen flyktingarna. Det finns alltför många miljoner och åter miljoner av sådana i Västtyskland, i Marocko, i Grekland, i Jordanien, i Kina och på många andra håll. Det är människor som i alltför många fall redan har givit upp hoppet om en framtid och en mänsklig tillvaro. Borde inte vi svenskar i stället för att hålla på kravet på en allt högre levnadsstandard för vår egen del, något kunna dra åt svängremmen och göra litet mera för att ge dem ett

Statsverkspropositionen m. m.

stöd, ett stöd som kan åt deras liv åter-skänka innehåll och mening?

Jag vill med detta, herr talman, ha sagt att vårt ständiga tal om en ytterligare höjd levnadsstandard verkar på något sätt ihåligt och omotiverat, ja, rent av ansvarslöst, om vi inte samtidigt är beredda att ta ett krafttag för att lindra den skriande nöden i världen och på den vägen också skapa ökade förutsättningar för fred och samförstånd folken och nationerna emellan. Visst är det sant att det svenska folket under de senare åren har gjort betydande frivilliga insatser i det internationella hjälparbetet. Man har inte vädjat förgäves från skilda håll, när ett akut nödläge någonstans så har påkallat. Och visst är det sant att vi även här i riksdagen år efter år har beviljat vissa belopp i enahanda syfte. Med tillfredsställelse finner jag att dessa anslagsäskanden vid innevarande riksdag har ytterligare ökat i vad det gäller hjälpen till de underutvecklade folken. Men jag är ändå beredd att beteckna detta som en förhållandevis ringa allmosa i betraktande av allt vårt överflöd. Jag hoppas verkligen att vi här i riksdagen framöver skall bli i tillfälle att mera ingående än som i dag kan ske få diskutera denna vår ekonomiska och övriga hjälp åt de folk varom det här är fråga. Vi må betänka att vi i många avseenden är ett framför många andra utomordentligt privilegierat folk!

Det är en annan företeelse som man ute i landet alltemellanåt också ställer oss riksdagsledamöter till svars för, nämligen den ökade brottsligheten och det med denna nära förbundna alkoholmissbruket.

»Ni är för släpphänta», säger man, »ni vågar inte hävda samhällets auktoritet gentemot lagstridiga element, ni stryker alltför mycket med hartassen, där ni i stället borde tillämpa fasthet och stränga regler.»

Ja, nog måste man också på den punkten i långa stycken ge kritiken rätt. Frågan är bara, hur man i vårt utomordentligt komplicerade samhälle skall kunna finna det rätta medlet, den rätta

lösningen genom vilken vi kan få en bättre ordning till stånd. Ännu har mig veterligen ingen vare sig inom eller utanför riksdagen kunnat prestera en sådan lösning.

»Ni riksdagsledamöter är även inkonsekventa», säger man. »Detta är alldeles särskilt fallet beträffande er inställning till alkoholbruket, vilket i otaliga fall stimulerar och befördrar brottsligheten.»

Här tillåter ni, säger man, en förödande trafik genom vilken finansministern under detta år ämnar kamma in drygt 1 300 miljoner på spritskatter åt statskassan, detta samtidigt med att spritbruket förorsakar samhället skador och olägenheter som det kostar minst lika mycket att bota och komma till rätta med. Och då är att märka att de verkligt stora skadorna — de som kan lokaliseras till hemmens och familjernas egen värld — hör man inte så mycket talas om; de kan i alltför många fall hänföras till tragedierna bakom den slutna ridån.

Men det är nu inte bara i den statliga regien som inkonsekvensen är uppenbar. Så är fallet även i fråga om kommunernas inställning till alkoholbruket. Jag kan belysa den saken med ett exempel. I den stad där jag själv hör hemma byggde man för några år sedan ett stadshus för cirka 10 miljoner kronor. Nu har man i ena änden av detta hus inrättat en krog, där stadens tjänstemän liksom andra kan få sin åtrå efter spriten tillfredsställd, och i andra änden av huset finns socialnämndens lokaler, där man bland annat får betala utgifterna för alkoholbrukets skadeverkningar i samhället. Ja, nog kan man med rätta ställa frågan: Vart har konsekvensen och förnuftet tagit vägen?

Vi har här i landet haft tvenne finansministrar före den nuvarande, vilka båda offentligt förklarade att de gärna skulle avstå från spritskatteinkomsterna till statskassan, om de därmed också kunde slippa utgifterna till följd av de skador som alkoholen åsamkade samhället. Vinsten skulle i det senare fallet, sade de, bli uppenbar inte minst genom en ökad arbetsintensitet, för att nu inte

Statsverkspropositionen m. m.

tala om de odefinierbara värden som skulle tillföras hemmen och familjelivet.

Vår nuvarande finansminister tycks ha en annan uppfattning. Han är, så långt jag förstår, ingen vän av vare sig höjda spritpriser eller något annat som skulle kunna resultera i en minskad konsumtion och lägre spritskatteinkomster. Men nog skulle det vara högst anmärkningsvärt, om herr Sträng verkligen har den inställningen att han föredrar en hög spritkonsumtion med höga spritskatteinkomster framför en minskad konsumtion med en ökad folknykterhet som resultat. Jag har själv svårt att tro detta.

Alkoholfrågan är utan tvivel vårt lands största sociala problem därför att spriten som bekant sätter sina spår på så många av vårt samhälles skilda områden. Det beklämmande är bara att så ofantligt många inte vill erkänna detta faktum utan i stället blundar för det.

De senaste fem åren har gett oss ett alldeles påtagligt bevis på svenska folkets oförmåga att på ett förnuftigt sätt handskas med spriten. Inte minst till följd härav har vi också upplevt denna flod av ungdomsbrottslighet och allt annat som följer spritmissbruket i spåren.

Visserligen visar statistiken en nedgång i starkspritkonsumtionen, och detta är för all del glädjande, om nedgången nu tenderar att fortsätta. De ytterst få procent som minskningen gäller kan dock ingalunda tas som en garanti för att vi i fortsättningen kan räkna med en bestående minskning i denna förbrukning.

Men vi har här i landet en annan tendens som enligt mitt och många förmenande är högst allvarlig och oroande. Vinförbrukningen har nämligen under samma tid ungefär åttadubblats, och detta alldeles särskilt till följd av en överdriven propaganda och popularisering av vinet som njutningsmedel. Man har förlänat vinet en gloria, som har gjort det till en modesak att dricka vin. Vi skall snart sagt dricka vin vid alla möjliga tillfällen och i alla sammanhang. Man anar inte att man härigenom åstadkommer en farlig tillvänjning som för så-

väl ungdom som andra grupper kan bli inkörsporten till en vanemässig och ödesdiger alkoholisering. Att beteckna den åttadubblade vinförbrukningen som ett tecken på en ökad folknykterhet är verklighetsfrämmande — ja, det är orimligt!

Jag nämnde i förbigående vinreklamerna. En veckotidning har under stora rubriker betecknat herr Ericsson i Kina i hans egenskap av chef för Vin- och spritcentralen som »världens största vinimportör». Med all respekt för herr Ericssons kapacitet på det affärsmässiga området måste jag ändå säga, att jag betraktar en sådan överdimensionerad vinimport som en av de största och allvarligaste frågor som hotar vårt folk. Jag vet att jag kan bli motsagd på den punkten, men framtiden får väl utvisa vem som i det fallet har rätt.

Tillåt mig ställa frågan: Hur tror man att vi någonsin i detta land skall komma tillrätta med alkoholskadorna och komma tillrätta med ungdomsbrottsligheten och den moraliska upplösningen, som vi nu med stora svårigheter försöker bemästra, om vi inte kan skydda vår ungdom just mot alkoholskadorna? Vi har alla i detta fall ett ansvar, ja, ett ansvar som vi allra minst som ledamöter av Sveriges riksdag kan frigöra oss själva ifrån.

Det synes mig, herr talman, ofrånkomligt att nykterhetsfrågan här i riksdagen blir föremål för långt större uppmärksamhet i fortsättningen än som har varit fallet hittills. Vi har utan tvekan alltför lamt och passivt reagerat inför den olyckliga utveckling som ägt rum på detta område, men det kan inte få fortsätta. Frågan är, om inte regeringen borde känna sig föranlåten att på nytt föranstalta om en utredning av detta spörsmål. Ett sådant krav kan inte anses vara ogrundat. Vår tids komplicerade utveckling på alla områden kräver nu som aldrig förr ett folk som är nyktert, ett folk som är vaket och ansvarskännande, ja, ett folk som förmår att i fri tävlan med andra framgångsrikt hävda sitt eget existensberättigande.

Det är, herr talman, också ett annat

Statsverkspropositionen m. m.

område av vårt samhällsliv som jag i detta sammanhang vill beröra med några ord innan jag slutar.

Jag nämnde nyss den oroväckande ungdomsbrottsligheten. Denna är en sida av ungdomens beteendemönster i vår tid, men det finns också en annan sida som — även om den inte direkt kan betecknas som brottslig — ger anledning till uppmärksamhet och farhågor. Jag syftar på den frigjordhet som i många avseenden kännetecknar vårt uppväxande släkte och som framför allt tar sig uttryck i skolorna och gentemot lärarna.

I och för sig är det givetvis inget fel att ungdomen är frigjord och har förmåga att tidigt anpassa sig till den komplicerade värld i vilken den lever. Detta får dock inte leda till att ungdomen själv sätter sig till herre över skolans lärare och sina målsmän på ett sätt som riskerar att förta värdet och resultatet av den undervisning som man vill bibringa ungdomen.

Det är ett ganska allmänt konstaterande, att inte bara föräldraauktoriteten, utan även respekten för skolans lärare är på väg att försvinna. Lydnad och efterkommande av stipulerade regler och ordningsföreskrifter är förvisso en av förutsättningarna för ett gott resultat av allt skolarbete. Nu hör man emellertid hur oerhört svårt lärarna mången gång har att inom skolklasserna vinna gehör för och efterlevnad av dessa ordningsföreskrifter. Många är också de lärare som i sin oförmåga att komma till rätta med sina skolklasser kollapsar rent psykiskt. De orkar helt enkelt inte med förhållandet. Och undra på det! Det finns ju en gräns för vad en människa kan uthärda.

Det är klart, att det inte får fortgå så här. Förhållandet verkar även avskräckande på de personer som tänkt välja lärarbanan som framtida yrke, varigenom det kan uppkomma rekryteringssvårigheter framöver. Jag har själv hört många lärare som varnar intresserade ungdomar för att välja lärarkallet just med anledning av de oerhörda disciplinsvårigheterna i skolan för närvarande, svårigheter som förvisso kommer

att bli ännu större, därest inte samhället ställer sig bakom lärarna och ger dem medel och möjligheter som kan verka disciplinbefrämjande.

Nu vet jag, att denna fråga för inte så länge sedan var uppe till diskussion här i riksdagen, och i begränsad omfattning har väl också åtgärder vidtagits för att komma till rätta med missförhållandet. Men detta räcker inte. Här fordras enligt mitt förmenande krafttag på en bred front, ja, krafttag där inte blott samhället utan även föräldrar och skolmyndigheter ställer sig bakom lärarkåren och gör sig solidariska med denna. Lärarna bör ha rätt att känna, att de inte står ensamma och isolerade i den kamp som i detta fall så intimt berör oss alla. Jag vädjar till ecklesiastikministern att vaksamt följa utvecklingen i detta hänseende och inte dröja alltför länge innan han vidtar de åtgärder som, enligt vad man nu kan se, är ofrånkomliga.

Låt mig som slutord, herr talman, säga att det visst är humant att barnen i skola och hem får växa upp i frihet och att det visst är humant att även låta tonåringarna utvecklas i frihet efter eget beteendemönster utan tuktan och stränga regler. Men livet och erfarenheten lär oss, att vildvuxna plantor i skapelsens stora örtagård måste tuktas, beskäras och vårdas med omsorg, om de en gång skall bära den frukt som de är ägnade att bära. Människan utgör i detta fall inget undantag från den allmänna regeln för skapelsen. Mätte vi i vår egenskap av föräldrar, uppfostrare och samhällsdanare inte förgåta den sanningen!

Herr SUNDIN (cp):

Herr talman! Det har tidigare här i dag talats om hjälpen till utvecklingsländerna. Om man tar relationen mellan vår nationalprodukt och antalet invånare, så får man fram levnadsstandarden, och om man jämför denna med standarden i utvecklingsländerna kommer man fram till resultatet, att vårt land i enlighet med den motion som

överlämnats av centerpartiet har råd att offra betydligt mera än vad vi hittills gjort.

Jag är medveten om att jämförelsen haltar. Man kan i vårt eget samhälle också tala om utvecklingsområden och om grupper av människor som trots välfärdssamhället i fråga om levnadsbetingelser — jag hänvisar till den officiella inkomststatistiken — och med den nuvarande sociallagstiftningens verkningar med den totala skattelagstiftningens fördelning av bördorna har en levnadsstandard som kräver utjämning och större rättvisa.

När man i den officiella inkomststatistiken finner att av våra 4 miljoner inkomsttagare har mer än hälften en nettoinkomst på 8 000 kronor och därunder, frågar man sig om inte den samlade arbetarrörelsen misslyckats med vad som tidigare var målsättningen, nämligen en utjämning av inkomstklyftan. Eller är det kanske på det sättet att de höga herrar, som nu bestämmer, har glömt bort ursprungsidealet.

I fråga om statstjänarnas löner vill jag först reagera mot det nuvarande förhandlingssättet som innebär att riksdagen får ett avtalsresultat, och som vi vet är avtal i vårt samhälle något av en religion som inte kan ändras. För det andra förundrar det mig att civilministern i tanke på vad jag tidigare anfört om målsättningen låter intresseorganisationerna fördela en angiven anpart av den gemensamma kakan. Med det procenttänkande, som tyvärr utgör förhandlingsnorm, kommer klyftan mellan låg- och högavlönade reellt i pengar att osvikligt öka — till nackdel för de grupper som synes vara satta på undantag. Vad man med bestämdhet skulle önska vore att statsmakterna skulle gå före med gott exempel, till föredöme och efterrättelse för näringslivet i övrigt.

Innan vi, herr talman, rusar vidare och genomför nya reformer måste vi få klarlagt i vilken mån det system vi byggt upp har löst de problem vi avsett att det skulle lösa. Man kommer fram till frågeställningen: På vilket sätt har vår sociallagstiftning verkat för olika

Statsverkspropositionen m. m.

gruppers livsvillkor? Är det en första rangens uppgift i dagens läge att för de tidigare nämnda låga inkomsttagarna genomföra exempelvis en fjärde semestervecka? Innan vi går vidare, måste i vissa avseenden misslottade, de icke aktiva grupperna i samhället — pensionärer, ensamma mödrar, änkor, vissa sjuka — som nu i alltför hög grad är beroende av frivilliga insamlingar, få sin andel av produktionsstegringen.

Jag har här berört fördelningen av välständsökningen såväl när det gäller lönerna som den utjämning, som sociallagstiftningen en gång var ämnad att åstadkomma. I den nuvarande sociallagstiftningen finns stora luckor och eftersatta vårdområden. Det är vidare ett illavarslande tecken, att det sociala reformarbetet många gånger ger mera till de grupper som redan har det väl ordnat. Vår nuvarande bostadspolitik med de generella bostadsbidragen ger subventioner, finansierade med skattepengar, mera till dem som har råd att hålla sig med en stor bostad än till den låge inkomsttagaren med den mindre bostaden. Enligt vårt förmenande måste vi snarast komma bort från verkningarna av en dylik bostadspolitik.

Låt mig i fråga om ATP bara ta några exempel, som belyser orättvisan. Vi tar en grovarbetare, eller den lägre inkomsttagaren, som har en lön av 12 000 kronor under 50 år. Han betalar lika mycket eller mer i pensionsavgifter än den som under 15 år har en lön av 15 000 kronor och under de följande 15 åren når pensionstaket, d. v. s. 30 000 kronor. Om man kapitaliserar ATP-avgifterna med ränta på ränta efter 5 procent, innebär exemplet att den lågavlönade får avstå ett kapital på 167 440 kronor, medan den andres, som vi kan kalla direktören eller direktörsassistenten, motsvarande avstående av kapital utgör 126 818 kronor. Slutpensionen för låglönearbetaren, som jag här exemplifierat, blir 4 800 kronor, medan det för direktören rör sig om en slutlig pension på 15 600 kronor.

Detta innebär att för lika stora och i vissa fall större premieinbetalningar ger

Statsverkspropositionen m. m.

i det nuvarande systemet i inte alltför extrema fall låglönegrupperna bara en tredjedel av de högre inkomsttagarnas pension. Talet om samverkan och solidaritet utfaller många gånger i verkligheten så, att de små får bära de storas bördor.

Jag talade här inledningsvis om utvecklingsområden och hänvisade till den officiella statistiken. Här kan man följa inkomstutvecklingen till landsdelar och mer eller mindre isolerade områden av dessa.

Vad gör man nu från statsmakternas sida för att råda bot mot detta? Man omskolar folk och flyttar om dem. Den räkning som presenteras får i alltför hög grad gäldas av de kommuner, som oförskyllt hamnat inom ett avfolkningsområde. Just sådana områden har i regel även en hög kommunalskatt.

Om vi nu ser på kommunalskatten, skall vi finna, att den varierar mellan 10 och 20 kronor. Vad man allra först skulle angripa är frågan om en rättvis skatteutjämning. Men vilka problem har regeringen först gett sig i kast med? Jo, inrikesministern, som nu är här i kammaren, rekommenderar en ny kommunindelning. Centralisering tycks alltså vara det lösenord, som han har att bjuda på detta område. Men problemet löses icke, herr inrikesminister, med att man gör en »enfaldig» fattig kommun tre-, fyr- eller femfaldigt likadan. Den betydande skillnaden i kommunalskatt kommunerna emellan vid i övrigt lika standard kan inte annat än ytterligare stimulera utflyttningen. Som bevisning vill jag anföra några exempel.

En gift inkomsttagare, bosatt i ortsgrupp 3, med 8 000 kronor i årsinkomst betalar cirka 50 procent mer i skatt, statlig och kommunal, om han bor i en kommun med 20 kronor i utdebitering än om han bor i en kommun som har en utdebitering av 10 kronor. För en inkomsttagare med 12 000 kronor blir skillnaden 44 procent. Tjänar han 18 000 kronor resp. 50 000 kronor blir skillnaden 32 resp. 17 procent.

På inget annat område inom den kommunala förvaltningen är uppgifternas

omfattning och genomförande så noggrant fastställda genom riksdagsbeslut som när det gäller det obligatoriska skolväsendet. På inget annat område är kostnaderna härför så betungande för de skattesvaga kommunerna. Många exempel skulle kunna ges härpå. Jag skall nöja mig, herr talman, med ett enda.

För skolkostnader betalar Djursholm 79 öre per skattekrona. Om vi tar en landsortskommun som Hallens kommun i Jämtland, så betalar man där för skolan inte mindre än 6 kronor 6 öre per skattekrona.

Jag har i denna kammare och herr Fälldin i medkammaren motionerat om att kostnaderna för skolan helt övertages av staten. Vi tror att det är en riktig och framför allt en rättvis åtgärd mot den bakgrund på detta område, som jag nyss har tecknat.

Den ekonomiskt snedvridna belastningen är analog även i fråga om åldersvärden, och man får väl hoppas, att pågående utredning i utjämnande syfte skall finna framkomliga vägar. Låt mig, herr talman, stryka under, att det viktigaste på detta område ur kommunal och därmed även ur den enskildes synpunkt inte är att skapa otympligt stora kommunala enheter, utan det viktigaste är att de av samhället erhållna tjänsterna skall betalas efter bärkraft.

Jag vill uttala som min bestämda uppfattning, att vi i skattetänkandet i en fortsättning icke isolerat uppehåller oss vid statsskatten utan vid den totala beskattningen som sådan.

Inom de områden där statsverksamheten indirekt eller direkt kommer till synes i vår nuvarande samhällsbild får inte göras avkall i vad det gäller ansvar och noggrannhet. Jag tror att det i detta vällovliga syfte finns anledning att påminna kammaren — och i ännu högre grad det statsråd som här befinner sig på regeringsbänken — om exempelvis vattenfallsstyrelsens Räcksta, konstfackskolan, Långholmen, bostadsstyrelsen, för att inte förglömma de skisserade oförutsedda operahusmiljonerna. Till detta kan läggas att riksdagen inom en snar framtid kommer att få ta ställ-

Statsverkspropositionen m. m.

ning till liknande tendentiösa felräkningar även på andra områden.

Av de anförda exemplen framgår, att även om en utökad kontroll skulle kosta mycket pengar, är de pengarna väl användbara. De, som handhar förvaltningen av det allmänna, måste — om de inte redan har det — läras ansvarskänsla och noggrannhet. Den gemensamma förvaltningen är folkets, och den enskilde individen har rätt, herr talman, att kräva att vad som skett på detta område inte får upprepas.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Vid denna tidpunkt i debatten är fältet med aktuella frågor ganska väl avbetat, och att komma med några nya synpunkter på de många frågor, som här avhandlats, är inte så lätt. Men å andra sidan finns mycket i vårt samhälle av sådan vikt och betydelse, av en sådan storleksordning, att ett upprepande kan vara försvarligt. Det finns alltså avsnitt i vårt samhälle, där en ändring av förhållandena är så angelägen, att därom — som det redan har sagts här i dag — inte gärna kan talas för mycket.

Debatten här i dag före middagsrasten mellan gruppledarna och hans excellens herr statsministern rörde sig mycket om dagens och framtidens ekonomiska situation, om faran för inflation, bestående högkonjunktur eller vikande konjunkturer och om risk för nya och framtida skattehöjningar. Jag skall inte göra något försök att återuppta denna storpolitiska debatt om ekonomi och skatter. Jag vill bara även för min del konstatera vad många tidigare har sagt och som också framgår av årets statsverksproposition, att regeringen nu är så nöjd och belåten. Man lyckades med vissa ansträngningar genomföra omsättningsskatten, och inkomsterna strömmar, som det sagts, in till statskassan i rådande högkonjunktur som aldrig förr. Man hoppas och tror att högkonjunkturer skall fortsätta, och man talar inte denna gång om nya och höjda skatter. Men hur länge detta skattelöfte skall gälla, är det nog ingen som i dag kan eller

vill göra något bestämt uttalande om. Vi har också från många tidigare tillfällen den erfarenheten, att givna löften inte håller så värst länge.

En sak som verkar oroande och bekymmersam är den höjning av de kommunala skatterna, som blivit en mycket vanlig företeelse, och detta har även berörts i dagens debatt allra senast av närmast föregående talare, herr Sundin. I den »remissdebatt», som finansministern hade för några dagar sedan på Nationalekonomiska föreningen, kände även han bekymmer inför den starkt uppåtgående kurva som förekommer både när det gäller landstingens och primärkommunernas skatteuttag. Finansministern framhöll vid detta tillfälle — något som det finns anledning att lägga på minnet — att skattelindringskommunerna, som tidigare fanns i Tornedalen, nu har flyttat långt söderut — som han uttalade det — ja, ända ned till Östergötland. Och de kommer säkerligen, som det ser ut, så småningom att finnas över hela landet. Man kan inte annat än dela de allvarliga bekymmer, som finansministern då gav uttryck åt genom att framhålla att gränsen även för kommunernas skatteuttag måste gå någonstans.

Vilket resultat som än kommer att uppnås med en ny kommunsammanslagning och hur nödvändigt det än är med denna reform, som skall införas efter frihetens och frivillighetens riktlinjer, tror jag inte att ekonomiskt svaga avfolkningskommuner får det lättare med sina ekonomiska bekymmer därför att de sammanföres till större enheter. Man löser därmed inte några ekonomiska problem. Jag har på denna punkt samma uppfattning som tidigare talare här i dag; särskilt kan jag instämma i vad herr Eskilsson gav uttryck för på den punkten. Men vad man vill hoppas skall försvinna är den konkurrens, som förekommer kommunerna emellan i tro att de därmed skall locka människor och företag till den egna bygden. Det råder i dag en konkurrens mellan kommunerna som i många fall blivit dyrbar för skattebetalarna. Herr Birger Andersson berörde här den konkurrens, som förekommer om provinsialläkarna. Jag ser

Statsverkspropositionen m. m.

det dyrbara i denna konkurrens i mycket vidsträckt mening.

På tal om kommunernas och landstingens ekonomiska bekymmer kan man även finna anledning till att framställa den frågan: Skall det vara alldeles nödvändigt, när vi bygger i detta land, att bygga så dyrbart och lyxbetonat som i regel förekommer när det allmänna bygger?

Man skulle även denna gång kunna med skäl framhålla, hur dystert det ser ut på många håll ute på landsbygden när människorna i sådan omfattning flyttar därifrån. Min länskamrat herr Tors-ten Andersson sysslade i sitt anförande med detta problem, och även en del andra talare i dagens debatt har berört samma sak. Jag tycker för min del att den stora folkomflyttning, som här förekommer, är det mest talande bevis som kan åstadkommas när det gäller lönsamheten inom jordbruket. Jordbruket har det svårt i konkurrensen med andra yrken och näringar. I skogsbygderna är skogen en stor och värdefull tillgång. Med den takt varmed landsbygden avfolkas kommer säkert den dag ganska snart, då svårigheter uppstår att finna arbetskraft för skogen.

Som det redan har framgått i dagens debatt finns det mycket mer än frågan om ekonomi och skatter, högkonjunktur eller inte högkonjunktur, inflation eller inte inflation, som för många och inte minst för samhället har ett stort intresse och är ett mycket allvarligt bekymmer. En sådan fråga är den som ofta varit föremål för debatt här i riksdagen och även berörts i dagens debatt, nämligen frågan om ungdomsbrottsligheten. Jag kommer här in på samma problem som min länskamrat herr Anders Johansson här alldeles nyss berörde, om brottsligheten och spriten. Min länskamrat är en organiserad nykterhetsman, som nedlagt mycket arbete inom denna rörelse, ett arbete som jag har den största respekt för även om jag inte är medlem i någon av dessa organisationer.

Även om det är en liten procent av ungdomen som är brottslig, är kanske

denna fråga den största av alla, och ingen tycks vara så svår att komma till rätta med som denna. Hur ofta diskuteras inte denna fråga i tidningspressen, i konferenser, i utredningar och överläggningar och, som sagt, också här i riksdagen! Men var ser vi resultatet?

Tyvärr finns det de som menar, att vi har att räkna med en väsentligt ökad ungdomsbrottslighet framöver. I årets trontal hette det, att samhällets åtgärder på ungdomsvårdens område fullföljes och utbygges. Man kan fråga: Leder de åtgärder, som samhället vidtager, till ett bättre resultat? Har man efter alla konferenser och utredningar, som förekommit, på något sätt nått det resultat som man åsyftat? Dagligen förekommer i tidningarnas spalter beskrivningar på det ena brottet mera rått och ruskigt än det andra, och många gånger är de utförda av mycket unga brottslingar. Tänk om vi kunde redovisa en katalog på ungdomsbrottsligheten bara under år 1960 och där ha med alla ouppklarade brott — vilken skrämmande läsning skulle inte detta vara!

Är det inte rätt underligt att man nu gör gällande — och jag tvivlar inte på att den uppfattningen är riktig — att ju mer välförhållanden och levnadsstandarden stiger, ju mer bekymmer får vi med den del av ungdomen som är en brottslig ungdom. Ju bättre vi får det, ju svårare blir ungdomsproblemet att bemästra. Det verkar rätt underligt att vår materiella standard skulle vara brottsalstrande. Hos lekmannen på detta område ligger den tanken närmare, att nöd och fattigdom och elände skulle föda brottsliga tankar.

Regering och riksdag kan inte komma ifrån sitt ansvar på detta samhällsavnitt lika litet som på något annat. Vi äldre har ansvaret, samhället har ansvaret. Som fru Hamrin-Thorell framhöll i sitt anförande, kan ingen här slå sig för sitt bröst och svära sig fri.

Man kan nog med skäl hävda den uppfattningen, att det verkar som om ansvariga myndigheter och vi alla ännu inte har funnit den rätta melodien när det gäller att hejda en ständigt växande

ungdomsbrottslighet. Om det skall bli en ändring till det bättre, förefaller det som om många skulle få tänka om i den fråga som gäller hur brottslig ungdom skall omhändertas och behandlas. Detta är en uppfattning som finns hos en bred allmänhet.

Regering och riksdag tycks kunna lösa och klara av vilka problem som helst, men uppgiften att vårda och fostra missanpassad ungdom, den ungdom som redan kommit in på brottets bana, har man i stor utsträckning misslyckats med. Att rädda så många som möjligt från ett totalt förfelat liv måste vara en rent humanitär uppgift. Det gäller i många fall om en ung människa skall bli en god samhällsmedborgare eller om hela hennes liv skall vara förfelat. Det måste vara en högst mänsklig åtgärd att så många som möjligt blir räddade till ett rätt och riktigt liv.

Vad man måste räkna med såsom en väsentlig faktor när det gäller den stigande ungdomsbrottsligheten är att ungdom i mycket tidiga år får tillgång till sprit och missbrukar sprit. Att ungdomsfylleriet lika väl som missbruk av sprit i allmänhet har ökat mycket väsentligt under de fem år spriten har varit fri är ett ofrånkomligt faktum, sedan må man framhålla aldrig så mycket och glädjas över att spritkonsumtionen i allmänhet är nere på den nivå den hade före den tidpunkt då motboken avskaffades. Måttlighetskonsumtionen av sprit har minskat på grund av det höga priset, men missbruket har ökat så mycket mer.

Även om ungdomarna själva i tidiga år inte har någon inköpsrätt och inte får köpa sprit i systembolagets affärer, så ordnar äldre, oansvariga individer den saken mot ersättning. Ungdom i alla åldrar torde i dag ha obegränsad tillgång till sprit i den mån de så önskar. Det finns många ansvarslösa individer i samhället, som använder mycket effektiva medel för att leda barn och ungdom in på farliga vägar, förstörande kanske hela deras framtid. Dessa ansvarslösa individer, som förmedlar sprit till barn och ungdom, har samhället ing-

en anledning att omhulda. Mot sådana individer och människor bör samhället reagera på ett kraftigt sätt.

Det har sagts i debatterna här i riksdagen att ett återinförande av motboken inte är praktisk politik; det kan inte ifrågakomma. Jag har samma uppfattning som herr Anders Johansson: med det resultat som vi har fått helt allmänt genom den fria spriten behöver det utredas, vilka åtgärder som kan vidtagas och måste vidtagas för att minska ungdomens spritmissbruk, då detta utan tvekan är en stor och bred inkörsport till brottslig verksamhet, en inkörsport varigenom i många fall ungdomar går förlorade som goda samhällsmedborgare för hela livet. Vi har inte råd med denna förlust, som även är mycket dyrbar ur samhällets synpunkt.

Man kan också framhålla att det är nödvändigt att redan gällande nykterhetsbestämmelser blir tillämpade. Hur är det i många nöjeslokaler, följer man där nykterhetsbestämmelserna? Man hör tyvärr ofta kritik i det avseendet att gällande nykterhetsbestämmelser inte efterlevs.

Trots att brottsligheten ökar får vi ofta veta att polisen är underbemannad. Inte minst gäller detta i storstaden Stockholm. Vi är samtidigt medvetna om att antalet uppklarade fall inte uppgår till mer än tio procent i storstaden när det gäller egendomsbrott. Man frågar sig, hur ansvariga myndigheter kan ta på sig ett sådant ansvar som det innebär att inte tillse att poliskåren blir fulltalig och får de resurser och de möjligheter att handla, som det är nödvändigt att ha i olika situationer. Nog bör det finnas en möjlighet att ge polisen sådana villkor, att denna kår med sin så viktiga samhällsuppgift blir fulltalig. Ledningen för polisen här i Stockholm är, vet jag, av den bestämda uppfattningen, att kåren måste vara fulltalig och att de bristande resurserna är en starkt bidragande orsak till det ytterst olyckliga tillstånd som nu råder.

Med det förtroende statsrådet och chefen för inrikesdepartementet har inom samtliga partier och då han nu är när-

Statsverkspropositionen m. m.

varande i kammaren finns det all anledning att här vädja till inrikesministern att göra vad han kan för att polisen i hela landet får de resurser, som behövs i dagens brottsituation i allmänhet och beträffande ungdomsbrottsligheten i synnerhet. Om inrikesministern gör vad han kan när det gäller polisfrågan blir det säkert ett värdefullt och gott resultat, den uppfattningen har nog många här i riksdagen utan att på något sätt vilja påstå att inrikesministern skulle ha försummat någonting. Allmänheten fordrar en större säkerhet för liv och egendom än den samhället nu bjuder samt att uppklärningsprocenten för begångna brott blir större än den nu är.

Jag hade, herr talman, tänkt att också säga några ord om våra kommunikationer, om utbyggandet av våra vägar, och då instämma i vad som redan har sagts här i dag, att det är beklagligt att man skär ned väganslagen i förhållande till den vägplan riksdagen har antagit. Det måste vara av stort värde om näringslivet kan få sina transporter utförda till så låga kostnader som möjligt. Det måste vara riktigt att utbyggandet av våra vägar sker i takt med biltrafikens utveckling. Inte gärna kan den samhällsekonomiska balansen rubbas av detta, när det finns pengar härtill som bilägarna själva har betalat in.

Jag hade också tänkt säga några ord om trafiksäkerhetsfrågorna, men jag avstår härifrån till ett annat tillfälle.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att jag i förra årets remissdebatt vid den här tiden efterlyste vad man trodde och tänkte om en övergång från vänster- till högertrafik. Ingen kunde då ana att opinionen och intresset för en omläggning av vårt trafiksystem skulle växa sig stark så hastigt som nu har skett. Tidningspressen har här som alltid gjort en värdefull insats. Under det år som gått har jag till min stora tillfredsställelse inte kunnat upptäcka någon tidning, som fört talan för en bibehållen vänstertrafik, och det tycker jag man har anledning vara tacksam för, liksom för att frågan om höger- eller

vänstertrafik såvitt jag vet aldrig varit en politisk fråga. Visst finns det alltfjämt en och annan som personligen hävdar den uppfattningen, att vi i vårt land bör hålla fast vid vänstertrafiken, men någon samlad opinion med stöd i någon del av tidningspressen finns det inte, såvitt jag vet.

En omläggning av trafiksystemet kommer att kosta en hel del pengar, men trösten är att det är fråga om en engångskostnad och att det blir dyrare för varje år som går innan en omläggning sker. Jag hoppas att de pengar en övergång kostar skall kunna skaffas fram utan att det skall, som det uttalades i ett radioprogram för någon tid sedan, behöva gå ut över trafiksäkerheten eller utbyggnaden av vägarna.

Vid riksdagens början i år väcktes på första motionsdagen en motion, under tecknad av representanter för de fyra största partierna här i riksdagen, med förslag att riksdagen skall hemställa till Kungl. Maj:t, att utredning skall verkställas så snart som möjligt rörande alla de frågor som hänger samman med en omläggning av vårt trafiksystem till högertrafik.

Med tanke på det intresse Kungl. Maj:t redan har visat för denna fråga vill jag sluta med att uttala en förhoppning, att fyrpartimotionen i denna stora och betydelsefulla fråga blir bifallen och att Kungl. Maj:t sedan vidtar alla de åtgärder som är nödvändiga för en övergång till högertrafik under de närmaste åren, så snart omständigheterna det medger.

Jag har, herr talman, bara velat anföra dessa synpunkter.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON, THORSTEN, (cp):

Herr talman! Årets statsverksproposition fortsätter att slå rekord i utgiftsökningar. De s. k. automatiska ökningarna får skulden för mycket härvidlag, och vi kan givetvis även vara beredda

Statsverkspropositionen m. m.

att erkänna, att många av dem är svåra att undvika. De allra flesta människor ser dock med stark oro, hur befattningar på olika verk och kontor under allmän förvaltning sväller ut och ökar i antal. Dagligen ges det exempel härpå.

Det är därför synnerligen angeläget att det i samband med nya tjänsters tillsättande intas en mycket restriktiv hållning. Parkinsons lag verkar säkerligen mera än vad många byråorganisationer vill erkänna. Måhända är det ett nytt grepp på problemet när det nu skall tillsättas en byråchef utan byrå. Annars ställer sig många i dag frågan: Finns det ingen möjlighet att komma till rätta med dessa problem? Är det nödvändigt att den delen av den offentliga sektorn skall svälla ut i sådan takt?

Visserligen har väl knappast företrädarna för ett socialistiskt system den uppfattningen, att den samhälleliga sektorn kan bli för stor, men utvecklingen tenderar att öka de improduktiva samsättningarna i alltför hög grad. Det innebär att det första produktionsledets människor trots tekniska hjälpmedel inte får ut den reala inkomststandard som svarar mot deras arbetsprodukt. Jag tillhör inte dem som vill bromsa upp den s. k. framstegsvänliga utvecklingen, men ibland innebär viss utveckling blott till synes framsteg. Vi måste ålägga oss en viss moderation. Den offentliga sektorn har nu hand om cirka 40 procent av produktionsresultatet för de offentliga behoven, och tendensen fortsätter — om några år kommer samhället förmodligen att omhändertaga en ännu mycket större part.

Det talas ofta om nödvändigheten av att centralisera och göra större, men den ekonomiska vinningen härav framstår ibland som minimal. Även här tror jag att det gamla ordspråket »lagom är bäst» kan gälla.

Det är skäl att erinra därom inför de nya stomplanerna för kommunerna. De kommunala skatterna har, såsom påpekats tidigare här i dag, ökat avsevärt under de senaste tio åren. Visst har det i alla dessa kommuner funnits skäl, berättigade skäl, för all den verksamhet

som hållits i gång med byggandet av bostäder och skolor. När det nu hissas klarflagg för en ny kommunindelning, kan vi dock vara säkra på en sak, nämligen att inte kommer tillskapandet av mammutkommuner på landsbygden att medföra någon skattesänkning. Det kommer säkerligen att bli tvärtom i fråga om skatterna.

Skolan och dess behov är anledningen, säger man, till den nya storkommunsammanslagningen. Det egendomliga i den nuvarande situationen är att man hänvisar till skolans behov av större underlag. Länsskolnämnderna är nämligen redan i stort sett klara med enhetsskoldistriktens planering, en planering som, vågar jag påstå, på de flesta håll har accepterats ganska gnisselfritt. Inrikesministern påminner här starkt om bagaren som kastar jästen efter brödet in i ugnen.

Vi måste göra distrikten större, ge dem bättre underlag, säger man, och så framläggs här förslag som omfattar både två och tre tillräckliga skoldistrikt.

Herr Birger Andersson gjorde i detta sammanhang i debatten här under förmiddagen ett påpekande som är värt att tänka på. Han underströk att en alltför extrem sammanslagning av kommuner bör undvikas. Jag vill, herr talman, tillägga: Låt oss inte få alltför stora skolor och skoldistrikt på landsbygden, ty våra speciella betingelser där är inte lämpade härför.

Varför har man då denna senkomna heta åstundan att skapa större och mer svåröverskådliga förvaltningar även i kommunalt avseende? Den motivering som man anför är att man behöver ha ett ordentligt skatteunderlag i kommunerna. Givetvis kan det bli resultatet, om man lägger milsvid landsbygd till en stad, att skatteunderlaget ökar inom den nya storkommunen. Det är dock skäl att erinra om att stadens fördelar, åstadkomna med ett större skatteunderlag, i regel har svårt att finna vägen ut till landsbygden. Om man slår samman två stora glesbygdskommuner till en storkommun med kanske 10 000 invånare

Statsverkspropositionen m. m.

har jag svårt att tro att det blir någon som helst förbättring i fråga om skatteunderlaget.

Staten har i realiteten år från år dragit in på stödet och statsbidragen till kommunerna. Det kan vara skäl att erinra härom i detta sammanhang. Utan att nämna några siffror vill jag åter hänvisa till utvecklingen på skolans område. Förr hade staten hand om real-skolorna. Nu kommer dessa att bli helt kommunala. Förr erhöles — för att peka på en detalj — statsbidrag för ersättning till alla lärarvikarier, men nu utgår statsbidrag endast till vissa vikariat, vilket ju är en försämring för kommunerna.

Det är enligt min mening en felaktig utveckling när staten drar sig undan från att bära kostnaderna på utbildningens område. Är det något område, på vilket staten bör engagera sig, så är det väl här. Många med mig har säkerligen den uppfattningen, att staten borde överta en ännu större del av kommunernas skolkostnader.

Enligt uppskattningen i fjolårets statsverksproposition redovisas en automatisk stegring av statens inkomster med 550 miljoner kronor. På dessa statliga inkomstprognoser har skolöverstyrelsen gjort en beräkning av hur stor andel som skolväsendet har haft och får i budgeten. Denna beräkning redovisas sålunda, att under 1950-talet var skolväsendets andel av statsinkomsterna i genomsnitt 9 procent. Men för 1960-talet stannar motsvarande siffra vid 7,2 procent. Med utgångspunkt från den beräkningen, som i sig innesluter en prognos för de nu kända inkomsthöjande faktorerna på skolans område, har man väl rätt att antaga, att det finns möjligheter att få till stånd ett vidgat statsbidragssystem på utbildningsväsendets område.

Statsministern yttrade i förmiddags, att vi tack vare inkomstflödet till statskassan har råd att lägga ned ytterligare 300 miljoner kronor på anslagen under åttonde huvudtiteln. Jag hänvisar då till de beräkningar som skolöverstyrelsen gjort och vari det heter: »Beräkningarna utvisar sammanfattningsvis, att om 1960-

talets standardökning skall komma skolväsendet till del i samma relativa utsträckning som under 1950-talet, erfordras ett genomsnittligt årligt tillskott av 322 miljoner kronor, motsvarande en genomsnittlig årlig höjning av skolväsendet med ungefär 25 procent.»

Jag har, herr talman, med dessa påpekanden velat understryka, att kommunerna har fått ta på sig en mycket stor del av kostnadsstegringen för skolväsendet. Det vore inte ur vägen om staten lättade kommunernas börda i detta avseende genom att bevilja dem litet bättre statsbidrag för utgifterna på skolans område.

Enhetsskolan har nu varit i verksamhet så länge att dess värde som skolväsende bör kunna bedömas. De teoretiska linjerna är krävande — det är väl den uppfattning man kommer till när man tar del av enhetsskolans verksamhet. Därför vill jag med tillfredsställelse hälsa de nya signalerna om tvååriga påbyggnadslinjer på den teoretiska utbildningsvägen. Ett frivilligt tionde år för 6-linjen vore säkerligen också värdefullt.

Ur mina synpunkter har förvisso yrkeslinjen varit den mest lyckade grenen av enhetsskolans verksamhet. Undervisningen på denna linje har visat sig vara mycket värdefull för eleverna, och det kommer säkerligen att ganska snart framträda ännu mera påtagligt.

Med spännt intresse avvaktas runt om i landet skolberedningens kommande förslag, inte minst när det gäller undervisningens schemamässiga uppläggning. Kristendomens plats på schemat har de senare åren varit föremål för stort intresse. Även om det finns folk som menar att undervisningen i detta ämne är förspild tid, finns det många som har klart för sig att vi inte får glömma människornas andliga behov, detta trots att vi är livligt medvetna om betydelsen av de bästa insikter i både matematik och kemi, för att inte nämna den moderna fysiken. Ty trots alla teknikens under, framsteg och samlade kraft är människorna alltså samma svaga varelser som förut. Alla är säkerligen medvetna om att det i vår tid behövs lugnare och

Statsverkspropositionen m. m.

bättre balanserade människor än som krävdes förr. Men även om vi nu är sådana och något universalmedel mot denna svaghet inte finns, har jag för min del svårt att inse varför vi skulle försumma ett ämne som vill och i många fall har möjlighet att ge människorna en orientering i det svåraste av alla ämnen: orienteringen inför sig själv. Låt oss ändå bli överens om att religionen för många, ja, innerst inne för de flesta av oss, är en inre stabilisator då mycket annat i tillvaron verkar ytterst labilt.

Skolornas morgonsamlingar har kritiserats mycket i pressen de senaste åren. Måhända är inte heller den kritik obehörig, som riktar sig mot den alltför »monotona» dagliga andaktsstunden. De flesta av oss vet att det är mycket lätt att kritisera sådana saker, men vi får inte avfärda denna angelägenhet på det sättet. Debatten om morgonsamlingarna bör uppmärksammas av skolledarna, som givetvis bör sträva efter och tillse att dessa göres så aktuellt betonade och så »ungdomsanknutna» som möjligt.

Jag har, herr talman, bara i korthet velat peka på detta eftersom det ibland höjs röster för att ta bort morgonsamlingen i skolorna. Det vore säkerligen ett steg i fel riktning. Men gör en ansträngning för att i stället ta bort slentrianen när det gäller morgonsamlingarna — det vore säkert den bästa lösningen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp):

Herr talman! När vi nu behandlar den statsverksproposition som framlades för snart två veckor sedan, ser vi av den samma hur inkomsterna har flödat och hur mycket pengar finansministern har att röra sig med. Innan höstriksdagen slutade beräknade finansministern överskottet till 175 miljoner kronor, om jag inte minns fel, men det visar sig nu att överskottet blev över en miljard.

Då är det naturligtvis en näraliggande tanke, att regeringen skulle vilja ta steget ut och sänka skatterna. Men på den punkten hör vi ingenting. Man förbrukar pengarna på annat sätt — och jag förstår mycket väl att det alltid finns

områden där man kan använda pengarna i stället för att tänka på en lättnad för skattedragarna. Jag tror dock för min del att Sverige är det högst beskattade landet åtminstone i Europa. Därför vore det enligt min mening stor anledning för regeringen att inte bara tänka på att förbruka allt som kommer in utöver det beräknade utan i stället föreslå en liten skattelindring. Den skulle säkerligen hälsas med mycket stor glädje.

Finansministern trollar ganska lätt bort denna miljard i den uppgjorda finansplanen. Han ökar driftbudgeten med 650 miljoner, budgetutjämningsfonden tillföres 250 miljoner som reserv, och de återstående 242 miljonerna kallas i finansplanen ett litet belopp, som ändå anges vara relativt tillfredsställande.

Vi kan väl gott säga att högkonjunkturen i vårt land har varit en bidragande orsak till att finansministern fått så mycket pengar att röra sig med. Om man i stället lättat skattetrycket så tror jag att det hade varit till större glädje och tillfredsställelse inom de breda lagren än det man nu förutspår i form av ökade utgifter för sådant som man i valtider har lovat att genomföra. Jag tänker närmast på en förkortad arbetsvecka och en utökning av semestern till fyra veckor. Allt detta har utlovats i valrörelsen och skall naturligtvis infrias, men vad kostar det inte landets invånare i pengar?

Om det vore så lyckligt att vi hade obegränsade resurser till förfogande i vårt land, så skulle det väl inte vara någon större glädje för hela svenska folket, och inte bara för regeringen, än att åstadkomma det bästa möjliga för den stora allmänheten. Men jag tror nu att man får vara litet försiktigare vid uppgörandet av en statsbudget än regeringen och finansministern har varit.

Finansministerns redogörelse i radio den dagen riksdagen öppnades rörde sig med väldiga siffror, och jag tror att allmänheten hade rätt svårt att klara upp alla beräkningar han gjorde. Man har hört många säga att de sedan finansministern talat om överskottet med spänd förväntan lyssnade på fortsättningen och väl trodde, att en skattesänkning skulle

Statsverkspropositionen m. m.

kunna komma till stånd, men de fick ingenting höra därom. Enligt mitt förmenande borde det finnas stora förutsättningar för en skattesänkning. Här finns ingen regeringsledamot inne i kammaren, men jag skall ändå ställa frågan: Vad har vi för anledning att av överskottet ta 160 miljoner kronor för att inlösa LKAB-aktier? De kan ju säljas till allmänheten eller hembjudas till de anställda och till kommunerna där uppe i Norrland. Jag tror säkert att de 160 miljonerna skulle komma in på det sättet så att man skulle slippa att av skattebetalarnas pengar göra denna inlösen. Jag tror att det skulle vara skäl i att övertänka den här saken. Finansministern sade att 242 miljoner kronor var ett litet men något så när tillfredsställande överskott, men han skulle ju då strax kunna öka det med 160 miljoner kronor och på så sätt få ett bättre utgångsläge. Det tycks emellertid inte vara regeringens avsikt att gå den vägen, utan i stället är man beredd att låta skattedragarna ta bördan.

Jag skall inte, herr talman, uppehålla tiden länge, då här har pratats så mycket hela dagen, men jag kan inte hjälpa att jag ändå måste ställa några frågor.

Min första fråga gäller den nya kommunindelningen, som den föregående talaren så ingående uppehöll sig vid. Trots att vi så sent som år 1952 genomförde en ändrad kommunindelning, som var ganska omfattande, säger man nu efter bara åtta år att det behövs en ny kommunindelning. Man skyller på att det är av behovet påkallat för att enhetsskolan skall kunna genomföras. Jag vill erinra om att vi långt innan dessa större kommuner kom till stånd hade kommunalförbund ute i bygderna. Vi ordnade socialvården i kommunalförbund, så att inte varje liten kommun behövde bygga sig ett ålderdomshem och på så sätt ta hand om åldringarna. Efter vad både läkare och andra sade ordnades därigenom dessa frågor på ett mycket tillfredsställande sätt. Varför kan man inte göra på samma sätt när det gäller enhetsskolan? Om man anser att kommunerna är för små för att bilda ett eget

skoldistrikt kan man ju gå tillsammans med andra kommuner som ligger så till att det lämpar sig att de bildar ett distrikt. Nu har emellertid inrikesministern satt i gång en privat utredning, om jag så får kalla det, där man efter hand skall framlägga förslag om hur kommunindelningen skall se ut med ledning av den utredning, som de särskilt tillkallade sakkunniga framlägger.

Det talas om att man skall bevara en levande landsbygd och att man skall bevara den kommunala självstyrelsen i kommunerna. Hur skall man kunna göra detta? Jag tänker på den bygd där jag själv bor och där en stad ligger alldeles i närheten. Där föreligger enligt uppgifter i tidningspressen förslag om att alla kommunerna runt om staden skall tillföras staden. På så sätt skulle man få en tillräckligt stor kommun för att klara skolfrågan. Jag tror emellertid att den frågan kan ordnas genom ett kommunalförbund utan att man går den andra vägen och därigenom helt plöttrar bort den kommunala självstyrelsen, som i århundraden har fungerat tillfredsställande i vårt land men som automatiskt kommer att försvinna genom de åtgärder som man nu är inne på att genomföra.

Jag skall här bara ta ett enda exempel som visar hur man från statsmakternas sida vidtar åtgärder för att göra vissa förbättringar inom det kommunala samhället, och då passar det kanske att jag tar min egen kommun, som har varit bebyggd sedan 700 å 800 år. Vatten- och avloppsfrågan har där ordnats i halva kommunen, medan i den andra hälften är ingenting gjort. Nu har ett förslag uppgjorts och utlämnats på entreprenad, men så sätter riksantikvarien stopp för det hela. Han säger att det skall grävas med handkraft och att allt som gräves upp skall sållas för att man skall kunna konstatera om det finns någonting från medeltiden eller stenåldern att ta vara på.

Vad innebär nu detta för kommunen? Jo, det innebär en merkostnad på över en kvarts miljon kronor. Vi vände oss naturligtvis till »Väg- och vatten» och sade att under sådana förhållanden mäs-

Statsverkspropositionen m. m.

te vi få statsbidraget höjt men fick till svar att något anslag inte fanns för sådana extra kostnader. Vi förhörde oss hos regeringen som svarade att den inte kunde göra något. Möjligen skulle man, om det blev arbetslöshet, kunna låta de arbetslösa utföra sällningen av jorden och gruset som skulle grävas upp.

Jag berättar inte detta därför att jag inte skulle vilja vara med om att alla de gamla föremål tillvaratas som kan finnas i jorden och som för kanske flera hundra år sedan användes av människor för deras bärgning, men man kan väl inte ålägga en liten kommun att betala en kvarts miljon för att få fram dessa föremål. Den kostnaden får väl ändå hela svenska folket ta på sig. Jag har bara velat påpeka detta för att visa hur det ibland går till ute i bygderna.

Hur gick det till när vi 1952 svet-sade samman de små kommunerna till större? Jo, man byggde det ena förnämliga kommunalhuset efter det andra. Skall man nu än en gång slå ihop kommuner blir ju sådana lokaler överflödiga på en hel del platser, och man frågar sig om det skall byggas en tredubbel uppsättning på andra håll. Eller hur kommer det att se ut? Jag tror att man skall akta sig för att tvinga fram enheter som man har svårt att bedöma det framtida värdet av. Låt den kommunala självstyrelsen fortleva. Det systemet har fungerat på ett tillfredsställande sätt hitintills. Skolangelägenheterna kan ordnas i kommunalförbund. På så sätt kan man slippa nya sammanslagningar.

Jag skulle också vilja säga något om bostadsbyggandet. Herr Persson i Växjö var uppe före middagspausen och angrep centerpartiet för att vi på något sätt — som jag uppfattade hans yttrande — motarbetat bostadsbyggandet. Jag vill säga att så är ingalunda fallet, men man kan ju fråga sig: Är det till någon nytta för vårt land att man ordnar så att privata hus som är byggda för 25 eller 30 år sedan, tegelbyggnader som är moderna och trevliga men som kanske är större till ytan än vad som föreskri-

ves för att de skall kunna bli statsbelånade, är osäljbara, om den nuvarande ägaren skulle gå bort eller inte vilja bo kvar längre? Vore det inte skäl i att man finge statsbelåna även äldre fastigheter som uppfyller de fordringar man har på en bostad? En barnrik familj t. ex. köper inte en fastighet som är av sådant slag att den i så fall inte kan komma i åtnjutande av de bostads- och bränslebidrag som den skulle kunna få om den köpte ett hus som är byggt med hjälp av statslån. Jag anser därför, herr talman, att man borde gå in för sundare principer på bostadsområdet för att kunna tillvarata bostäder som är av sådan beskaffenhet att vilken människa som helst kan bo i dem utan att ta skada. På det sättet skulle man kunna spara avsevärda belopp. Som det nu är måste de hus som inte går att sälja rivas ner, och det är ju inte att tillvarata de värden som finns.

Jag har velat påpeka detta, ty jag anser att man borde gå en medelväg. Folk skall ha bostäder, men jag menar att man inte behöver gå så långt att man säger att det skall vara i nybyggda hus. Även äldre hus som efter reparation utgör goda bostäder för dem som så önskar borde kunna statsbelånas.

Jag skall, herr talman, sedan bara säga några ord om jordbruket. Det stod i tidningen härförleden att det hade framlagts ett förslag till riksbanken från kommunisterna om att räntan skulle sänkas men att ingen i riksbankens styrelse yrkade bifall till förslaget. Att så skedde berodde nog på att riksbankens styrelse inte var rätt forum för att försöka få till stånd en räntesänkning. Man får väl försöka en annan väg. Jag tror att tiden är inne att det sker en räntesänkning, och jag hoppas att finansministern noga överväger om inte så borde ske snarast möjligt. Om man skall ha en rörlig ränta skall den inte bara röra sig uppåt utan den skall också kunna röra sig nedåt. Andra länder använder räntan som regulator men inte bara åt ena hållet, som i vårt land, utan även åt det andra.

Statsverkspropositionen m. m.

Jag vill göra ett annat påpekande om ett förhållande som jag inte kan finna är rimligt.

Det finns nu i vårt land flera hundra tusen kilo prima frukt som ruttnar bort och körs ut på gödselhögar, under det att skyltfönstren dignar av utländska frukter. Men den svenska finner man ingen användning för. Nu säges det att detta beror på handelsavtalen och att det inte är någonting att göra åt saken. Jag tror att det skulle vara av mycket stort värde om regeringen innan denna remissdebatt är slut på något sätt ville klargöra sin inställning till den här frågan. Vill regeringen slå vakt om den svenska moderneringens avsättningsförhållanden i framtiden eller skall den lämna dem åt sitt öde? Särskilt de svenska fruktodlarna har väl rätt att kräva en upplysning därom under årets remissdebatt.

Jag skall nu inte längre ta tiden i anspråk, herr talman, utan vill bara till slut säga att om man tror att de lysande tider som enligt mångas uppfattning är rådande just nu skall bestå i all framtid så tror jag att man räknar ganska mycket fel. Vi kan snart vara inne i en period av helt annan karaktär, då svårigheterna kan bli mycket stora, och därför vore det kanske klokt, herr talman, att man försökte se om sitt hus medan tid är.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Jag vänder mig först till herr Elofsson som talade om räntan. Och jag måste fråga herr Elofsson: När tänker centerpartiet sluta upp att leka cirkus i räntefrågan? Herr Elofsson har mage att stå här i talarstolen och säga att riksbanksfullmäktige icke är rätt forum för att sänka räntan. Hur kan de då vara rätt forum för att höja den? Jag hoppas sannerligen att herr Elofsson söker skingra mystiken kring centerpartiet och dess räntepolitik. Ty det var ju på det sättet den här gången att centerpartiets representant inte satt och sov på sammanträdet, han var fullt vaken.

Det förhåller sig på det sättet att ni på sin tid gick med på att införa högräntepolitiken, glöm inte bort den saken!

Nej, herr Elofsson, vi skall inte sälja LKAB-aktier. LKAB är nu betalat och inlöst och ett samhälleligt företag, en samhällelig egendom som är värd sitt pris. Är det någonting som bör säljas så kan ju herr Elofsson spekulera över att sälja sin aktier i brännvinsfabrikerna.

Låt mig också säga några ord i anledning av herr Bohemans tal före midnatten.

Under cirka 45 minuter lade han ut texten kring den internationella politiken. Under mina tolv år i riksdagen har jag inte lyssnat till ett så ovederhäftigt tal som det herr Boheman presterade om den internationella politikens grundfrågor. Han är medlem i den svenska FN-delegationen, vilket föranleder mig att fråga: representerar han inställningen och andan inom densamma? Jag vill inte tro att så är fallet, ty flertalet av den svenska FN-delegationens ledamöter söker så mycket som möjligt låta sina handlingar dikteras utifrån vår officiellt deklarerade utrikespolitiska linje. Men herr Boheman själv, han är inte anhängare av svensk neutralitet och alliansfrihet, ett faktum som utgör huvudförklaringen till hans ovederhäftiga tal här i dag.

Herr Boheman skall inte få stå oemotsagd. Jag tar därför upp till granskning några av hans allra värsta otidigheter. Han påstod exempelvis att det s. k. Moskvamaniestet präglades av hatkänslor, att manifestet fastställer att oro och konflikter skall skapas överallt och att kapitalismen, främst USA, skall med alla medel — märk: med alla medel — tvingas på knä.

Herr Boheman har nu erhållit den svenska översättningen av Moskvamaniestet. Läs nu och begrundadetsamma! Då skall herr Boheman finna att den röda tråden i hela manifestet är just den fredliga samlevnaden, nödvändigheten av fredlig samlevnad, nödvändigheten av kontrollerad nedrustning samt — och detta bör glädja en hel mänsklighet

Statsverkspropositionen m. m.

— att nu finns det krafter i världen som kan hindra krig. Är det sistnämnda faktum som gör att herr Boheman verkar bli lika hysterisk som de amerikanska rustningsfabrikanterna?

Nej, herr Boheman, Moskvamanifestet genomsyras inte av hat utan av kärlek till mänskligheten. Men de som älskar människorna måste givetvis hata och bekämpa dem som förbereder mänsklighetens undergång, och de som älskar mänskligheten måste väl hata kolonisationerna, exempelvis de belgiska som på sin tid utrotade hälften av Kongos befolkning. Till och med herr Boheman borde förstå att detta är logiskt och i sin fulla ordning.

»Total avrustning tror väl ingen på, inte ens förslagsställarna själva», sade herr Boheman. Vi kommunister tror att mänskligheten inom en inte alltför avlägsen framtid skall kunna uppnå detta lyckomål. Vi är inte ensamma om den tron, den stora majoriteten av världens befolkning omfattar också vår ljusa syn på framtiden. Kriget är ingalunda ett resultat av människornas ondska, det har sin rot i bestämda samhälleliga förhållanden, bland annat i de profitintressen som herr Boheman så varmt omhuldar.

När det gäller Kongo vill jag spika fast några fakta. En av FN-truppernas primära uppgifter var att se till att de belgiska militärerna lämnade landet. Men är det inte så i dag att belgiska officerare leder Katangas armé och att belgiska tekniker leder administrationen i utbrytarprovinsen? Till och med herr Boheman måste medge att »en viss belgisk intervention» ägt rum. När till och med han måste lämna detta lilla medgivande, då borde det vara begripligt att den belgiska interventionen är mycket omfattande.

Har Lubumba lovat att 60 av Kongos parlamentsledamöter skulle få ambassadörsposter om de gav honom sitt understöd? Herr Boheman påstod detta inför Första kammaren. Låt mig om detta säga: Det är en lögn, en eländig och nerslig lögn som herr Boheman upprepade.

Jag skall, herr talman, ägna resten av

mitt anförande åt att behandla några av de aktuella frågorna i Norrbotten.

Efter fyra års vedermödor presenterade malmfondsutredningen sitt betänkande. Takten i utredningsarbetet var ägnad att väcka betänkligheter hos Norrbottens befolkning bland annat om de förslag utredningen skulle komma med. Två veckor före valet i september 1960 var utredningen äntligen färdig med sitt arbete. De förslag den presenterade blev för många en kalldusch. Senare har också vederbörande fått ta del av den folkvrede utredningens förslag utlöst i Norrbotten. Remissinstanserna inom hela länet har underkänt utredningens förslag.

Grängesbergskoncernen utnyttjade Lapplandsgruvorna i femtio år. Koncernen avdelade inte någon del av vinsten för investeringar i Norrbotten. När gruvorna förstatligades steg förhoppningarna om en annan tingens ordning. Men malmfondsutredningen föreslår egentligen ingenting som kan tydas som en nyordning. Man föreslår visserligen att en viss del av LKAB:s vinst skall bilda en fond på 125 miljoner kronor. Vilket ändamål skall då denna fond tjäna? Jo, i stort sett bara vad staten reguljärt skall svara för, nämligen grundforskning och målforskning. Sådan forskning är i och för sig betydelsefull, men man skall inte söka utveckla den på det sätt malmfondsutredningen föreslår. Huvudparten av fondmedlen måste man avdela för uppgiften att direkt gripa in för att utveckla näringslivet i Norrbotten.

Ämnar nu regeringen följa utredningens förslag? Varför har regeringen ännu inte tagit ställning till förslagen? Man har skäl att ställa dessa frågor. Efter fyra års sölande bör man äntligen ge folket i norra Sverige besked.

Jag vill ingalunda påstå att malmfondsutredningen har slagit något rekord i konsten att förhala viktiga frågors lösning i Norrbotten. Nej, ingalunda. I nära hundra år har en mellanriksväg från Arjeplogs socken till Norge varit aktuell, men under lika lång tid har samtliga regeringar i vårt land saboterat denna viktiga frågas lösning. När så en norrlänning blev kommunikationsminister

Statsverkspropositionen m. m.

trodde vi att det äntligen skulle lossna. Men han marscherar i samma spår som sina företrädare. Han väjer inte för att ge prioritet åt mellanriksvägar i de län som redan har direkt landsvägsförbindelse med Norge, något som Norrbottens län helt saknar.

Bakom sabotaget mot mellanriksvägen Arjeplog—Norge är det inte svårt att upptäcka dem som styr den svenska militärpolitiken, dessa som ännu inte upphört med sitt karolinertänkande. Men upprörande är att en socialdemokratisk regering, efter nära trettio års regerande, inte kunnat förmå sig att tillmötesgå rättfärdighetskravet från Norrbotten om en mellanriksväg Arjeplog—Norge. Alla fakta är framlagda som klargör vilken utomordentlig betydelse denna mellanriksled har för samsättningen i Norrbottens inland.

Tillåt mig vidare säga att regeringen ett helt årtionde har spelat teater i fråga om Töre. Vi tvingade handelsministern att avge ett löfte under valrörelsen. Själv vågade han inte besöka Töre. Han föredrog att stanna i Skellefteå och 21 mil från Töre lova bot och bättring. Man har signalerat ett nytt förslag i mars för att reindustrialisera Törefors. Låt mig här säga: Kom då inte med någon halvmesy igen! Räkna med kalla fakta, nämligen att staten måste helt engagera sig för uppgiften att skapa arbete åt befolkningen inom Töre socken. Lagg på minnet att vad som skall ske bör ske snart!

Jag vill nu inte beskylla regeringen för att i alla sammanhang handla sakta när det gäller problemen i Norrbotten. I fjol vår låg på riksdagens bord ett regeringsförslag att bygga ett robotflygfält i Norrbotten. Där handlade man snabbt. När riksdagen fattade sitt beslut var i verkligheten nämnda robotflygfält i stort sett färdigbyggt. Någon sådan raketfart får vi inte uppleva när man i Norrbotten skall bygga upp produktiva företag.

När det gäller att gå till handling efter en destruktiv linje, så handlar de statliga myndigheterna snabbt. Vi har många erfarenheter härav från Norrbotten. Pro-

jektet att leda Kalix och Torne älvars källvatten in i Rombaksfjorden var i Nordiska rådets säck innan det hamnade i regeringens och vattenfalls påse. Det blev snabb handling: utredning av tre alternativ hur man skulle exploatera vattenkraften i Kalix och Torne älvar. Men befolkningen i de båda älvdalarna har enstämmigt fördömt Atlantprojektet. Den vill inte att halva länet skall förstöras. Regeringen och vattenfall känner folkopinionen, men likväl fortsätter man att kasta bort miljoner på utredningen av ett projekt som jag vill beteckna som landsskadligt.

Låt mig i korthet sammanfatta: Norrbottningarna väntar att regeringen ger malmfonsutredningen en ordentlig bakläxa. Låt det inte dröja flera år innan så sker! Låt oss äntligen få se ett regeringsförslag som gör slut på cirkusen i Töre! Se till att löftet om en mellanriksväg Arjeplog—Norge uppfylls!

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få svara på herr Helmer Perssons fråga. Han förvånade sig över att man inte kunde stödja denna skattesänkning. Om jag inte är fel underrättad föreligger det både en ansökan hos riksbanken och en motion i riksdagen från kommunisternas sida på detta område. Då bör väl i alla fall riksdagen få ta del av detta, innan en sådan förändring vidtas. Det var det som jag syftade på, herr Helmer Persson. Sedan skulle jag vilja säga: hur många gånger har inte herr Helmer Persson stått här och sagt att folket har för litet inflytande i företagen? Låt folket få ett större inflytande i företagen! Om man delar ut dessa aktier i LKAB till folk som är anställda där uppe, skulle det vara något fel? Skulle företaget gå sämre för det, herr Persson?

Jag tycker hans resonemang hänger dåligt ihop. Och så frågar han i stället, varför jag inte säljer mina aktier i brännvinsfabriken. Det finns inte några aktier där! Vad jordbrukarna har är andelar i de fabriker som de lämnar sina

Statsverkspropositionen m. m.

produkter till. Om det funnes aktier i dem skulle jag inte ha något emot att sälja dem.

Det ligger inte till på det sätt som herr Persson söker inbilla kammaren. Men han vill inte erkänna hur förhållandet är och att det kommunistiska partiet ena gången ställer sig på den ena sidan och andra gången på den andra. Jag tycker vi skall upplysa varandra om hur det verkligen förhåller sig.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gendriva herr Perssons karakteristik av ovederhäftigheten i mitt anförande. Den saken lämnar jag åt de kammarledamöter som representerar de demokratiska partierna att avgöra. Jag vill bara rätta till en liten punkt i hans anförande. Han sade att jag hade förklarat att det kommunistiska manifestets innebörd var att man med alla medel skulle söka bringa de kapitalistiska staterna på fall. Ja, den meningen syftade på att man inte ville gå till krig men ville verka med alla medel utom krig. Slutligen påstod herr Persson mycket riktigt att jag hade sagt att väl inte ens ryssarna trodde på sitt förslag om total avrustning. Det är klart att vi alla skulle önska att vi kunde nå fram till en total avrustning. Men det ryska förslaget går ut på en total avrustning i fyra etapper inom fyra år, och det är det förslaget som jag inte tror att ens upphovsmännen själva anser genomförbart.

Till slut en liten anmärkning om den lögn som jag skulle ha uttalat inför kammaren, då jag sade att Lumumba lovade de 60 medlemmar som var kvar i parlamentet att de alla skulle bli ambassadörer om de stödde honom. Den uppgiften har framlagts av vederhäftiga staters ombud i säkerhetsrådet och har såvitt jag vet icke av någon dementerats.

Herr **ÖHMAN** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara passa på tillfället, när herr Boheman i alla fall haft ordet, att säga att han av mig fick

en skrift, som innehöll den svenska översättningen — den korrekta översättningen — av den deklaration som antogs på konferensen i Moskva. Jag vet att herr Boheman har läst den och har gjort det — som han sagt till mig — mycket noga. Nu vill jag begagna tillfället och fråga honom: Kan herr Boheman bevisa att någonting av vad han påstår finns i denna deklaration, eller vill han erkänna att han utgick från den amerikanska versionen — och alltså inte den riktiga versionen — när han höll sitt anförande?

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag kan finna överensstämmer den svenska översättningen med den amerikanska, och beträffande den tolkning jag gjorde av detta manifest vill jag hänvisa herr Öhman till en bättre uttolkare av manifestet än jag, nämligen den ryske regeringschefen Chrustjov. Om herr Öhman vill bekväma sig till att läsa det anförande han höll — och som också finns utgivet på engelska — jag tror det var den 6 januari (Herr *Öhman* (k)): Det var den 17 januari, tror jag att han skall finna att den uttolkning jag gjorde var med det riktiga förhållandet överensstämmande. Jag skulle också ha önskat att herr Öhman varit i tillfälle att närvara vid Förenta Nationernas församling och åhört de anföranden som där hölls av den ryske regeringschefen och som till formen helt och hållet skilde sig från de parlamentariska uttryckssätt som herr Öhman liksom andra medlemmar i denna kammare iakttar. Anförandena skulle kanske också ha övertygat honom om att det åtminstone finns en tendens att söka underblåsa den oro i världen på olika punkter som vi alla har kännning av.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) kort genmäle:

Herr talman! Om jag inte fattat herr Elofsson fel sade han att om man vill ha en räntesänkning måste man väcka en

Statsverkspropositionen m. m.

motion i riksdagen. Det har vi gjort, och jag tror också att centerpartiet har gjort det, men när motionerna behandlades av riksdagen hänvisade man till att det var riksbanksfullmäktige som skulle avgöra denna fråga.

Jag noterar att herr Boheman befinner sig på en hastig reträtt, och det måste jag notera med tillfredsställelse. Nu säger han att alla önskar en total avrustning. Det är en reträtt från de kategoriska uttalanden han gjorde i sitt första anförande här på förmiddagen.

När det sedan gäller Lumumba håller herr Boheman fast vid att man i säkerhetsrådet vittnat om den sak det här gäller. Vem har vittnat i säkerhetsrådet att Lumumba skulle ha lovat ett 60-tal parlamentsledamöter att bli ambassadörer? Det måste vara en evig lögn. Men som statsminister kan han möjligtvis ha talat med någon, när staten var nystartad, om att man väl i alla fall måste ha några ambassadörer, och så har man tillverkat denna historia, och det får väl ses som ett led i den internationella kampanjen gentemot Lumumba.

Det var någon som sade omedelbart efter det att jag hade hållit mitt anförande att jag hade varit alltför hård i mitt omdöme beträffande regeringen och vattenfallsstyrelsens planer på utbyggnad av vattenkraften i Torne och Kalix älvar. Jag var inte hårdare i mitt omdöme än herr Grym var i sitt anförande när han första gången tog upp denna fråga här i riksdagen.

Herr ÖHMAN (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag begär ordet en gång till, men jag kan verkligen inte tolerera att herr Boheman, f. d. svensk ambassadör, skall glida undan på det sätt han försöker göra.

Herr Boheman, här är det inte fråga om någon förhandling mellan diplomater, utan här gäller det en allvarlig politisk, av svenska folket vald församling. Vad herr Boheman sagt på förmiddagen finns i protokollet. Vad herr Boheman nu säger är en fullkomligt på fri hand

gjord citering, som han försöker komma undan med att säga att det är hans tolkning. Tack så mycket! Har herr Boheman rätt att stå inför den svenska riksdagen och ur sin synpunkt tolka vad de 81 kommunistiska partierna skrivit ned och som han fått svart på vitt på? Det är ju — jag vill inte använda ett alltför hårt uttryck — ett försök att med sin s. k. auktoritet som tidigare ambassadör föra den svenska riksdagen bakom ljuset. Nu visste inte ens herr Boheman när Chrustjev höll sitt tal. Jag måste rätta till det och jag ber om ursäkt för det, herr Boheman, men jag har läst talet på originalspråket, och där finns inte ett enda ord som styrker vad herr Boheman här sagt.

Herr GRYM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i debatten i denna sak mellan kommunisterna och herr Boheman. Jag anser för min del att herr Bohemans första anförande stod på ett synnerligen högt plan, och jag lyssnade på det anförandet med mycket stort intresse.

Det var inte för den sakens skull jag begärde ordet, utan det var faktiskt min vän, får jag säga, här till vänster på Norrbottenslänsbänken som uppkallade mig. Det är så att vi sysslat med Norrbottensfrågor och kalottfrågor och sådana saker, och i många stycken är vi överens — det är inte tu tal om den saken. Herr Helmer Persson försöker göra sitt allra yttersta och bästa, men det är så med kommunisterna att de många gånger förstör så mycket för oss. När vi försöker göra vårt bästa och vårt ytters- ta, kommer de sedan och gör sitt allra sämsta — det är på det sättet. De tror själva att de gör det bästa, men det är tvärtom.

Jag skall inte alls gå in på frågorna om LKAB och malmfonden. Det är ju frågor som vi senare skall syssla med här i kammaren. Jag måste säga att det gäller mycket besvärliga spörsmål, som jag inte tar någon ställning till nu, och jag tror knappast, att herr Helmer Persson har gjort det heller.

Statsverkspropositionen m. m.

Frågan om Töre har observerats av regeringen — det kan väl inte herr Helmer Persson förneka. Regeringen har ju lagt fram sitt förslag på den punkten i statsverkspropositionen. Det står herr Helmer Persson fritt att — om han inte är nöjd med regeringens förslag — väcka en motion i ärendet. Men så länge inte herr Helmer Persson har gjort det, vet jag inte om hans allmänna hugskott och utläggningar, som vi i stort sett känner till i Norrbotten, är så mycket att ta fasta på.

Herr **BOHEMAN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara förlänga diskussionen med ett ord till herr Öhman. Såvitt jag har mig bekant hölls Chrustjovs tal den 6 januari men publicerades den 17 januari. Vilket datum man väljer tror jag knappast har så stor betydelse.

Vad i övrigt beträffar det kommunistiska manifestets mening och innehåll så tror jag att det är bäst att kammarens ledamöter tar sig tid att studera manifestet. Om man läser igenom det får man se vem som är den vederhäftigaste.

Herr **PERSSON, HELMER**, (k) kort genmäle:

Herr talman! Herr Grym har nog fått det hela om bakfoten, när han säger att vi kan stå och fightas sida vid sida med socialdemokraterna i Norrbotten, men sedan kommer vi kommunister efteråt och förstör allting. Jag har svårt att förstå hur herr Grym kunde fälla ett sådant yttrande. Vad har vi förstört i malmfondsutredningen? Vi kommunister och hela Norrbotten — om man undantar den som var med i malmfondsutredningen — fördömer denna utredning och kräver samstämmigt, att nu må det bli ändring från regeringens sida, så att malmfonden användes för att bygga ut näringslivet i Norrbotten.

Vi är ju överens med de andra. Förstör vi då någonting genom vår aktivitet? Inte vet jag om vi förstörde någonting, när vi under valet tvingade herr

Lange att säga någonting om Töre. Faktum var ju, att industrien i Töre skulle läggas ned, men så måste herr Lange resa upp till Skellefteå och säga, att det kommer ett regeringsförslag. »Nu måste vi mera verksamt ingripa» var det uttryck herr Lange använde. Staten har lagt ned flera miljoner på halvmesyrer i Töre och Morjärv och har hållit en hel sockens befolkning i ovisshet under ett helt årtionde. Är det att förstöra när man kräver att de statliga insatserna skall ha bestående värde, att staten inte skall kasta bort pengar i onödan, som man har gjort i Morjärv och Töre?

Herr **ÖHMAN** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara instämma i en sak som herr Boheman yttrade, nämligen att kammarens ledamöter borde jämföra vad som är sanning. Jag vill i närvaro av kammarens ledamöter lova att samtliga ledamöter i kammaren skall få samma dokument som jag på förmiddagen gav till herr Boheman. Kammarens ledamöter kan studera det. Jag litar verkligen på ledamöternas omdöme och att ledamöterna inte gör samma tolkning som herr Boheman gjorde och som är gripen ur luften.

Herr **GRYM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte bli långrandig. Jag tänkte framför allt bara på en sak, nämligen att herr Helmer Persson och jag inte bör vara alltför heta på gröten. Jag tycker för min del att det vore lämpligt att vi väntade på regeringens förslag när det t. ex. gäller LKAB, malmfonden, Töre och sådana frågor. Vi får väl sedan tid att resonera om detaljer. Det är det enligt min mening för tidigt att göra nu, och jag antar att herr Helmer Persson är överens med mig i dessa stycken.

Herr **ASPLING** (s):

Herr talman! Det kommer på min lott att återgå till talarlistan.

Jag skall börja med att göra den erin-

Statsverkspropositionen m. m.

ringen att årets remissdebatt inleder den nya valperiod som valet till andra kammaren i fjol höst startade. Den nya statsverksproposition som vi nu erhållit utgör också den första under denna period. Den har mottagits av oppositionen — det tror jag nog man kan säga — med en viss respektfull välvillighet. Bakom den ligger den allmänna ekonomiska politik, en finans- och kreditpolitik som har präglats av både beslutsamhet och fasthet. Det har kunnat registrerats stora framgångar på olika områden i det avseendet.

Jag vill bl. a. erinra om de betydelsefulla framgångar som vunnits genom den statliga obligationsupplåningen. Vidare vill jag erinra om förra riksdagens beslut i avsikt att stimulera avsättningen till investeringsfonderna, som utifrån samhällets synpunkt varit mycket framgångsrik, och till detta kan också fogas en annan viktig del, höstriksdagens beslut för underlättandet av nyemissioner inom aktiebolagen. Allt detta har varit åtgärder präglade av framgång.

Den nya statsverkspropositionen knyter helt naturligt an till den politik som väljarna i höstens val gav sitt förtroende och som kommit att sätta sin prägel på vårt lands utveckling under de senare decennierna. Det finns inte heller någon anledning för socialdemokratien att förändra riktlinjerna för framtiden. Det har varit en framstegspolitik som utgjort riktmärket för våra strävanden, och det resultat vi kan avläsa ger oss anledning till tillfredsställelse.

En genomgång av huvudtitlarna ger klara belägg för att vi i snabb takt fortsätter uppbyggnadsarbetet på samhällslivets olika områden. Det är inte minst glädjande att vi på åtskilliga av de områden, där behoven har varit och är så uppenbara, nu får tillfälle till ökade insatser. Det gäller de eftersatta grupperna i samhället. Det gäller sjuk- och hälsovården, mentalsjukvården och ungdomsvården, för att endast nämna några rubriker på områden som berör människorna på ett mycket påtagligt sätt. Vidare fortsätter utbyggandet av våra kommunikationer både då det gäller

vägar och gatubyggnad. Televisionen har fått ett ökat stöd, vilket kommer att medföra att vi på rekordtid får vårt TV-nät utbyggt och att möjligheter självfallet bör öppna sig till både förbättringar av programmen och utökning av sändningstiderna. Bostadsbyggandet kommer fortsättningsvis att ligga på en rekordhög nivå, och vad som är inte minst glädjande med sikte på framtiden är den starka utbyggnaden av undervisningsväsendet. Vi startar med andra ord den nya valperioden på 1960-talet med ett arbetsprogram som i snabb takt på olika områden kommer att medföra förbättringar och en direkt standardhöjning.

Budgeten präglas av den samhällssyn som socialdemokratien under decennier kämpat för. Den visar klart sambandet mellan samhällsinsatserna och den enskilda människans standard. Jag föreställer mig att oppositionen mot bakgrunden av fjolårets valrörelse kommer att bli mycket försiktig när det gäller prutningarna. Motiven för de höjda anslagen på de olika områdena är också uppenbara.

En minskad takt i utbyggnadspolitiken skulle genast ge sitt utslag i en försämrad service. Det är tvärtom så att vi på många områden skulle önska vi kunde satsa ännu mera. Vi har från socialdemokratiskt håll aldrig dolt att det alltså finns köer och brister i samhället som måste avvecklas och avvecklas i en snabb takt. Med tillväxten av våra samlade resurser bör vi också under det nya decenniet ha möjligheter att lyckas härmed, även om en fortsatt standardstegring i sig själv kommer att föda många nya behov och många nya krav.

Herr talman! I mitten av 1950-talet anordnade socialdemokratiska partiet och LO en konferens under rubriken »Tekniken och morgondagens samhälle». Den tog upp på ett mera konkret sätt en rad av de problem den nya tekniken skapat men också de stora förutsättningar som den snabba tekniska utvecklingen under vissa bestämda förutsättningar skulle kunna komma att ge oss. Det tilldrog sig vid detta tillfälle en viss uppmärksam-

Statsverkspropositionen m. m.

het att en känd nationalekonom ställde en prognos att vi inom loppet av 20 år kunde tänkas fördubbla vår produktion och — om freden i världen bestod — om cirka 20 à 25 år också nå fram till en fördubbling av vår standard. Han baserade dessa sina antaganden på att själva tekniken skulle förbli den stora drivkraften mot högre produktion och också inkomster, att forskningen och vetenskapen skulle ge oss nya upptäckter, nya metoder och en effektivare produktionsapparat men att självfallet också den nya tekniken krävde stora kapitaltillskott och att därmed själva kapitalbildningsproblemet skulle komma att stå i centrum.

Tillväxten av vår nationalprodukt fortsätter, och vi har haft möjligheter att uppehålla en mycket hög investeringsnivå. Det sker för övrigt i dag inom det svenska näringslivet en stark förnyelse och effektivisering av produktionsapparaten. Mycket talar för att prognosen från 1950-talets mitt inte kommer att bli jävad av utvecklingen.

Självfallet är emellertid vårt beroendeförhållande av de utländska marknaderna stort, och vi kommer alltid att vara känsliga för svängningarna i konjunkturerna utanför våra gränser. Hittills finns det dock all anledning att med tillförsikt se framtiden an. Vi bör i fortsättningen kunna hävda oss väl i den stegrade konkurrensen på de alltmer integrerade marknaderna i världen.

I detta perspektiv, med en snabb tillväxt av våra resurser, skapas också större möjligheter än tidigare att planera på längre sikt. Årets budget speglar, tycker jag, i hög grad allt detta. Vi satsar mera på de viktiga skol- och utbildningsfrågorna, på forskning och vetenskap, på kommunikationer och samfärdsel, som vi vet kommer att ha en sådan stor och avgörande betydelse för den framtida utvecklingen.

Jag skall inte, herr talman, ens försöka göra en skiss till en sorts prioriteringsordning av de frågor vi nu måste ha i blickpunkten. Helt naturligt kommer fortsättningsvis från socialdemokratiskt håll den fulla sysselsättningen att förbli

en primär punkt för vår politik. Den förutsätter i dagens samhälle en helt annan arbetsmarknadspolitik än tidigare och att vi också är beredda att ta konsekvenserna härav. Arbetslösheten betyder inte bara en olycka för de människor som drabbas av den utan också att man inte utnyttjar dagens dyrbara och morgondagens ännu dyrbarare maskiner och tekniska utrustning. Vi har exempel härpå inte minst från Amerika; vi kan i dagens tidningar läsa om att det i mitten av januari sannolikt kan beräknas finnas över fem miljoner arbetslösa där, medan samtidigt en stor del av Amerikas väldiga produktionsapparat icke är till fullo utnyttjad.

I den maktkamp mellan öst och väst som präglar vår tid tror jag det är en inte bara angelägen sak utan något av en livsfråga att man i Västerlandet kan hålla en ökningstakt i produktionen som inte understiger de kommunistiska ländernas. Enklarest skulle man kanske kunna uttrycka det så, att vi inte har råd med en politik i dagens samhälle som innesluter risker för arbetslöshet och stagnation. Rapporterna från det privata näringslivets investeringskalkyler i vårt land för framtiden tyder inte heller på någon pessimistisk uppfattning om våra förutsättningar. De planer som i dag föreligger ger tvärtom anledning till optimism. Det näringspolitiska klimatet, som oppositionen ofta brukar tala om, tycks vara gott.

Låt mig så, herr talman, gärna stryka under några synpunkter som under senare år ofta blivit upprepade i denna kammare, nämligen om sambandet mellan de statliga och de privata investeringsringarna. Vi upplever kanske i dag på ett mera påtagligt sätt än tidigare just detta samband. En industri behöver exempelvis bygga ut, behöver ingenjörer, tekniker, yrkeskunnigt arbetskraft, men också bostäder för de anställda, skolor, goda kommunikationer, en på platsen hyggligt ordnad hälso- och sjukvård, fritidsanordningar och mycket annat. Allt detta ställer krav på samhället, såväl på kommunerna som på staten, ja, det är en förutsättning för att insatserna

Statsverkspropositionen m. m.

skall kunna göras och att planerna snabbt skall kunna realiseras, att samhället verkligen ger detta stöd, denna service. Låt mig kalla det den samhällsliga basorganisationen, vars betydelse för framtiden enligt mitt sätt att se blir allt viktigare.

Och låt mig gärna upprepa vad som ofta från socialdemokratiens håll framhållits, att skall samhället kunna göra de insatserna måste också samhället ha de ekonomiska förutsättningarna härför. De ökade anslagen på de olika huvudtitlarna utgör väsentliga bidrag till denna basorganisations förbättring. Det är därför jag gärna vill notera att oppositionen tydligen dragit konsekvenser av valet och dess resultat. Det är väl inte bara det att nu högern och centern slutit sig till folkpartiets tidigare deklaration att ATP ligger fast, tydligen kan vi också räkna med att den stridsyxan man under valrörelsen så djärvt svängde mot omsättningskatten nu grävs ned åtminstone tillsvidare. Den budget vi nu har framför oss skulle sannerligen ha sett mycket annorlunda ut utan den förstärkning som vi erhöll genom omsättningskatten, och vi behöver bara blicka framåt ytterligare några budgetår för att ha klart för oss hur nödvändig den kommer att vara, ty kraven kommer inte att minska, tvärtom. Jag antar att när vi efter en tid kommer att kunna summera ned årets motionsflod och alla de önskemål som där är inneslutna, kommer vi också att nå fram till mycket stora tal. Åtskilligt av allt detta skulle säkerligen vara både önskvärt och angeläget att realisera på ett eller annat sätt, men här reser helt naturligt våra ändå begränsade tillgångar ett hinder.

Vi vet dessutom att även om anslagen till utvecklingsländerna undergått en kraftig ökning kommer vi inte undan att för den nu överblickbara framtiden räkna med att göra ännu mera. Här har helt naturligt vårt land förpliktelser, och inte minst känner socialdemokratien det angeläget att hävda idéerna om jämlikhet och solidaritet mellan rika och fattiga länder. Har man upplevat förhållandena i en del av de stora underutvecklade om-

rådena i världen är det kanske närmast behovens oerhörda omfattning man stannar för. Vi har hjälpt och hjälper utan tvekan på ett mycket påtagligt sätt på många håll ute i världen, men det är droppar i havet, och våra egna insatser kommer alltid att bli ytterligt små i förhållande till behovens storlek.

Vad man här vill hoppas är att alla avancerade industriländer, vilkas folk lever nästan på en privilegierad standard i förhållande till folken i de underutvecklade länderna, samfällt skall öka sina insatser och att det skall ske på ett planmässigt och metodiskt sätt. Vi själva har också anledning att diskutera den kommande inriktningen och utformningen av hela vår hjälpverksamhet. Vi vet att det inte bara är en fråga om pengar — vore det endast det, skulle saken egentligen vara enklare, för att nu uttrycka det i en paradox. Vad det här gäller är närmast att ge de fattiga länderna stöd i deras kamp för att övervinna de hinder som föräldrade produktions- och samhällsformer, stark folkökning och otillräcklig utbildning ställer i i vägen för ekonomiska och sociala framsteg. Det kommer i fortsättningen att i långt större utsträckning än tidigare behövas inte endast läkare och tekniker, utan också arbetsledare och yrkeskunnigt folk i skiftande branscher, som är beredda att resa ut i världen och som även har den utbildning som måste förutsättas för att de skall kunna lyckas.

Naturligtvis bör vi också vidga möjligheterna i vårt land att ta emot en större skara av unga människor från utvecklingsländerna för studier och utbildning. Jag tror att vad vi här står inför endast är en början. Det vore i hög grad önskvärt att vi kunde skapa mera långsiktiga planer och bestämma målet för våra insatser i en anda av enighet och inbördes solidaritet. Detta är sannerligen inget område där kortsynta partitaktiska spekulationer hör hemma. Den enighet om vidgade insatser som från så många olika håll i dag deklarerar i vår svenska riksdag pekar också i den riktningen, och vad som icke är minst glädjande är att den svenska ung-

Statsverkspropositionen m. m.

domen i så stor utsträckning ställt sig bakom denna sak. Det tyder inte bara på idealitet och god vilja, utan också på en verklighetssyn, ty dessa problem ute i världen kommer att i hög grad bli den svenska ungdomens problem och också dess uppgifter i morgondagens samhälle.

Herr HERMANSSON (cp):

Herr talman! När det gäller nionde huvudtiteln i 1961 års statsverksproposition kan man i år ur jordbrukets synpunkt glädja sig åt en mera positiv framställning, i varje fall jämfört med förra årets, då den nionde huvudtiteln var den enda som minskade anslagsmässigt sett. Fortfarande måste man dock konstatera, att jordbruket i jämförelse med övriga departementsförslag allt fort ligger i lä, tyvärr ofta på mycket vitala områden.

Det är två frågor jag här skulle vilja anlägga några synpunkter på. Den ena är frågan om bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter, och den andra är småbruksfrågan.

När det gäller lantbruksundervisningsanstalterna är situationen den, att det enligt lantbruksstyrelsen och 1955 års lantbruksundervisningskommitté finns ansökningar om statsbidrag, som avser före den 1 april 1960 påbörjade eller färdigställda byggnader, vid inte mindre än 51 skolor, med en sammanlagd byggnadskostnad av 35—36 miljoner och ett beräknat statsbidrag av nära 24 miljoner kronor. Till detta kommer att det hos lantbruksstyrelsen samtidigt finns inne ansökningar rörande ännu ej igångsatta byggnadsarbeten från 20 skolor, representerande en sammanlagd byggnadskostnad av i runt tal 9 miljoner kronor.

Jordbruksutskottet och riksdagen hade i fjol, alltså 1960, att ta ställning till ett med 50 procent nedbantat förslag. Jordbruksministern föreslog nämligen att anslaget skulle utgå med 500 000 kronor i stället för tidigare anslagna 1 miljon kronor. Riksdagen beslöt på jordbruksutskottets förslag att återföra eller rättare sagt fastställa anslagsbeloppet för

innevarande budgetår till 1 miljon kronor, men samtidigt uttalade utskottet, och detta blev även riksdagens beslut, att vid sidan av de nya bidragsbestämmelser som den sittande lantbruksundervisningskommittén hade att uppgöra, även en plan för avveckling av statens moraliska utfästelser borde utarbetas och tillämpas.

I år föreslår jordbruksministern i avslutning till riksdagens beslut ett anslag på 3 miljoner kronor. Det är tacknämligt att notera denna höjning och förbättring, men med hänsyn till de stora eftersläpningarna och på grund av den kö av nya, ej igångsatta byggnadsarbeten som förefinns undrar jag om det ej funnits skäl för att i detta läge hellre följa lantbruksstyrelsens förslag om ett till 4 miljoner kronor höjt anslag.

När man sedan i åttonde huvudtiteln och annorstädes noterar de väldiga belopp som staten och kommunerna i form av såväl investeringsbidrag som driftbidrag anslår till yrkesskolor för andra kategorier av ungdomar än jordbruksungdom, kan det inte hjälpas, herr talman, att man även ur rättvisesynpunkt tycker att avvägningen av detta statsstöd är något enkelriktad.

Så några ord om småbruksstödet. Utan att ingå på alltför många detaljer vill jag framhålla, att småbruksutredningens enhälliga förslag, som framlades i början av 1958, innebar ett småbruksstöd av 133 miljoner kronor. Jordbruksministern gjorde emellertid vissa avvikelser från utredningsförslaget, som på väsentliga punkter innebar skärpningar av bidragsbestämmelserna och nedskärningar i fråga om bidragsskalorna. Den kungl. propositionen kom att innehålla ett förslag om 114 miljoner kronor, och detta antogs av riksdagen för budgetåret 1959/60. På grund av skärpningen av bestämmelserna och det därigenom ökade bortfallet av bidragsberättigade småbruk och av flera andra orsaker har jordbruksministern i år ansett sig kunna skära ned anslaget till 98 miljoner kronor. 1960 års jordbruksutredning har emellertid nu framlagt ett siffermaterial, som klart visar småbrukarnas låga in-

Statsverkspropositionen m. m.

komstnivå i förhållande till andra grupper i samhället, samtidigt som det också påvisas hurusom småbrukarna under senare år inte ens nominellt kunnat uppnå någon inkomstförbättring, allt medan andra grupper i samhället kommit i åtnjutande av en fortlöpande standardstegring.

Vi har väl alla klart för oss att rationaliseringen av jordbruket fortfarande är betingad av den utveckling som väl ingen kan och kanske ingen vill hejda. Det gäller dock att se till, att anpassningen till denna utveckling blir så naturlig som möjligt, att den pågående processen för de människor det gäller inte blir för smärtsam och att man är aktsam inte minst inför den stora frågan om landsbygdsbefolkningens uttuning och de konsekvenser den kan få för hela vårt samhälle.

Centerpartiet har alltsedan småbruksutredningens förslag framlades ställt sig bakom praktiskt taget hela förslaget. Även i år följer vi utredningens linjer med ett efter utvecklingen anpassat förslag. Vi har i år också att med tillfredsställelse konstatera att även högern och folkpartiet går på samma linje. Vågar man möjligen, herr talman, hoppas på en samfällid bättre lösning av småbruksfrågan än hittills?

Får jag slutligen, herr talman, anföra några synpunkter av mera lokalpolitisk karaktär. Vi har anledning i Bohuslän att glädjas över näringslivets utveckling under senare år. Vad som här hänt alltifrån Gustaf Thordéns skapelse, Uddevallavarvet, till vad som nu kulminerar i stenungsundsprojektet ger åt Bohuslän en optimism och tillförsikt inför framtiden, som i sin tur skapar nya möjligheter och nya förutsättningar. Men, herr talman, och det är ett stort men, det är till övervägande delen södra Bohuslän som expanderar; norra Bohuslän har dessvärre alltför många av sina gamla problem och svårigheter kvar. Ändå är det så att norra Bohuslän har minst lika goda hamnar och hamnmöjligheter året om som södra delen av landskapet. Det behöver göras något ytterligare för norra Bohuslän.

Vad som i dag är ett stort önskemål och som vi tror skulle vara av stor betydelse för både Bohuslän och Dalsland är ett realiserande av den s. k. Dalslandsleden, alltså en ny eller förbättrad landsvägsförbindelse från Strömstad med Dalsland och varför inte Värmland. Den skulle komma att betyda mycket från skoglig synpunkt, för handel och turism. Jag vet att det är många projekt som trängs på önskelistan om nya vägar, och skulle vi ställa oss i kön, skulle det kanske dröja årtal innan vi kunde få vårt önskemål uppfyllt. Den nordligaste delen av länet har haft en besvärande arbetslöshet, och en viss irritation har tidtals förmärkts då det gällt att finna lämpliga beredskapsobjekt. Vi har nog allmänt den uppfattningen, att just denna vägförbindelse skulle vara ett lämpligt beredskapsarbete. Jag tror mig också veta att den lokala arbetsmarknadsorganisationen är mycket intresserad av projektet.

Herr talman! Jag har i detta sammanhang önskat föra fram och understryka dessa synpunkter, som visst inte är nya eller okända för statsmakterna. Jag hoppas att problemen kan lösas snabbt och effektivt.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! Vid denna sena tidpunkt vill jag begränsa mitt anförande till några detaljfrågor som berör hantverket och den mindre industrien. Jag ber då att först få beröra några yrkesutbildningsfrågor som speciellt gäller dessa näringsgrenar.

Yrkesutbildningsväsendet har under det senaste decenniet expanderat mycket starkt i vårt land. Det har främst varit tre faktorer som drivit på utvecklingen, för det första de växande ungdomskullarna och för det andra vårt näringslivs allt större behov av kvalificerad arbetskraft. Mekaniseringen av arbetsprocessen ställer allt större krav på väl utbildade och högt kvalificerade medarbetare på alla områden. För det tredje har det varit strävandena efter att i anseende- och utbildningshänseende söka jämställa de

Statsverkspropositionen m. m.

praktiska och teoretiska yrkena, vilket accentuerar behovet av att ge även den ungdom som söker sig till det praktiska livet en gedigen skolutbildning. Det är lika viktigt för vår produktion och vårt framåtskridande att det finns skickliga yrkesarbetare som att det finns kunniga tekniker. Det är lika angeläget för samhället att det finns duktiga hantverkare och servicemän som att det finns skickliga ämbetsmän och administratörer.

Denna inställning till de praktiska yrkena, vilken för övrigt utgjort drivfjädern vid planerandet av vår nya grundskola, är, anser jag, glädjande och värdefull. Näringslivet har med tacksamhet accepterat det allmänns insatser på yrkesutbildningens område. Även hantverket och den mindre industrien rekryterar i stor utsträckning numera sin arbetskraft från yrkesskolorna. Utbildningen inom många grenar är väl anpassad till de olika yrkenas kunskapsbehov. Det framgår ju även av att antalet elever vid de centrala och kommunala verkstadsskolorna, som avslutar sin skolmässiga utbildning med hantverkets traditionella men till modernt kunskapsbehov anpassade yrkesexamen, gesällprovet, blivit allt flera.

Trots utbyggnaden av det allmänna skolväsendet på yrkesutbildningens område behövs emellertid alltjämt näringslivets insatser. Med den stora efterfrågan på elevplatser som råder är det dels förordat med mycket betydande kostnader och drar dels en mycket lång tid att genom skolbyggen fylla behovet. Fortfarande är det en mycket stor procent av den inträdessökande ungdomen som på grund av platsbrist inte kan tas emot. I ett sådant läge är det nödvändigt att satsa på näringslivets medverkan. Det gör ju även staten genom att på olika sätt uppmuntra näringslivets insatser. Staten lämnar bidrag till industrierna för deras industriskolor, till de inbyggda verkstadsskolorna och även till den för hantverket speciella utbildningsmetoden, lärlingsutbildning på hantverksmästarens verkstad. Förra årets riksdag visade sin uppskattning av denna utbildningsform genom att höja bidraget till

hantverksmästarna från 1 500 till 2 000 kronor. Kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning har i sina petita för nästa budgetår liksom tidigare visat sin uppskattning, och även departementschefen har genom att föreslå en höjning av bidragsgrunden med antalet 100 från 1 200 till 1 300 visat sin välvilja mot denna utbildningsform.

Men ändå kan man konstatera att det råder stor okunnighet om utbildningsmetodens betydelse. Sedan jag för ett par år sedan började handskas med utbildningsfrågor på det centrala planet, har jag med förvåning märkt att det finns en viss tendens att underskatta denna utbildningsmetod och undervärdera dess möjligheter att ge ungdomen en kvalitativt god utbildning i yrket. Den undervärderingen beror på att man inte äger tillräcklig kännedom om hantverksutbildningens uppläggning och organisation. Denna bristande kännedom förekommer understundom hos personer och grupper som ute i landet är delaktiga i ansvaret för utformningen av vår yrkesutbildning. Den finns såväl hos skolfolk och politiker som hos näringslivets företrädare. Det har t. ex. nyligen förekommit, att man uppdelat yrkesutbildningen i systematiserad och osystematiserad utbildning och till den senare räknat lärlingsutbildningen hos hantverksmästare. Och ändå är det faktiskt så att just många hantverksyrken i vårt land och annorstädes varit de första näringsgrenar, som på eget initiativ organiserat en systematiserad yrkesutbildning. Det finns yrken, som långt innan yrkesskoleväsendet fick någon betydelse i vårt land byggt upp en väl planerad utbildning med specificerade läroplaner, årsprov och avslutningsexamen. Det arbetet har skett i samverkan mellan företagare och anställda. Den moderna lärlingsutbildningen tillkom inte endast av ideella skäl som ett arv från skråtiden med dess vakthållning omkring yrkesskickligheten, utan den har vuxit fram som en nödvändig förutsättning för yrkenas forthetstånd. Den systematiserade lärlingsutbildningen hos hantverksmästarna har varit det enda medel som tidi-

Statsverkspropositionen m. m.

gare funnits att förse yrkena med kvalificerad arbetskraft, och den utbildningsformen behövs även i våra dagar.

På många yrkesområden lägger man ned mycket stor omsorg och stort intresse på dessa frågor. Bakom de strävandena ligger ansvaret för yrkets anpassning till vår moderna tids krav på snabb och aktuell omställning även av utbildningen till nutida arbetsmetoder. Liksom hantverksyrkena inte är någon kvarleva från en försvunnen skråtid utan i stället med anpassning till samhällsutvecklingen och med omställning av arbets- och produktionsmetoder till modern teknik fullgör en samhällsnödvändig funktion speciellt på service- men även på produktionsområdet, så är också utbildningen inom dessa yrken en fullt modern företeelse, även den anpassad till de krav som det aktuella arbetslivet ställer på yrkesutövaren.

Därför pågår alltid inom våra organisationer ett omfattande arbete på att göra upp och aktualisera läroplaner, utarbeta provbestämmelser och kontrollåtgärder. Läroplanerna är väl systematiserade och detaljerade. En del yrken har genomfört årsprov så att yrkesnämnder, bestående av representanter för företagar- och arbetarorganisationer, skall kunna följa utbildningen, och i de flesta yrken avslutas utbildningen med ett examensprov. Det är en yrkesexamen som från skråtiden har kvar namnet gesällprov. Men även om denna beteckning anknyter till en tradition, är själva examen ett fullt tidsenligt avslutningsprov över en fullständig utbildning i ett modernt yrke. Den är en parallell till de examina som förekommer på det teoretiska området. Även den unge hantverkaren sätter värde på att han genom detta examensbevis får ett erkännande för fullgod yrkesutbildning.

Herr talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter på denna utbildningsform för att här i kammaren skingra de missförstånd som eventuellt kan finnas bland ledamöterna inför den behandling riksdagen i år skall ägna dessa frågor. Med det sagda som bakgrund ber jag att få ta upp några punkter i åtton-

de huvudtiteln, vilka just handlar om lärlingsutbildningen hos hantverksmästaren.

Förra året biföll riksdagen, såsom jag redan framhållit, det sedan flera år framförda önskemålet om höjning av grundbidraget för denna utbildning från 1 500 till 2 000 kronor. Dessutom utgår ett tilläggsbidrag å 1 200 kronor för teoriundervisning på betald arbetstid. Tyvärr har detta tilläggsbidrag tagits i anspråk i mycket ringa utsträckning, huvudsakligen beroende på att de till bidraget knutna undervisningsmetoderna inte kunnat tillämpas. I årets statsverksproposition har på förslag av KÖY en utvidgning av bidragens användningsområde förordats, så att teoribidraget även kan användas för korrespondenskurser och kurser anordnade av hantverkets organisationer. Det är en framgång som vi hälsar med tillfredsställelse. Denna nya möjlighet hoppas vi skall bidra till att flera lärlingar skall komma i åtnjutande av en god teoretisk utbildning i yrket.

Till följd av den ökning av bidragsbeloppet, som förra årets riksdag beslutade, har intresset för denna form av yrkesutbildning stigit väsentligt, ja, i sådan utsträckning att antalet av riksdagen för innevarande budgetår beviljade bidragsrum, vilket uppgår till 1 200, är helt otillräckligt. Antalet bidragsansökningar är för innevarande budgetår redan, sedan endast hälften av budgetåret tillämdalupit, uppe i omkring 1 300. Antalet beviljade bidrag beräknas vid slutet av innevarande budgetår uppgå till 1 500, och det skulle då föreligga en brist på 300 bidragsrum.

För budgetåret 1961/62 bör med hänsyn till den tendens till ökat intresse för denna utbildningsform, som nu kan konstateras, bidragsrummens antal beräknas snarare överskrida än underskrida 1 600. Med denna brist på 300 bidragsrum vid slutet av det löpande budgetåret och för att tillgodose ett behov av 1 600 bidragsrum under nästa budgetår skulle alltså krävas att årets riksdag beviljar en ökning av antalet bidragsrum till 1 900, vilket även föreslagits i motio-

Statsverkspropositionen m. m.

ner i båda kamrarna. Departementschefen har, såsom jag tidigare sagt, medgivit en ökning av antalet bidragsrum till 1 300 och för denna ökning med 1 000 bidragsrum beräknat en merkostnad av 43 000 kronor. Efter samma beräkningsgrund skulle höjningen av antalet bidragsrum till 1 900 komma att dra en kostnad av cirka 300 000 kronor. Det är emellertid inte så farligt som det låter. Det innebär jämfört med innevarande budgetår en kostnadsökning på 40 000 kronor.

Jag vill än en gång framhålla det för staten ekonomiskt fördelaktiga i att satsa på denna utbildningsform. De 400 nya elevplatser som näringslivet ställer till förfogande, om antalet bidragsrum höjes till 1 900, blir väsentligt billigare för staten än om samma antal elevplatser skulle åstadkommas genom en utbyggnad av yrkesskolorna. De jämförbara årliga driftkostnaderna belöper sig till cirka 266 400 kronor för hantverksutbildning av dessa 400 nya elever och cirka 2 miljoner kronor för yrkesskoleutbildningen. Dessutom skulle 400 nya elevplatser vid yrkesskolor betinga en investeringskostnad på cirka 12 miljoner kronor. Endast räntekostnaderna på det nedlagda kapitalet skulle belöpa sig till omkring 720 000 kronor. Jag är på det klara med att dessa siffror inte är helt jämförbara, men de ger dock en uppfattning om vilka besparingar som staten kan göra genom att satsa på näringslivets insatser även på detta område.

Jag vill, herr talman, bringa i åminnelse den debatt, som statsministern och herr Ewerlöf i dag haft i denna kammar om investeringarnas räntabilitet, där statsministern framhöll att investeringar för undervisning och utbildning var i högsta grad räntabla. Jag vill i detta sammanhang säga att den investering, som staten här gör, då vi på ett mycket ekonomiskt fördelaktigt sätt får denna tillökning i antalet elevplatser, också är i allra högsta grad räntabel.

Det ligger såväl i näringslivets som i statens intresse, att den lärlingsutbildning som bedrivs med anslag av statliga

medel, liksom all annan yrkesutbildning, blir av fullgod kvalitet. Den utbildningsform, som det här är fråga om, står under yrkesöverstyrelsens tillsyn, och denna tillsyn utövas av särskilda ombud. I regel tillsättes två ombud för varje lärling. Den ene företräder företagarnas och den andre arbetstagarnas intressen. Enligt yrkesöverstyrelsens uppfattning, vilken jag till fullo delar, är den ersättning, som nu utgår för dessa kvalificerade inspektionsuppdrag av skickliga yrkesmän, alltför låg. Överstyrelsen har i skrivelse till Kungl. Maj:t anmält det angelägna i att ombudsmannainstitutionen verkligen arbetar effektivt, men här för krävs enligt överstyrelsen en höjning av ersättningen för dessa inspektionsuppdrag. Man vill bland annat höja ombudsbidragen från 45 till 100 kronor. Detta önskemål från KÖY har departementschefen för sin del icke velat tillstyrka, och jag har en viss förståelse härför. Jag är medveten om att KÖY:s anslagsäskanden och önskemål är behjärtansvärda och att en effektivisering är nödvändig, men en höjning av ersättningen till lärlingsombuden enligt överstyrelsens förslag skulle innebära en kostnadsökning av omkring 500 000 kronor per år. Med hänsyn till den betydande kostnadsökning som detta förslag innebär anser jag att den nuvarande ombudsinstitutionen och inspektionsordningen bör underkastas en principiell översyn, vilket även föreslagits i likalydande motioner i de båda kamrarna. Man kan tänka sig att för vissa branscher tillsätta en heltidsavlönad inspektör och konsulent, som får i uppdrag att sköta granskningen av denna utbildning men som också fungerar som både teknisk och pedagogisk konsult för lärlingsutbildningen inom yrket.

Jag vill, herr talman, också begagna tillfället att tala något litet om den högre utbildningen inom hantverket och den mindre industrien, nämligen den utbildning som handhas av statens hantverksinstitut, som vi betecknar som hantverkets högskola. Det är alldeles nödvändigt att hantverksinstitutet får möjligheter att rusta upp sin maskinpark. In-

Statsverkspropositionen m. m.

stitutet har till uppgift att genom kursverksamhet ge företagare och anställda kunskaper i speciella yrkesfrågor. Institutet skall följa med utvecklingen på teknikens område och vidarebefordra vad det inhämtat till företagen. Då fordras också att dess maskinutrustning och inventarieutrustning är modern och tidsenlig.

Enligt statsverkspropositionen 1959 har statskontoret i sitt yttrande över av styrelsen för statens hantverksinstitut äskat anslag till utrustning och inredning bland annat anför, att »den vid hantverksinstitutet bedrivna verksamheten avsevärt ökat i omfattning sedan år 1940, då institutet organiserades som statlig institution. En häremot svarande komplettering av institutets utrustning och inredning synes mellertid icke ha ägt rum. Framför allt synes viss teknisk utrustning föråldrad och i behov av ersättningsanskaffningar». Statskontoret föreslog en översyn av utrustningsbehovet på längre sikt för hantverksinstitutet. Det är alldeles givet att statskontoret måste ha den uppfattningen, enär många av de maskiner som anskaffades vid institutets start för över 20 år sedan fortfarande används, och detta vid ett institut som skall delgiva yrkesutövarna den aktuella tekniska utvecklingen inom de olika yrkesgrenarna. Vi har i en motion föreslagit, att den översyn som statskontoret föreslagit skall företagas med det snaraste.

Institutet har inte heller möjligheter att låta instruktörer och lärare företa studieresor. För sådana resor talar samma motivering som för anskaffning av nya maskiner, nämligen nödvändigheten av att institutet följer med den tekniska utvecklingen och känner till alla nyheter på olika områden. Det är nödvändigt att både instruktörer och till institutet knutna lärare får möjlighet att resa utomlands för att ta del av alla nyheter på yrkesområdena.

Får jag sedan, herr talman, ta upp några problem rörande de mindre företagens kapitalförsörjning. Den starka tekniska utvecklingen på alla områden ställer stora krav på företagens omställ-

nings- och anpassningsförmåga. Därtill kommer den nya handelspolitiska situationen i Västeuropa, som även den kräver ökade resurser i fråga om verkstader och maskiner i samband med erforderlig rationalisering och specialisering.

På det kommersiella området medför den vidgade marknaden — tills vidare inom EFTA-områdets ram — ökade krav på en effektiv distributionsapparat för export. Det gäller att bygga ut kontakterna på utlandsmarknaderna, att upprätta buffert- och konsignationslager utomlands, att hålla krediter etc. Den vidgade marknaden medför även för de mindre företagen krav på större serier och därmed ökat kapitalbehov för förråds- och lagerhållning. Gruppexport av flera företag, i förekommande fall genom bildande av särskilda gemensamma försäljningsbolag, medför liknande krav på gruppdeltagarnas ekonomiska förmåga.

De ökade finansiella anspråken medför behovet av en effektivt fungerande kreditmarknad. Med hänsyn till de investeringsbehov som antytt kommer behovet av långfristigt främmande kapital att snabbt öka. Företagen måste binda sina egna eller lånade kapitalresurser i fasta anläggningar eller maskiner samt andra långfristiga investeringar. De mindre företagen, liksom de stora, bör då känna den trygghet som möjligheten att binda upptagna lån genom långfristiga avtal ger.

För de mindre och medelstora företagen sker huvuddelen av lånefinansieringen genom landets affärsbanker. Denna utlåning är som bekant enligt gällande banklag i princip kortfristig. De lagbestämmelser som i det avseendet reglerar affärsbankernas utlåning är unika, internationellt sett. Svenska bankföreningen framhöll nyligen i en skrivelse till Konungen följande: »Ingenstades utomlands har man ansett sig ha anledning reglera affärsbankernas möjlighet att lämna bundna lån, och sådan kreditgivning betraktas exempelvis i USA som en av affärsbankernas viktigaste uppgifter.» Det är därför motiverat med en översyn av banklagen på denna punkt,

Statsverkspropositionen m. m.

så att bankerna erhåller generella möjligheter till långfristig långivning.

Då det gäller näringslivets finansiering spelar ju numera ATP-fonderna en mycket viktig roll. Beträffande dessa fonders placering kan vi i dag konstatera att det privata näringslivets andel i fondernas utlåning varit mycket blygsam. Den torde inte komma upp till mer än i genomsnitt omkring 21 procent för samtliga tre fonder. Detta beror inte på att fondstyrelserna givit prioritet åt andra kreditbehov än näringslivets. De har inte givit prioritet åt staten, åt kommunerna eller åt bostadsbyggandet. Nej, det beror i huvudsak på den kontroll av obligationsmarknaden som riksbanken bedriver. På grund av de mycket snäva bestämmelser som gäller för fondernas placering av medlen kan riksbanken effektivt dirigera även detta betydande tillskott på vår kapitalmarknad. Riksbanken kan dirigera de objekt som fonderna kan göra sina placeringar i. Det är bara att se till att de obligationslån som släpps ut överensstämmer med riksbankens och regeringens syn på kreditmarknadens fördelning mellan olika sektorer av samhällslivet. Man kan bara konstatera att riksbankschefen genom denna metod lyckats genomföra en ännu starkare dirigering av fondmedlen bort från näringslivet än han förut åstadkommit genom sina påbud för försäkringsbolagen och bankväsendet.

De mindre företagens kapitalförsörjning från fonderna har under det gångna året varit mycket obetydlig. Visserligen har Aktiebolaget Industrikredit upptagit reverslån hos fonderna på över 10 miljoner kronor, men med de bestämmelser som styr Industrikredits utlåning kommer dessa pengar i huvudsak de medelstora företagen till gagn. Med en nedersta lånegräns på 150 000 kronor i princip och med de stränga föreskrifter om säkerheter som gäller för utlåningen är det ytterst få av de små företagen, som kan använda sig av detta institut. Det är angeläget att bestämmelserna för Industrikredits utlåning omprövas, så att även de mindre företagen kan få tillgång till ATP-medlen och till

den långa marknaden. Jag anser vidare att Industrikredit bör få möjlighet att emittera obligationslån bl. a. hos ATP. Institutets upplåning sker nu mot reverslån som betingar omkring en halv procent högre ränta än obligationslånen. Upplåningen hos Industrikredit ligger omkring 6 1/4 procent, vilket betyder en utlåningsränta till företagen på omkring 7 procent. Pengarna måste genom lämpliga upplåningsmetoder göras billigare.

Finansministern var ju även vid förra årets riksdagsbehandling väl medveten om att AB Industrikredit i sin nya konstruktion inte kunde fylla uppgiften att vara kreditförmedlare till de mindre företagen. Det framgår ju även därav att han ungefär samtidigt som förslaget om Industrikredit bifölls av riksdagen tillsatte en ny utredning om de mindre företagens kapitalförsörjning. Från de mindre företagens sida hoppas vi att denna utredning med statssekreterare Wickman som ordförande skall komma fram till acceptabla lösningar av detta för näringslivet viktiga problem. Jag anser att Industrikredit i det sammanhanget bör erhålla en sådan konstruktion att institutet kan fullgöra denna uppgift.

Tills vidare är återlänarätten den enda metod som står till buds för lån av ATP-medlen till de mindre företagen. Det är därför ett starkt önskemål att återlänarätten utvidgas och liberaliseras.

När jag är inne på frågan om ATP-fonderna vill jag även i år gärna deklarera min inställning till ATP och de mindre företagarna. Jag motionerade förra året om att företagarna skulle vara likställda med de anställda när det gäller möjligheten att trygga sin ålderdom inom ATP:s ram, och den uppfattningen har jag även i år. Socialministern efterlyste i en interpellationsdebatt under förra årets höstriktdag de mindre företagarnas inställning till ATP. Jag vill personligen än en gång säga, att jag hyser den uppfattningen att det är ett rättvisekrav att de mindre företagarna får samma möjligheter som övriga pensionsberättigade när det gäller pensionering inom ATP:s ram, och jag vet att jag, när jag uttrycker denna uppfattning har

Statsverkspropositionen m. m.

de mindre företagen inom hantverket och industrien bakom mig.

Herr CARLSSON, ERIC, (cp):

Herr talman! En allmänt vedertagen uppfattning är att ingenting kan vara tråkigare att läsa än riksdagstryck. Och ändå måste man konstatera att Kungl. Maj:ts proposition nr 1 är en både intressant och spännande läsning, även om man grips av och oroas över miljonernas mångfald och miljonernas rullning. Söker man göra sig en bild av vad som finns bakom alla dessa åskanden och siffror blir det verklighet över det hela. Man ser hur människorna stiger fram och blir levande, ser hur samhället griper in i deras liv på olika sätt. En gammal vis man sade en gång, att inför varje beslut som fattas i riksdagen hade man anledning att fråga sig: »Hur verkar detta i min egen bygd, ute bland människorna?» Och läser man statsverkspropositionen på det sättet, söker göra den levande, då är den förvisso ingen tråkig läsning.

Men därför är det inte säkert att man känner glädje inför allt man finner. Det kan gälla frågor, där regeringen ej funnit anledning att ta hänsyn till riksdagens framställningar. Vi beslöt här i fjol att hemställa till Kungl. Maj:t att pröva frågan om att flytta över barnbidraget från socialdepartementet till finansdepartementet, från herr Torsten Nilssons domäner till herr Strängs. Vi hade en ganska animerad debatt om detta här, när några av kammarens ledamöter var emot en ändring av redovisningen av barnbidraget. I en debatt i andra kammaren anförde familjeministern, statsrådet Ulla Lindström, sin tveksamhet till detta förslag om en ändrad redovisning. Inför detta har finansministern, som, har det sagts mig, varit intresserad av förslaget, fått vika. Även i de bästa familjer är det ofta kvinnan som bestämmer. Skrivningen i socialhuvudtiteln är dock sådan, att det klart utsäges att barnbidraget är en skatteåterbäring; det är en del av skattepolitiken. Det är värdefullt att detta slagits fast inte bara av

riksdagen utan också av regeringen. Att det sedan även finns sociala motiveringar för barnbidraget är klart. Hela vår skattepolitik bygger ju på sociala värderingar. Jag behöver bara peka på att vi har ett skattefritt avdrag i botten på vår taxerade inkomst, ortsavdraget, och att vi har en progressiv beskattning, genom vilken vi söker ta ut skatt efter bärkraft. Däremot är omsättningsskatten diskutabel ur social synpunkt, när denna skatt tas ut redan på den första kronan och på vad vi oundgängligen behöver för livets nödtröft.

Omsättningsskatten har bidragit till att lätta finansministerns bekymmer, det framgår ju också av finansplanen. Att sparsamhet behövs är också klart. Men lika lätt som detta är att säga, lika svårt är det att genomföra vad man önskar. Vi hade en besparingsutredning en gång. Dess förslag berörde främst tre områden, nämligen kommunerna, bostadspolitiken och folkpensionärerna, och de drabbade alltså främst de små inkomsttagarna.

Besparingsaktionerna har sedan satts in på försvarets område. De resultat som nåtts där är föga imponerande. Lekmännen har dock en bestämd känsla av att talet om det militära slöseriet är en realitet. Jag skall inte tala om civilt försvar i detta sammanhang. Den pappersexercis som där frodas skulle säkerligen ge statsrevisorerna åtskilligt stoff till beskrivningar av en byråkrati som väcker både löje och förargelse och som dessutom blir dyrbar.

1960-talet kommer att präglas av skol- och undervisningsväsendets utbyggnad. Det som skett under hela 1950-talet kommer att fortsättas. Det finns anledning att överrätta en blomma till eklektikministern för hans insatser, att ge ett erkännande för gott arbete.

Men ingenting är så bra att det inte kan bli bättre. Det finns en del skönhetsfläckar i bilden. Både 1959 och 1960 har riksdagen gjort beställning om en justering och förbättring av statsbidraget till skolmåltiderna. Eklektikministerns »föranleder ingen åtgärd» är för kommunerna ett svar som gör att man

Statsverkspropositionen m. m.

måste fråga sig på många håll, hur det skall bli med denna den viktigaste sociala frågan, frågan om skolmåltiderna. Även om statens ekonomi varit besvärlig, är inte kommunernas bättre. Regeringen föreslår inga skattehöjningar i år. Ändock innebär år 1961 skattehöjningar för ett stora antal människor, beroende på att kommuner och landsting tvingats höja sina utdebiteringar. Var ansvaret för årets nej till förbättring av statsbidraget för skolmåltiderna ligger vet jag inte. Jag vill dock allvarligt vädja till både ecklesiastikministern och finansministern att medverka till en förbättring av kommunernas ekonomi här.

Statsbidrag föreslås till en ny folkhögskola. Skolöverstyrelsen har begärt statsbidrag till tre nya. Trots den utbyggnad som skett på folkhögskolans område avvisas varje år ett stort antal elever. Universitet och högskolor byggs ut, forskningen främjas, gymnasienöjligheterna förbättras o. s. v. Det är värdefullt, men låt också folkhögskolan få sin del av upprustningen, den skola som betytt så mycket för menige man.

På ett område har emellertid utvecklingen sin gång. Någon revymakare har plöglat uttrycket Krångelsverige, ett uttryck som tyvärr är en realitet. I en framställning om arkivarbetare för ett par år sedan skrev man följande, som bör vara en tankeställare för oss: »Den svällande pappersfloden nödvändiggör ett effektivt gallringsarbete, därest icke kraven på arkivlokaler skall tillåtas bli orimliga. Denna kolossala ansvällning av arkivmaterialet har sin grund i förvaltningens utvidgning. Antalet centrala ämbetsverk har sedan början av 1930-talet mer än fördubblats och uppgår nu till omkring 150. Medan den årliga tillväxten av handlingar i de centrala verkens arkiv åren 1901—02 uppskattades till cirka 500 hyllmeter, kom man vid en av riksdagens revisorer år 1938 verkställd undersökning till en årsökning av närmare 5 000 hyllmeter, en siffra som numera torde ha fördubblats.»

Detta citat talar för sig självt. Jag skall endast stanna vid ett par exempel. Det ena gäller den bostads- och folkräkning

som företogs i höstas. Den vållade besvär och bekymmer bland uppgiftslämnarna. Kommunerna måste engagera sig för att få in uppgifterna, och för att få korrekta uppgifter. För detta anlätades insamlingsledare och roteombud. Det medförde stora kostnader. Enligt en uppgift som jag erhållit har kostnaden för en kommun med 7 200 invånare uppgått till drygt 12 000 kronor. Enligt femte huvudtiteln skall för bearbetningen av materialet en arbetsgrupp och särskild personal anställas, uppgående till 130—140 personer, samt ett anslag om 3 350 000 kronor anvisas för detta ändamål.

Detta var de offentliga kostnaderna, som här bara delvis redovisats. I samband med deklarationen den 15 februari skall vissa löne- och arbetsgivaruppgifter avlämnas senast den 31 januari. Bland annat är det en blankett som skall ligga till grund för ATP och som uppgiftslämnarna har stora bekymmer med att ifylla. Mitt uppe i all denna tveksamhet och osäkerhet på grund av invecklade och oklara anvisningar kommer som påbröd att »den som lämnar oriktig uppgift dömes till böter eller fängelse». Är det verkligen nödvändigt att alltid sätta ut en straffpåföljd, att alltid utmana hedern och äran? Kan det inte, ärade kammarledamöter, skada de syften man vill nå, om man alltid hotar med fiskala åtgärder? Heder och ära är gamla begrepp som håller på att avtrubbas. Tyvärr kan jag inte värja mig för den tanken, att detta utnyttjande av hedersbegreppet i tid och otid har lett till att det inte har samma värde som förr.

En fråga som vållar bekymmer ute i kommunerna är den befolkningsomflyttning som sker. Siffrorna vid varje årsskifte visar att landsbygdskommunerna minskar och städerna ökar. Man har lätt för att tala om detta förhållande som någonting självklart. Det gångna årets siffror visade dock en något ny bild. Stockholms tillväxt var inte så stor som förut — tanken på miljonstaden får tydligen skjutas på framtiden.

Glesbygden behöver också sitt folk kvar. Dagens situation med dalande födelsesiffror — det finns i mitt eget län

Statsverkspropositionen m. m.

provincialläkardistrikt, där födelsetalet är mindre än 10 promille — stigande medelålder och en klar förgubbning inger bekymmer för framtiden, för rekryteringen av arbetskraftbehovet till främst skogsbruket. Prognoser och beräkningar visar en ökning till främst Stockholm—Mälardalsområdet samt till Göteborgs- och Malmöregionerna. Dessutom räknar man med att vissa industriområden skall expandera. Är nu detta en riktig och lycklig utveckling för vårt land? Jag måste anmäla att jag är mycket tveksam på den punkten. Här bygger skogsindustrin ut sin kapacitet med 25—30 procent på 3—4 år. Det måste innebära en ökad efterfrågan på råvara, på skogens produkter.

Att kartläggning sker och prognoser görs upp för framtiden har givetvis sin betydelse. Men faran med prognoser är deras förmåga att styra utvecklingen mot det förutsagda, oavsett om det ur näringsgeografiska, samhällsekonomiska eller allmänmänniska synpunkter är lämpligt. Betyder då synpunkterna om skogen så mycket här? Ja, otvivelaktigt! Skogen och skogens förädlade produkter svarar för omkring 40 procent av det samlade exportvärdet. Den siffran visar värdet av vårt skogsbruk, vikten av att vi kan få fram skogens produkter, att vi har folk kvar i skogsbygderna. Trots all rationalisering, mekanisering och motorisering måste nämligen också den mänskliga arbetsinsatsen till. I samhällsplaneringen måste man också beakta detta och göra en insats för att hejda den nuvarande utvecklingen.

Finns då dessa möjligheter? Går något att göra här? Låt mig få peka på några saker! Men innan jag gör det vill jag påpeka inkomstmöjligheterna, tryggheten i arbetet, tryggheten i tillvaron. Kommer utvecklingen där att släpa efter, ja då lär inte mycket vara att göra.

Till ekonomin hör också skattefrågorna, kommunalskatten som i regel är mycket hög — utan att man har en hög kommunal standard — beroende på ett svagt skatteunderlag.

Så till samhällsplaneringen, som här är betydelsefull. Där har vi skolfrågan.

Man accepterar inte längre att barnen skall vara skilda från föräldrarna under hela skoltiden, likaså har man svårt att godkänna B-3-skolan med vartannatårs-intagning. Glesbygdsutredningen var inne på betydligt lägre delningstal för dessa rena glesbygder än som gäller i vanliga fall. Vågar man fråga om och när det förslaget kommer? Skogschefen vid ett av våra större skogsbolag nämnde vid ett tillfälle, att det ur arbetskraftssynpunkt var en mycket väsentlig fråga för glesbygden, hur skolfrågan löses.

Kommunikationsfrågorna kommer också in i bilden. Frågan om lönsamheten för statens järnvägar nämndes tidigare i dag. Jag måste säga att det inte enbart är ekonomiska bedömningar som krävs. Det finns också en nationalekonomisk och en social sida av problemet. Från den utgångspunkten är det kanske större förlust att lägga ned en järnväg än att förlora direkt på driften. Låt mig säga, herr talman, att jag tror, att det är bättre affär att lägga pengar i folkets egen järnväg, i statens järnvägar, än att eventuellt satsa på ett skandinaviskt flygbolag, som har ekonomiska bekymmer. Det måste ur landets synpunkt vara viktigare att hålla sig på marken än att flyga för högt.

Sjukvårdsfrågorna kommer också med. När det gäller provinsialläkarinstitutionen, distriktssjukvården och så vidare är det inte bara fråga om antalet invånare; man måste också ta hänsyn till avståndet. Ibland har man dock en känsla av att man centralt gripits av vad jag skulle vilja kalla räknesticksmentaliteten, att man glömmer människan i sammanhanget.

Det gäller också bostadsfrågan, bostadsförbättringsverksamheten och lokaliseringen av egnahemsbyggandet. Mynigheterna behöver litet mer verklighetssinne här. Det går inte bara att bedöma dessa frågor ur Stockholms horisont. Den som bor ute i dessa bygder, som bor så att säga på sin arbetsplats, han lär bättre kunna bedöma sin framtid än centralmyndigheterna. Om man bor i en by någon mil från kyrkbyn — det må sedan vara Drevdagen i Idre,

Statsverkspropositionen m. m.

Avradsberg i Malung eller någon annan bygd vid sidan om — har man anledning att bedöma frågorna ur dessa människors synpunkt. Det får inte vara så, att man med ledning av arbetsmarknadsstyrelsens cirkulärmeddelande nr B 4/60 helt enkelt bara säger nej till egnahemslån och lokalisering i bygden. Den som växt upp i dessa bygder, som är en duktig arbetskarl, har sin utkomst där och behövs där, han skall inte tvingas bort. Tyvärr finns exempel på att så skett och sker.

Till slut, herr talman, bara en sak till. Jag uppmanades i somras vid ett par tillfällen att ta del av hur staten sköter sin skog. Det var i Pajala och i Idre. Det var på stora höjder över havet, där s. k. rationellt skogsbruk drivits på ett sådant sätt, att det är tveksamt om skogsbruk kan drivas mera där. För dessa bygder med svårföryngrade områden finns en särskild skogsskyddslag. Det

finns anledning att säga att den också bör gälla för domänverket.

Herr talman! Att jag tagit upp dessa för glesbygden så livsviktiga frågor till behandling beror därpå att de är angelägna för människorna och deras utkomst i berörda bygder — men också därför att vi lever i ett samhälle där vi är beroende av varandra och av varandras arbetsinsatser.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen angående ifrågavarande kungl. propositioner skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 22.58.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 25 januari

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1961/62, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1960/61.

Herr NYSTRÖM (s):

Herr talman! Under senare år har Norrbottens län med sin 3,5 procent av hela landets folkmängd lämnat ett omkring 12-procentigt bidrag till rikets samlade exportinkomster. Härav utgöres huvuddelen av malm-, järn- och skogsprodukter. Men Norrbotten exporterar också ungdom. Både vår export av unga arbetsvilliga människor och vår export av malm, järn och skog är i dag och under de närmaste tio överblickbara åren viktiga fundament för vårt industri- och välfärds-Sveriges vidare utveckling.

Men jag vill, herr talman, hävda att vi inte använder en rimlig andel av våra ekonomiska resurser för ungdomens allmänna fostran utanför hemmen och skolan. Som representant för det län, som nu har att fostra ett relativt sett större antal ungdomar än något annat område här i landet, vill jag framhålla nödvändigheten av att vi inte låter oss förhåsa så av ekonomiska politiska problem och rent skolsociala frågor, att vi inte ägnar den uppmärksamhet som nu krävs åt allmänt ungdomsfostrande åtgärder.

De flesta i denna kammare och i svenskt politiskt liv över huvud taget har fått sin demokratiska fostran och sin formella träning för offentliga uppdrag inom de stora folkrörelserna. Då vi nu mobiliserar mänsklig energi och samhällets materiella resurser för att bygga

ett samhälle som svarar mot de krav, som ställes på oss i en föränderlig värld, måste vi för att bibehålla vår demokratiska egenart låta vår ungdom möta livs- och samhällsstyrande ideal inom hägnet av fritt och frivilligt arbetande folkrörelser.

Med utgångspunkt ifrån mina norrbottniska erfarenheter vet jag, att både i glesbygd och i dynamiskt expanderande industricentra är ungdomens egna organisationer nu hemmens, skolans och hela samhällets främsta medhjälpare när det gäller ungdomens fostran till samhälleliga insatser och en god personlighetsutveckling. Om samhället skall vinna de ungas respekt och solidaritet måste vi nu visa ungdomsorganisationerna den respekt och den solidaritet som ligger i att vi i erkännandet av deras värde som samhällsfostrare ger ett rejält samhälleligt stöd åt ungdomsorganisationer och folkbildningsarbete.

I vårt samhälle, framvuxet och format genom folkrörelsernas insatser, får vi inte sätta det folkliga kulturarbetet i efterhand. Den stora ungdomsvågen från 1940-talet består av ungdomar som nu nått den ålder, då deras livs- och samhällsideal skall befästas. Det är *nu* stöd måste lämnas till ungdomsledarskolning och till det frivilliga ungdomsarbets behov i övrigt.

Vi har upplevt och vi upplever en glädjande upprustning av högskolor, universitet och institutioner för vetenskaplig forskning. Denna ger jag min anslutning till, men jag efterlyser konstruktiva insatser för upprustning av det folkliga kulturarbetet. Och beträffande ungdomsanslagen hävdar jag, bl. a. med ungdomsaktiviteten i min hemprovins för ögonen, att såväl anslaget till ungdomsledarskolning som till ungdomsinstruktörsverksamhet nu bör höjas så att antalet aktiva instruktörer ökades och antalet ungdomsledarkurser utökades

Statsverkspropositionen m. m.

dithän, att vi finge ett större antal nu så behövliga ungdomsledare.

Som kommunalman vill jag hävda att staten inte bör, då det gäller den allmänna ungdomsfostran som jag här berört och stöder till ungdomens idébärande organisationer, skjuta över sitt ansvar på kommunerna. Jag anser bestämt att staten i stort sett bör svara för instruktörsverksamhet och ungdomsledarutbildning, liksom staten i huvudsak svarar för lärarutbildning och lärarlöner. I kommunerna skall vi så se till att ungdomsorganisationerna får för sitt arbete nödvändiga lokaler och för övrigt det erkännande och stöd, som vi bör vara förpliktade att ge ungdom som fostrar ungdom.

Jag vill avslutningsvis slå fast att vår demokratis utformning och innehåll under 1960-talets slut och under 1970-talet nu grundläggs i de stora ungdomsorganisationerna. Nu behöver de vår hjälp till sin ledarskolning. Vi kan inte uppskjuta en radikal upprustning inom detta område.

Med vad jag här anfört har jag velat fastslå, att statens engagemang i dessa ungdomsfostrande frågor enligt min mening bör vara mera omfattande än vad som för närvarande är fallet.

Vidare tillåter jag mig, herr talman, att med några ord beröra även en annan fråga som just nu är aktuell, nämligen frågan angående inrättande av en fond av malmvinstmedel till främjande av naturvetenskapligt och tekniskt forsknings- och utvecklingsarbete. Herr Helmer Persson från Luleå har under sina inlägg i gårdagens debatt berört denna fråga.

Det är glädjande att vi kommit dithän, att en näringsfond av malmvinstmedel nu synes stå inför sitt förverkligande. Jag finner ingen anledning att i dag yttra mig om det förslag som särskilt tillkallade sakkunniga avgivit i sitt betänkande. Jag inskränker mig till att framhålla, att jag beträffande vissa avsnitt i betänkandet helt delar utredningsmännens uppfattning, men såvitt avser malmfondens verksamhet är jag inte beredd att utan reservationer ac-

ceptera utredningens förslag, när jag anser att malmfondens verksamhet huvudsakligen bör avse Nordsverige med koncentration till Norrbotten, där behovet av insatser är störst och varifrån vinstmedlen härstammar. Utredningen synes här så gott som helt ha frångått tanken på att inrikta fondmedlens användning till den landsända, som för sin existens helt är beroende av malmbrytningen, eller för den del av landet, där exploateringen sker.

Såsom representant för den nordligaste delen av vårt land, där denforcerade malmexploaterings ödesdigra verkningar i långsiktigt perspektiv är mest uppenbar, anser jag att fonden till väsentlig del bör stödja och möjliggöra forsknings- och utvecklingsarbete, som syftar till utnyttjandet av råvarutillgångarna vid malmfälten och i Norrbotten.

För att rätt tillvarata denna landsändas rika resurser är det ofrånkomligt, att fonden icke enbart användes till forskning och tekniskt utvecklingsarbete. Brist på kapital och företagsamhet lägger hinder i vägen för tillgodogörandet av de rika norrbottniska naturtillgångarna. Skall näringslivets utbyggnad och framtida industrialisering i nordliga Sverige befrämmas, måste tillgången på riskvilligt kapital säkerställas, och det förefaller mig som om fonden i sådant avseende även kunde få avgörande betydelse. En sådan insats måste också anses som ett fullföljande av de intentioner, som kommit till uttryck vid övervägandena av frågan om statsinlösen av gruvorna och som av malmfältens och Norrbottens folk ansetts som ett av de värdefullaste motiven vid denna frågas avgörande.

Med vad jag här anfört, herr talman, har jag endast velat delge denna kammarerendens uppfattning som folket i Nordsverige har i denna aktuella fråga, nämligen att fonden — om den kommer till stånd — bör bidra till utförande och finansiering av projekt, som avser att på grundval av uppnådda inventerings- och forskningsresultat utbygga näringslivet i övre Norrland.

Statsverkspropositionen m. m.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det talades i går såväl i denna kammare som i medkammaren en hel del om de underutvecklade länderna, och det nämndes ständigt att vi här i Sverige har en hög levnadsstandard. Detta skall naturligtvis ingalunda förnekas; många människor här i Sverige lever under synnerligen hyggliga förhållanden.

Men det finns också människor även här i Sverige, som lever under knapphetens kalla stjärna eller på livets skuggsida, om jag så får säga. Att jag säger detta betyder inte, att jag för min del skulle önska avstå från hjälpen till de underutvecklade länderna. Jag tror nog att vi därvidlag bör göra vår insats. Och just de som här i Sverige har det svårast och sämst ställt begriper kanske på ett bättre sätt än andra, hur det i verkligheten är att leva i knapphet.

Jag vill bara med detta ha sagt, att samtidigt som vi ser på de underutvecklade ländernas behov av hjälp bör vi också se litet till de medborgare som vi har inom våra gränser. Det är många folkgrupper ute på landsbygden, och kanske även på andra platser, som inte har den trygghet i försörjningen och inte har den trygghet i anställningen, varom vi så många gånger från denna plats har talat. Om vi ser på taxeringslängderna finner vi tydliga bevis.

Som jag sade förut är det många grupper som ligger dåligt till, dit hör också jordbrukarna. I regel är både små- och storjordbrukens lönsamhet över lag ganska svag, och den har blivit försämrad genom de stora skördeskador vi har haft, framför allt genom att dessa skador ideligen återkommer. Det är speciellt Mellansverige som i det sammanhanget varit mest utsatt.

Många människor tror att dessa jordbrukare får ersättning för förlusterna av statsmedel, men jag vill i detta sammanhang ha sagt, att så inte är fallet.

Det har efter det skördeskadeår, som vi nu har bakom oss, signalerats att man också skulle utge kontantbidrag med cirka 20 miljoner kronor. Detta är tacknämligt i och för sig, och man får hop-

pas att de som har det svårast här skall kunna få en hjälp. Men de flesta får ändå bära förlusterna själva. Ett permanent skördeskadeskydd behövs. Jordbrukarna behöver en större säkerhet för framtiden. Men det skyddet bör också vara så tilltaget att det verkligen fyller sin uppgift och inte blir ett system bara på papperet. Det bör läggas upp på ett sådant sätt, att det ger rättvisa beträffande både avgifterna och ersättningen. Det är kanske för tidigt att här försöka ge ett betyg över ett förslag, som ännu inte har kommit — vi får väl se hur det signalerade förslaget kommer att se ut. Jag vill ändå ha sagt, att när det från statens sida satsas över 400 miljoner kronor på arbetslösheten, är det också riktigt att ge ett ordentligt bidrag i det här avseendet så att man kan få fram ett tillfredsställande skydd.

Det är många fler för jordbruket viktiga frågor som behöver lösas. När det gäller skattefrågorna vill jag gärna här poängtera, att förlustutjämningen ingalunda är till fyllest, såsom många tror. Vi behöver ett jordbrukskonto i likhet med det skogskonto som redan finns. Vi behöver också avdragsrätt för återbetalning av skördeskadeln. Nu har man också anledning att fråga sig vart förslaget om avdrag för avskrivning på maskiner tagit vägen. Om jag minns rätt var det väl ändå så, att när omsättningsskatten diskuterades här i riksdagen var ett av motiven att det även skulle bli en mildring på den här punkten. Därvid skulle de av mig nämnda frågorna tas upp och det skulle bli möjligheter även för dem, som inte deklarerade efter bokföringsmässiga grunder, att få ett avdrag för maskinslitage.

Småbrukarstödet diskuterades en del här i går, och jag vill för min del understryka vad som blev sagt här av bland andra herr Hermansson. Anslaget har skurits ned från 114 till 98 miljoner kronor. I statsverkspropositionen kan man peka på en rad fall där administrationskostnaderna ökar, medan det däremot blir minskningar i de direkt utgående bidragen.

Det är absolut nödvändigt med lätt-

Statsverkspropositionen m. m.

nader i dessa bestämmelser. Många anser nog att småbrukarna utgör en mindre värdefull grupp, som samhället borde få bort så snart som möjligt, men jag vill säga, att den har stora uppgifter att fylla. Herr Nyström har i viss mån varit inne på förhållandena i Norrbotten, men jag tror att det råder samma förhållanden på flera andra håll, där vi också har stora naturtillgångar, skogar och mycket annat, som bör tillvaratas.

Jag tror nog att vi bör skynda långsamt när det gäller att få bort dessa folkgrupper. En betydligt bättre väg att lösa problemet är att söka ge vederbörande utkomstmöjligheter.

Våra möjligheter när det gäller att fostra en skötsam ungdom är också en viktig faktor i det här sammanhanget. Det är dock människorna, som står bakom alla de här frågorna, och det finns viktigare saker än planhushållning att tänka på. Vi kan få många omställningsprocesser som blir besvärliga, men jag tror, att vi även ur rent nationalekonomiska synpunkter har anledning att ägna större intresse åt denna samhällsgrupp.

När det gäller småbrukarstödet skulle jag vilja nämna hur det ställer sig i Värmland med de extra mjölkpristillägg som utgår bl. a. där och i Norrland. Värmland ligger nu i den lägsta klassen bland de län där detta bidrag lämnas. Jämför man skördeförhållandena i Värmland och de andra län, som får detta bidrag, finner man att Värmland ligger synnerligen illa till och att det inte alls är motiverat att vi skall befinna oss i den lägsta gruppen. I många avseenden, t. ex. när det gäller prisorter, räknas vi i Värmland inte till södra Sverige, men i andra sammanhang behandlas inte Värmland på samma sätt som Norrland — vi ligger tydligen mitt emellan, klämda mellan sköldarna.

Jag hade hoppats att jordbruksministern skulle vara inne här i kammaren och kunna ge något besked i denna fråga. Det skulle vara av intresse att få reda på om de här orättvisorna skall fortsätta. Jag kan tillägga att kreatursstammen har skurits ned väsentligt i Värmland — på

15—20 år har antalet nötkreatur gått ned till hälften.

Ja, det finns många fler frågor som jag här skulle vilja beröra, ty man har väl rättighet att vid remissdebatten framföra synpunkter även på sådana frågor som inte direkt behandlas i propositionen, även om de på olika sätt sammanhänger med det som behandlas i den samma. Vi har många olösta frågor, och vi får kanske återkomma till vissa av dem. Regeringen bör emellertid ha klart för sig, att det är den som har skyldighet att ta första steget (initiativet) när det gäller att rätta till sådana missförhållanden som jag här har tagit upp.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Vi fick i går i riksdagen bevittna ett verkligt genombrott för tanken på en väsentligt ökad svensk insats för de underutvecklade länderna. En liknande väckelse går fram i den allmänna opinionen, om man får döma av den offentliga debatten. Det är glädjande och välkommet att så sker. Det rör sig här om en av nutidens största frågor, enorm till sin räckvidd och ödesdiger till sin karaktär. Klyftan mellan de rika och de fattiga länderna gapar bred och djup, och med nuvarande utvecklingstendenser blir den allt större.

Man behöver naturligtvis inte lämna Europa för att träffa på nöd och fattigdom och ekonomisk och social underutveckling. Länderna kring Medelhavet företer många drag av liknande efterblivenhet, men det rör sig där om delar av länder eller om vissa sektorer i samhället.

När det gäller Asien, Afrika och Latinamerika är det däremot fråga om hela nationer och kontinenter som släpar efter i alla avseenden, ekonomiskt, socialt, tekniskt och kulturellt. I dessa länder bor två tredjedelar av jordens befolkning, två av tre miljarder i världen. Detta ger oss en föreställning om hur gigantisk uppgiften är att stödja de underutvecklade länderna, att ge dem sådan hjälp till självhjälp, sådana impul-

Statsverkspropositionen m. m.

ser och praktiskt stöd, att de kan åstadkomma en självaccelererande ekonomi där framstegen börjar rulla av sig själva.

Under en lång resa i Fjärran östern under hösten kom jag i nära kontakt med dessa problem, särskilt i sydöstra Asien och Indien. Jag försäkrar, ärade kammarledamöter, att det gör ett skakande och deprimerande intryck att se de förhållanden varunder människorna lever i dessa länder. Förhållandena skiftar, nivåerna är olika, och varje land företer sin individuella bild. Men gemensamt för dem alla är den ekonomiska och sociala efterblivenheten, den låga utbildningsnivån med en dominerande analfabetism, en utbredd undersysselsättning, bristande sjuk- och hälsovård, höga födelsetal, stark befolkningsökning och mycket hög spädbarnsdödlighet. Inte minst kännetecknas de av en svag administration med utbredd korruption och byråkrati. Det finns brist på arbetsledande folk i alla sektorer.

De problem och svagheter som man möter kan belysas med några spridda data, de flesta från Indien — ett land med 75 procent analfabeter, där endast 50 procent av barnen går i skola, där man försörjer sig med 1 600 kalorier om dagen, där årsinkomsten är 300 kronor om året per invånare, där man har en läkare på 30 000 invånare, storstäderna frånräknade, där man har en explosiv folkökning, med 7—8 miljoner människor om året, kanske fler — man vet inte så noga. Om tio år finns det över 500 miljoner indier. Under de närmaste decennierna kommer befolkningsciffran med säkerhet att stiga till 600—700 miljoner, och om nuvarande tendens fortsätter kommer vid sekelskiftet att finnas en miljard människor i Indien. Perspektiven är mörka. Folkökningen hotar att äta upp de ekonomiska framstegen. Under den tredje femårsplanen, som börjar i april i Indien, beräknar man kunna höja årsinkomsten per invånare med 50 kronor från nuvarande 300 till 350 kronor. I andra länder i sydöstra Asien är det lika illa ställt eller än värre.

Det är här inte fråga om en eller an-

nan sektor som är efterbliven och behöver lyftas — det gäller hela samhället. Att avhjälpa dessa brister är en process på lång sikt, en process som tar många decennier, generationer. Det finns ingen genväg, ingen »chockbehandling» på 10—15 år som löser problemet. Det tar tid därför att det i så hög grad är ett utbildningsproblem som måste lösas från grunden. Man måste börja med barnen och den yngsta generationen. Vill de rikare nationerna i världen ge stöd till u-ländernas utveckling och framsteg måste det bli en insats som sträcker sig över många decennier, tålmodsprövande, kostnadskrävande, ömtåligt psykologiskt, komplicerad rent tekniskt.

Men insatsen måste göras. En bred och upplyst opinion i Sverige och på många andra håll i västerlandet är på det klara med att den är humanitärt motiverad och politiskt klok. Huruvida dessa länder i Asien, Afrika och Latinamerika med tiden skall utveckla en demokrati eller gå andra vägar kommer i hög grad att bero på om de kan ge sina invånare bröd, arbete och utbildning. I annat fall kan här bli lätta och rika skördar för ytterlighetsregimer att bärga. Jag behöver väl inte understryka den oerhörda betydelse det har att exempelvis Indien kan trygga och utveckla sin demokrati. Det blir av vikt inte bara för utvecklingen i Asien utan för freden i hela världen.

Det är självklart att Sverige måste vara med i denna hjälpinsats i växande omfattning. Därom råder heller inga delade meningar. Som ett av de relativt rikaste länder i världen har vi ekonomiska resurser därtill. Det gäller bara att mobilisera tillräcklig vilja samt att skapa de faktiska förutsättningarna och organisatoriska formerna.

Det diskuteras i dessa dagar livligt hur mycket Sverige skall satsa. Inom arbetarrörelsen har representativa organ — främst socialdemokratiska partikongressen i fjol — siktat till en procent av nationalprodukten. Det målet har ställts upp för i första hand världens industrinationer av de socialistiska och

Statsverkspropositionen m. m.

fackliga internationerna. Det skulle för Sveriges del betyda bortåt 700 miljoner kronor. Med intresse ser man nu att centerpartiet är berett att ansluta sig till denna målsättning.

Naturligtvis är det godtyckligt att på så vis sätta upp en viss procentsats. Jag tror inte att det är klokt att låsa fast sig vid en bestämd andel av nationalinkomsten, av budgetens utgifter eller exakta belopp. Men viktigt är att man sätter upp en riktpunkt som står i rimlig proportion till våra egna resurser och u-ländernas behov. Den funktionen kan enprocentlinjen anses fylla. Under kommande år bör vi sträva efter en så bred samling som möjligt i riksdagen, inom folkrörelserna, näringslivet och i den allmänna opinionen för att öka vår hjälp undan för undan i riktning mot det målet. Att våra representanter i FN och de internationella organen kraftigt verkar för motsvarande ökning är ett samtidigt önskemål. Vi kan i vår multilaterala hjälp inte bortse från vad andra industrinationer gör i FN och dess organ, men vi bör å andra sidan inte känna oss så bundna därav att vi endast tycker oss ha att följa den allmänna genomsnittliga takten i en stegrad FN-insats. Vår relativt höga per capita-inkomst jämfört med de flesta andra även av västerns länder ger oss både möjligheter och förpliktelser vid hjälparbetet.

Hur bör vi då fördela vår insats? Fyra kategorier av svensk insats kan nämnas. För det första den kommersiella i form av handelsutbyte samt privata investeringar i u-länderna. För det andra multilateral hjälp över FN och de internationella organen. För det tredje den bilaterala hjälpen till vissa länder och för det fjärde folkrörelsernas, organisationernas, missionens och andra aktioner.

Den bästa insats vi kan göra är den som sker i form av normalt handelsutbyte samt av investeringar i vederbörande länder av svenska företag. Detta kan inte sägas vara hjälp i ordets vanliga bemärkelse men ger dock det effektivaste bidraget till u-ländernas utveckling. Att köpa deras produkter, merendelse råvaror, och hålla stabila priser på

dem är första förutsättningen. När västerlandet under en konjunkturförsämring minskar råvaruköpen blir det ett lika svårt avbräck för u-länderna som om den direkta hjälpen till dem inställs ett år.

De privata svenska företagens investeringar i u-länderna sker naturligtvis i egenintresse, för att ge vinst eller täcka in en marknad som annars blir svårarbetad eller kommer utom räckhåll. Men samtidigt är just denna form av insats en bland de bästa och i u-länderna särskilt efterlängtat. Den utvecklar landets egna resurser, den ger mat och arbete, den tillför landet teknisk och industriell kunskap vid sidan av kapitaltillförseln. Att en rad svenska storföretag just nu bygger nya fabriker i Indien välkomnas livligt på indiskt håll, och man vill gärna se en fortsättning därpå. Jag erinrar om att ett enda svenskt företag, visserligen det största svenska i Indien, ger arbete åt 10 000 man; räknar vi med familjemedlemmarna, blir det cirka 50 000 indier som får bröd tack vare detta svenska företag.

Ärligen investerar svenska företag 100—150 miljoner kronor i de underutvecklade länderna, vilket betyder ett bra bidrag till deras ekonomiska utveckling. Det ligger i alla parter intresse att den linjen framgent kommer att drivas med ökad energi. Statsmakterna och näringslivet borde gemensamt pröva formerna och förutsättningarna för en utvidgning av dessa investeringar, när vi nu går att väsentligt öka vår utlandshjälp.

Om det visar sig behövt att ändra och lätta på reglerna för kreditgarantier, långfristiga lån och valutarörelser bör dessa frågor prövas i en positiv anda. Vår egen starka efterfrågan på kapital inom landet får inte utesluta en sådan prövning. Statsmakterna kan stimulera en kapitalexport som direkt riktas till vissa u-länder genom att ikläda sig risker som av politiska skäl kan finnas i vissa länder. Denna linje är så värdefull och direktverkande, att den förtjänar att skjutas mer i förgrunden. Därför behöver vi dock inte göra som tyskarna som nyligen beslutat särskilda

Statsverkspropositionen m. m.

skattelättnader för dylika investeringar. Det skall understrykas att sådana svenska investeringar i utlandet inte är någon gävoverksamhet utan sker på kommersiell basis med ömsesidigt utbyte.

Som allmän princip bör gälla att det inte skall vara fråga om en gävoverksamhet, vars praktiska och psykologiska nackdelar är påfallande, utan vår insats bör bli hjälp till självhjälp.

Av många skäl måste den multilaterala hjälpen över FN och de internationella organen bli dominerande även framgent. Endast därigenom kan de stora projekten angripas och realiseras: regleringen av de stora floderna, uppbyggandet av transportleder, kommunikationer, stora industrianläggningar och dylika kapitalkrävande uppgifter. Där räcker inte enstaka länders bidrag långt, fränsett stormakternas.

Rekryteringen av expertis och distributionen av den måste också ske på världsvid basis genom FN-organen.

Sverige saknar här inte möjligheter att med snar verkan öka sin insats över FN och dess organ.

Att i budgeten den bilaterala hjälpen i år föreslås kraftigt höjd, mycket mer relativt sett än den multilaterala, förmodar jag beror på tillfälligheter och inte på någon principiell inställning. Något motiv för en principiell omläggning i vår utlandshjälps fördelning mellan multilateral och bilateral har inte förebragts, och jag kan heller inte finna något sådant. Det är ju inte en kantring över från FN och multilateral till bilateral hjälp som begärs — det är en ökning av bådadera, med bibehållen tonvikt vid den förra.

Starka skäl talar också för en kraftig stegring av den direkta hjälpen till vissa länder. Den formen är mer kontrollerbar, hjälpen kan ges och sättas in i avgränsade sektorer i mottagarlandet och där göra snabb och märkbar effekt. Den möjliggör samtidigt svensk export av kunskap och expertis.

Uppräkningen i budgeten visar vad för slags projekt det gäller. Låt mig fästa uppmärksamheten vid ett samband och peka på några andra projekt. Det talas

om att u-länderna önskar industrialisera och anstränger sig för att bygga upp industrier. Det är sant och riktigt. Men de allra flesta av dem kommer under överskådlig tid — många av dem alltid — att övervägande vara jordbruksländer. Om jag återigen tar Indien som exempel så bygger man där upp basindustrier, småindustri, hantverk och fabriksrörelse. Särskilt i fråga om småindustrien och yrkesutbildningen torde Sverige ligga väl till för att göra ökade insatser. Men Indiens framtid ligger i första hand i de 550 000 byarna, där tre fjärdedelar av befolkningen bor. Deras problem löses inte med industri utan genom ett effektivare jordbruk. Därför behövs en enorm insats på jordbrukets område. Det behövs fler och kunnigare veterinärer — Sverige har för övrigt redan gjort och gör en betydande insats just på den indiska veterinärutbildningens område — vidare behövs agronomer och folk som begriper sig på plogar och traktorer, som kan gödsellära, växeljordbruk och liknande konkreta ting. Även där tror jag att man vågar hävda Sveriges möjligheter att göra goda praktiska insatser.

Jag ber sedan att få understryka ett annat, överskuggande problem: den explosiva folkökningen — med därav följande behov att upplysa och skapa opinion för födelsekontroll. Det är nog realistiskt att säga, att genom FN föga kan uträttas i denna fråga, främst på grund av vissa katolska länders avvisande hållning. Det är bättre att söka sig fram på andra vägar, som statsrådet Ulla Lindström säkert kan finna och med sitt starka intresse för frågan också göra framkomliga. Att hon har problemet klart fixerat framgår inte minst av den serie artiklar hon nyligen skrivit i Stockholms-Tidningen.

Låt mig också intyga att statsminister Erlanders besök i Indien för ett år sedan födde livliga förhoppningar bland indiensvenskarna och på officiellt indiskt håll om en särskild, märkbar och synlig svensk insats i Indien, ett land där jag måste säga att vi ännu gjort för litet. Dessa förhoppningar bör inte komma på

Statsverkspropositionen m. m.

skam, ej heller förnjös endast med ett nu i budgeten föreslaget småindustriinstitut.

De stora insamlingsaktionerna genom radio-TV, fackföreningsrörelsen, kooperationen och missionen är utomordentligt kvalificerade bidrag och fungerar som väckare och opinionsbildare.

För den ansvällning av utlandshjälpen som en stark opinion nu hoppas och väntar på finns ännu icke den lämpliga organisationen, liksom inte heller en del andra praktiska förutsättningar. En pågående utredning med professor Sune Carlsson som ordförande bör rimligen kunna ge viktiga ledtrådar och förslag.

Vi känner väl alla att ovanpå nu pågående utredning behövs en annan, som klargör hur den rent materiella hjälpen skall kunna gradvis öka undan för undan. Vi behöver utforma ett långfristigt hjälpprogram och planlägga förutsättningarna med riktpunkt att inom rimlig tid uppnå en insats som motsvarar våra resurser när det gäller omvärldens behov.

Det var därför med synnerlig glädje vi tog del av statsminister Erlanders meddelande i går, att regeringen ämnar sätta till en beredning med företrädare för olika berörda intressen för att skapa och utforma de organisatoriska förutsättningarna härför. Jag hoppas att i dess uppgift också skall ingå att överväga de finansiella aspekterna. Ty om vi skall mångdubbla vår utlandshjälp är det svårt att se hur det i längden skall undgå att även ge utslag på våra skattsedlar.

Utlandshjälpen får inte bli en boll i det politiska spelet, inte ett konkurrensobjekt där partierna en gång om året överbjuder varandra med 10 å 15 miljoner. Därtill är den alltför väsentlig. Den förtjänar att bli en hjärteangelägenhet för hela svenska folket och för västerlandet, ty den är en av mänsklighetens största frågor och kommer att så vara under decennier framöver.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Till vad som tidigare under denna debatt sagts om hjälpen till

de fattiga länderna skulle jag gärna vilja knyta några ord.

Det stora intresse, som numera från olika kretsar i vårt land ådagalägges för en utvidgning av vår hjälpverksamhet, är mycket glädjande. Men jag kan inte underlåta att säga, att villigheten att hjälpa tyvärr inte alltid motsvaras av en erforderlig insikt om behoven i de hjälpbehövande länderna, eller med andra ord i vilken form hjälpen i främsta rummet bör lämnas. Jag skulle därför vilja säga några ord om de intryck som jag fick under en konferens, som hölls i augusti förra året i Rehovot i Israel och i vilken jag fick möjlighet att deltaga.

I konferensen, som behandlade vetenskapens roll i de nya staternas framåtskridande, deltog bl. a. politiskt ledande personer från drygt ett tjugotal nya stater, särskilt från Afrika och Asien. Där var premiärministrar, vice premiärministrar, ett par stycken presidenter, undervisningsministrar o. s. v. Jag hade där mycket rika tillfällen att lyssna till uttalanden, som gjordes av de nu nämnda representanterna från de nya staterna.

Vad är det då som framför allt behövs i dessa nya stater, i de hjälpbehövande länderna över huvud taget? Man kan säga att de tre viktigaste behoven är föda, hälsovård och kunskaper. Dessa tre behov måste tillgodoses parallellt.

Eftersom 80 procent av befolkningen i flertalet av de länder det här gäller är sysselsatta i jordbruket och eftersom livsmedelsproduktionen måste ökas, är det framför allt jordbruket som måste göras effektivt. Jag kan därvidlag tillfullo ansluta mig till den uppfattning som nyss framfördes av den föregående ärade talaren.

Jordbruket måste således i första hand göras effektivt. I de högt utvecklade länderna är det många som menar, att hjälpen i främsta rummet bör syfta till en industrialisering. Det kan därför vara skäl i att framhålla, och det sades från många håll under konferensen, att även om man i de fattiga länderna räknar med att få till stånd industrier, särskilt industrier som har anslutning till jordbruket, d. v. s. som bygger på råvaror

Statsverkspropositionen m. m.

från jordbruket eller syftar till att göra redskap eller maskiner för jordbruket, sätter man i alla fall utan tvekan en upprustning av jordbruket främst. Målet är alltså att öka livsmedelstillgångarna, att tillgodose behovet av föda.

På undervisningens område är det framför allt mellanskolstadiet, gymnasier och realskolor, som behöver utvecklas. En utveckling på det stadiet behövs för att man skall få fram tillräckligt stora grupper, ur vilka studenterna vid universitet och högskolor kan rekryteras. Vidare har man ett mycket skriande behov av yrkesskolor för utbildning av instruktörer inom många olika yrken, inte minst inom jordbruket för rådgivning rörande växtodling, kreatursskötsel o. s. v.

Slutligen har vi den mycket viktiga kampen mot sjukdomarna. De sjukdomar, det här framför allt gäller, är malaria, spetälska, sömnsjuka och några olika blodmasksjukdomar. Särskilt i vissa delar av Afrika är hjälpbehovet skriande. Många av dessa sjukdomar angriper även husdjuren, och de av sjukdomar försvagade människorna är därför nödsakade att själva utföra det arbete, som på andra håll utförs av husdjur eller av maskiner.

När vi skall ta ställning till frågan hur vi skall hjälpa, får vi inte låta oss ledas av våra egna intressen, d. v. s. av vad som kan synas vara bäst ur vår egen synpunkt. Vi måste i stället alltid fråga oss: Vad önskar de hjälpbehövande länderna i första hand? Om vi ställer den frågan och tillgodoser de önskemål, som framförs, skapar vi den grundval av ömsesidigt förtroende, på vilken man kan bygga ett fruktbärande samarbete.

Detta var alltså de tre viktigaste behoven. Då det sedan gäller det sätt, på vilket behoven skall tillgodoses, kan jag säga att det bland deltagarna i konferensen — särskilt då bland representanterna för de hjälpbehövande länderna — rådde full enighet om att hjälpen genom internationella organ är att föredra framför hjälpen från enskilda länder. Motiveringen härför är bland annat, att

om hjälpen lämnas genom internationella organ, känner sig de mottagande länderna ansvariga på ett helt annat sätt än då hjälpen kommer från ett enskilt land. Men även om man alltså måste lägga tyngdpunkten på denna s. k. multilaterala hjälp, utesluter detta inte att det för vårt land finns många uppgifter, där vi antingen ensamma eller i samarbete med de andra nordiska länderna kan göra en mycket stor och viktig insats.

Ett område där vi kan göra en sådan insats nämndes under konferensen, nämligen att upprätta en undervisningsanstalt, t. ex. i Västafrika, som i så fall skulle komma att ta emot elever från hela regionen, alltså ett större område än det land, i vilket den skulle förläggas. Vid en sådan undervisningsanstalt skulle man kunna utbilda studenter, och man skulle kunna ge yrkesutbildning och på det sättet tjäna både näringslivet och kulturella syften.

Vi borde också kunna medverka i arbetet att höja jordbrukets produktivitet i sådana fall, då det inte är fråga om alltför stora företag. Då det däremot gäller sådana företag som nämndes av herr Möller, t. ex. stora vattenregleringar, blir det ofta fråga om kostnader av sådan storleksordning att man inte kan tänka sig att vårt land ensamt kan rå med det. Då blir alltså den multilaterala hjälpen genom Förenta Nationerna den utan jämförelse viktigaste.

Det tredje sätt på vilket vi snarast borde kunna göra en insats i många länder är, som jag nyss nämnde, att delta i kampen mot sjukdomarna, något som vi ju redan gör i en del länder. Där finns väldigt mycket att göra.

Anledningen till att man gärna ser, att ett sådant arbete, som det jag nu har nämnt, läggs på nordisk basis, är att det kommer att krävas en hel del välutbildad personal för att kunna ta hand om dessa arbetsuppgifter. Den personalen kan vi ha svårt att få fram ensamma, men om vi åtar oss en uppgift i samarbete med andra nordiska länder, bör den sidan av problemet vara lättare att lösa.

Statsverkspropositionen m. m.

I enlighet med vad jag nu har sagt måste det för oss vara angeläget att snarast möjligt öka vår andel i den hjälp, som finansieras av Förenta Nationerna. Jag skulle mera i förbigående vilja säga, att det vore värdefullt, om våra representanter i de internationella organen så småningom kunde förmå stormakterna, t. ex. Förenta staterna och Storbritannien, att i större utsträckning än hittills lämna sina bidrag till denna hjälpverksamhet genom Förenta Nationerna i stället för att göra det som enskilda stater.

Många av de arbetsuppgifter, som jag nu har antytt, t. ex. sådana som rör jordbruket, där ju ofta nog forskningsuppgifter kommer in, undervisningen på olika stadier, den vetenskapliga forskningen, på andra områden än jordbruket, o. s. v. faller ju inom Unescos arbetsfält. Jag skulle därför vilja mycket livligt instämma i vad fru Hamrin-Thorell sade i går, då hon ställde kravet på att Unesco skulle ges ökade resurser för sin verksamhet. Det är, menar jag, synnerligen angeläget, att det arbete, som utföres av Unesco, tillförs ytterligare kapital.

Vid sidan av de bidrag som vi kan lämna till den genom Förenta Nationerna finansierade hjälpen bör vi emellertid också, menar jag, kunna öka den hjälp, som vi själva eller tillsammans med de övriga nordiska länderna lämnar för mera begränsade projekt, i den mån sådana utarbetats och föreligger tillräckligt väl förberedda.

Låt mig sluta mitt anförande med att citera vad en talare sade vid den nyss nämnda konferensen: »Vi har chansen att våga och vinna ett krig av helt ny typ, ett krig mot svälten, lidandet och okunnigheten.» Jag vill, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att vårt land skall kunna bidra till och medverka i den kampen emot mänsklighetens verkliga fiender på ett mera effektivt sätt än vi hittills har kunnat göra.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Varje nyår får vi genom pastorsexpeditionerna uppgifter om in-

vånarantalet och befolkningsutvecklingen i våra landskommuner och städer. Tendensen har nu under flera tiotal år varit enahanda år efter år. Det har skett en ständig folkförflyttning från småorterna in till tätorter och städer. Ännu år 1930 var befolkningstalet ungefär lika stort i landsortskommunerna som i städer och större tätorter, men 1955, alltså 25 år senare, fanns bara 30 procent av befolkningen kvar på landsbygden. I dag torde ungefär 26 eller 27 procent bo i landsbygdskommunerna, och statistikerna räknar med att år 1970 endast 20 procent av befolkningen bor på landsbygden.

Hur den kommande utvecklingen blir, vågar man inte bestämt uttala sig om. En sak är väl dock klar, nämligen att befolkningen på landsbygden inte får minska hur mycket som helst, ty då skulle folkförsörjningen kunna komma i fara. Det måste upprätthållas ett visst mått av livsmedelsproduktion, och det behövs folk som arbetar i skogen; skogen ger ju produkter till vår förnämsta exportindustri.

En annan sak är emellertid också klar. Den utflyttning som hittills har ägt rum har inte varit av ondo. Jordbruket var, kan man väl säga, överbefolkat. Vi som har minnen från tiden för 30, 40 år sedan erinrar oss att 10—12 människor kunde leva på ett litet jordbruk, där det nu finns bara två personer, ibland kanske endast en. Utvecklingen har inte varit av ondo, ty de som flyttat från landsbygden har ju fått andra arbetsuppgifter. De har sökt sig till industrier eller andra arbetsplatser för vilka de haft utbildning och fallenhet, och de har givetvis där kunnat göra en effektivare produktionsinsats än i den miljö som de lämnat. Faktiskt har ju också de människor, som stannat kvar i landsbygdskommunerna, fått del av den allmänna välförbättringen. Jag kan nämna några siffror från en av landets 800 landskommuner till belysning av detta förhållande. I denna lilla kommun fanns år 1945 3 386 invånare. Kommunen hade då 20 700 skattekronor, alltså drygt 6 skattekronor per invånare. Fem år se-

Statsverkspropositionen m. m.

nare hade invånarantalet sjunkit till något över 3 250, men skattekrönorna hade nästan fördubblats till 40 000, vilket betyder över 12 skattekrönor per invånare. Denna utveckling har fortsatt. År 1960 hade kommunen endast 2 800 invånare och antalet skattekrönor var nära 55 000, alltså ungefär 20 krönor per invånare. Ändå hade under tiden genomförts den kommunala ortsavdragsreform som ledde till att skattekrönorna rasade ned för denna kommuns vidkommande med nära 12 000.

Det är emellertid klart att de problem som sammanhänger med befolkningsminskningen kan medföra vissa bekymmer för kommunerna. Från inrikesdepartementets sida har man tänkt sig att befolkningsförflyttningen så att säga skulle kunna följas upp genom att man skapade större kommuner och flyttade ut kommungränserna. Det dröjer nu inte länge — kanske några veckor, kanske någon månad — innan länsstyrelserna skall skicka ut sina representanter till konferenser med kommunerna för att dryfta dessa problem. I den mån man inte kan tänka sig någon omedelbar kommunsammanslagning skall man väl ändå kunna komma fram till att det går att sammanföra kommunerna i lämpliga grupper som skall kunna samarbeta inbördes om vissa ting som det kan anses nödvändigt att samarbeta om.

I varje fall har man nu i landskommunerna delade meningar om lämpligheten av att göra kommunerna större. Man visar på vissa bestämda nackdelar som följer med dessa arrangemang. Om man tänker sig en sammanslagning av fyra nuvarande kommuner har man väl i allmänhet kommunalfullmäktigeinstitutioner med 25 ledamöter i varje. Får man en större kommun är det ju klart att man där inte kan ha kommunalfullmäktige med 100 ledamöter utan kanske på sin höjd 40. Ett stort antal människor kommer då bort från det omedelbara arbetet med den kommunala verksamheten. På samma sätt förhåller det sig givetvis även med de andra nämnderna och styrelserna inom kommunen — kommunalnämnden, socialnämnden etc.

En kommun på landsbygden som på detta sätt blir förstorad kommer — särskilt i Norrland — att nå över en mycket stor yta. Det är kanske nu fråga om 300 kvadratkilometer, men genom en dylik sammanslagning kan det bli 1 000—1 500 kvkm i en kommun med flera olika tätortsbildningar, kanske fyra—fem stycken. Det blir inte så lätt att hålla ihop detta. Det kan bli flera mil mellan tätortsbildningarna. Kommunalkontoret blir en institution som kanske ligger två—tre mil bort, och människorna får inte samma omedelbara kontakt med det kommunala arbetet som de nu har. Det hela kommer då att läggas på tjänstemannaplanet. Därmed intet ont sagt om de kommunala tjänstemännen, men det är kanske betänkligt om detta inslag skall bli dominerande.

Samtidigt kommer emellertid en dylik sammanslagning även att medföra vissa fördelar. Det behövs då inte denna interkommunala samverkan, som nu blir nödvändig för att klara skolan och andra arbetsuppgifter, såsom provinsialläkardistriktet, landsfiskalsdistriktet och annat som hör till. Man skulle då kunna samla det hela inom kommunens ram. Man får väl även förutsätta att de statliga lokaliseringsorganen, i den mån de kan medverka till att nya företag blir placerade på lämpliga platser, skulle få lättare att överblicka det hela om de hade ett mindre antal kommuner att arbeta med.

Samtidigt tycker man väl ute i kommunerna att det finns vissa utgifter som kommunerna nu har men som staten lämpligen skulle kunna överta. I den nämnda kommunens budget har jag tittat på några poster och siffror. Man har där bidrag till tilläggs pensionen. Det gäller sjukpension och änkepension och kostar 127 000 kronor. Kostnaderna för skolväsendet går på 215 000 kronor. Polisen kostar 25 000 kronor, och så har man 5 000 kronor för vägsamfälligheter. Dessa utgiftsposter kommer väl närmast i fråga när man tänker sig att staten skall överta en del av kommunernas utgifter. Man har i den kommunen 54 000 skattekrönor med en utdebitering på 10,40. Men de nämnda fyra utgiftspos-

Statsverkspropositionen m. m.

terna tar hela kronor 6,80 per skatte-krona vid debiteringen.

Skolväsendet kan man inte gärna tänka sig att staten kan överta helt. Kommunerna måste väl ändå vara huvudmän för denna verksamhet. Jag hörde någon som i debatten i går tyckte att staten skulle stå för alla kostnader och helt överta ansvaret för skolan. För min del tycker jag att detta ter sig litet verklighetsfrämmande, men man skulle ändå kunna tänka sig att mycket av det stöd som nu lämnas i skolan och som blivit betänkligt urholkat skulle kunna förbättras. Detta kan gälla både skolbyggnader, skolmåltider och skolskjutsar. Om stödet kunde förbättras i dessa hänseenden, skulle det hela te sig betydligt bättre än nu ur landsbygdskommunernas synpunkt.

Vad tilläggspensionerna beträffar vill jag framhålla att sjukpensionen och änkepensionen är utgiftsposter som om staten övertog hela kostnaden inte skulle ta bort något av det kommunala självstyret. När det gäller sjukpensionerna är det ju läkarna som har avgörandet. Vi har de kommunala pensionsnämnderna, men deras främsta uppgift är väl att hjälpa med ansökningar och givetvis även ge vissa kommentarer rent lokalt till de olika ansökningarna; i övrigt är det läkaren som är den avgörande parten. När det gäller änkepensionerna är det ren matematik, och pensionsnämnderna har där inte något att göra annat än som sagt bidra med ansökningarna till denna pension.

De kommunala bostadstilläggen däremot ligger på ett annat plan. Där bestämmer kommunerna om tilläggens storlek. Där vore det motiverat att det statliga stödet minskades — kommunernas andel är nu maximerad till 60 procent — och att kommunerna i stället fick göra större insatser mot att staten övertog kostnaderna för sjukpensioner och änkepensioner.

Polisväsendet är inte någon stor utgiftspost i kommunernas budget, men det pågår en utredning som syftar till att staten skall överta det hela. Det torde nog ha landskommunernas välsignelse.

Sedan har vi det enskilda vägväsendet och vägsamfälligheterna. De belastar inte så mycket kommunerna, även om det är bekant att dessa gör stora insatser i form av stöd. Det finns t. o. m. kommuner som helt övertagit det enskilda vägväsendet och alltså betalar skillnaden mellan verklig kostnad och statsbidrag. Annars är det vissa befolkningsgrupper — de som har andel i vägsamfälligheterna — som belastas med kostnaderna för vägväsendet. Det är inte ovanligt att dessa människor har årliga utgifter på 300, 400 och närmare 500 kronor, alltså avgifter som man skulle kunna rubricera som en särskild vägskatt. Denna drabbar en minoritet av människor, som även i övrigt har det bekymmersamt — de bor avlägset i skogsbyar och utbyar och har låga inkomster.

Man syftar nu till att förbättra stödet till de enskilda vägarna genom att höja bidragsprocenten. Jag skulle vilja sätta i fråga om inte staten har även andra möjligheter att engagera sig i ökad utsträckning, t. ex. genom ändrad beräkning av det underlag varpå statsbidraget ges. Man beräknar hur mycket det kostar att köra ut så och så mycket grus på en väg och hur mycket det i medeltal kostar att snöploga vägen på vintern. Det första året är väl kostadsberäkningen hållbar, men med nuvarande tendens stiger kostnaderna år från år. Bidragsunderlaget blir oförändrat. Först efter fem år gör man en ny beräkning och så att säga återför kostnaderna till verkligheten. Denna beräkningsmetod medför ett årligt avbräck för delägarna i vägsamfälligheterna. Man skulle kunna tänka sig en metod genom vilken delägarna kompensterades för de fördyringar som ägt rum.

Det kunde även vara lämpligt att vägförvaltningarna i större utsträckning övertog dylika vägsamfälligheter, så att vägarna togs in i det allmänna vägväsendet. Tjänstemännen i vägförvaltningarna brukar säga att de enskilda vägarna är för dåligt byggda och inte har tillräcklig bärighet. Skall de införas under allmänt underhåll krävs en utrustning som kanske kostar flera hundra

Statsverkspropositionen m. m.

tusen kronor — bestämmelserna lär vara sådana. Det där är mycket egendomligt, ty de enskilda vägägarna behöver samma maskinella utrustning som det allmänna för att hålla vägarna i gott skick. Det är bilplogning på vintern, och man brukar anlita vägförvaltningarnas väghyvlar och har sladdar. Det kan ju vara en period på våren — då tjällossningen sätter in — när de enskilda vägarna kan behöva stängas en liten tid, men i övrigt är det väl inte fråga om annat än att de håller måttet. Man kan väl låta dessa vägar vara i litet sämre skick än andra grusvägar, som hör under allmänt underhåll. Den rätta melodien vore alltså att ett större antal kilometer vägar varje år togs in till allmänt underhåll — man skulle kunna räkna i mil och inte i kilometer.

Detta var några kostnader som skulle kunna avlastas landsbygdskommunerna. I och med att staten övertar dessa utgifter kommer medborgarna ändå inte ifrån att i någon form betala, men en sådan omläggning skulle väl bidra till en skatteutjämning. På litet längre sikt borde det vara möjligt för staten att klara dessa saker.

Herr talman! I den nu framlagda statsverkspropositionen ser man inte mycket av önskemålen om att vissa kostnader skulle lastas av ifrån landsbygdskommunerna och i stället överföras till staten. Man får emellertid hoppas att det — med stöd av de utredningar som är i gång — skall bli möjligt att påverka budgeten i denna riktning.

Med detta, herr talman, ber även jag att få yrka att statsverkspropositionen remitteras till respektive utskott.

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! När jag nu börjar med att säga några ord om statsverkspropositionen och om de ekonomiska förhållandena, rekapitulerar jag väl en hel del av vad som sagts i går. Jag vill i alla fall erinra om några frågor.

Statsverkspropositionen präglas av en stor optimism inför det kommande året. Vi lever i en högkonjunktur med sna-

rast överfull sysselsättning, och man är övertygad om att man har medel i sin hand att hindra en inflation att komma till stånd och att hålla den fulla sysselsättningen i gång, även om konjunkturen skulle gå tillbaka något. Att vi lever över våra tillgångar, vilket framgår av minskningen av valutaserven på 225 miljoner kronor under det gångna året, anses visserligen vara en varningssignal, men i det stora hela menar man att vi under hela år 1961 med oförändrad finans- och penningpolitik bör ha goda möjligheter att bevara full sysselsättning utan balansrubbnings.

Vi kan alltså bara fortsätta att leva och ha det bra även under nästa budgetår. Någon skattelättnad skall vi inte få men inte heller några nya pålagor. Om man i en så allvarlig debatt som denna skulle våga sig på att skämta, så kunde man säga att det egentligen är överraskande. Nog kunde man ha fått motiv till nya skatter. Enligt landslagens konungabalk kunde konungen begära extra pålagor till försvarskrig, fästningsbyggen och bortgiftande av sina barn. Det sista har ju i år på sätt och vis aktualitet.

Men skämt åsido! Med de ökade inkomsterna kommer statsskatten med sin progressiva natur ändå att ta en större del av skattebetalarnas inkomster i anspråk. Det var också herr Lundström inne på i går. En viss skatteskärpning uppstår alltså i realiteten på detta sätt.

Optimismen är stor. Konjunkturdämpningen i USA med dess fyra miljoner arbetslösa oroar inte. Det gör inte heller dämpningen i England, där vissa sektorer haft betydande avsättningssvårigheter. Inom vissa begränsade sektorer uppträdande avsättningssvårigheter har också märkts här i landet. Man anser sig ha goda vapen i händerna för att bemästra situationen. »Till priset av vissa merkostnader och förseningar kan staten medverka till att ytterligare utjämna säsongerna och därigenom minska den kostnad för folkhushållet som arbetslösheten utgör», heter det i finansplanen. Så långt är det gott och väl.

När det gäller de säsongmässiga va-

riationerna fungerar väl regleringen ganska bra. Rubbningarna kommer regelbundet, och man har kunnat träna upp sig för den uppgiften. I fråga om oregelbundet och framför allt mer eller mindre oväntat uppdykande recessioner är effekten sämre. Den får vanligen sin fulla verkan först när konjunkturen svängt om. Jag är inte säker på att förslaget om färdigställande av fullständiga byggnadsplaner som skulle möjliggöra snabb igångsättning av skolbyggnader kan råda bot på detta. Planer som legat på lut någon tid är snart inaktuella. Byggnadstekniska nyheter, ändrad uppfattning om ändamålsenligaste utformning o. s. v. gör att planerna ofta ändå måste modifieras. Jag vill dock inte bestrida att förslaget kan vara värt att prövas.

Den ställning som arbetsmarknadsstyrelsen fått både när det gäller att bevilja igångsättningsstillstånd för byggnader och tilldelande av arbetskraft över huvud taget möjliggör ingrepp i näringslivets utveckling, som kan ha inte bara gynnsamma utan även deletära följder och i vilken inflytandet av enskilda tjänstemän kan vara av avgörande betydelse, tjänstemän vilkas klokhet och omdöme som bekant kan växla, men på vilkas integritet man trots det nyligen avdömda målet ändå städse vill kunna tro.

Arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet är i det allra väsentligaste till nytta, därom är jag övertygad, men tendensen att lägga sig till med allt flera uppgifter och breda ut sitt inflytande över allt större områden, såsom i fråga om industrilokalisering och yrkesutbildning — det senare inte bara när det gäller omskolning av friställd arbetskraft — måste följas med uppmärksamhet. Den nyligen tillsatta utredningen angående arbetsmarknadspolitik och därmed arbetsmarknadsstyrelsens arbetsuppgifter är viktig, och dess resultat kommer att mötas med stort intresse.

På tal om omskolningskurserna vill jag instämma i vad en av talarna i går — jag tror det var herr Lundström — framhöll. Man måste övervaka att kur-

serna blir till nytta, att de inte — som fallet nog kunnat vara några gånger — blir något av en hobbyverksamhet för sådana som har svårt att anpassa sig i arbetslivet och som lyckas komma med i den ena kursen efter den andra.

Inför det otvetydigt oroliga utrikespolitiska läget kan det förefalla egenomligt att man ansett sig kunna minska på beredskapen genom en förkortning av repetitionsövningarna. Man har ansett sig kunna göra det utan att fråga den militära sakkunskapen. Denna sakkunskap anser åtgärden medföra en betydande sänkning av beredskapen. Man kan tycka att den kritik som — åtminstone tidigare i många stycken med ett visst berättigande — kunnat riktas mot organisationen av repetitionsövningarna i dagens internationella läge skulle ha lett till alltmer intensiva försök att rationalisera och effektivisera dessa övningar hellre än att förkorta dem. Det skall dock gärna erkännas att denna förkortning för samhället och framför allt för den enskilde värnpliktige, som blir inkallad, medför avsevärt större lättnader än de få miljoner som besparingen budgetmässigt uppgår till. Men är dessa lättnader berättigade i dagens läge? Den frågan kan man verkligen ha rätt att ställa.

Statsverkspropositionen är alltså optimistisk när det gäller både de inre och de yttre förhållandena, och det är den alldeles oberoende av vissa oroselement, som kan spåras. Sådant är läget för staten. Men hur är läget för de enskilda människorna?

Sedan ett par år har jag under remissdebatten berört rusdrycksfrågan och särskilt spritmissbruket. Det har flera talare gjort före mig i årets debatt, men jag vill göra det ändå. Vi satsar ganska mycket på nykterhetsvården — på driftbudgeten i år är anvisat 50 miljoner kronor för ändamålet mot drygt 42 miljoner förra året. Härtill kommer kostnaderna för socialstyrelsens nykterhetsbyrå och vissa anslag på kapitalbudgeten. Slutligen tillkommer ytterligare cirka en och en halv miljon kronor i landstingsanslag och betydande primärkom-

Statsverkspropositionen m. m.

munala anslag. Fortfarande behövs ett ökat antal vårdplatser. Socialstyrelsen uppskattar i år behovet till 2 300 platser mot 2 200 föregående år. En uppgift av skrämmande natur som lämnas i propositionen är att det klientel som är i behov av vårdåtgärder av mera ingripande natur sedan 1954 ökat med omkring 5 600 personer. Fortfarande får man varje vecka — ja ibland nästan varje dag — i tidningarna läsa om personer som omkommit eller svårt skadats i samband med spritförtäring. Antalet dröp i samband med spritförtäring tycks nästan ha ökat; antalet redan i år inträffade fall är skrämmande.

Vid flera tillfällen tidigare har jag framfört önskemålet om en någorlunda tillförlitlig statistik över den dödlighet som i sista hand har spriten som orsak. För att kunna följa utvecklingen vore denna statistik av stort värde. Det gäller här inte bara rattfylleriet. Även om det kan medföra mycket svåra olyckor, som träffar alldeles oskyldiga människor, gäller det ett fåtal av alla missbrukare. Ingen må tro att jag vill minska kampen mot rattfylleriet — alldeles tvärtom. Men ingen kan heller få mig att tro att den säregna och åtminstone för mitt rättsmedvetande upprörande praxis som av domstolarna tillämpas vid avgörandet i vissa fall av vad som menas med förande av bil kan ha någon som helst betydelse för stävjandet av rattfylleriet. Att man i vissa fall dömts för rattfylleri, där det i själva verket gällt att skydda värdefull egendom för förstörelse och där någon som helst risk icke förelegat för skada vare sig för föraren eller någon annan person, har också förefallit abderitiskt. Det gäller här missgrepp vid tillämpningen av vetliga principer som kan jämföras med det som förekom under motbokssystemet — särskilt dess första tid — och som gjorde att detta system aldrig i det allmänna medvetandet kunde få den uppskattning som det enligt min mening var förtjänt av.

Att spritkonsumtionen per vuxen individ nu är något lägre än år 1954 är ett gynnsamt tecken, men det behöver inte

tyda på någon förbättring i fråga om missbruket, och det är missbruket vi framför allt behöver komma åt.

Varpå beror minskningen i spritkonsumtionen? Naturligtvis betyder propagandan mycket — den betyder kanske mest. Den skall spela över ett brett fält och den skall aldrig förtrötts. Att lämpa över konsumtionen av starksprit till konsumtion av alkoholsvagare drycker kan också ha sin betydelse, åtminstone i den mån propagandan härför inte leder till en konsumtion som eljest inte skulle ha förekommit. En väsentlig orsak till den minskade konsumtionen är den ökade bilismen. Det är inte bara rädslan att bli ertappad för rattfylleri som är orsak härtill, även om den möjligheten med den ökade och ökande trafikkontrollen är en faktisk realitet, utan det är framför allt den personliga ansvarskänsla som är karakteristisk för den stora massan av bilister som är avgörande. Man vet att man rör sig med en farlig sak, ibland t. o. m. en farlig leksak, och att man kan skada både sig själv och andra. Bilismen är säkert en faktor av betydelse för minskningen av spritkonsumtionen, framför allt naturligtvis hos måttlighetsförbrukarna — de som egentligen aldrig berett samhället några problem. Men det finns säkra exempel på att motorismen varit till nytta även för sådana som förut ej kunnat helt tillfredsställande sköta sitt umgänge med spriten.

I stort sett måste vi nog konstatera att den minskade totalkonsumtionen inte behöver betyda och i själva verket inte heller betyder minskning av missbruket. Men trots detta, som det ter sig ur den begränsade men ganska speciella synvinkel som jag ser på frågan i min dagliga verksamhet, förefaller situationen vid en rent subjektiv bedömning snarast ha företett en viss förbättring under det senaste året. Men bedömningen är osäker. Den regniga väderleken under sommaren och hösten kan ha bidragit till en skenbar förbättring.

Jag har tidigare sagt att jag aldrig skulle ha vågat vara med om att ta bort motboken. Att motboken framför allt hade en spärrverkan och inte — som

Statsverkspropositionen m. m.

kommittén trodde — en till ökad konsumtion stimulerande verkan har stått klart för mig, och det har ytterligare be styrkts av erfarenheten. Detta betyder inte att jag nu utan vidare önskar återinföra ett liknande system, men jag upprepar önskemålet om en förnyad allmän undersökning av nykterhetsförhållandena. Man kan kanske avvakta nykterhetsvårdssakkunnigas betänkande, som lär vara att vänta snart, och se hur brett den lagt sina studier. Men om frågan inte erhållit tillräcklig belysning fordras en ny utredning, ty nya åtgärder, framför allt kanske mot ungdomsfylleriet, är av nöden.

När det gäller nykterhetsfrågan måste man framför allt sikta på människornas ansvarskänsla. Vi brukar på vår sida stryka under att vi satsar på människornas ansvarskänsla och idealitet och att vi hoppas på en idealitet som inte kräver materiella fördelar och ekonomiska bidrag för allt arbete av ideell art som utföres. Statsministern erinrade i går om talet att demokratin fostrar människorna till att bara begära och begära för egen räkning, och han menade att den våg av vilja att hjälpa utvecklingsländerna som just nu är så frappant är ett tecken på att det talet är oriktigt. Ja, det kan vara sant att offervilligheten är stor när det gäller stora insamlingar som omges med stor reklam — de må nu gälla spetälska eller cancersjuka eller spastiker, över huvud taget människor som har det svårt. Men det är inte riktigt så i vardagslivet. När man närmare undersöker olika vårdgrenar finner man gång på gång att vården försvärats därför att den gamla vårdidealiteten — den som gjorde vårdarbetet till ett kall — alltmera försvinner. Vårdbehövande barn får inte den kontinuerliga och erforderliga vård som är önskvärd, därför att arbetstidsbegränsningen fordrar så många byten av personal. Det gäller för arbetsledningen att organisera arbetet så att det som kan betraktas som vårdpersonalens berättigade önskemål medför så små olägenheter som möjligt. Hjälpt med fritidsarbete under ledning av intresserade från ideella sammanslutning-

ar är allt svårare att få, därför att allt färre vill ägna sig åt sådan verksamhet utan ersättning. På det planet får man intrycket att det citerade uttalandet om demokratin innehåller mycket av sanning.

I nykterhetsfrågan gäller det att få ett grepp om de enskilda individerna och att sporra deras ansvarskänsla. Detta gäller också i fråga om ungdomsbrottsligheten. Den nyligen gjorda beräkning som antyder att vi har att vänta ytterligare ökad brottslighet under de närmaste åren visar hur väsentligt det är att försöka åstadkomma en ändring. Naturligtvis är det särskilt mot ungdomen vi måste rikta oss, kanske inte framför allt därför att ungdomsbrottsligheten är ett så stort problem utan fastmera därför att det är under uppväxtåren som de människor formas som senare skall bilda vårt samhälle.

Ungdomen fostras i hemmet och i skolan, och den tar avgörande intryck i kamratkretsen, i gänget, liksom i föreningslivet. Samhällsutvecklingen har gjort att hemmet förlorat mycket av sitt inflytande. Trots allt som propageras och trots allt som sägs visar det sig många gånger att samhällets inställning till barnfamiljerna inte är den som man skulle önska. Jag tänker här inte på understöd och andra ekonomiska ting, men jag har som ett exempel frapperats av att den ton som i ord och i skriftliga meddelanden understundom används gentemot bostadssökande och hyresgäster, särskilt då barnfamiljer, av befattningshavare även inom sådana bostadsföretag som kallas och som vill kallas allmännyttiga utgör ett bra dåligt underlag för den trivsel som är en av förutsättningarna för harmoni inom familjen, och den harmoniska familjen är alltså den bästa grogrunden för goda medborgare i vårt samhälle.

När familjen har mindre möjligheter att inverka på ungdomen får skolan naturligtvis ännu större betydelse. Det är ett av de många skälen för att man med sådant intresse, jag skulle nästan vilja säga sådan oro, följer utvecklingen på skolans område. Beträffande skolan vill

Statsverkspropositionen m. m.

jag i detta sammanhang endast beröra några få saker.

När skolberedningen i sin Visbykommuniké angav att man skulle ha sammanhållna klasser i sjunde och åttonde årskurserna men med olika tillvalsgrupper i vissa färdighetsämnen, kan det väl sägas vara uttryck för ett positivt val i stället för s. k. negativt urval. I orienteringsämnena, till vilka tydligen modersmålet räknas, och i övningsämnena skall klasserna emellertid vara sammanhållna. I fråga om övningsämnena spelar detta kanske inte så stor roll, men inom orienteringsämnena och framför allt inom modersmålet, som ju inte bara är ett orienteringsämne utan som i mycket hög grad även är ett färdighetsämne, kommer det med all sannolikhet att ställa lärarna inför stora svårigheter. I modersmålet gäller det ju bl. a. att bibringa eleverna färdighet att uttrycka sig i tal och skrift, och det gäller att inte bara nå upp till ett hyggligt genomsnittsresultat utan det gäller i lika hög grad att ta vara på de bästa begåvningarna.

Ingen tycks kunna med säkerhet bestrida att sen differentiering betyder sänkt kunskapsstandard, det har bl. a. konstaterats i senaste häftet av Tidning för Sveriges läroverk, nr 3 för i år. Även en varm förespråkare för Österåkerssystemet säger att det för med sig vissa elevpsykologiska faktorer som kan påverka resultaten för de studiebegåvade, »med en någorlunda stabil lärarkår dock inte mer än att de uppvägs av de påtagliga fördelar som ligger i den ökade kontakten mellan olika elevgrupper», tillägger man.

Olägenheterna beträffande de studiebegåvade är allvarliga. De vänjer sig vid att väja för svårigheterna och välja en lättare linje i stället för att anstränga sig, och de vänjer sig av med att arbeta i sina studier. De lär sig inte att inse att även en begåvad måste arbeta för att komma någon vart och för att kunna utnyttja den begåvning som Vår Herre gett honom. Är det inte bara en hittills inte verifierad teori som ligger bakom det myckna talet om att de sämre kun-

skapsresultaten vägs upp av andra värden i form av bättre social och personlig fostran? I varje fall gav de nyss publicerade vetenskapliga undersökningarna av Johannesson och Magnusson i denna fråga inte några säkra bevis för att så skulle vara fallet.

En stor socialdemokratisk tidning frågar: Vilka sociala värden tillgodoser man genom att i undervisningen hålla samman elever på så starkt skiftande bildningsnivåer? Menar man att det längre fram i livet skall ge eleverna större förståelse för att det finns människor med olika begåvningsutrustning? Kan inte i stället irritationer och motsättningar som dessa förhållanden måste medföra under skoltiden tvärtom konserveras och bli till skada längre fram i livet?

Något säkert vet man ännu inte i differentieringsfrågan. Man må hoppas att skolberedningen i sitt fortsatta arbete skall finna en god lösning för modersmålsstudiernas problem utan att behöva bryta den uppnådda enigheten, vilken jag tror är av värde för utformningen av den blivande skolan och vilken bör kunna vara en garanti för att dogmatiska och doktrinära åsikter inte skall få vinna övertaget över empiriskt vunna erfarenheter.

Ett par saker till om skolan. Mindre klasser är den kanske viktigaste skolreformen. Det har sagts många gånger men det kan knappast upprepas nog ofta. En skolreform som inte samtidigt skaffar fram goda lärare blir en reform på papperet. Det är huvudmotivet för vår önskan att skynda långsamt med övergången till enhetsskolan.

Måhända kommer man i framtiden att få söka sig fram till nya linjer för att lösa det i framtidens värld säkerligen alltmera påträngande behovet av att ta vara på de goda begåvningarna, att sörja för eliten, ty det blir sannolikt framför allt den som vi skall lita oss till om vi i framtiden skall kunna hävda oss i den skärpta internationella konkurrensen.

Må vi hoppas att den blivande skolan skall utformas så att den kan lyckas i sin stora och dubbla uppgift, att skapa

goda och ansvarskännande medborgare och att meddela goda kunskaper.

Herr DAHL (s):

Herr talman! När jag så här i remissdebattens elfte timme tar till orda och gör min stämma hörd i denna atonala symfoni, är jag väl medveten om att förutsättningarna att vinna gehör för det, jag här för fram, är ytterst minimala. Jag ämnar nämligen säga några ord om försvarskostnaderna. Emellertid vill jag bekänna att jag gärna för mina synpunkter till torgs inför riksdagen, ty jag vet, att de synpunkter, som går ut på en minskning av försvarsutgifterna, är relevanta hos stora delar av Sveriges folk, hos arbetarklassen och långt in i de borgerliga leden.

Försvarsfrågan har som bekant på sistone inte varit någon partifråga. Man har varit överens om ramen för kostnaderna, och den fastställdes 1958 till 2,7 miljarder kronor, ett belopp som skulle ökas med löne- och prisjusteringar och därjämte med 2,5 procent. Det rörde sig om väldiga utgifter, i synnerhet om man jämför med det, som man tidigare inom partierna hade stritt om. Men om vi ser på huvudtiteln i dag, finner vi att den slutar på inte mindre än 3 056 800 000 kronor och i kapitalbudgeten på 174 miljoner, vartill sedan skall läggas de betydande utgifter för samma ändamål, som finns upptagna under andra huvudtitlar. Det är naturligt, att dessa oerhörda kostnader för försvarsorganisationen inte har kunnat accepteras av alla i riksdagen, och under årens lopp har också andra meningar kommit till synes och föranlett motioner, vari man har yrkat på en minskning av militärkostnaderna. Men de förslag, som vid dessa tillfällen har framförts, har självfallet stupat på det faktum, att partierna varit överens om saken och att riksdagen fattat sitt beslut 1958, ett beslut som spände över en tidrymd av tre år framåt.

Treårsöverenskommelsen har nu kommit fram till slutåret. Men det kostnadsförslag, som föreligger i år och bygger

Statsverkspropositionen m. m.

på den s. k. 1960 års snabbutredning, hejdar ingalunda kostnadsökningen, och förgäves spanar man i det förslaget efter några besparingar. I stället stiger försvarskostnaderna, och de astronomiska talen stegras ytterligare.

Det skall inte förnekas, som det också påpekas i statsverkspropositionen, att vissa rationaliseringar har vidtagits sedan 1958, men dessa rationaliseringar har — som det sägs i propositionen — inte givit någon minskning i kostnaderna; det som man sparar har i stället gått åt på andra militära områden. Och vi vet av erfarenhet, att på det området kan slukas nästan hur mycket som helst.

Så bör det självfallet inte vara. Jag tycker, att de rationaliserings- och sparsamhetsåtgärder som vidtages bör verka så, att vi får en sänkning av de militära kostnaderna. Jag anser det inte vara försvarbart, att vi offrar så oerhörda summor på försvarsapparaten, när vi samtidigt inte har tillräckligt med pengar till de eftersatta uppgifterna, till skolor, sjukhus, broar, vägar, invalidersättningar, ersättningar till handikappade o. s. v.

Mänskligheten befinner sig för närvarande i ett farligt läge. Det har talats om den saken från denna talarstol vid flera tillfällen under dessa två dagar. 60 procent av världens folk svälter och lider brist på allt möjligt, och man har från alla partierna deklarerat nödvändigheten av att vi hjälper till på olika håll för att eliminera bristerna och om möjligt få bort svälten. Men vi vet också, att våra resurser är små, och en anledning till att regeringen inte kan föreslå mer än den gör, en summa som man från vissa håll anser futtigt liten, är väl att en så avsevärd del av våra tillgångar ödsas på de militära rustningarna.

Den varaktiga fred, som väl alla längtar fram emot, når man aldrig genom att rusta sig till tänderna. Det visar alla tidsåldrars erfarenhet. Det är en chimär att tänka sig, att vi med ett allt starkare försvar når fram till ett säkrande av freden. I stället kan man säga, att den utvecklingen innebär en ständigt ökande krigsfara. Freden ligger säkerligen till

Statsverkspropositionen m. m.

största delen däri — som inte minst herr Möller har sagt i dag — att man tillräckligt effektivt kan hjälpa de s. k. underutvecklade länderna till egen produktion och försörjning.

Jag tror för min del, att det blir ganska svårt för Sverige att i det långa loppet ge hjälp och fred till dessa behövande med den successiva stegring av försvarskostnaderna, som vi undan för undan tvingas in under. Därför anser jag, att en parlamentarisk utredning snarast bör tillsättas för att framlägga ett förslag om en ändamålsenligare försvarsorganisation och om en successiv minskning av försvarskostnaderna, ty endast på den vägen kan det bli oss möjligt att få de stora summor disponibla, som måste till för den livsviktiga hjälpen till de underutvecklade länderna. Där har vi ju som en liten nation vårt stora fredsinstrument, och det tycker jag vi bör vårda genom att utreda frågan och komma fram till minskade kostnader för försvaret.

Jag skall sedan övergå till en liten lokal fråga som avslutning. Det rör Bohuslän i första hand, men förhållandena är likartade i andra delar av Sverige.

Den fulla sysselsättningen fordrar rörlighet på arbetsmarknaden och utbildning. Det är självklart att i ett läge, där det fattas arbetskraft på ett håll, kan man i princip inte uppehålla beredskapsarbeten på ett annat håll. Det får man väl acceptera, även om det har sina konsekvenser för den, som skall omskolas eller flyttas, men man får inte glömma att det finns människor i 60-årsåldern — framför allt i Bohuslän, sedan stenindustrien där lagts ned — som på grund av sin ålder inte kan sättas in på andra områden. När våren och sommaren kommer, nedläggs alla beredskapsarbeten, och dessa människor ställs då utan försörjningsmöjligheter. Var och en förstår, att de inte kan flytta från hembygden, dit de är knutna med hus och hem, och det går inte att skola om dem.

Det måste finnas förståelse för att beredskapsarbetena bör få vara kvar på sådana platser i landet, där den sortens arbetskraft finns. Som det nu är, kan des-

sa människor inte få något annat arbete i hemorten, när våren kommer och beredskapsarbetena slutar, utan de får söka sig någonting att försörja sig på, bäst de kan. När sedan kölden och tjälen kommer, och de sämsta tänkbara arbetsmöjligheter är för handen, sätter man dessa 60-åringar i ett arbete, vari deras hälsa riskeras och som givetvis måste bli dyrare, eftersom det då krävs större kostnader för att man skall få ett resultat.

Jag vet, att det har gjorts undantag, så att man beviljat beredskapsarbeten även under andra årstider, men det har skett efter påtryckningar och uppvaktningar. Jag anser, att man på arbetsmarknads-håll bör ha klart för sig, att denna situation alltid kommer att bestå. Man får inte så att säga låta principen ta död på verkligheten, utan man måste se situationen sådan den är och handla därefter genom att ge dem, som är i dessa åldersgrupper, och jag talar i första hand om stenhuggarna, möjlighet att försörja sig.

En annan fråga, som jag också vill säga ett par ord om, är gränstrakternas avfolkning. Flykten från landsbygden är ett faktum, som vi i stort sett inte kan göra någonting åt. Även norra Bohuslän har drabbats av den. Herr Hermansson talade i går om hur södra och mellersta Bohuslän genom industrialisering klarat upp sina försörjningsproblem, och han påpekade, att den norra tredjedelen av landskapet ännu inte har fått någon sådan möjlighet.

Om vi som bor i Sveriges land vill att dessa områden vid gränsen mot Norge över huvud taget skall vara befolkade, måste statsmakterna vidta ytterligare åtgärder, utöver vad som görs genom företagarföreningar och liknande. Man måste söka sig fram på nya vägar. När jag i dag såg igenom motionerna, fann jag, att centerpartiets talesman herr Bengtson också är inne på tanken, att statsmakterna skall vidta åtgärder för att stimulera företag och människor att slå sig ned i dessa områden, så att de avfolkade trakterna åter blir befolkade. Man kan tänka sig olika vägar, t. ex. att företag, som etablerar sig där uppe, får

Statsverkspropositionen m. m.

lägre skatt, och man kan tänka sig, att statsbidrag till skolor, pensionärshem och liknande ökas.

När det t. ex. skall upprättas en skola, brukar man räkna ut, vilket underlag det finns inom bygden för skolan. Finns det inte något underlag, låt oss säga för ett gymnasium, blir det inget gymnasium inom området. Om emellertid ett företag, som söker sig till dessa trakter, vill anställa tjänstemän, frågar tjänstemännen om det finns läroverk för deras barn, och finns inte det flyttar de inte dit. Om det inte finns utbildningsmöjligheter, blir trakten ännu mera avfolkad, och möjligheten till fortsatt liv blir ännu mindre. Likadant är det med vägar. När man skall bygga en väg, undersöker man först, om det finns tillräckligt mycket folk i trakten för att vägen skall bli till nytta ur trafiksynpunkt.

I ett sådant här underutvecklat område borde man i stället först bygga vägen eller skolan, och sedan försöka få dit folk. Naturligtvis kan ett sådant tillvägagångssätt inte tillämpas generellt, men jag anser, att man ibland bör gå ifrån de vanliga linjerna och slå in på nya vägar för att få folk till de trakter, som vi vill ha befolkade. Jag tror, att statsmakterna skulle kunna göra mycket åt den här saken genom att lätta litet på de bestämmelser, som de eljest tillämpar, när det gäller statsbidrag och hjälp, och i stället vore mer generösa för att ge bygden en chans till fortsatt liv.

Herr ANDERSON, CARL ALBERT, (s):

Herr talman, ärade kammarledamöter! Jag vill tillåta mig att med utgångspunkt från föreslagen höjning av bidragen till internationell hjälpverksamhet knyta några reflexioner kring tredje huvudtiteln.

Även om jag i likhet med flera talare både i dag och under gårdagen är kritisk mot den äskade hjälpens omfattning, är detta dock inte mitt väsentliga ärende. Det finns anledning antaga att vilket belopp vi än skulle besluta, så skulle det likväl endast kunna betecknas som en etapp på vägen mot ett långt mer omfat-

tande, ofrånkomligt engagemang i utvecklingsländerna.

Min avsikt är i stället att man under denna väntade uppbyggnadsperiod skall komma till något som jag tycker alltfjämt brister, nämligen insikt om hur vår hjälp skall kunna fungera inte blott som hjälp utan också som ett svenskt ställningstagande med samma kvaliteter som vi eftersträvar för vår utrikespolitik i hävdvunnen mening — alliansfrihet och objektivitet, humanitet och självständighet. Våra beslut bör därför understryka att kolonialister, feodalregimer, militärdiktatorer och deras gelikar aldrig kan få helhjärtat stöd från svensk demokrati. Detta må gälla Verwoerds Sydafrikanska union och Francos fascistiska Spanien likaväl som alla andra regimer utan förankring i folkviljan.

Å andra sidan får nödhjälp icke göras beroende av det mottagande landets regim. Vår hjälp bör självfallet inte ges en sådan form att den uppfattas som premier eller flitpengar till ett antal gunstlingar eller älsklingslärlingar. Det är när man ser ut över de politiskt, socialt och kulturellt oroliga kontinenterna i söder och öster som man känner att denna balansgång är lika svår som nödvändig. Är det ändå inte ett önskemål att klargöra att vår demokrati ej är modell Europa i Kongo och Alger? Det är också då som man frågar sig om de svenska insatserna inte borde kunna få en mer frigjord och mer bestämt svensk karaktär.

Det har ju under hösten från en lång rad företrädare för svensk industri och företagsamhet omvitnats att vårt land skyndsamt borde utöka sin diplomatiska representation i utvecklingsländerna. Sådana åtgärder anges med rätta ha dubbel effekt. På sikt motsvarar de vårt lands kommersiella, politiska och handelspolitiska intressen, men genom att vidtagas redan nu skulle de därjämte kunna få en politisk effekt, eftersom de infriar förväntningarna hos unga nationer, vilka i tvekan dröjsmål lätt finner uttryck för diskriminering.

Den erinran som departementschefen gör om en utredning under medverkan av de nordiska utrikesdepartementen gemen-

Statsverkspropositionen m. m.

samt är givetvis befogad. Genom en nordisk samverkan skulle säkert i många fall en tillfredsställande diplomatisk bevakning kunna åvägabringas. Bortsett från vilka resultat man i en oviss framtid kan uppnå på detta område synes de dock varken förhindra eller ens försvåra svenska beslut i nuläget; dels måste ju utredningen under alla förhållanden ta upp frågan om en samordning av vad som redan existerar, dels förefaller det mig orealistiskt att tro att vårt land i vissa politiskt särskilt inflytelserika stater i längden skulle kunna uppträda utan egen representation.

Jag är medveten om de svårigheter som är förenade med en bedömning av den politiska frigörelsens framtida resultat på den afrikanska kontinenten. Det är därför t. ex. omöjligt att säga vad panafrikanismens talesmän kan vinna för gehör för sina tankar. Att utvecklingen i sådana länder som exempelvis Ghana och Guinea redan nu erbjuder ett politiskt intresse för vårt land som väl torde motsvara det ekonomiska i Liberia syns mig uppenbart. Gärna hade man därför sett att beslutet om en legation i Monrovia hade kompletterats och att ettdera av Ghana eller Guinea fått en svensk beskickning. Att följa den politiska temperaturkurvan på denna kontinent förefaller lika ofrånkomligt som att detta sker på rätt plats.

Över huvud synes mig ett samband existera mellan tekniskt bistånd och utlandsrepresentation som innebär att det förra har ett komplement i det senare. Det är klart att en svensk beskickning inte kan betraktas som en hjälpstation, men den är utan varje tvivel den bästa kanal genom vilken vi vid sidan av direkta, större aktioner kan slussa kunskaper om vårt land, dess demokrati och dess lösningar på samhällsproblemen till utvecklingsländerna.

Vad är det som lockar så många besökare från exotiska och varma latituder till Sverige? Det har framhållits att det finns en majoritet inom riksdagen för ett långt kraftigare bidrag till tekniskt bistånd. Det har skämtsamt antytts att detta var ett av de få tillfäl-

len då riksdagen var långt mer radikal än väljarunderlaget. Därmed må vara hur som helst. Det finns emellertid något som förenar de ärade ledamöterna. Vi är alla folkrörelsemän, och de flesta av oss icke endast i egenskapen av riksdagsledamöter. Vårt land är ju ett folkrörelseland. Vi har de fackliga gemenskaperna — det må gälla löntagare likaväl som företagare. Vi har jordbrukarnas likaväl som konsumenternas kooperation. Vi har idrottsrörelsen. Vi har folkkyrkan och de många starkt sammansvetsade frikyrkorna. Vi har folkbildningsförbunden och mycket annat. Det finns väl ingen av det urval aktiva folkrörelsemän som utgör vår riksdag som icke vid flera tillfällen och ofta i skilda egenskaper personligen ställts inför utvecklingsländernas problematik genom sammanträffanden med sådana besökare som lockas till vårt land. Att Sverige lockar till studier har vi främst dess folkrörelser att tacka för. Det vore synd om detta oerhörda goodwillkapital icke skulle klokt disponeras. Jag — och jag tror många med mig — hade gärna sett den aspekten belyst i samband med propositionens skrivning i de stycken som gäller förstärkning av vår utlandsrepresentation. Det problem jag därmed antytt saknar för övrigt icke beröringspunkt med utrikes tjänstens rekryteringsproblem över huvud.

Men frågan om beskickningarnas antal och deras inriktning är utöver frågan om hjälpmedlens storlek icke det enda som har betydelse när det gäller utvecklingsländerna. I många fall förhindras den hjälp som vi kanske kunde ge av det faktum att befrielsekampen ännu inte är slutförd.

Givetvis kan vårt land icke engagera sig i dylika politiska eller ofta militära uppgörelser. Härvidlag är vår roll att som aktiv medlem av FN söka anvisa de vägar, som kan leda till en utjämning av stridigheterna. Som ett exempel härpå menar jag att man kan betrakta den fyrpartiuppvaktning som hos regering- en hemställde att vårt land skulle verka för fria val under FN:s beskydd i Al-

Statsverkspropositionen m. m.

geriet. Men härmed kan gränsen för hjälp icke vara nådd. Icke minst i ett fall som exempelvis det algeriska skall man finna att hjälp kan ges i en mångfald former.

Det är väl så att det för de flesta av oss är mycket lättare att tänka i termer som tekniskt bistånd och en ljusare framtid än att ställas inför det moraliska tvånget att lösa dagens namnlösa lidanden. Ändock kan man inte — utan att med rätta beskyllas för känslokyla — komma förbi det humanitära, kort-siktiga problemet. Här har vårt land en tradition som det kan vara stolt över men som heller icke får uppges. Här räcker det inte att ta del av att vårt bidrag till världsflyktingåret var 33 miljoner kronor, här måste vi samtidigt slå fast en parallellitet i hjälpbehoven utan vilken vårt tekniska bistånd och den förbättrade bevakningen av politiska och kommersiella intressen kan få en cynisk bismak. Jag tror därför att vi på någon sikt inte heller skall ställa oss främmande för den tanken, att här liksom i fallet »Sverige hjälper» riksdagen skall förklara sig beredd tillskjuta lika mycket som insamlingar kan ge. Det skulle ha inneburit en fördubbling av det statliga bidraget under budgetåret 1959/60, som då uppgick till 11 miljoner kronor. Jag kan inte underlåta en konkret erinran om den nöd och de lidanden som i vinter råder bland algeriska flyktingar i Tunisien och Marocko. De kalla vindar som sveper in i de flyktades beduintält i det skoglösa berglandskapet må kännas ända in i denna sal. Ett olyckligt folk i flykt och armod behöver vår hjälp nu. Och det har många olycksbröder.

Så skulle det, herr talman, återstå för mig att utveckla min och som jag tror många av mina riksdagskollegers besvikelse och oro över att bidragen till teknisk hjälp i år icke kunnat undergå en än kraftigare höjning. Jag tror emellertid att finansministern redan alltför väl känner trycket av en sådan opinion. Jag kan försäkra att den inte försvagas till nästa år. Hänvisningar till ett bestämt budgetläge kan vara bestickande. Helt

visst finns det också i konjunkturläget mycket som talar för den föreslagna överbalanseringen. Det man emellertid inte får glömma bort är att frågan om tekniskt bistånd även innebär ett moraliskt imperativ.

Med detta konstaterande vill jag för dagen låta mig nöja. Min sammanfattning av det sagda innebär, herr talman, en önskan om samråd och samordning på högsta nivå för utvecklingsländerna av svenska beskickningsetableringar, svenska investeringar, svenskt tekniskt bistånd och svensk humanitär hjälp!

Efter härmed slutad överläggning hänvisades ifrågavarande kungl. propositioner till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften för år 1961 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet; samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 91—97 till statsutskottet, motionerna nr 98 och 99 till bevillningsutskottet, motionerna nr 100—102 till bankoutskottet, motionerna nr 103—108 till behandling av lagutskott och motionen nr 109 till jordbruksutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts skrivelse nr 31, med redogörelse för de åtgärder som vidtagits på grund av riksdagens skrivelser den 25 mars 1960, nr 11, den 8 april 1960, nr 159, den 6 maj 1960, nr 209, den 24 maj 1960, nr 302, och den 30 november 1960, nr 368, i anledning av, såvitt nu är i fråga, riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 110 och 111 till konstitutionsutskottet,
motionerna nr 112—140 till statsutskottet,
motionerna nr 141—148 till bevillningsutskottet,
motionerna nr 149—153 till bankoutskottet,
motionerna nr 154—164 till behandling av lagutskott,
motionerna nr 165—171 till jordbruksutskottet och
motionen nr 172 till allmänna beredningsutskottet.

Föredrogs ånyo och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

På framställning av herr talmannen beslöt kammaren nu, kl. 12.25, att — för att bereda kammarens ledamöter möjlighet att ingiva motioner senare under dagen — ajournera sina förhandlingar till kl. 17.00, då desamma återupptogs.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 26, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1949 (nr 166) angående skyldighet att avlämna för bibliotek avsedda exemplar av tryckt skrift.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Med stöd av bifogat läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 25 januari t. o. m. den 28 februari 1961.

Stockholm den 25 januari 1961

J. F. Grym

Härmed intygas att riksdagsman *Jakob Grym* på grund av sjukdom är sjukskriven fr. o. m. den 25/1 1961 tills vidare t. o. m. februari månads utgång.

Boden den 20 januari 1961

Erik Löwgren

överläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Herr TALMANNEN yttrade:

Under veckan den 29/1—4/2 hålles plena tisdagen den 31 januari kl. 16.00 och fredagen den 3 februari kl. 14.00.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 173, av herr *Hedblom m. fl.*, angående kallelse till sammanträde med elektorer för val av riksdagens ombudsmän;

nr 174, av herr *Hilding*, angående rätt för anbudsgivare att närvara vid öppnandet av anbud å större offentliga arbeten;

nr 175, av herr *Lundström m. fl.*, om utredning rörande domstolsmässig prövning av rättsfrågor i förvaltningen;

nr 176, av fru *Segerstedt Wiberg*, angående behandlingen i riksdagen av framställning från riksdagens verk;

nr 177, av herr *Svanström*, angående ändrad tidpunkt för allmänna val;

nr 178, av herrar *Sveningsson* och *Hedblom*, om visst uppskov med prövningen av det vilande grundlagsändringsförslaget om talmännens rösträtt;

nr 179, av herr *Sveningsson m. fl.*, om införande i riksdagsstadgan av bestämmelser i syfte att ernå en effektivare budgetbehandling;

nr 180, av fröken *Andersson m. fl.*, om utredning angående forskningsinsatser för de s. k. utvecklingsländerna;

nr 181, av fröken *Andersson m. fl.*, angående hjälpen till de s. k. utvecklingsländerna;

nr 182, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, om utflyttning av försvarets fabriksstyrelse från stockholmsområdet till Eskilstuna;

nr 183, av herr *Andersson, Torsten*, och herr *Mattsson, Torsten*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten;

nr 184, av herr *Bengtson m. fl.*, angående vidgat samarbete mellan Centralkommittén för Svenskt Tekniskt Bistånd och Svenska Missionsrådet, m. m.;

nr 185, av herr *Bergh, Ragnar, m. fl.*, om inrättande av en befattning som kurskonsulent vid statens hantverksinstitut;

nr 186, av herr *Dahl m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till byggande och underhåll av mindre hamnar och farleder;

nr 187, av herr *Dahl* och herr *Svedberg, Lage*, om utredning angående en mera ändamålsenlig försvarsorganisation med successiv minskning av försvarskostnaderna, m. m.;

nr 188, av herr *Ewerlöf m. fl.*, angående ett totalförsvarsråd;

nr 189, av herr *Gustavsson, Bengt*, och herr *Johansson, Tage*, om inrättande av ett Afrika-institut;

nr 190, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, angående användningen av statsanslaget till fonden för idrottens främjande;

nr 191, av herr *Stefanson m. fl.*, om statsanslag till statens hantverksinstitut för resestipendier åt lärare m. fl.;

nr 192, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m.;

nr 193, av herr *Stefanson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till statens hantverksinstitut;

nr 194, av herr *Virgin*, angående statlig konsumentupplysning och konsumentvaruforskning;

nr 195, av herr *Andersson, Axel Jo-*

hannes, om visst statsanslag till Anundsjöbygdens realskola;

nr 196, av herr *Anderson, Carl Albert*, om inrättande av en professur vid Stockholms universitet i geografi, särskilt samhällsgeografi;

nr 197, av herrar *Bengtson* och *Lundström*, om vissa höjningar av statsanslagen till musikaliska akademien;

nr 198, av herr *Bergh, Ragnar*, om åtgärder till främjande av rekryteringen av läroverkslärare i Norrland;

nr 199, av herr *Boman m. fl.*, om visst anslag till Religionspedagogiska institutet;

nr 200, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, om viss höjning av statsbidraget till inackordering av skolbarn i elevhem eller enskilda hem, m. m.;

nr 201, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, om statsanslag till flyttningssättning åt folk- och småskollärare m. fl.;

nr 202, av herr *Eskilsson*, angående partiell tjänstledighet och deltidstjänstgöring för folk- och småskollärare;

nr 203, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, angående utbildningen av samhällsplanerare;

nr 204, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om inrättande av en personlig professur i religionspsykologi för teol. dr Hjalmar Sundén;

nr 205, av herr *Hanson, Per-Olof*, om statsanslag till arbetet för nykterhet i trafiken;

nr 206, av herr *Hanson, Per-Olof, m. fl.*, om inrättande av ett internationellt engelskspråkigt universitet för samhällsvetenskapliga studier;

nr 207, av herr *Hedblom m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Kungl. biblioteket: Omkostnader;

nr 208, av herr *Kaijser*, om inrättande av en befattning som första biblioteksbiträde vid karolinska institutet;

nr 209, av herrar *Kaijser* och *Edström*, om inrättande av en professur i klinisk epidemiologi vid karolinska institutet;

nr 210, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete;

nr 211, av herr *Källqvist m. fl.*, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till bergsskolan i Filipstad m. m.;

nr 212, av herr *Källqvist m. fl.*, om visst statsanslag till Sveriges Elevers Centralorganisation;

nr 213, av herr *Larsson, Lars*, och fröken *Mattson*, om statsanslag till forskning om medicinska medel för familjeplanering;

nr 214, av herr *Nestrup*, om höjt statsanslag till biträdes hjälp vid de allmänna läroverkens rektorsexpeditioner;

nr 215, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Utbildning av ungdomsledare;

nr 216, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet;

nr 217, av herr *Nyström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer;

nr 218, av herr *Osvald*, om inrättande av en personlig professur för docenten Lars Ehrenberg;

nr 219, av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell*, om inrättande av en personlig professur i allmän och jämförande etnografi för docenten Ruben Sture Lagercrantz;

nr 220, av fröken *Ranmark m. fl.*, om statsanslag till försöksverksamhet med handledd privatistundervisning;

nr 221, av fru *Segerstedt Wiberg*, om statsanslag till vissa tjänster vid medicinska sektionen av Göteborgs universitetsbibliotek;

nr 222, av herrar *Siegbahn* och *Hedblom*, om visst statsanslag för fortsatt utgivning av »Sveriges traktater»;

nr 223, av herr *Sundin*, angående inplacering av yrkeslärarna i det statliga lönesystemet;

nr 224, av herr *Sundin*, angående enhetsskolans nionde klass;

nr 225, av herr *Svanström m. fl.*, om viss rätt för folkhögskola att avge vitsord för elev;

nr 226, av herr *Söderquist m. fl.*, om

inrättande av en befattning som landsantikvarie i Stockholms län;

nr 227, av fru *Wallentheim m. fl.*, om inrättande av en tjänst som biträdande husmor vid Härnösands dövskola;

nr 228, av herr *Åman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Högre tekniska läroverk: Föreläsningar och fortbildningskurser;

nr 229, av herr *Kaijser*, om inrättande av två befattningar som tandläkare och tandsköterska vid Vipeholms sjukhus för psykiskt efterblivna;

nr 230, av herr *Källqvist*, om uttagande av förvaltningsavgift hos bosättningslångtagare;

nr 231, av herr *Larsson, Åke, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till verkstäder för handikappade;

nr 232, av herr *Mogård m. fl.*, om visst statsanslag till S:t Lukasstiftelsen;

nr 233, av fru *Nilsson* och herr *Carlsson, Eric*, om visst lån till föreningen Hemmet Älvgården;

nr 234, av herr *Persson, Fritz*, angående familjebostadsbidragen;

nr 235, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, angående statsanslag till fyra assistentbefattningar vid specialanstalter för svårbehandlade inom fångvården;

nr 236, av herr *Spetz m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till nykterhetsorganisationer m. m.;

nr 237, av fru *Wallentheim m. fl.*, angående familjebostadsbidrag efter hemskillnad;

nr 238, av herrar *Eskilsson* och *Svenningsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Driftbidrag till statens järnvägar;

nr 239, av herr *Grym m. fl.*, om byggande av en mellanriksväg från Sädvalupe i Sverige till Graddis i Norge;

nr 240, av herrar *Hedblom* och *Söderquist*, om viss utökning av personalen vid statens bilinspektion;

nr 241, av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.*, om visst anslag till byggande av en ny färja för leden Trelleborg—Sassnitz;

nr 242, av herr *Lundström m. fl.*, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Kostnader för vetenskaplig trafiksäkerhetsforskning;

nr 243, av herr *Svanström* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till vägbyggnadsarbeten i samband med nedläggande av järnväg;

nr 244, av fru *Svenson m. fl.*, om utredning angående avvägningen mellan vatten- och värmekraft;

nr 245, av herr *Bergh, Ragnar*, om ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten;

nr 246, av herr *Bergh, Ragnar*, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar;

nr 247, av herr *Bergh, Ragnar*, om redovisning i statsverkspropositionen för visst år jämväl av beräknade utgifter under kommande fyra budgetår, m. m.;

nr 248, av herr *Edström* och fröken *Nordström*, angående pensionsåldern för militär och civilmilitär personal;

nr 249, av herr *Sjönell m. fl.*, om försäljning till allmänheten av aktier i LKAB, m. m.;

nr 250, av herr *Sundin*, om minskning av skillnaden i lön mellan högre och lägre befattningshavare i statlig tjänst;

nr 251, av herr *Bengtson m. fl.*, om rätt till förhöjt investeringsavdrag vid inkomsttaxeringen i visst fall;

nr 252, av herr *Jacobsson, Gösta*, angående allmän varuskatt å pristillägg vid kreditförsäljning;

nr 253, av herr *Jacobsson, Gösta, m. fl.*, om rätt till avdrag vid beskattningen för avsättning till självfinansieringsfond;

nr 254, av herr *Kronstrand m. fl.*, om undantagande av visst vedbränsle från beskattning som naturaförmån;

nr 255, av herr *Mattsson, Torsten, m. fl.*, om vissa ändringar i energiskatteförordningen;

nr 256, av herrar *Möller* och *Nestrup*, om tillstånd för Inomeuropeisk Mission att tullfritt införa vissa flyktingarbeten;

nr 257, av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.*, angående allmän varuskatt, då begagnad vara lämnas som dellikvid;

nr 258, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*,

angående det extra avdraget från inkomst av kapital vid beskattningen;

nr 259, av fru *Carlqvist*, om utredning rörande en fond för tillgodoseende av kommunernas lånebehov vid förvärv av jord för upplåtelse med tomträtt;

nr 260, av fru *Carlqvist*, angående ett permanent samarbetsorgan för nyetablering av industriföretag;

nr 261, av herr *Hanson, Per-Olof*, om ett värdefast statligt obligationslån;

nr 262, av herr *Sundin m. fl.*, angående riksbankens räntepolitik;

nr 263, av herr *Hedblom*, om visst tillägg till 4 § instruktionen för riksdagens ombudsmän;

nr 264, av fru *Segerstedt Wiberg*, angående rätt till resning vid konflikt mellan svensk och internationell domstols avgöranden;

nr 265, av herrar *Sjönell* och *Stefansson*, rörande svensk anslutning till Madridöverenskommelsen angående internationell varumärkesregistrering;

nr 266, av herrar *Stefanson* och *Sjönell*, om en samlad översyn av gällande bestämmelser rörande olika företagsformer;

nr 267, av fröken *Andersson*, angående upphävande av bestämmelser i arbetarskyddslagen, vilka inskränker den kvinnliga arbetskraftens användande i yrkesarbete;

nr 268, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*, angående körkortsprov;

nr 269, av fru *Carlqvist m. fl.*, angående utfyllnad av vissa underhållsbidrag;

nr 270, av fru *Carlqvist*, angående skyddsarbete inom försvaret, m. m.;

nr 271, av herr *Edström*, om ändring av vägtrafikförordningens stadgande om avstånd mellan fordon;

nr 272, av herr *Hellebladh* och herr *Petersson, Bertil*, om obligatorisk sjukpenningförsäkring för elever vid inbyggda verkstadsskolor;

nr 273, av herr *Hellebladh* och herr *Petersson, Bertil*, angående obligatorisk utrustning av motorfordon med asymmetriskt halvljus;

nr 274, av herr *Hermansson*, angående viss allmän hastighetsbegränsning för motorfordon;

nr 275, av herr *Holmqvist*, angående

rätt för bilskolor att utfärda kompetensbevis för körkort;

nr 276, av herr *Jansson m. fl.*, angående rätt för kommun att uttaga avgifter för finansiering av allmän avstjäpningsplats och destruktionsanläggning;

nr 277, av herr *Nestrup m. fl.*, angående ersättning från den allmänna sjukförsäkringen för sjukgymnastisk behandling;

nr 278, av herr *Olsson, Ernst, m. fl.*, om ändring i vägtrafikförordningens bestämmelser angående fordonståg, m. m.;

nr 279, av fröken *Ranmark m. fl.*, om rätt i visst fall till änkepension enligt folkpensioneringslagen;

nr 280, av herrar *Ringaby och Arvidsson*, om höjning av maximihastigheten för vissa tunga fordon;

nr 281, av herr *Virgin*, om höjning av maximibeloppet för frivillig sjukpenningförsäkring för studerande;

nr 282, av herr *Akesson*, om reseersättning från allmänna sjukförsäkringen i samband med sjukgymnastisk behandling;

nr 283, av herr *Andersson, Axel Emanuel*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 13, med förslag till lag om ändring i vattenlagen;

nr 284, av herrar *Birke och Kaijser*, om ändring i bestämmelserna angående folkbokföring av patienter i familjevård;

nr 285, av herr *Akesson*, om ändrat förfarande vid bildande av vägsamfällighet i visst fall;

nr 286, av herr *Andersson, Torsten, m. fl.*, angående utbildningen av mätningstekniker;

nr 287, av herr *Berg, Gunnar, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;

nr 288, av herr *Carlsson, Georg, m. fl.*, om undersökning angående verkan av

vissa åtgärder inom jordbrukspolitiken m. m.;

nr 289, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, angående statsbidrag till upprättande av s. k. skogsbruksplaner;

nr 290, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till skogsvårdsstyrelserna;

nr 291, av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, om statsanslag till renovering av yrkeslärarbostaden vid Kolleberga skogsskola;

nr 292, av herr *Jacobsson, Per*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader;

nr 293, av herr *Jonasson m. fl.*, angående prissättningen vid försäljning av kronan tillhörig jord för skogskomplettering, m. m.;

nr 294, av herr *Jonasson m. fl.*, om användande av medel från domänverkets markfond för arbeten som främjar skogsproduktion och sysselsättning;

nr 295, av herr *Svanström*, angående domänverkets markpolitik;

nr 296, av herr *Bengtson m. fl.*, angående ungdomens fostran till psykisk och fysisk hälsa;

nr 297, av herr *Bengtson m. fl.*, om främjande av ungdomsfostrande verksamhet;

nr 298, av herr *Edström* och fröken *Nordström*, om utredning rörande den äldre arbetskraften;

nr 299, av fröken *Nordström m. fl.*, om hälsoundersökning av unga kvinnor; och

nr 300, av herr *Palm m. fl.*, angående den internordiska bilfärjetrafiken, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.14.

In fidem
K.-G. Lindelöw